

FAKE NEWS FIGHTER

กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในท้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล

/// ผู้แต่ง จีไลวรรณ จงวิไลเกษม / พิรพล อนุตรโสตถี / ณรรธราวุธ เมืองสุข

Fake News Fighter

กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริง
ในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล

ผศ.ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม
ไพรพล อนุตรโสทธิ
ณรรธราวุธ เมืองสุข

Fake News Fighter

กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริง ในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล

บรรณาธิการ ผศ.ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม

ผู้เขียน ผศ.ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม

พีรพล อนุตรโสตร์

ณรรธราวุธ เมืองสุข

พิสูจน์อักษร ชลาลัย พงษ์ศิริ

พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤษภาคม 2564

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม.

Fake News Fighter กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล.--

กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์, 2564.

306 หน้า.

1. ข่าว. 2. ข่าวปลอม. I. พีรพล อนุตรโสตร์, ผู้แต่งร่วม. II. ณรรธราวุธ เมืองสุข, ผู้แต่งร่วม. III. ชื่อเรื่อง.

070.43

ISBN 978-616-588-216-3

จัดพิมพ์โดย ผศ.ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

388 อาคารเอส.พี.(ไอพีเอ็ม) อาคารบี ชั้น 6 ถนนพหลโยธิน

แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

ออกแบบรูปเล่ม บริษัท ดีไซน์เบอว์ จำกัด

พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์ 113/13 ซอยวัดสุวรรณศิริ ถนนบรมราชชนนี

แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

10700

คำนำ

ด้วยหนึ่งพันชกิกกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการผลิตและพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยเฉพาะเรื่อง Fake News ที่เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของกองทุนฯ ที่ต่อสู้กับข่าวปลอมที่กำลังแพร่ระบาดในสื่อสังคมออนไลน์ และสร้างความปั่นป่วนที่หวังผลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

โครงการ Fake News Fighter: การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม ที่เป็นโครงการร่วมระหว่างคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และศูนย์ข่าวก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท. เป็นหนึ่งในโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ของกองทุนฯ ที่ทางกองทุนฯ มุ่งหวังเป็นกลไกในการต่อสู้กับข่าวปลอม พร้อมทั้งสร้างและขยายเครือข่ายออกไป

โดยเฉพาะโครงการ Fake News Fighter ที่มีกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์แตกต่างจากโครงการอื่น คือ นิสิตนักศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์วารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชนที่จะเป็นนักสื่อสารมวลชนในอนาคต ให้มีความรู้และตระหนักถึงพิษภัยและผลกระทบในปัญหาข่าวปลอมและสามารถแยกแยะ ตรวจสอบข่าวปลอมได้ และนำไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาข่าวปลอม ผลกระทบ และแนวทางการแก้ไขปัญหาวข่าวปลอมในรูปแบบคลิปวิดีโอเพื่อเผยแพร่สู่ประชาชน

นอกจากนี้เป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่วิชาการและวิชาชีพสื่อจะได้หลักสูตร Fake News Fighter นำไปใช้ในการเรียนการสอนและการอบรมเรื่องการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) กับบทบาทของ Fact Checker ในห้องข่าวที่ไว้วางใจต่อข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จที่เป็นปัญหาใหญ่ของสังคมโลกวันนี้

ดร.ธนกร ศรีสุขใส

ผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

สารบัญ

คำนำ	กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์	ค
บทนำ	Fake News Fighter: กลไกการตรวจสอบ ข้อเท็จจริงในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล	ฐ

ภาคหนึ่ง

Fact Checking

กับการต่อสู้ข่าวปลอม	1
----------------------	---

บทที่ 1	ข่าว: ความจริง ความน่าเชื่อถือ และการรายงานข่าว	3
	▪ นิยามความหมายข่าวในยุคที่ใคร ๆ ก็สื่อสาร	7
	▪ บทสรุป: เหตุใด ความจริง ความน่าเชื่อถือ และการเสนอข่าวจึง	12
บทที่ 2	ข่าวปลอม	19
	▪ ข่าวปลอมคืออะไร	23
	▪ นิยามความหมายข่าวปลอมของบรรณาธิการ ข่าวโทรทัศน์ไทย	28
บทที่ 3	Fact Checking เครื่องมือต่อสู้ข่าวปลอม	35
	▪ แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking)	37
	▪ แนวคิดการหักล้างข่าวปลอม (Debunking)	54

บทที่ 4	Fact Checker กับการตรวจสอบข่าวปลอม	61
	▪ Fact Checker ห้องข่าวต่างประเทศ	
	กับการตรวจสอบข่าวปลอม	63
	▪ Fact Checker ห้องข่าวโทรทัศน์ไทย	
	กับการตรวจสอบข่าวปลอม	74
	▪ กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอม	
	ของห้องข่าวโทรทัศน์ไทย	85

ภาคสอง

Fake News Fighter:

กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในห้องข่าวดิจิทัล	109
---	------------

บทที่ 5	Fake New Fighter: Newsroom Simulator Game	111
	▪ FAKE NEWS : อสุรร้ายตัวใหญ่ บนสังเวียนคนข่าว	112
	▪ The Knight's Tale : เส้นทางอัศวินผู้พิชิต Fake News	114
	▪ Coach's Note : บันทึกครูฝึกอัศวิน	120
	▪ คู่มือการตรวจงานและตัวอย่างผลงานจากเกม	
	Fake News Fighter	149

ภาคสาม

Fact-Checking Movement:

การผลิตสื่อบักรู้เท่าทันข่าวปลอม	155
----------------------------------	-----

บทที่ 6 Fact-Checking Movement: การผลิตสื่อบักรู้เท่าทันข่าว

รู้เท่าทันข่าวปลอม	157
--------------------	-----

- Fake News Fighter กับปฏิบัติการผลิตสื่อบักรู้เท่าทันข่าว
รู้เท่าทันข่าวปลอม 159
- Social lab: การวัดผล Fact-Checking Movement 197
- ถอดบทเรียน ปัญหาและอุปสรรค 210

บรรณานุกรม	221
------------	-----

ภาคผนวก	225
---------	-----

ดัชนี	269
-------	-----

ประวัติผู้เขียน	273
-----------------	-----

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ประเภทของข่าวปลอม	24
ตารางที่ 2	ประเภทข้อมูลเท็จ	25
ตารางที่ 3	ประเภทข่าวปลอม	27
ตารางที่ 4	แสดงค่านิยมคัพทท์เกี่ยวกับข่าวปลอม	57
ตารางที่ 5	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ 7 สถานีโทรทัศน์	75
ตารางที่ 6	การจัดทำสคริปต์/เขียนบท	162
ตารางที่ 7	ตารางสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการ	171
ตารางที่ 8	กำหนดการผลิตในการทำงาน	172
ตารางที่ 9	ตารางการนำเสนอ Proposal ผู้ฝึกอบรม	173

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	คุณสมบัติของนักข่าวที่มีต่อข่าวปลอม	5
ภาพที่ 2	นิยามข่าว	8
ภาพที่ 3	หลักการแห่งการตรวจสอบสามประการ	16
ภาพที่ 4	นิยามความหมาย ข่าวปลอมของบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทย	29
ภาพที่ 5	แผนผังเสาหลักการตรวจสอบข้อเท็จจริง	42
ภาพที่ 6	ภาพหน้าเว็บไซต์ของ Google Reverse Image Search หรือการค้นหาย้อนกลับด้วยภาพ	46
ภาพที่ 7	ผลกระทบความจริงที่ลวงตา	55
ภาพที่ 8	ภาพแสดงนิยามศัพท์กับคำที่เกี่ยวกับข่าวปลอม	56
ภาพที่ 9	ตัวอย่างการเผยแพร่ข่าวปลอมในฟิลิปปินส์	66
ภาพที่ 10	การโต้ตอบข่าวลวงของ VERA Files	68
ภาพที่ 11	กระบวนการตรวจสอบข้อมูลของ VERA Files	69
ภาพที่ 12	กรณีศึกษา Nur-Azna Sanusi	71
ภาพที่ 13	ตัวอย่างเวิร์คโฟลว์ของการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Verification Workflow) ของ Fergus Bell	74
ภาพที่ 14	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ช่องวัน 31	77
ภาพที่ 15	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของรายการ “ซัดก่อนแซร์”	78
ภาพที่ 16	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ PPTV	79
ภาพที่ 17	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7	81
ภาพที่ 18	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี	82
ภาพที่ 19	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี	83
ภาพที่ 20	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3	84
ภาพที่ 21	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส	85
ภาพที่ 22	ตัวอย่างภาพข่าว “รายการจับข่าวลวง”	88

ภาพที่ 23	ตัวอย่างภาพข่าวรายการ “ข่าวจริงปะ”	92
ภาพที่ 24	ตัวอย่างข่าวน้ำชาจากเว็บข่าวไทยรัฐ	95
ภาพที่ 25	ตัวอย่างการนำเสนอข่าวปลอมในรายการ “ทูบใต้ข่าว”	99
ภาพที่ 26	ตัวอย่างภาพข่าวการตรวจสอบข่าวปลอมและ การคัดเลือกประเด็นก่อนนำเสนอ ข่าวจากเว็บไซต์ช่องวัน 31	102
ภาพที่ 27	ตัวอย่างภาพข่าวในรายการ “ซัดก่อนแซร์”	104
ภาพที่ 28	ตัวอย่างการนำเสนอข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส	108
ภาพที่ 29	ภาพรวมของตารางคำนวณคะแนนและส่วนต่าง ๆ ของตาราง	128
ภาพที่ 30	แผนผังตัวอย่างรูปแบบการจัดห้อง	135
ภาพที่ 31	ตัวอย่างคำผิด/สะกดผิด	149
ภาพที่ 32	ตัวอย่างชื่อบุคคล ตำแหน่งหรือหน่วยงานผิด	150
ภาพที่ 33	ตัวอย่างการไม่อ้างอิงแหล่งข่าว	151
ภาพที่ 34	ตัวอย่างไม่ใส่รายละเอียดเพิ่มเติมของข่าว	152
ภาพที่ 35	ตัวอย่างไม่ปกป้องแหล่งข่าว	153
ภาพที่ 36	แผนผังขั้นตอนโปรดักชัน 3 P	160
ภาพที่ 37	ขั้นตอนเนื้อหาการฝึกอบรม	161
ภาพที่ 38	ตัวอย่างรายงาน “ฟินแลนด์ ต้นแบบปฏิรูปการศึกษาโลก”	165
ภาพที่ 39	ตัวอย่างผลงานรายงานพิเศษ “ลัทธิลอบสังหารเชิดเชื้อ”	167
ภาพที่ 40	ตัวอย่างรายงาน “Would you eat recycle landfill meat?”	168
ภาพที่ 41	จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า ความจริงที่ถูกซ่อน	192
ภาพที่ 42	จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า มังคุดกับน้ำตาลจะทำให้เสียชีวิต	192
ภาพที่ 43	จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า ที่มาลางร้าย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	193
ภาพที่ 44	จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า วัดชินกับฮาลาล ผลงานนักศึกษา มอ.ปัตตานี	193
ภาพที่ 45	จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า วางโทรศัพท์ไว้ข้างหมอน เสี่ยงเป็นมะเร็ง?	194
ภาพที่ 46	จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า อื้อจ้ออื้อจ่า ผลงานนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	194
ภาพที่ 47	จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า โดนฝนทำให้เป็นหวัดจริงหรือ?	195

ภาพที่ 48	จากสก็๊ป เหมียงยับยั้งมะเร็ง?	195
ภาพที่ 49	จากสก็๊ป ยา PrEP รักษา HIV จริงหรือ?	196
ภาพที่ 50	จากสก็๊ป รับประทานอาหารแช่แข็ง เสี่ยงเป็นมะเร็ง?	196
ภาพที่ 51	จากสก็๊ป Fake News Fake Filler	197

บทนำ

ข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จในสังคมไทยและสังคมโลกมีมานานแล้ว และถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้สร้างข่าวปลอมในการหวังผลทั้งทางบวกและทางลบให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จนั้น ดังสำนวนไทยตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษที่ว่า “ฟังหูไว้หู”¹ เพียงแต่ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสื่อสารทำให้ความซับซ้อนและความรวดเร็วของสื่อใหม่เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จ

ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของการกำเนิดและแพร่กระจายข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จ ทำให้การผลิตนักสื่อสารรุ่นใหม่ในช่วงที่ผ่านมานับถือนักสื่อสารวิชาการแบบเดิม ๆ ยังสามารถรับสถานการณ์ได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ดังนั้น ศูนย์ข่าวร็อก่อนแซร์ สำนักข่าวไทย อสมท. และคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงเห็นชอบร่วมกันว่า ควรจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรและเนื้อหาอย่างเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับ Fake News ร่วมกับการจัดฝึกอบรม เพื่อเตรียมความพร้อมของนักสื่อสารรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่วงการสื่อสารมวลชนในอนาคต รวมทั้งยังเป็นการเริ่มต้นสร้างเครือข่ายนักตรวจสอบข้อเท็จจริงในวงการสื่อสารมวลชน จึงเป็นที่มาของโครงการ Fake News Fighter: การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม เพื่อนำไปสู่การจัดการแก้ไขปัญหาสำคัญระดับชาตินี้ได้อย่างยั่งยืน และยังคงเป็นองค์ความรู้สำคัญต่อวงการวารสารศาสตร์ที่สามารถนำไปต่อยอดประยุกต์ใช้ได้ในระดับสากล

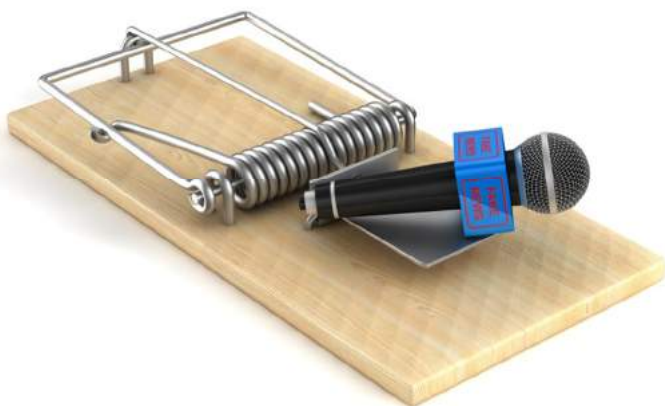
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และศูนย์ข่าวร็อก่อนแซร์ สำนักข่าวไทย อสมท. เห็นถึงช่องว่างของการขาดแคลนองค์

¹ “ฟังหูไว้หู” ความหมาย สำนวนสุภาษิตนี้หมายถึงฟังหรือรู้เรื่องอะไรมาอย่าเพิ่งเชื่อ หรือคล้อยตามโดยทันที ต้องรู้จักพิจารณาไตร่ตรองก่อนเสมอ สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/> เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2564

ความรู้และผู้สอนทางด้าน Fake News ที่ถูกแพร่กระจายบนสื่อดิจิทัลที่เป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้สอนทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรและคู่มือ FAKE NEWS FIGHTERS เพื่ออบรมให้แก่นิสิตนักศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนจะเป็นประโยชน์ให้กับทุกหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับสื่อ ในการไปช่วยปิดช่องว่างส่วนนี้ และหลักสูตรดังกล่าวอาจารย์ผู้สอนทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนยังสามารถนำไปใช้เป็นเอกสารประกอบการสอนได้ ซึ่งตรงกับปรัชญาและพันธกิจของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการเพาะเมล็ดพันธุ์วารสารศาสตร์ที่พร้อมด้วยคุณภาพและเท่าทันสถานการณ์ ขณะที่ศูนย์ข่าวก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท ยังคงเดินหน้าเสริมความเข้มแข็งในกลไกการตรวจสอบข้อมูลเพื่อประชาชน ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเฝ้าระวัง ด้านการจัดเก็บจัดการข้อมูล ด้านการผลิตสื่อ ด้านการเผยแพร่สื่อ ด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริง ด้านภาคีเครือข่าย และด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมที่กำลังดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

หลักสูตร Fake News Fighter: การติดตั้งองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอมแก่นิสิต นักศึกษานิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มีเป้าประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการตรวจสอบข่าวปลอม บนพื้นฐานของการรายงานข่าวที่ถูกต้องเที่ยงตรงเที่ยงธรรมบนหลักจริยธรรมวารสารศาสตร์ ในการต่อสู้กับสถานการณ์การแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ หรือที่หลายคนมักเรียกแทนด้วยคำว่า “ข่าวปลอม” นั้น โจมตีสร้างความเสียหายโดยตรงต่อความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Trust) อันเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพสื่อสารมวลชน ดังนั้น หนึ่งในภาคส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชน ซึ่งเปรียบเสมือน นักรบแถวหน้า ที่จะต้องเผชิญและต่อสู้กับภัยข่าวปลอม ด้วยทักษะในการตรวจสอบข้อเท็จจริง (FACT-CHECKING) โดย “นักรบ” เหล่านี้จะทำหน้าที่ตั้งแต่การจับตาเฝ้าระวัง ป้องกัน กำจัด และต่อสู้กับข้อมูลเท็จต่าง ๆ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มปริมาณขึ้นและ

สร้างความเสียหายมากขึ้นเรื่อย ๆ และนำเสนอให้คนรับรู้เกี่ยวกับข่าวปลอม ให้มีทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ อีกทั้งมีเป้าประสงค์ต่อมาว่า แต่ละหลักสูตรทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน สามารถบูรณาการความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการตรวจสอบข่าวปลอมจากหลักสูตรนี้เข้ากับรายวิชาการสื่อข่าวและรายงานข่าวที่มีอยู่ในหลักสูตรทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน หรือนำไปต่อยอดเข้ากับปรัชญาของแต่ละหลักสูตรหรือบริบทของแต่ละหลักสูตรที่แตกต่างกัน ทำยสุดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชาวไทยบน “ความน่าเชื่อถือ” (Trust) ที่เป็นสิ่งสูงสุดของคนทำข่าว

โครงการ “ FAKE NEWS FIGHTER ”

FAKE NEWS
FIGHTER

แนวความคิด

เกม
FAKE NEWS
FIGHTER

WORKSHOP

ข่าว

การผลิต สก๊ิปข่าว
รู้เท่าทันข่าวปลอม

ข่าวปลอม

FACT CHECKING

FACT CHECKER

LIVE

BREAKING
NEWS

NEWS

FAKE

NEWS
TODAY

**เครือข่าย
กลไกการขับเคลื่อน**

**สื่อกับการ
ขับเคลื่อนทางสังคม**

ภาคใต้

- มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ภาคเหนือ

- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ภาคอีสาน

- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ภาคกลาง

- มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยนวัตกรรมการผลิต
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
- สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
- คณะวารสารศาสตร์ฯ มร.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**สื่อบำบัดรู้เท่าทัน
FAKE NEWS**

ถอดบทเรียน

การขับเคลื่อนการรู้เท่าทันข่าวปลอม

ถอดบทเรียน

หลักสูตร FAKE NEWS FIGHTER

รายงานวิจัย

FAKE NEWS FIGHTER

**หนังสือ
FAKE NEWS FIGHTER**

Fake News Fighter

กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริง ในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล

หนังสือ Fake News Fighter: กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัลเป็นคู่มือสำหรับผู้เรียนและผู้สอนที่ว่าด้วยการตรวจสอบข้อเท็จจริง หนึ่งในกระบวนการที่สำคัญในการรายงานข่าว โดยเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนอาศัยข้อมูลหลักจากงานภาคสนามที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การถอดบทเรียนจากหลักสูตร Fake News Fighter และการสัมภาษณ์บรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทยจากงานวิจัยเรื่อง Newsroom Alert: การตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทย² เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ประกอบด้วย 3 ภาค ภาคหนึ่ง: Fact Checking กับ การต่อสู้ข่าวปลอม ประกอบด้วย บทที่ 1 แนวความคิดข่าวปลอม หรือ Fake News คืออะไร และข่าวปลอมในนิยามความหมายของบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทย บทที่ 2 ข่าว: ความจริง ความน่าเชื่อถือ และการรายงานข่าวบนหลักวารสารศาสตร์ บทที่ 3 Fact Checking เครื่องมือต่อสู้ข่าวปลอมว่าด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) และแนวคิดการหักล้างข่าวปลอม (Debunking) บทที่ 4 Fact Checker กับ การตรวจสอบข่าวปลอม ภาคสอง: Fake News Fighter: กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในห้องข่าวดิจิทัล ว่าด้วย Fake New Fighter: Newsroom Simulator Game และภาคสาม: Fact – Checking Movement: การผลิตสืู่ปข่าวรู้เท่าทันข่าวปลอม

² งานวิจัยเรื่อง Newsroom Alert: การตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทย ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หนังสือ Fake News Fighter: กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล ถือเป็นผลผลิตที่ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการกับนักศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน 13 สถาบันทั่วประเทศ โดยผู้เขียนคิดหลักสูตร Fake News Fighter ประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนแรก การอบรมเนื้อหาทฤษฎีเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจในความสำคัญของบทบาท “นักตรวจสอบข้อเท็จจริง” หรือ “Fact Checker” ในห้องข่าวออนไลน์ ประกอบด้วยแนวความคิดว่าด้วยข่าว ข่าวปลอม การตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) และบทบาทของนักตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checker) เป็นการให้ความรู้และเข้าใจเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในกระบวนการสื่อข่าวและรายงานข่าว ส่วนสอง กิจกรรมเกม FAKE NEWS FIGHTER ซึ่งเป็นการจำลองห้องข่าวออนไลน์ท่ามกลางสถานการณ์ข้อมูลข่าวสารท่วมท้น เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้เข้าใจการเผชิญหน้าและรับมือกับสถานการณ์ที่ใกล้เคียงความจริง และเรียนรู้และทำความเข้าใจกับบทบาทของนักตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือ Fact Checker ในห้องข่าว การจัดกิจกรรมในลักษณะเกมจำลองสถานการณ์ ช่วยให้ผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจสถานการณ์จริงมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในระยะยาวต่อการผลิตนักข่าวที่มีคุณภาพและพร้อมรับมือกับสถานการณ์ข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม และโดยเฉพาะการเป็น “ห้องทดลอง” จากผู้รับสารในโลกออนไลน์เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ส่งสาร ส่วนสาม Workshop การผลิตสื่อบูชาวรู้เท่าทันข่าวปลอม ถือเป็นการต่อยอดความเข้าใจสู่การสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหาเพื่อสื่อสารโต้ตอบข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จ หลังจากการอบรมของผู้เข้าอบรมจาก 13 สถาบันผลิตสื่อบูชาวรู้เท่าทัน Fake News

หลักสูตร Fake News Fighter ถูกทดลองใช้ 4 ครั้ง ครั้งแรกภาคใต้ที่จังหวัดปัตตานีกับนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ครั้งที่สองภาคเหนือที่จังหวัดเชียงรายกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ครั้งที่สามภาคอีสานที่จังหวัดมหาสารคามกับนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคามและ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และครั้งสุดท้ายที่กรุงเทพมหานครกับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาลัยนวัตกรรมการ ธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยปัญญาภิวัฒน์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพระนคร และคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ธรรมศาสตร์ หลังจากการอบรม ผู้เข้าอบรมจาก 13 สถาบันผลิตสื่อบู้ข่าวรู้เท่าทัน Fake News หลังจากนั้นทำการถอดบทเรียนและสังเคราะห์มาเป็นหนังสือ Fake News Fighter: กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล³

ผู้เขียนขอขอบพระคุณเครือข่ายทั้ง 12 สถาบัน เครือข่ายภาคเหนือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสริมศิริ นิลดำ อาจารย์ธวัชชัย ดวงไทย คณะวิทยาการ การจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อาจารย์ ดร.อุไร ไชยเสน ภาควิชานิเทศ ศาสตร์ คณะวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เครือข่ายภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ อาจารย์อังคณา พรหมรักษา ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะ วิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อาจารย์พุดิพงษ์ รั้งจันทร์ คณะวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เครือข่ายภาคใต้ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.वलัภณ กมล จ่างกมล คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้ช่วยศาสตราจารย์แวอาชีวะหิ ดาหะยี และ อาจารย์ภูววิณี ต่วนมุดอ คณะวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราช ภัฏยะลา และเครือข่ายภาคกลาง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิษฐา หรุ่นเกษม คณะ วิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร ยุวโกศล วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.ศรีณัยธร ศศิธนากรแก้ว อาจารย์ปิยะภัทร คงแสนคำ ภาควิชา นิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.สกุลศรี ศรีสารคาม คณะนิเทศศาสตร์ สถาบันการจัดการ

³ ดูรายละเอียดการถอดบทเรียน Fake News Fighter 4 ภาค ภาคใต้, ภาคเหนือ, ภาคอีสาน และภาคกลาง ที่ภาคผนวกของหนังสือ Fake News Fighter: กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริง ในห้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล

ปัญญาวัฒน์ อาจารย์อภิลิทธิ์ ศุภกิจเจริญ คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง และอาจารย์ ดร.อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์ วิทยาลัยนวัตกรรมการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และท้ายสุดผู้ร่วมขับเคลื่อนจนเกิด “โครงการ Fake News Fighter: การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม” ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ปัทมธารานวงศ์ อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คุณอสิลา แซงสารกิจ ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการใหญ่สำนักตลาด บมจ.อสมท. คุณชัยนันท์ สันติवासะ ผู้อำนวยการฝ่าย MCOT Academy คุณณรรธราวุธ เมืองสุข ศูนย์ข่าวก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท. คุณพีรพล อนุตรโสทธิ์ คุณกฤษณา กาญจนเพ็ญ คุณสุธิเกียรติ ศรีเจริญ และคุณณัฐวัฒน์ จิตรมั่น และกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ที่ให้ทุนสนับสนุนโครงการ “โครงการ Fake News Fighter: การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม” จนนำมาสู่หนังสือ “Fake News Fighter: กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในท้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล”

ผู้เขียนหวังว่า หนังสือ “Fake News Fighter: กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในท้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล” เป็นหนึ่งกลไกเกิดเครือข่ายทางวิชาการด้านสื่อในทุกภูมิภาคเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ พัฒนา องค์ความรู้และแนวทางขับเคลื่อน ต่อสู้ กับข่าวปลอมได้อย่างแข็งแกร่ง และทันต่อสถานการณ์เกิดเครือข่ายนักตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checker) ในกลุ่มนิสิต นักศึกษา ทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน ซึ่งจะก้าวสู่การเป็นคนทำสื่อในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิชาชีพ สื่ออิสระ หรือสื่อพลเมือง

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

FACT CHECKER

ไม่มีก็ได้ แต่ขาดไม่ได้

เมื่อเราอยู่ในปี 2021 เราก็ได้รู้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนแล้วว่า
โลกสวยงามแห่งความหวังตามจินตนาการ
เรื่องความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร
ที่คนยุคก่อน มองมาถึงยุคนี้
มีแนวโน้มว่าจะเป็นเพียงความหวังลม ๆ แล้ง ๆ
เราหวังว่า อินเทอร์เน็ต ทำให้เราสื่อสารกันง่ายขึ้น
เราพบว่า โลกออนไลน์ ทำให้เราแสดงความเกลียดชังต่อกันง่ายขึ้น

เราหวังว่า โลกดิจิทัล ทำให้การสร้างสรรค์เนื้อหาไม่มีสาระ
ไร้ขีดจำกัดแบบแอนะล็อก

เราพบว่า การสร้างสรรค์และเผยแพร่เนื้อหาอย่างไร้ขอบเขต
ก่อมลพิษดิจิทัลและการบิดเบือนที่ลึกซึ้ง

เราหวังว่า สื่อออนไลน์ ทำให้เราเข้าถึง
ข้อมูล-สารสนเทศ-ความรู้ อย่างไร้พรมแดน
เราพบว่า โลกจำเป็นต้องบัญญัติอีกหลายศัพท์
เพื่ออธิบายสภาวะอันไร้ระเบียบของสารสนเทศ
อาทิ Mis-information – Dis-information – Mal-information
และล่าสุด – Infodemic
FACT CHECKER หรือ “นักตรวจสอบข้อเท็จจริง”
เป็นคำที่มีการบัญญัติขึ้นไม่ต่ำกว่า 10 ปีมาแล้ว

แต่ในช่วงเวลาที่เกิดความกลมกล่อมจากจุดตัดระหว่าง
เทคโนโลยี-สารสนเทศ-การสื่อสาร-ความรู้เท่าทัน
ในปัจจุบัน ทำให้ FACT CHECKER ถูกกล่าวถึงและเป็นที่ต้องการมากขึ้น
ไม่ใช่เพราะ “ข้อเท็จจริง” เพิ่งมาสำคัญ
แต่เพราะภาระงานในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพิ่มขึ้นอย่าง
ก้าวกระโดด
ข้อมูลข่าวสารท่วมท้นประสาทมัลลิสต์ของผู้คน อย่างกว้างขวาง
ทุกคนจำเป็นต้องปรับตัวกับความแปลกใหม่ในการรับมือ
กับอสงไขยข้อมูลที่ถูกป้อนให้ตลอดเวลา
และมีผู้จ้องจะ “แสวงประโยชน์”
จากความไม่สมบูรณ์ในระหว่างการปรับตัวนั้น
แล้ว “ใคร ?” จะเป็นคนนั้น ที่ผู้คนกำลังมองหาว่าจะฝากความหวังไว้ได้
แล้ว “ใคร ?” ที่เคยเป็น “แหล่งแห่งข้อมูลที่ไว้ใจได้”
“ผู้นำเสนอความจริงที่ไม่บิดเบือน”

นี่คือ “ภาวะฉุกเฉินทางข้อมูลข่าวสาร” ที่ผู้คนมากมายทั่วโลกกำลังเผชิญ
เป็นทางแยกแห่งห้วงเวลา ที่จะตัดสินว่า
โลกอันสวยงามตามที่เคยหวังไว้ จะกลายเป็นข้อเท็จจริงได้ไหม
เราอาจจะไม่ต้องมีป้ายชื่อบนเสื้อ ว่า “FACT CHECKER” ก็ได้
แต่ทักษะแห่งการ ตื่นตัว-ตรวจสอบ-ติดตาม-ตอกย้ำ-
และนำเสนอข้อเท็จจริงแบบ FACT CHECKER นั้น ... ขาดไม่ได้

พิสวา อนุตรโสถ์

ศูนย์ข่าววีรก่อนแซร์ สำนักข่าวไทย อสมท

ภาพนิ่ง

Fact checking กับการต่อสู้ข่าวปลอม

วีไลวรรณ จงวิไลเกษม

FAKE NEWS
FIGHTER

บทที่

1

ข่าว : ความจริง ความน่าเชื่อถือ และการรายงานข่าว

การบิดเบือนข้อมูลไม่เพียงแต่สร้างความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ และการเงินของประชาชนเท่านั้น แต่ยังส่งผลเสียต่อบรรยากาศสังคมโลกโดยรวมด้วย วิกฤตที่เกิดจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้เกิดการถกเถียงกันในเรื่องความจำเป็นของประชาชนในการปกป้องตนเองจากการแพร่กระจายของข่าวปลอมที่ไม่มีมูล เมื่อเทียบกับความตื่นตระหนกและความหวาดกลัวโดยรวมต่อโรคอุบัติใหม่นี้

การบิดเบือนข้อมูล ข่าวลือและข่าวปลอมกลายเป็นเรื่องปกติในสื่อดิจิทัล และการโต้กลับในการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน เป็นสิ่งที่ยากมาก ผวนรวมกับระบบอัลกอริทึมในโลกออนไลน์ ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศข่าว ทำให้การรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องลดลงในสื่อสังคมออนไลน์

การตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นบทบาทที่สำคัญของคนทำสื่อ ในการรายงานข่าวสารให้คนในสังคมไว้วางใจต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม อีกทั้งให้ความรู้และเตือนภัย ซึ่งถือเป็นบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม

“ข่าวปลอมเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุดในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา เพราะมันเปิดโอกาสให้วงการข่าวกระแสหลักที่มีคุณภาพได้แสดงให้เห็นว่าคุณค่าของการทำข่าวนั้น มาจากความเชี่ยวชาญ จริยธรรม หน้าที่และประสบการณ์ เป็นการปลูกให้สื่อทำงานด้วยความโปร่งใส ตรงประเด็น มากยิ่งขึ้น และเพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตของประชาชน สื่ออาจจะพัฒนาต้นแบบทางธุรกิจขึ้นมาใหม่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง สลายข่าวลือ และสร้างตัวเองให้เป็นทางเลือกที่ดีกว่าข่าวที่ถูกปลอมแปลงขึ้นมา” (Beckett, C., 2017)

คำกล่าวข้างต้นเป็นของศาสตราจารย์ซาลี เบกเกตต์ จากวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์แห่งลอนดอน ถึงสิ่งที่น่าจะถือได้ว่าเป็นข้อดีของวิกฤต “ข่าวปลอม” สำหรับวงการข่าว

ซาลี เบกเกตต์ ได้อธิบายถึงข่าวปลอมว่า ข่าวปลอมคือนกขมิ้นในเหมืองถ่านหินดิจิทัล เป็นอาการของความท้าทายเชิงระบบที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับคุณค่าและความน่าเชื่อถือของข้อมูล และวิธีที่สังคม การเมืองและเศรษฐกิจกำลังจัดการกับภัยคุกคาม

พร้อมกับระบุว่า นักข่าวควรมีคุณสมบัติดังนี้ ต่อข่าวปลอม:

ภาพที่ 1 คุณสมบัติของนักข่าวที่มีต่อข่าวปลอม

ในหนังสือ “การเสนอข่าว ข่าวลวง และข้อมูลบิดเบือน” (Ireton, C. & Posetti, J., 2018) ระบุถึงหลักวารสารศาสตร์ 7 ประการไว้ดังนี้

1. **ความถูกต้อง** นักข่าวไม่สามารถรับประกัน ‘ความจริง’ ได้เสมอไป แต่การให้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำยังคงเป็นหลักการที่สำคัญที่สุดของวารสารศาสตร์

2. **ความเป็นอิสระ** นักข่าวต้องเป็นเสียงที่เป็นอิสระ หมายความว่าต้องไม่เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ และไม่กล่าวสิ่งใดที่อาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ เพื่อความโปร่งใส

3. **ความยุติธรรม** การรายงานข้อมูล เหตุการณ์ แหล่งข่าวและคำให้การของแหล่งข่าวด้วยความยุติธรรมประกอบด้วยการกลั่นกรอง การชั่งน้ำหนัก และการประเมินค่าของข้อมูลด้วยการเปิดใจกว้างและไตร่ตรองด้วยสติปัญญา การให้บริบทที่หายไป และนำเสนอมุมมองที่แตกต่างเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความเชื่อถือและความมั่นใจให้กับการรายงาน

4. **การรักษาความลับ** หลักการพื้นฐานประการหนึ่งของการทำข่าวเชิงสืบสวนคือ การปกป้องแหล่งข่าว (ด้วยชื่อย่อวงเล็บที่น้อยที่สุด) ซึ่งมีความสำคัญต่อการรักษาความไว้วางใจของแหล่งข่าว (รวมถึงผู้ที่นำข้อมูลลับที่เกี่ยวข้องกับการกระทำมิชอบขององค์กรเผยแพร่สู่สาธารณะ และในบางกรณีก็เป็นการรักษาความปลอดภัยของแหล่งข่าวด้วย)

5. **มนุษยธรรม** สิ่งที่นักข่าวเผยแพร่หรือออกอากาศนั้นสร้างความเจ็บปวดได้ (เช่น ความอับอายที่นักการเมืองทุจริตต้องเผชิญเมื่อถูกเปิดโปงจากการทำข่าวเชิงสืบสวน) ทว่าก็ต้องคำนึงถึงผลของการเสนอข่าวที่เกิดขึ้นกับชีวิตของผู้อื่นอีกมากมายด้วยเช่นกัน ซึ่งในกรณีนี้สามารถนำหลักการเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมาใช้เป็นแนวทางได้ นอกจากนี้ มนุษยธรรมยังหมายถึงการพิจารณาปัญหาของกลุ่มที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบด้วย แม้ว่าอาจไม่จำเป็นต้องถึงขนาดใช้การทำข่าวที่เน้นความเป็นธรรมทางสังคมเพียงอย่างเดียว

6. **การแสดงความรับผิดชอบ** คือสัญญาของความเป็นมืออาชีพและจริยธรรมวารสารศาสตร์ ได้แก่ การแก้ไขข้อผิดพลาดอย่างทันท่วงที ชัดเจน และด้วยความจริงใจ การรับฟังและตอบสนองต่อความวิตกกังวลของผู้รับข่าวสาร การปฏิบัติเช่นนี้อาจกำหนดไว้ในบันทึกแนวทางปฏิบัติขององค์กรข่าวและหน่วยงานกำกับดูแลตนเองที่ให้แสดงความรับผิดชอบด้วยการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพโดยสมัครใจ

7. **ความโปร่งใส** ในทางปฏิบัติเป็นการสนับสนุนการแสดงความรับผิดชอบ และช่วยในการพัฒนาและดูแลรักษาความเชื่อถือในวงการข่าว

นิยามความหมายข่าวในยุคที่ใคร ๆ ก็สื่อสาร⁴

ในสภาวะการเลื่อนไหลของนิยามความหมายของคำว่า “ข่าว” ในยุคที่ใคร ๆ สามารถสื่อสารบอกเล่าเรื่องราวบนสื่อออนไลน์ได้ บรรณาธิการข่าว 7 สถานีโทรทัศน์ ประกอบด้วย สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส สรุปว่า ข่าว คือ เหตุการณ์ที่มีความน่าสนใจ รวดเร็ว มีความใหม่หรือแปลกใหม่ เป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อสังคม โดยคนทำข่าวต้องกลั่นกรองอย่างมีคุณภาพ รอบด้าน ตรงไปตรงมาและมีความเป็นกลาง โดยข่าวนั้นเป็นลักษณะการให้ความรู้เตือนภัยสังคม เป็นที่พึ่งของสังคม และหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงในสังคม

⁴ ข้อมูลส่วนนี้จากงานวิจัย Newsroom Alert: การตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทย (วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, 2564) โดยสัมภาษณ์บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ 7 สถานี ประกอบด้วย สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ภาพที่ 2 นิยามข่าว

“เหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่สังคมให้ความสนใจ มีความใหม่ รวดเร็ว สามารถเตือนภัยแก่สังคมได้ ให้ความรู้แก่ประชาชน เหตุการณ์นั้นมีผลกระทบต่องสังคม ดังนั้นต้องนำเสนออย่างเป็นกลาง รอบด้าน ตรงไปตรงมา มีการกลั่นกรองอย่างมีคุณภาพ เป็นที่พึ่งของสังคม และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม”

นายเสถียร วิริยะพรรณพงศ์ บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์ PPTV มองว่า “ข่าวนั้นต้องมีคุณภาพ นำไปสู่คำตอบและการเปลี่ยนแปลงในสังคม” พร้อมยกตัวอย่างการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ PPTV ที่ให้ความสำคัญกับกองบรรณาธิการว่า “PPTV มีความพยายามที่จะสร้างกอง

บรรณาธิการที่มีความเข้มแข็ง เพราะต้องต่อสู้กับโลกข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมาก และอาจทำให้ผู้คนสับสนได้ มีความทุ่มเทกับการจัดระบบกองบรรณาธิการข่าว ซึ่งจะมีความสวนกระแสอยู่บ้างกับโลกของสื่อหรือแพลตฟอร์มที่เกิดขึ้น เพราะคนทั่วไปจะคิดว่าใครก็สามารถเป็นนักข่าวได้ รายงานข่าวอะไรก็ได้ เพราะมีเทคโนโลยีในมือ PPTV มีความเชื่อว่า ยิ่งผู้คนสามารถส่งข้อมูลอะไรก็ได้หากันได้นั้น ยิ่งน่ากลัวและอันตราย และระบบกองบรรณาธิการข่าวสารยังมีความสำคัญอยู่มาก PPTV จึงวางตำแหน่งของตัวเองว่าจะเป็นข่าวที่มีการกลั่นกรองและมีคุณภาพ”

“ความจริง PPTV เองก็มีกฎที่วางเอาไว้ เช่น ข่าวการเมือง จะต้องพยายามกลั่นกรอง ไม่เป็นกระบอกเสียงเพื่อสร้างความเกลียดชังในสังคม เป็นต้น ในภาพรวมของ PPTV ก็คือการนำเสนอข่าวที่มีคุณภาพ ผ่านกระบวนการกลั่นกรอง และมีความน่าเชื่อถือ เพราะโลกของข่าวสารทุกวันนี้ ทำให้คนมีข้อมูลในมือเยอะ ไม่เหมือนสมัยก่อนที่ขาดแคลนช่องทางการติดต่อสื่อสารกัน วันนี้นั้นสลับซับซ้อน คนสามารถกดหาข้อมูลอะไรก็ได้ แต่คำถามข้อมูลเหล่านั้นเชื่อถือได้หรือไม่ สิ่งนี้คือโจทย์ใหญ่ของสังคมไทย PPTV จึงสร้างฐานของตัวเองให้มีความรัดกุม และเป็นทั้งที่พึ่ง ทางออก และคำตอบที่มีความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้คน” บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์ PPTV

นายเสถียร มองว่า สถานีโทรทัศน์ PPTV เหมือนไทยรัฐ คือนำเสนอข่าวที่คนสนใจ แต่จะมีวิธีการในการแตกประเด็น การค้นหาประเด็นที่ไม่ทำร้ายสังคม ยกตัวอย่างเช่น คนไทยชอบหวয় สถานีโทรทัศน์ PPTV มีการทำข่าวที่คำชะโนด ที่คนไปชุดต้นตะเคียนเพื่อขอหวয় แต่สถานีโทรทัศน์ PPTV จะนำเสนอในประเด็นที่ว่า การชุดต้นไม้ขอหวয় หรือการนำแบ่งไปโรยแล้วใช้นี้วัตถุต่อกันเช่นนี้จะทำให้ติดไวรัสโควิด-19 หรือไม่ มีการไปสอบถามกับแพทย์ หรือกระทรวงสาธารณสุข มีการนำเสนอภาพและบรรยากาศการไปขอ

หวนในช่วงใกล้วันออกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น การนำเสนอข่าวในลักษณะนี้ สถานีโทรทัศน์ PPTV จะพยายามหมั่นหม่อมอง หาลือที่ประชาชนน่าจะได้ประโยชน์จากเรื่องเหล่านี้ ซึ่งสถานีโทรทัศน์ PPTV ก็ไม่ได้เห็นหลังให้เรื่องเหล่านี้ และจะไม่ได้นำเสนอแบบวิทยาศาสตร์

นางเฉลิมศรี ปรีงาม บรรณาธิการข่าวช่อง 3 นิยามความหมายของข่าวว่า ข่าวเป็นเรื่องของเหตุการณ์ เป็นเรื่องราวที่มีผลกระทบต่อสังคม เป็นเรื่องใหม่ มีความแปลกใหม่ รวมไปถึงเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ยิ่งในปัจจุบันที่บุคคลสามารถเป็นข่าวได้ เพราะเป็นยุคของสังคมออนไลน์ สามารถหยิบประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง มีความไม่เป็นธรรม และควรได้รับการแก้ไข เมื่อสังคมรับทราบและแก้ไขปัญหา ก็สามารถเป็นข่าวได้ รวมถึงเป็นบทเรียนของสังคมด้วยว่า เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแบบนี้ แนวทางในการแก้ไขที่จะเป็นบรรทัดฐานต่อจะต้องทำอย่างไร รวมทั้งการเรียกร้องให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือตัวเองด้วย ซึ่งจะแตกต่างจากยุคก่อนหน้านี้ที่เคยศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์มา

โดยบรรณาธิการข่าวช่อง 3 เล่าถึงทิศทางการนำเสนอข่าวของช่อง 3 ที่เป็นที่พึงพิงของสังคมว่า ช่อง 3 จะเน้นข่าวที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ที่จะสามารถเป็นสื่อกลางให้กับประชาชน และข่าวต้องมีความเป็นกลาง รวดเร็ว เน้นการฟังพาได้ ยกตัวอย่างเช่น มีการร้องเรียนเข้ามาจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ความเดือดร้อน ช่อง 3 สามารถตรวจสอบข่าวและข้อมูล จากผู้ที่เป็นต้นตอของข่าว และนำเสนอหาทางออกในสังคม

นางจุติวดี ทองนาคน รองผู้จัดการฝ่ายข่าว 2 สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 นิยามว่า ข่าวคือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน เป็นสิ่งที่สังคมให้ความสนใจ ต้องมีคุณค่าข่าวในตัวเอง สามารถเตือนภัยแก่สังคมได้ ให้ความรู้แก่ประชาชน และบอกว่าเกิดอะไรขึ้นให้สังคมได้รับทราบ

นายคณิต บุญพานิช บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มองในฐานะบรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ว่า ข่าวคือ สถานการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นและอยู่ในความสนใจของผู้คน โดยสถานการณ์นั้นจะเกิดขึ้นด้วยตัวของมันเอง หรือนักข่าวเป็นผู้เปิดประเด็นก็ได้ ดังนั้น สภาพแวดล้อมรอบตัวสามารถเป็นข่าวได้เกือบทั้งหมด ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละเรื่องมีคุณค่าต่อการรับรู้ รับฟัง รับชม ของคนที่ติดตามข่าวสารนั้นหรือไม่ การหยิบเรื่องใดมาเป็นข่าวต้องคำนึงถึงความหมายในเชิงคุณค่าของข่าวประกอบด้วย

นายวรวัตร ชุนทอง บรรณาธิการข่าวหน้า 1 สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี นิยามความหมายข่าวว่า คือ เหตุการณ์ หรือ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบันทันด่วน ที่สำคัญต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้เปิดรับหรือประชาชน อาจจะอยู่ในรูปแบบข่าวเหตุการณ์ การแถลงเรื่องต่าง ๆ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของคนทั่วไปโดยรวม แต่ปัจจุบันมีเพิ่มขึ้นมาอีกรูปแบบหนึ่งคือ ข่าวจากโซเชียลมีเดีย เป็นเรื่องใหม่ที่ทั้งนักข่าวรุ่นเก่าและนักข่าวรุ่นใหม่ต้องเท่าทัน แต่ทั้งนี้ อาจจะมีนักข่าวรุ่นเก่าบางคนบางกลุ่มอาจจะยังตามไม่ทันเท่านักข่าวรุ่นใหม่ในวัย 20-30 ปีขึ้นไป ก็อาจเป็นอุปสรรคอยู่บ้างในการหยิบฉวยประเด็นที่มาจากโซเชียลมีเดียเพื่อนำเสนอผู้ชม เพราะเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยข่าวลวง และการส่งต่อโดยไม่มีการตรวจสอบ ซึ่งเป็นเรื่องยากที่นักข่าวรุ่นเก่าจะปรับตัวให้ร่วมสมัยกับโซเชียลมีเดียได้ แต่ส่วนใหญ่ปรับตัวได้มากพอสมควร

นายบัญชา แซ่ซ่งขัน บรรณาธิการบริหารข่าวช่องวัน 31 ให้ความหมายของข่าวว่า ข่าว คือ ประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ เดิมทีข่าวแบ่งลักษณะเป็นโต๊ะการเมือง โต๊ะเศรษฐกิจ โต๊ะภูมิภาค โต๊ะต่างประเทศ โต๊ะกีฬา แต่เนื่องจากมีการแข่งขันด้านข่าวสูง จำเป็นต้องคำนึงถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ การทำข่าวปัจจุบันนี้จึงปรับรูปแบบ

ให้มีลักษณะเป็นกองบรรณาธิการ ซึ่งเป็นรูปแบบที่กระชับฉับไวกว่าแต่เดิม ดังนั้น จึงไม่แยกโต๊ะเหมือนที่เคยเป็นมา แต่นักข่าวทุกคนสามารถทำข่าวเฉพาะกิจได้ทุกข่าว เมื่อมีข่าวเกิดขึ้นและเป็นที่สนใจของสังคม นักข่าวทุกคนสามารถออกไปทำข่าวได้ ไม่จำกัดประเภท

นายสัมพันธ์ ชะเอม รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี มองว่า ข่าวคือความจริง รวมถึงการรายงานความจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และนำเสนออย่างตรงไปตรงมาไม่เอนเอียงไปข้างใดขณะเดียวกัน ต้องนำเสนออย่างรวดเร็ว รอบด้าน มีรายละเอียดชัดเจน ทั้งนี้ความจริงดังกล่าวต้องเป็นที่สนใจของสังคม

บทสรุป: เหตุใด ความจริง ความน่าเชื่อถือ และการเสนอข่าวจึงสำคัญ

เชอริลิน ไอร์ตัน ผู้เขียนหัวข้อ “เหตุใด ความจริง ความน่าเชื่อถือ และการเสนอข่าวจึงสำคัญ” ในหนังสือ “การเสนอข่าว ข่าวลวง และข้อมูลบิดเบือน” (Ireton, C. & Posetti, J., 2018) อธิบายถึงสภาพของวารสารศาสตร์วันนี้ว่า ความเชื่อถือเป็นสื่อและการเสนอข่าวในหลายประเทศทั่วโลกมีความเปราะบางและเสื่อมถอยลงก่อนที่จะสื่อสังคมจะถือกำเนิดขึ้นเสียอีก แนวโน้มนี้เป็นเรื่องเดียวกันกับความเชื่อที่ลดน้อยลงต่อสถาบันต่าง ๆ ซึ่งพบได้ในหลายสังคม อย่างไรก็ตาม ปริมาณอันมหาศาลและการเข้าถึงข้อมูลบิดเบือนและข้อมูลที่ผิดซึ่งสวมรอยมาในรูปแบบของข่าวและเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมนั้นแพร่ระบาดจนกลายเป็นภัยคุกคามต่อภาพลักษณ์ของวงการข่าวมากยิ่งขึ้น โดยเกี่ยวพันกับทั้งนักข่าว สื่อที่นำเสนอข่าว ประชาชน และสังคมเปิดในสื่อสังคมและอินเทอร์เน็ตที่ข้อมูลเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย ทำให้ใครก็ผลิตสื่อได้ ซึ่งผลที่ตามมาคือประชาชนต้องพยายามแยกให้ออกกว่าอะไรเป็นความจริงและอะไรที่ไม่จริง ในบรรยากาศของความหวาดระแวงและความไม่

ไว้วางใจ มุมมองความคิดแบบสุดขั้ว ทฤษฎีสมคบคิด และประชานิยมนั้น เติบโตจากงาน ขณะที่บ้านและความจริงซึ่งเคยเป็นที่ยอมรับกลับถูกตั้งข้อสงสัย ในโลกใบนี้ ห้องข่าวต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อประกาศและแสดงบทบาทดั้งเดิมในฐานะผู้ดูแลประตูละเอียด อันเป็นภาระหน้าที่ที่ช่วยก่อร่างสร้างความจริง ขณะเดียวกัน การเติบโตของตลาด ‘การสื่อสารเชิงกลยุทธ์’ และ ‘ปฏิบัติการด้านสารสนเทศ’ ซึ่งรวมถึงข้อมูลบิดเบือนและข้อมูลที่แฝงเจตนาร้ายที่ทำหน้าที่อย่างแข็งขัน ก็กลายเป็นปัจจัยสำคัญในระบบนิเวศของข้อมูลข่าวสาร

ปัญหาของข่าวปลอมถือได้ว่าเป็นสาเหตุอันดับหนึ่งว่าทำไมการเชื่อถือสิ่งจึงเป็นปัญหา การรายงานข่าวปลอมทำให้เราต้องตั้งคำถามกับข่าวบางเรื่องที่สื่อรายงานอยู่ตลอดเวลา ยากที่จะบอกได้ว่าอะไรจริงอะไรไม่จริง เราไม่สามารถพูดถึงข้อบกพร่องมากมายของสื่อข่าว โดยไม่เน้นประเด็นข่าวปลอมหรือเรื่องหลังความจริง ข่าวปลอมทำลายความไม่ไว้วางใจของสาธารณชนในสื่อ เนื่องจากข่าวปลอมทำให้มองเห็นความจริงได้ยากขึ้น ในอดีตนักวิชาการเรียก “ข่าวปลอม” ว่าเป็นรูปแบบข่าวทั่วไปเพื่อให้ความเห็นเชิงเสียดสีเช่นเดียวกับในกรณีของรายการโทรทัศน์ช่วงตึกเช่น Saturday Night Live ตลอดจนการทำข่าวล้อเลียนที่เดินตามเส้นแบ่งระหว่างการรายงานความเป็นจริงและการสร้างการกล่าวอ้างเกินจริง (Waisbord, 2018).

นอกจากนี้ นักข่าวจำเป็นต้องรู้ด้วยว่า แม้พื้นที่ของข่าวปลอมส่วนใหญ่อยู่ในสื่อสังคม และทุกวันนี้ผู้เล่นที่มีอิทธิพลกำลังใช้ ‘ข่าวปลอม’ เป็นเครื่องมือสกัดกั้นข่าวที่แท้จริง กฎหมายใหม่ที่เข้มงวดทำให้สถาบันสื่อกลายเป็นแพะรับบาปประหนึ่งว่าสถาบันสื่อเป็นผู้สร้างข่าวขึ้นมาเสียเองหรือไม่ก็ทำให้สถาบันสื่อตกอยู่ภายใต้กฎครอบจักรวาลที่กำหนดขึ้นมาใหม่เพื่อจำกัดช่องทางการสื่อสารทั้งหมดโดยไม่แยกแยะ กฎระเบียบประเภทนี้มักไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์สากลที่กำหนดให้การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก

นั่นต้องพิสูจน์ได้ว่าเกิดจากความจำเป็น มีความเหมาะสม และด้วยเจตนาที่ถูกต้อง ผลของการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวคือการทำให้องค์กรข่าวที่แท้จริงสังกัดอยู่ภายใต้ ‘กระทรวงความจริง’ โดยใช้อำนาจในการจำกัดข้อมูลข่าวสารด้วยเหตุผลทางการเมืองเพียงประการเดียว แม้ว่าจะไม่ได้มีเจตนาเช่นนั้นตลอดเวลาก็ตาม

สิ่งที่วงการข่าวต้องทำ

ในคู่มือ “การเสนอข่าว ข่าวลวง และข้อมูลบิดเบือน” (Ireton, C. & Posetti, J., 2018) ระบุว่า ด้วยปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของข่าวปลอมถึงเวลาแล้วที่สื่อจะปฏิบัติตามมาตรฐานและจริยธรรมวิชาชีพให้มากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยไม่ได้ตรวจสอบ และถอยห่างจากข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความสนใจของคนบางส่วน แต่ไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ พร้อมย้ำเตือนว่าสถาบันสื่อและนักข่าว ไม่ว่าจะเป็นจุดยืนทางการเมืองในทิศทางใด ควรหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จและข้อมูลที่ผิด ทั้งโดยความผิดพลาดและโดยปราศจากวิจรรณญาณ การลดตำแหน่งพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงภายในองค์กรข่าวปัจจุบัน ทำให้หน้าที่นี้ตกเป็นของ ‘ฐานันดรที่ห้า (fifthestate)’ อย่างบล็อกเกอร์และบุคคลภายนอกที่คอยจับตาดูความผิดพลาดของนักข่าว แม้ว่าจะเป็นการตรวจสอบหลังจากการเผยแพร่ข้อมูลแล้วก็ตาม

ปรากฏการณ์นี้อาจได้รับการตอบรับจากสื่อ เพราะเป็นการช่วยให้สังคมสนใจข้อมูลข่าวสารที่พิสูจน์ได้มากยิ่งขึ้น นักข่าวจึงควรเผยแพร่ผลงานของกลุ่มตรวจสอบความจริงอิสระเหล่านี้ แต่พึงระลึกไว้ว่าเมื่อใดก็ตามที่คนภายนอกแสดงให้เห็นว่าองค์กรสื่อแห่งใดมีความล้มเหลวเชิงระบบ ความคลางแคลงใจก็ย่อมเกิดขึ้น อย่างน้อยก็ต่อภาพลักษณ์ขององค์กรแห่งนั้นในฐานะแหล่งข่าวอาชีพ สื่อจึงควรระมัดระวังไม่ให้เกิดการแก้ไขข้อผิดพลาดหลังจาก

การเผยแพร่ไปแล้วโดยบุคคลภายนอกเข้ามาแทนที่กระบวนการควบคุมคุณภาพภายใน เพราะนักข่าวต้องทำให้ดีกว่า และ ‘ทำให้ถูกต้อง’ ตั้งแต่แรก ไมเช่นนั้นก็จะกลายเป็นการลิดรอนโอกาสที่สังคมจะมีสื่อที่เชื่อถือได้

กล่าวโดยสรุปก็คือ นักข่าวจะปล่อยให้หน่วยงานตรวจสอบข้อเท็จจริงมาทำหน้าที่ของนักข่าวในการตรวจสอบข้อความน่าสงสัยที่แหล่งข่าวกล่าวไว้ไม่ได้ ไม่ว่าสื่อจะเป็นผู้รายงานข้อความนั้นหรือปรากฏให้เห็นตามสื่อสังคมโดยไม่ผ่านกระบวนการทางวารสารศาสตร์ก็ตาม โดยต้องมีการพัฒนาความสามารถของคนข่าวให้เป็นมากกว่าการทำข่าวแบบ ‘เขากล่าว เธอกล่าว’ และการสืบหาความจริงของข้อความที่ปรากฏในข่าว

วงการข่าวยังจำเป็นต้องเฝ้าจับตาและเปิดโปงประเด็นและรูปแบบของข้อมูลบิดเบือนใหม่ ๆ อย่างเป็นนิจ ภารกิจนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อสื่อ และเป็นวิธีการกำกับดูแล ‘ข่าวลวง’ ได้อีกทางหนึ่ง เพราะนอกจากเป็นการตอบโต้ประเด็นร้อนที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างทันทั่วที่แล้ว ยังทำหน้าที่เติมเต็มและสร้างความแข็งแกร่งให้กับกลยุทธระยะกลาง เช่น การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ซึ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ใช้สื่อในการแยกแยะว่าอะไรเป็นข่าว อะไรเป็นข้อมูลบิดเบือน และอะไรเป็นข้อมูลที่ผิด

วารสารศาสตร์เป็นหลักในการตรวจสอบ (American Press Institute, 2021)

นักข่าวมักอธิบายถึงสาระสำคัญของงานว่าเป็นการค้นหาและนำเสนอ ‘ข้อเท็จจริง’ และ ‘ความจริงเกี่ยวกับข้อเท็จจริง’ พวกเขายังอธิบายโดยใช้วิธีการบางอย่างซึ่งเป็นวิธีการทำงานซึ่ง Bill Kovach และ Tom Rosenstiel อธิบายไว้ใน The Elements of Journalism ว่าเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการรับข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เรียกว่าหลักการ

แห่งการตรวจสอบซึ่งรากฐานทางปัญญานั้นตั้งอยู่บนแนวคิดหลักสามประการ ได้แก่ ความโปร่งใส ความอ่อนน้อมถ่อมตน และความเป็นต้นฉบับ

ภาพที่ 3 หลักการแห่งการตรวจสอบสามประการ

ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึงการแสดงผลงานออกมา เพื่อให้ผู้อ่านตัดสินใจด้วยตัวเองว่าทำไมจึงควรเชื่อ ภายใต้หลักเกณฑ์ ดังนี้

- อย่าปล่อยให้ผู้ชมถูกหลอกลวงโดยการละเว้น – บอกผู้ชมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เกี่ยวกับเรื่องราวที่กำลังชม
- บอกผู้ชมว่าคุณรู้อะไรและคุณไม่รู้ อย่าบอกเป็นนัยว่าคุณมีความรู้มากกว่าที่คุณทำจริง
- บอกผู้ชมว่าแหล่งที่มาเป็นใคร ผู้ชมอยู่ในสถานะที่จะรู้อะไรบางอย่างและอคติที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างไร

- ความโปร่งใส บ่งบอกว่านักข่าวเคารพผู้ชม ช่วยให้ผู้ชมสามารถตัดสินใจถึงความถูกต้องของข้อมูลกระบวนการที่ได้รับ ความปลอดภัย แรงจูงใจและอคติของนักข่าวที่ให้ข้อมูล

สิ่งนี้ทำให้เป็นการป้องกันข้อผิดพลาดและการหลอกลวงจากแหล่งที่มาที่ดีที่สุด หากข้อมูลที่ดีที่สุดที่นักข่าวได้มาจากแหล่งที่มาที่อาจมีความเอนเอียง การบอกแหล่งที่มาจะทำให้ผู้ชมเห็นถึงความลำเอียงที่เป็นไปได้ และอาจยับยั้งแหล่งที่มาจากการพยายามหลอกลวงผู้ชมเช่นกัน

หน้าที่ของนักข่าวคือการให้ข้อมูลในลักษณะที่ผู้คนสามารถประเมิน แล้วตัดสินใจว่าจะคิดอย่างไร

ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility) หมายถึงการเปิดใจ นักข่าวต้องเปิดใจให้กว้าง ไม่เพียงแต่เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ยิน แต่ยังรวมถึงความสามารถในการเข้าใจความหมายของตัวเองด้วย แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน หลีกเลี่ยงความหยิ่งผยองเกี่ยวกับความรู้ของตัวเอง

หัวหน้าสำนักทหารผ่านศึกเคยกล่าวไว้ว่า นักข่าวต้องตระหนักถึงความผิดพลาดของตนเองและข้อจำกัดของความรู้ ควรตระหนักถึงความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้และพยายามที่จะหลีกเลี่ยงเพียงแค่ “เขียนเบื้องต้น” โดยยอมรับว่าในข้อมูลที่ตัวเองไม่แน่ใจ – แล้วทบทวน ทำให้การตัดสินใจแม่นยำยิ่งขึ้นและการรายงานมีความชัดเจนมากขึ้น

แจ๊คพูลเลอร์นักเขียน นักประพันธ์บรรณาธิการและผู้บริหารหนังสือพิมพ์แนะนำว่านักข่าวต้องแสดง “ความถ่อมตนในการตัดสินใจ” เกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาารู้และรู้ได้อย่างไร

Gregory Favre บรรณาธิการเก่าแกในแซคราเมนโตและชิคาโกกล่าวว่า กฎของเขานั้นเรียบง่าย อย่าพิมพ์นอกเหนือจากสิ่งที่คุณรู้

ขั้นแรกคุณต้องซื่อสัตย์เกี่ยวกับสิ่งที่คุณรู้กับสิ่งที่คุณคิดว่าคุณรู้หรือคิดว่าคุณรู้ วิธีสำคัญในการหลีกเลี่ยงการบิดเบือนความจริงของเหตุการณ์คือ

ความเชื่อลัทธิที่รับผิดชอบต่อชีวิตจำกัดของความรู้ของบุคคลหนึ่งและพลังของการรับรู้ของบุคคลหนึ่ง

ความเป็นต้นฉบับ (Originality) หมายถึงการทำข่าวด้วยตัวเอง

ข้อมูลสามารถดูได้ตามลำดับชั้น คืองานที่คุณทำด้วยตัวเอง การรายงานข่าวสามารถรับรองได้โดยตรง

นักข่าวบอกว่าเวลาที่รู้ลึกกว่ามีบางอย่างผิดปกติคือ เมื่อพวกเขาเอาข้อมูลจากใครบางคนหรือที่อื่นและไม่สามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเอง

บทที่

2

ข่าวปลอม (Fake News)

ท่ามกลางสงครามข้อมูลข่าวสารที่โหมกระหน่ำบนโลกโซเชียลมีเดีย ตลอดปี 2563 ที่เกิดปรากฏการณ์ Infodemic การแพร่ระบาดของข้อมูลเท็จใน วิกฤตโควิด-19 ในขณะที่เชื้อโคโรนาไวรัส 2019 หรือโรคโควิด-19 กำลังแพร่ระบาดใน 180 ประเทศทั่วโลก (ปริตตา หวังเกียรติ, 2563) รัฐบาลต้อง ประสพกับการแพร่กระจายของข่าวลวง (Fake news) และข่าวลือ (Rumor) ที่

สร้างความตระหนกและความสับสน รวมทั้งเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ปรากฏการณ์นี้เรียกกันว่า “การแพร่ระบาดของข้อมูล” หรือ “Infodemic” ซึ่งพบทั้งข้อมูลเท็จที่ปล่อยมาอย่างตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ (Misinformation) ได้แก่ ข่าวลือและข่าวเล่นตลกซึ่งผู้ปล่อยไม่มีเจตนาสร้างความเสียหาย และข่าวบิดเบือนที่ปล่อยอย่างตั้งใจ (Disinformation) เช่น ข้อมูลให้ร้าย โฆษณาชวนเชื่อ หรือข่าวลวงที่ตั้งใจก่อให้เกิดความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นใน Facebook, Instagram, Youtube, Whatsapp ไปจนถึง Line ต่างพบว่าข้อมูลเท็จในหลายโพสต์มียอดเอ็นเกจเมนต์ที่สูงกว่าข้อมูลถูกต้อง ที่มาจากผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และภาครัฐเสียอีก

จนเกิดคำถามว่า ทำไมข่าวปลอมถึงได้รับความนิยมถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารท่ามกลางความขัดแย้งของทั้ง 2 ฝ่ายมาทุกยุคทุกสมัย แม้พื้นที่การสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปจากออฟไลน์มาสู่ยุคของสื่อออนไลน์

ในฐานะที่เราเป็นทั้งคนส่งสารที่จะส่งต่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ และเป็นผู้รับสารในเวลาเดียวกัน เราจะรู้เท่าทันข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จอย่างไร และที่สำคัญเราจัดการกับข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จที่กระจายอยู่บนโลกออนไลน์อย่างไร

ปรากฏการณ์ของข่าวปลอมไม่ใช่เรื่องล่าสุดและสามารถตรวจสอบย้อนเวลาได้ ก่อนการเกิดขึ้นของสื่อสมัยใหม่และสื่อดิจิทัล มีการใช้โฆษณาชวนเชื่อและข้อมูลที่ไม่ถูกต้องที่ใช้ในบริบทของสงครามเพื่อใช้อำนาจเหนือกลุ่มคน นักปรัชญาชาวจีนขงจื๊อผู้เขียนเกี่ยวกับการเมือง ชานัคยาปรมาจารย์ด้านสถิติของอินเดียได้มีการเขียนเรื่องการโฆษณาชวนเชื่อและการทำสงคราม ประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ การสร้างข้อมูลให้เหมาะสมกับวาระทางการเมือง และเศรษฐกิจได้มีการถูกบันทึกไว้ก่อนหน้านี้แล้ว

การแพร่กระจายของสำเนาสิ่งพิมพ์ที่มีชาวปลอมสามารถตรวจสอบได้ถึงจุดเริ่มต้นของสำนักพิมพ์ Gutenberg การปฏิวัติฝรั่งเศสในยุโรปยังเห็นการใช้ข้อมูลเพื่อการหลอกลวงทางการเมือง นอกจากนี้ยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการรู้แจ้ง ไม่ได้จำกัดการแพร่กระจายและการมีชาวปลอมในยุคคนนั้น

การเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้การสื่อสารมวลชนมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ ด้วยเหตุนี้ปรากฏการณ์ของชาวปลอมจึงเกิดรูปแบบใหม่เช่นกัน Posetti and Matthews (2018) เขียนเกี่ยวกับ The Great Moon Hoax of 1835 ซึ่งเป็นชาวหลอกลวงขนาดใหญ่เรื่องแรกในหนังสือพิมพ์อเมริกันฉบับหนึ่ง โดยมีเนื้อหาหกดอนเกี่ยวกับการค้นพบสิ่งมีชีวิตบนดวงจันทร์ นอกจากนี้ การศึกษาล่าสุดเกี่ยวกับชาวปลอมพบว่า การปฏิวัติรัสเซียในปี 2460 มีการสร้างชาวปลอม และการโฆษณาชวนเชื่อของเยอรมันเริ่มต้นก่อนสงครามโลกครั้งที่สองในช่วงกลางทศวรรษที่ 1930 และในปี พ.ศ. 2481 มีการออกอากาศทางวิทยุที่ดัดแปลงมาจากละครเรื่อง The War of the Worlds ของ H. G. Well ซึ่งถูกกล่าวหาว่าสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้ฟังกว่าล้านคน (Edson C. Tandoc Jr., Zheng Wei Lim & Richard Ling, 2017)

ตลอดศตวรรษที่ 20 สงครามต่าง ๆ มาพร้อมกับแคมเปญโฆษณาชวนเชื่อโดยฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายชาวปลอมและข้อมูลปลอมเพื่อสร้างอิทธิพลต่อมวลชน สงครามโลกทั้งสองครั้งมีการใช้การโฆษณาชวนเชื่ออย่างกว้างขวางเพื่อเผยแพร่เรื่องราวและข้อมูล ด้วยความพยายามในการจัดการและการปรับแต่งภาพ ความพยายามของ Joseph Goebbels รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการโฆษณาชวนเชื่อของนาซีเยอรมันอาจถือได้ว่าเป็นกระแสที่สูงในปรากฏการณ์การแพร่กระจายและการเผยแพร่ชาวปลอม

ในอีกครึ่งศตวรรษข้างหน้า โลกได้เห็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การแพร่กระจายของวิทยุและโทรทัศน์ไม่ได้เป็นการส่งชาวปลอม

ไปยังสื่อเหล่านั้นเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการสื่อสารมวลชนแบบแท็บลอยด์ในช่วงทศวรรษที่ 1980 และ 1990 ได้เห็นการกลับมาของข่าวปลอมครั้งใหญ่โดยเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ทางธุรกิจในสื่อ และวาระทางการเมืองมีส่วนเพิ่มขึ้นด้วยการสร้างข่าวปลอม

ด้วยการถือกำเนิดของอินเทอร์เน็ต อีเมลและโซเชียลเน็ตเวิร์ก การแพร่กระจายของข่าวปลอมจึงมีสัดส่วนที่มากขึ้นเนื่องจากองค์ประกอบแบบโต้ตอบที่มีอยู่ใน Web 2.0 และไวรัล การหลอกลวงทางอีเมลกลายเป็นลักษณะใหม่ของอินเทอร์เน็ตในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 และต้นปี 2000 โลกได้เห็นการระดมข่าวปลอมในช่วงวิกฤตและความขัดแย้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามซีเรียและความขัดแย้งในยูเครน นอกจากนี้เรายังได้เห็นการใช้ประโยชน์จากข่าวปลอมในระหว่างการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี 2016 ในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร – การลงคะแนนสมาชิกสหภาพยุโรป

ข่าวปลอมถูกบันทึกว่ามีจำนวนมากขึ้น เนื่องจากการแพร่กระจายและเผยแพร่ข้อมูลปลอมอย่างรวดเร็วบนโลกอินเทอร์เน็ต และการแปลงข่าวสารเป็นข้อมูลดิจิทัลเป็นเหตุผลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วนี้ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่าข่าวปลอมเพื่อทำให้แหล่งข่าวและข้อมูลที่เป็นจริงเสื่อมเสีย เป็นการเพิ่มความไม่สมบูรณ์ของระบบนิเวศข้อมูล วันนี้เราเห็นการเพิ่มขึ้นของประวัติศาสตร์ปรากฏการณ์ข่าวปลอมซึ่งได้รับความช่วยเหลืออย่างมากจากแรงผลักดันทางเทคโนโลยีของอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาคืออันตรายของข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จ

ข่าวปลอมคืออะไร

รายงานวารสารวิชาการ กสทช. ประจำปี 2561 เรื่อง “ข่าวลวง : ปัญหาและความท้าทาย” ได้กล่าวว่าปัจจุบันยังไม่มีการนิยามความหมายของ “ข่าวปลอม” “Fake News” หรือ “ข่าวลวง” อย่างแน่ชัด แต่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ดังนี้

คณะกรรมการการยุโรป (European Commission) ให้นิยามข่าวลวง หมายถึง ข้อมูลชุดหนึ่งที่ทำขึ้นมาโดยมีเจตนาจะบิดเบือนและโจมตีบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร และในบางครั้งข่าวปลอมยังมีความหมายรวมถึงการเขียนข่าวในเชิงลบ การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ทางการเมืองและรูปแบบโฆษณาที่ชวนให้เข้าใจผิดจากทัศนคติของผู้รับสาร รวมไปถึงการรายงานในรูปแบบเสียดสีและมีการใส่ข้อมูลที่ผิด โดยเจตนาโจมตีทางไซเบอร์ เมื่อนิยามอย่างแคบนั้น ข่าวปลอมหรือข่าวลวงเป็นข่าวที่ถูกสร้างขึ้นในการรายงานข่าว ซึ่งรวมถึงสำนักข่าว นักการเมือง และบริษัทผู้ผลิตแพลตฟอร์ม (European Commission, 2017)

อย่างที่กล่าวไปในข้างต้นว่า ภายหลัง 4 – 5 ปีที่ผ่านมาี้หลายคนได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของข่าวปลอมหลังจากเหตุการณ์การเลือกตั้งประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 2016 ทำให้สื่อหลายแห่งและประชาชนตื่นตัว ตระหนักและระมัดระวังในเรื่องของข่าวปลอมมากขึ้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ข่าวปลอม หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาอันเป็นเท็จ หลอกลวง หรือข่าวสร้างสถานการณ์ รวมถึงการเขียนข่าวที่ได้รับการสนับสนุนอย่างปิดบังหรือแอบแฝง ซึ่งนำเสนอในสื่อสังคมและแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ (Lazer et al., 2018)

ประเภทของข่าวปลอม

ข่าวปลอมในปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท บางประเภทผสมผสานกันไปและหลากหลายรูปแบบ แต่ยังคงสามารถแบ่งออกเป็นประเภทหลัก ๆ จาก LS Media Policy โดย Tambini (2017) ได้แบ่งข่าวปลอมออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

ตารางที่ 1 ประเภทของข่าวปลอม

ประเภทข่าวปลอม	คุณลักษณะ
เนื้อหาที่สร้างขึ้น (Fabricated content)	เนื้อหาข่าวที่เป็นเท็จทั้งหมด
เนื้อหาที่มีการจัดการ (Manipulated content)	เนื้อหาข่าวที่มีการบิดเบือนจากข้อเท็จจริงหรือเป็นการสร้างขึ้นจากจินตนาการ เช่น พาดหัวข่าวที่ต้องการสร้างเนื้อหากระตุ้นอารมณ์เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านหรือผู้ชม หรือที่เรียกว่า “พาดหัวเรียกคลิก” (Click bait)
เนื้อหาแอบอ้าง (Imposter content)	เนื้อหาเป็นการแอบอ้างแหล่งข่าวที่แท้จริง เช่น การใช้ยี่ห้อหรือแบรนด์ขององค์กรที่น่าเชื่อถือหรือมีชื่อเสียง
เนื้อหาหลอกลวง (Misleading content)	เนื้อหาเป็นการใช้ข้อมูลเพื่อหลอกลวงให้หลงเชื่อ เช่น การนำเสนอความคิดเห็นในรูปของข้อเท็จจริง
บริบทปลอมในการเชื่อมโยง (False context of connection)	เนื้อหาที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น การพาดหัวข่าวในบทความไม่ได้สะท้อนเนื้อหาของข่าวจริง
การเสียดสีและล้อเลียน (Satire and parody)	เนื้อหาเป็นการนำเสนอข่าวในลักษณะที่ขำขันหรือในลักษณะที่เหมือนเป็นข้อเท็จจริง แต่แท้จริงเป็นข่าวปลอม ข่าวประเภทนี้มักจะมีเจตนาไม่ได้ตั้งใจ

ประเภทข่าวปลอม	คุณลักษณะ
	ที่จะหลอกผู้รับสาร แต่เป็นการสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเสียดสีล้อเลียน

ขณะเดียวกัน จากรายงาน “คู่มือภาคปฏิบัติ นักตรวจสอบข้อเท็จจริง” โดย นายพิรพล อนุตรโสตถี (2562) หัวหน้าทีมศูนย์ข่าวร็องแซร์ สำนักข่าวไทย อสมท ร่วมกับ ดร.เจษฎา ศาลาทอง อาจารย์ประจำภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ ได้กล่าวเกี่ยวกับการแยกประเภทของ “ข้อมูลเท็จ”⁵ ออกไว้ทั้งหมด 7 ประเภทด้วยกัน ได้แก่

ตารางที่ 2 ประเภทข้อมูลเท็จ

ประเภทข้อมูลเท็จ	คุณลักษณะ
ข่าวปลอม	การรู้เรื่องมั่วทั้งหมด มุ่งหลอกลวงหรือหวังร้าย
ชี้นำ	จัดฉากข้อมูลเพื่อชี้นำ มุ่งจุดประเด็นหรือใส่ร้าย
โยงมั่ว	ไม่สัมพันธ์กันระหว่าง ภาพ คลิป หรือคำบรรยายประกอบ อาจทำให้ความหมายของการสื่อสารผิดไป
บิดเบือน	เป็นข้อมูลจริง แต่นำมาใช้บิดเบือน

⁵ รายงาน “คู่มือภาคปฏิบัติ นักตรวจสอบข้อเท็จจริง” ใช้คำว่า “ข้อมูลเท็จ” แทนที่คำว่า “ข่าวปลอม”

ประเภทข้อมูลเท็จ	คุณลักษณะ
ล่อเลียน	เนื้อหาเสียดสีให้เกิดความตลกขบขัน ไม่มุ่งให้เกิดอันตรายแต่อาจทำให้บางคนเชื่อว่าเป็นความจริง เพราะเนื้อหาที่ล่อเลียนอาจจะมีความจริงในบางส่วน เช่น การล่อเลียนหรือเสียดสีทางการเมือง อาจทำให้ประชาชนเกิดความสับสนได้
สวมรอย	ปลอมตัวสวมรอยให้ข้อมูล เพื่อหลอกหลวงหรือหวังร้าย โดยข้อมูลเท็จนี้อาจทำให้ผู้ไม่หวังดีก่ออาชญากรรมทางออนไลน์ได้อย่างง่ายดายมากขึ้น
หลอกหลวง	สร้างข้อมูลเพื่อหลอกหลวงโดยเฉพาะ

จากรายงาน The Legal Framework to Address “Fake News : Possible Policy Action at the EU Level (2018)” ของคณะกรรมการวิชาการยุโรป (European Commission 2018) ที่ระบุปัญหาของคุณภาพข่าวและหาแนวทางจัดการข่าวลงในยุคอินเทอร์เน็ต ได้จำแนกประเภทของข่าวปลอมดังนี้

1. เนื้อหาอยู่ในกรอบจำกัด (Content bubbles) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเดียว แต่กลไกของอัลกอริทึมทำหน้าที่ในการบ่อนข่าวให้ผู้อ่านนั้นตามมุมมองหรือความเข้าใจที่ผู้อ่านชอบหรือสนใจ ซึ่งทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าอคติเชิงพฤติกรรมหรือเชื่อ รวมถึงตอกย้ำในสิ่งที่ตนเองเชื่ออยู่แล้ว (Confirm bias) และการใช้อัลกอริทึมสำหรับเครื่องมือค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต (Search engine) ที่อ้างอิงการค้นหาในอดีตและเนื้อหาที่มีการเลือกอ่านล่าสุดประกอบ ทำให้กลุ่มของข้อมูลนำเสนอผู้อ่านแคบลงจากเฉพาะบางแหล่งข้อมูลเท่านั้นอีกด้วย

2. ข่าวปลอมที่มีการเผยแพร่อย่างไม่ตั้งใจทำให้เกิดผลร้ายหรือการเข้าใจผิด (Misinformation) เป็นการแสดงหรือนำเสนอความคิดเห็น แต่อาจผิดพลาดหรือไม่จริง ซึ่งสามารถเพิ่มหรือกระตุ้นให้ข่าวลวงแพร่กระจายและนำเชื้อมากขึ้น

3. ข่าวปลอมที่มีการเผยแพร่อย่างจงใจ (Disinformation) เป็นกรณีที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตหรือสื่อสังคมออนไลน์ที่มีแพลตฟอร์มด้วยเจตนาในการจัดการข้อมูล เพื่อบิดเบือนหรือสร้างอิทธิพลทางความคิดเห็นของผู้อ่านทั่วไป แต่ในกรณีที่มีปัญหามากที่สุดในรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ก็พยายามที่จะหาแนวทางในการจัดการการแพร่กระจายของข่าวปลอมอย่างเป็นระบบและมีกลยุทธ์ เพื่อหวังผลทางการเมืองหรือเชิงพาณิชย์ (Disinformation operate) ดังเช่นในกรณีของข่าวปลอมการเลือกตั้งประธานาธิบดีในต่างประเทศ ซึ่งต่อมาอาจกลายเป็นภัยต่อความมั่นคงได้ หากเป็นการแทรกแซงของรัฐบาลต่างประเทศ

ดร.แคลร์ วาร์เดิล ผู้อำนวยการองค์กร First Draft ได้จัดแบ่งความผิดปกติของข้อมูลข่าวสารออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ โดยมองจากการเป็นข้อมูลเท็จและการก่อกวนอันตรายต่อผู้คน ได้ดังนี้ (European Commission 2018) .

ตารางที่ 3 ประเภทข่าวปลอม

ประเภทข่าวปลอม	คุณลักษณะ
Mis-information	ข้อมูลเท็จที่เผยแพร่ออกไป โดยไม่มีเจตนาก่ออันตราย
Dis-information	ข้อมูลเท็จที่เผยแพร่ออกไป โดยมีเจตนาก่ออันตราย
Mal-information	ข้อมูลที่อาจจะไม่ใช่ข้อมูลเท็จ ซึ่งเผยแพร่โดยมุ่งให้เกิดอันตราย มักเป็นข้อมูลที่ควรจะเป็นส่วนตัว แต่กลับถูกนำมาเผยแพร่บนพื้นที่สาธารณะ

นอกจากนี้ ชาวปลอมยังสามารถแบ่งสาเหตุของการเกิดได้เป็น
ทั้งหมด 8 สาเหตุ ได้แก่

- (1) การขาดทักษะทางวารสารศาสตร์
- (2) ความต้องการเสียสละเพื่อขบขัน
- (3) ต้องการปลุกปั่นยุยง
- (4) เพื่อสนองความพึงพอใจ
- (5) ข้อมูลเลือกข้าง
- (6) เพื่อสร้างรายได้
- (7) เพื่อชี้นำทางการเมือง
- (8) เพื่อโฆษณาชวนเชื่อ

นิยามความหมาย ข่าวปลอม ของบรรณาธิการข่าว โทรทัศน์ไทย ในยุคที่ข่าวปลอมถูกนำเสนอเป็นข่าวใน สื่อโทรทัศน์

7 บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ ประกอบด้วย สถานีโทรทัศน์ช่อง
7 สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE
สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
ให้นิยามความหมายของข่าวปลอม (Fake News) ว่า

“ไม่ใช่ข่าว มีการบิดเบือนข้อมูล ไม่มีข้อมูลอ้างอิงที่ชัดเจนพอ เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นที่ผู้สร้างหวังผลประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการข้อมูลข่าวสาร IO (Information Operation) เพื่อแย่งชิงพื้นที่ข่าว”⁶

ภาพที่ 4 นิยามความหมาย ข่าวปลอมของบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทย

⁶ ข้อมูลส่วนนี้จากงานวิจัย Newsroom Alert: การตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทย (วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, 2564) โดยสัมภาษณ์บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ 7 สถานี ประกอบด้วย สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส การเลือกกองบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ในประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา ด้วยเพราะสื่อโทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่มีบทบาทเข้าถึงคนดูข่าวและสร้างผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างต่อการรายงานข่าว อีกทั้งเกิดปรากฏการณ์การนำคลิปในสื่อสังคมออนไลน์มาเผยแพร่ต่อหรือมาขยายผลต่อในรายการข่าวโทรทัศน์และหลายครั้งเป็นการนำเรื่องเท็จในสื่อสังคมออนไลน์นำมาเสนอเป็นข่าว จนเกิดคำถามว่าสื่อโทรทัศน์มีการตรวจสอบข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์มากน้อยอย่างไร ก่อนที่จะนำมาเผยแพร่ต่อ

นายเสถียร วิริยะพรรณพงศา บรรณาธิการบริหารสถานีโทรทัศน์ PPTV ให้นิยามความหมายคำว่า ข่าวปลอม ว่า ข่าวที่ไม่มีข้อมูลอ้างอิงที่ชัดเจน พอแม้ว่าในระยะหลังข่าวปลอมจะมีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น IO (Information Operation) เป็นต้น เพราะ IO ก็คือ ข่าวปลอม ข่าวหนึ่งข่าวที่มีการเผยแพร่ ออกมานั้นอาจจะเป็นข่าวจริง แต่ถูกเผยแพร่โดยกำลังคนจำนวนมาก จนทำให้เกิดการเข้าใจผิด โดยเฉพาะข่าวการเมืองที่เป็นความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น คนหนึ่งคนพูด 5 นาที แต่กลับหยิบเพียงประโยคเดียวของ บุคคลนั้นมา Quote เป็นคำพูดและนำมาเผยแพร่ด้วยการปัมโปสต์ในลักษณะ ที่ต้องการให้เกิดความเข้าใจผิด เป็นต้น ข่าวแบบนี้ถือว่าเป็นข่าวปลอมหรือไม่ เพราะมันคือเรื่องจริงและเป็นส่วนหนึ่งที่พูด แต่บริบททั้งหมดที่พูดนั้นไม่ได้ถูก เผยแพร่ หรือมีความหมายตามที่พูดเพียงประโยคเดียวที่ถูกหยิบยกมา เพราะฉะนั้นกองบรรณาธิการต้องชัดเจนในแง่ของแหล่งข้อมูลและเนื้อหา

“ข่าวปลอมในปัจจุบันนี้มีจำนวนมาก มีทั้งข่าวปลอมที่ตั้งใจผลิต ขึ้นมาเลย เช่น IO ที่นำภาพแกนนำม็อบจากสถานที่หนึ่ง นำมาเขียนบรรยาย ภาพเป็นอีกสถานที่หนึ่ง และโพสต์ภาพติดต่อกันเพื่อให้เกิดการเข้าใจผิด เป็นต้น หรือข่าวที่มีภาพผู้หญิงกับพระปล่อยออกมา พร้อมบรรยายภาพว่า มี สีกาเข้าไปนัวเนียกับพระในกุฏิ สร้างความเสียหายให้แก่พระสงฆ์ วันต่อมา ผู้หญิงในภาพได้ออกมาอธิบายว่าจริง ๆ แล้วตนกับพระในรูปเป็นอาภักชลาน กัน ซึ่งนอกจากข่าวปลอมแล้ว ข่าวในลักษณะที่มีความกำกึ่งว่าต้องการให้เกิด ความเสียหายก็มีเป็นจำนวนมากเช่นกัน” บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์ PPTV

นางเฉลิมศรี ปรีงาม บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 นิยาม ความหมายของ ข่าวปลอม ว่า คือ ข่าวเท็จ ข่าวลวงต่าง ๆ ซึ่งจะมีลักษณะ

ปลอมเพื่อหวังผลประโยชน์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อสิ่งที่ผู้ปล่อยข่าวต้องการ “ตรงนี้เป็นกระบวนการของการแย่งชิงพื้นที่ข่าว แคว่ออกข่าวเพื่อให้ประชาชนได้เห็นโดยที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสำหรับ กองบรรณาธิการข่าวช่อง 3 เอง จะมีการตรวจสอบข้อมูล จึงทำให้มีรายการ จับข่าวลวงออกมา ออกอากาศหลังรายการเที่ยงวันทันเหตุการณ์ มีเวลา รายการประมาณ 2-3 นาที”

บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 เล่าว่า โดยส่วนใหญ่รายการ จับข่าวลวงจะนำเสนอประเด็นที่แชร์กันในโลกออนไลน์ หรือได้ฟังมาว่ามี เหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น ทางทีมงานก็จะตรวจสอบกับบุคคลที่เกี่ยวข้องและ บุคคลที่ทราบข้อเท็จจริงในเรื่องนั้น ในบางประเด็นข่าว ผู้ประกาศข่าวก็จะลง พื้นที่ด้วยตัวเอง และจะเฉลยรวมถึงตอบประเด็นในรายการเลยว่าเป็นข่าวจริง หรือข่าวปลอม

นางจุติวดี ทองนาค รองผู้จัดการฝ่ายข่าว 2 สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ให้ นิยามของคำว่า ข่าวปลอม ว่า คือข่าวปลอมหรือข่าวที่บิดเบือน คำว่า ข่าวปลอม ในสังคมสื่อที่ถกเถียงกันนั้นมักจะเป็นเรื่องของการเมือง และเนื่องจาก ช่อง 7 ค่อนข้างจริงจังกับการนำเสนอข่าวการเมือง เพราะมีนโยบายสำหรับการทำข่าวอยู่ ทุกข่าวปลอม ที่เป็นเรื่องของการเมือง เรื่องของสถาบันหรือ หมิ่นเหม่ต่อความมั่นคง จะไม่สามารถนำเสนอได้เสมอไป จะต้องมีการ กลั่นกรองอย่างละเอียด และพิจารณากันเป็นพิเศษก่อนจึงจะนำเสนอข่าว เหล่านี้ได้

“ช่อง 7 นำเสนอ Fake news ทัวไปที่ประชาชนควรได้รับทราบว่าข่าวใดคือข่าวปลอม จะเน้นกลุ่มเป้าหมายของช่อง 7 ซึ่งเป็นคนที่มีภูมิภานาอยู่ ต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะต่างจากช่อง 3 ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นคน

กรุงเทพฯ เพราะฉะนั้นการนำเสนอข่าวจะต้องตอบใจผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดด้วย ซึ่งรายการทั้ง 3 รายการ (เช้าที่หมอชิต, ประเด็นเด็ด 7 สี, เจาะประเด็นข่าวค่ำ) ที่ผลิตและรับผิดชอบอยู่นั้นมีเรตติ้งอันดับหนึ่งทั้งหมด การนำเสนอ Fake news จึงจำเป็นต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้ประโยชน์มากที่สุด จึงเป็นเหตุผลที่ช่อง 7 ไม่นำเสนอ Fake news ที่เป็นเรื่องของการเมือง” รองผู้จัดการฝ่ายข่าว 2 สถานีโทรทัศน์ช่อง 7

นายคณิต บุญพานิช บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มองว่า ข่าวปลอม คือ สิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น โดยอาจจะหวังผลหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้ที่ประกอบสร้างเรื่องราวเหล่านั้น การประกอบสร้างข่าวปลอมเพื่อเจตนาหวังผลบางสิ่งบางอย่าง เช่น ให้เกิดความแตกตื่น เกิดความปั่นป่วน หรือเกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดที่อยากจะเห็น ส่วน เรื่องปลอมหรือข่าวปลอม บางเรื่องที่ถูกสร้างขึ้นมาอาจไม่ถูกหวังผลมากนัก แต่ผลเกิดขึ้นจากสิ่งที่ทำไปโดยไม่คาดคิดก็มี

“หากนำคำว่า ปลอม กับคำว่า ข่าว มาผสมกันก็คือ สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นเรื่องราวเพื่อหวังผลอย่างหนึ่งอย่างใด ส่วนคำว่า ข่าวลวง คือ ส่วนหนึ่งของข่าวปลอม แต่ไม่ใช่เรื่องปลอมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมด มีเรื่องเกิดขึ้นจริงแต่อาจไม่จริงทั้งหมด เช่น เรื่องที่เป็นข่าวอยู่ แต่ถูกลวงให้ไม่จริง หรือพูดไม่จริงทั้งหมด พูดไม่ครบ พูดไม่หมดพวกนี้ รวมแล้ว คือ ข่าวปลอม ข่าวลวง ข่าวบิดเบือน คือนิยามของความไม่จริง แต่ข่าวลวงจะหวังผลมากกว่าข่าวปลอม” บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

นายวรวัตร ขุนทอง บรรณาธิการข่าวหน้า 1 สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี นิยามคำว่า ข่าวปลอม คือ ข่าวปลอมที่มีการแชร์ มีการเผยแพร่ต่อกันมา

โดยไม่มีการตรวจสอบที่มาที่ไป สำหรับข่าวปลอมที่เกิดขึ้นเป็นไปเพื่ออะไรไม่ทราบ ทราบแต่ว่าเป็นการปฏิบัติตามความเคยชิน เพียงแค่ใช้หลายนิ้วในการกดแชร์ส่งต่อ อาจจะทำให้เกิดจากความตั้งใจให้เกิดความเข้าใจผิดหรือไม่ก็ได้ เพราะคนที่ผลิตข่าวปลอม หรือคนที่เผยแพร่ข่าวปลอมก็ไม่ใช่ผู้สื่อข่าวหรือสำนักข่าวโดยอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นพลเมืองหรือบุคคลทั่วไป พื้นฐานในการทำข่าวเชิงนิเทศศาสตร์หรือวารสารศาสตร์ย่อมแตกต่างกัน เพราะทุกคนไม่ได้ฝึกฝนมาทางด้านนี้โดยตรง เป็นเพียงผู้เปิดรับและส่งต่อ ในกรณีข่าวปลอมที่ตั้งใจทำขึ้นมา ต้องกลับไปดูว่าต้นทางต้องการอะไร เป็นเรื่องการเมืองหรือไม่ เป็นเรื่องที่ต้องการสาดโคลนใส่ฝ่ายตรงข้ามหรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่แฝงมากับข่าวปลอมเหล่านี้ และเป็นปัญหาใหญ่ที่สื่อจะต้องจัดการให้ได้

นายบัญชา แซ่ซัน บรรณาธิการบริหารชาวสถานีโทรทัศน์ช่องวัน 31 กล่าวว่า ข่าวปลอมก็คือ สิ่งที่ไม่ใช่ข่าว เป็นสิ่งหลอกหลวง อาจจะหวังประโยชน์ด้านใดด้านหนึ่งก็เป็นไปได้ ซึ่งต้องระมัดระวัง ข่าวหลอกหลวงอาจจะเป็นไอโอก็ได้ ข่าวปลอมอาจจะเป็นสิ่งที่ถูกเผยแพร่ออกมาเพื่อต้องการผลในระยะสั้น ๆ หรือต้องการให้มีผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้ ตรงนี้คือสิ่งที่ต้องตรวจสอบ

นายสัมพันธ์ ชะเอม รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี นิยามว่า ข่าวปลอม คือสิ่งที่ไม่เป็นความจริง ขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างให้เกิดขึ้นแล้วมีการแชร์ต่อหรือส่งต่ออย่างรวดเร็วในโซเชียลเน็ตเวิร์ค เช่น เฟซบุ๊ก, ไลน์ เป็นต้น ปัจจุบันข่าวปลอมพบมากในโลกออนไลน์ เนื่องจากเป็นช่องทางการแพร่กระจายไปสู่การรับรู้ของผู้คนจำนวนมากอย่างรวดเร็ว

บทที่

3

Fact Checking เครื่องมือต่อสู้ข่าวปลอม

Fact Checking หรือการตรวจสอบข้อเท็จจริงคืออะไร
และเหตุใดจึงสำคัญ ???

ประโยชน์เป็นประโยชน์เริ่มต้นสำหรับใครหลายคนที่เริ่มทำความรู้จัก
และสนใจที่จะศึกษาเรื่องข่าวปลอม (Fake News) โดยบทนี้มาทำความรู้จัก
Fact Checking เครื่องมือต่อสู้ข่าวปลอม

**การตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นรูปแบบหนึ่งของการ
โต้สวนเชิงสืบสวนที่สำคัญ รวมถึงแนวทางและการ
ปฏิบัติที่หลากหลาย และมีที่มาการตรวจสอบข้อเท็จจริง
และบริบทสังคม**

“การแพร่กระจายของข้อมูลที่ผิดเป็นของมนุษย์โดยกำเนิด” Daniel Kahneman นักจิตวิทยาผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวิทยาศาสตร์เศรษฐศาสตร์ แนะนำแนวคิด “WYSIATI” (ย่อมาจาก “What you see is all there is” หรือ “สิ่งที่คุณเห็นคือทั้งหมดที่มี”) ซึ่งหมายความว่าเรามักจะไม่มองหาสิ่งที่เราไม่เห็น เราค่อนข้างพึ่งพาข้อมูลที่มีให้เราโดยตรงโดยไม่ได้ตระหนักถึงสิ่งที่เราไม่รู้ หากเราเห็นองค์ประกอบบางส่วนของเรื่องราวเราจะสร้างเรื่องราวที่ดีที่สุดที่เราสามารถทำได้จากองค์ประกอบบางส่วนเหล่านั้น ส่วนหนึ่งของแนวทางการตรวจสอบข้อเท็จจริงคือการตระหนักถึงอคติทางความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นเองสำหรับเราแต่ละคน แม้ว่าอคติเหล่านี้จะช่วยให้เราใช้ชีวิตประจำวันได้ แต่ก็สามารถทำให้เรามองข้ามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องได้แม้ว่าจะมีการนำเสนออย่างชัดเจนก็ตาม (Allan, Alan, and Orna, 2018)

การใช้ข้อเท็จจริงและการเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือในการปลุกระดมทางการเมืองเป็นวิธีการที่มีมานานแล้ว ในการโน้มน้าวให้ประชาชนมีความเห็นพ้องต้องกัน

ดังนั้น บทบาทของนักข่าวคือการให้ข้อมูลรายวันที่ถูกต้อง ถึงแม้ว่าความเป็นจริงมีมากกว่าข้อมูลที่รายงาน รวมถึงความพร้อมเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่นักข่าวจะรวบรวมเรื่องราวเหล่านี้ให้กับสาธารณะ ถึงแม้ว่าผลกระทบบะเรื้อร่ายของโซเชียลมีเดียได้ขยายแหล่งข้อมูลและการสร้างเรื่อง

เล่าต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งโซเชียลมีเดียได้ลบตัวกรองหลักของนักข่าว เนื่องจากการจัดตั้งผู้บอกความจริง นักการเมืองและผู้มีความคิดบางคนได้ฉวยโอกาสนี้ในการใช้อำนาจ

แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking)

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นในวงการสื่อสารมวลชน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นจากจำนวนองค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เพิ่มขึ้นในระดับสากล ในขณะที่องค์กรเหล่านี้มักถูกมองว่าเป็นการแสวงหาข่าวที่สอดคล้องกับสื่อที่จัดตั้งขึ้น และพบว่า แนวทางปฏิบัติในการตรวจสอบข้อเท็จจริงแตกต่างกันไปโดยมีองค์กรจำนวนมากที่ยึดมั่นในพันธสัญญาต่อ “ข้อเท็จจริง”

Fact-Checking as Idea and Practice in Journalism (Graves and Amazeen, 2019) ระบุว่า การตรวจสอบข้อเท็จจริงมีความหมายดั้งเดิมในงานสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนภายในสำหรับการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนการตีพิมพ์ การตรวจสอบข้อเท็จจริงภายในเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในนิตยสารข่าวของสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1920 และ 1930 ซึ่งเป็นทศวรรษที่บรรทัดฐานความเป็นกลางได้ถูกกำหนดขึ้นในหมู่นักข่าวชาวอเมริกัน แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วหนังสือพิมพ์จะไม่ได้ใช้เครื่องตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยเฉพาะ แต่คำนี้ยังหมายถึงขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องในวงกว้างมากขึ้น ในปัจจุบันทั้งนักวิชาการและนักข่าวต่างกังวลกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงภายในกองบรรณาธิการที่ลดลง เมื่อเผชิญกับวงจรการเผยแพร่ที่เร่งรีบและวิกฤตเศรษฐกิจที่องค์กรข่าวในหลายส่วนได้เผชิญ

Ballotpedia⁷ (2018) พูดถึงแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) ว่า การตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นวารสารศาสตร์สมัยใหม่ที่สามารถระบุตัวตนได้ เป้าหมายคือการวิเคราะห์ข้อความที่เผยแพร่ต่อสาธารณชนอย่างถูกต้องและเป็นกลาง เพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของสาธารณชนและเพิ่มความรู้ในประเด็นสำคัญ การตรวจสอบข้อเท็จจริงสมัยใหม่จะวิเคราะห์ว่าจริงหรือเท็จ ผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจชี้แจงการประเมินข้อเรียกร้องของตนโดยให้ข้อมูลบริบทและภูมิหลัง โดยการตรวจสอบข้อเท็จจริงประเภทนี้แตกต่างจากงานที่ทำโดยผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงสำหรับผู้จัดพิมพ์เนื้อหาสารคดีในอดีต ที่ผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจะดูความถูกต้องของการสะกดชื่อ ที่อยู่ วันที่ และอื่น ๆ

พีรพล อนุตรโสตถี และเจษฎา ศาลาทอง (2562) กล่าวในคู่มือภาคปฏิบัติ นักตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าหากจะพูดในมุมมองและแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุด คือ ทำให้ผู้ใช้บนสื่อออนไลน์ทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถที่จะตรวจสอบข้อเท็จจริงข่าวปลอมได้ทุกคนนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากทุกคนไม่ได้มีทักษะและการวิเคราะห์ที่เท่ากัน ทำให้บางข่าวปลอมที่ออกมาก็อาจจะทำให้คนหลงเชื่อได้ง่าย ๆ ดังนั้นเอง หน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันต้องทำการตรวจสอบและระมัดระวังเรื่องของข่าวปลอม รวมถึงทำหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน แต่ในขณะเดียวกันสื่อเองก็ต้องมีกระบวนการในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวด้วยกระบวนการและวิธีที่แตกต่างกันไปในแต่ละองค์กร

⁷ Ballotpedia เป็นสารานุกรมดิจิทัลของการเมืองและการเลือกตั้งของอเมริกา มีเป้าหมายให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นกลางเกี่ยวกับการเมืองในทุกระดับของรัฐบาล โดยระบุว่า “เรามุ่งมั่นที่จะเป็นกลางในเนื้อหาของเรา”

1. ความหมายของการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact - Check)

ตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือ Fact-Check เป็นกระบวนการหรือวิธีการ เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริง ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือมีการเผยแพร่กัน การตรวจสอบข้อเท็จจริงทำได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับประเด็นเนื้อหาเป็นสำคัญ

หน้าที่ของผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนั้น แม้ว่าทุกคนในสังคมควรที่จะทราบวิธีการตรวจสอบแล้ว แต่ในความจริงแล้วทำได้ยากที่ทุกคนจะสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ ดังนั้นเองสื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ที่ต้องทำการตรวจสอบเนื้อหาที่เป็นข่าวปลอมด้วย ปัจจุบันมีสำนักข่าวออนไลน์และบุคคลที่เสมือนเป็นสื่อบนโลกออนไลน์จำนวนมากก่อตั้งขึ้น ทำให้หน้าที่ในการตรวจสอบมีความสำคัญ

การตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวแม้ว่าจะมีอุปสรรคในการตรวจสอบมากมาย แต่อุปสรรคที่ใหญ่ที่สุดคือ “ความรีบร้อน” ในที่นี้หมายถึง ความรีบร้อนในการตรวจสอบข่าวก่อนที่จะนำเสนอ ซึ่งมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น ข่าวนั้นเป็นข่าวใหม่ ข่าวสดที่เพิ่งจะเกิดขึ้น หรือเป็นเรื่องที่แปลกใหม่มาก ๆ ในสังคม หลังจากที่นักข่าวได้รับรู้ข่าวก็อาจจะยังไม่มีข้อมูลในการตรวจสอบที่มากพอ หรือประกอบกับเวลาที่ต้องเร่งทำข่าวด่วน (Breaking News) ทำให้ต้องนำเสนอข่าวโดยที่รีบร้อนและตรวจสอบแบบไม่ถี่ถ้วนมากพอ นอกจากนั้นยังมีความท้าทายอื่น ๆ ในการตรวจสอบนั้น เช่น

- ความเร่งด่วน ในบางสถานการณ์มีเวลาไม่มากนักก่อนที่จะได้กล่าวไปในข้างต้นทำให้การตรวจสอบเกิดเป็นแรงกดดันสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องพยายามทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้
- ความต้องการเป็นที่หนึ่ง หมายความว่า องค์การสื่อนั้นต้องการเป็นบุคคลแรกที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้น ซึ่งเป็นแรงขับ

เคลื่อนที่ที่ดีสำหรับสภาพแวดล้อมแห่งการแข่งขันแต่บางครั้งก็อาจจะล้ำเส้นหรือยอมลดขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้อง

- การรู้ในการใช้เทคโนโลยี การตรวจสอบยืนยันข้อมูลบางส่วนมีความจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยี ซึ่งอาจจะเป็นกำแพงที่หลายคนข้ามผ่านได้ยาก
- ความทุ่มเทในการค้นหา ในบางประเด็น การตรวจสอบข้อเท็จจริง ไม่ใช่แค่การค้นหา Google แล้วมีคำตอบออกมาทันที แต่จะต้องอาศัยการค้นหาว่า เรียนรู้ สืบเสาะ พลิกแพลง ซึ่งต้องอาศัยความอดทน ความทุ่มเทและกินเวลานาน

2. กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง

การตรวจสอบข้อเท็จจริงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของทั้งกระบวนการซึ่งยังประกอบด้วย การถูกคิดสงสัยก่อนการตรวจสอบ และการตัดสินใจเลือกนำเสนอภายหลังการตรวจสอบด้วย ก่อนที่เราจะเริ่มการตรวจสอบนั้น หลักการหรือทักษะที่ควรคำนึงก็คือ “การสงสัย” การสงสัยว่าชาวนั้นเป็นชาวจริงหรือชาวปลอมถือว่าเป็นทักษะที่สำคัญมาก เพราะถ้าเรารู้สึกตั้งข้อสงสัยกับชาวนั้นแล้วเราเกิดพบว่ามีเป็นชาวปลอม ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยยับยั้งการแพร่ต่อของชาวปลอมนั้นด้วย

ผลดีที่เกิดขึ้นทันทีเมื่อเกิดการตั้งคำถามต่อข้อมูลข่าวสาร คือ การหยุดหรือระงับการเผยแพร่ส่งต่อข้อมูลนั้น ซึ่งหากผลการตรวจสอบออกมาเป็นอย่างไร จะเผยแพร่ จะหยุดเผยแพร่หรือจะผลิตเนื้อหาใหม่เพื่อแก้ไข ก็ล้วนมีส่วนช่วยไม่ให้ผู้อื่นได้รับข้อมูลเท็จเพิ่มเติมเช่นกัน รวมทั้งช่วยรักษาความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจให้แก่องค์กรสื่อหรือตัวบุคคล

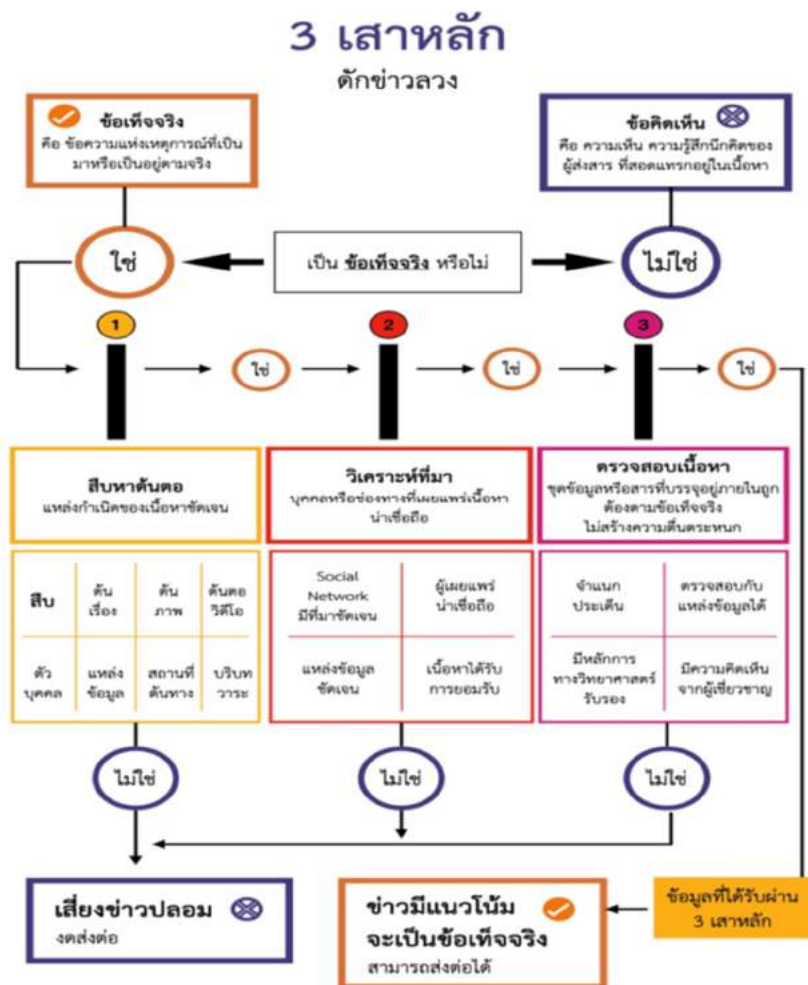
ยกตัวอย่างการตั้งคำถามเช่น มีการแชร์คลิปวิดีโอการทดลองว่า น้ำชาช่วยล้างสารพิษได้ เพียงจุ่มกระดาษที่เปื้อนสิ่งสกปรกลงไปในน้ำชา สีดำใน

สิ่งสกปรกก็หายไปทันที การตั้งคำถามในที่นี้ คือ น้ำชาช่วยล้างสารพิษจริงหรือไม่ ? ภาพการทดลองที่ปรากฏในคลิปคืออะไร ? ของเหลวในคลิปคือน้ำชาจริงหรือไม่ ? ใครถ่ายหรือเผยแพร่คลิปนี้ ? สถานที่ถ่ายทำคลิปคือที่ไหน ? ฯลฯ

หรืออีกหนึ่งตัวอย่างที่ผู้ศึกษาพบเจอ คือ เรื่องการนำน้ำปัสสาวะมาดื่มหรือทาตามร่างกายเพื่อรักษาอาการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายแข็งแรง รักษาอาการปวดเมื่อย แผลบาดเจ็บและอาการป่วยอื่น ๆ อีกมากมาย ทำให้ผู้ศึกษาตั้งคำถามในประเด็นนี้ก่อนจะแชร์ไปว่า น้ำปัสสาวะสามารถรักษาเสริมภูมิคุ้มกันได้จริงหรือไม่ ? น้ำปัสสาวะสามารถสมานแผลได้อย่างไร ? น้ำปัสสาวะมีผลข้างเคียงหรือไม่หากดื่มเข้าไป ? การศึกษาและวิจัยที่ไหนที่มารับรองการรักษาด้วยน้ำปัสสาวะบ้าง ? คนที่ดื่มน้ำปัสสาวะในรูปคือใคร ? กลุ่มที่รวมตัวกันดื่มน้ำปัสสาวะมาจากแหล่งที่มาไหน ? ฯลฯ

หลังจากที่เรามีความสงสัยเกี่ยวกับข่าวนั้นแล้ว จึงเข้าสู่การตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยมีกระบวนการการวิเคราะห์ตามแนวคิด “3 เสาหลัก ดักข่าวลวง” ตามแผนภาพได้ดังนี้ (พีรพล อนุตรโสทธิ และเจษฎา ศาลาทอง, 2562)

แผนผัง เสาหลักตรวจสอบข้อเท็จจริง
จากคู่มือภาคปฏิบัติ นักตรวจสอบข้อเท็จจริง

ภาพที่ 5 แผนผังเสาหลักการตรวจสอบข้อเท็จจริง

จากภาพแสดงกระบวนการในการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์แบบจะตั้งอยู่บน 3 เสาหลัก คือ เสาหลักที่ 1 ต้นตอ หมายถึง แหล่งที่มาของเนื้อหานั้น เสาหลักที่ 2 ที่มา หมายถึง บุคคลหรือช่องทางที่เผยแพร่เนื้อหานั้น และเสาหลักที่ 3 เนื้อหา หมายถึง ชุดข้อมูลหรือสารที่บรรจุอยู่ภายใน ทั้ง 3 เสาหลักมีรายละเอียดในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

เสาหลักที่ 1 สืบหาต้นตอ

ในการตรวจสอบองค์ประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลข่าวสารหรือเนื้อหาเพื่อหาต้นกำเนิดที่แท้จริง (Origin) ของเนื้อหานั้น ขั้นตอนนี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ได้เข้าใจเรื่องราวทั้งหมดรวมทั้งบริบทมูลเหตุของข้อมูลนั้น และในบางครั้งขั้นตอนนี้อาจจะเพียงพอที่จะช่วยตัดสินใจได้ว่าเนื้อหาข้อมูลข่าวสารนั้นถูกต้องหรือไม่ ซึ่งตัวอย่างการสืบหาที่ใช้ในการหาต้นตอและจำเป็นต้องใช้เครื่องมือและทักษะผสมผสานกันไป เช่น สืบหาต้นเรื่อง สืบหาต้นตอภาพ สืบหาต้นตอวิดีโอ สืบหาตัวบุคคล สืบหาแหล่งข้อมูลดิบ สืบหาสถานที่ต้นทาง สืบหาบริบทวาระ ฯลฯ

สืบหาต้นเรื่อง โดยเครื่องมือและทักษะที่สำคัญ คือ การใช้งานเว็บไซต์ช่วยค้นหาข้อมูล ในกลุ่มที่เรียกว่า โปรแกรมค้นหา หรือ Search Engine อย่าง Google และรวมไปถึงระบบค้นหาอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่ Search Engine ในปัจจุบันจะมีลักษณะการทำงานที่คล้ายกัน คือ ทำการกวาดข้อมูลมาบันทึกไว้ในคลังของตนเอง จากนั้นมีระบบบางอย่างที่จะค้นหาสิ่งที่ต้องการขึ้นมาได้จากคลังข้อมูลเหล่านั้น ดังนั้นเราจะค้นหาสิ่งเราต้องการพบหรือไม่ขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัยด้วยกัน ปัจจัยแรก คือ เว็บไซต์นั้นถูกเก็บข้อมูลไว้หรือไม่ และเก็บไว้เมื่อไหร่ โดยระบบจะมีตารางเวลาเข้าไปเก็บข้อมูลจากแต่ละเว็บไซต์แตกต่างกันไป บางเว็บไซต์การเข้าถึงได้บ่อยกว่าหรือมีความถี่มากกว่า

อีกเว็บไซต์ก็ทำให้การเก็บข้อมูลแตกต่างกันไป และอีกหนึ่งปัจจัย คือ เราใช้เครื่องมือค้นหาได้ถูกจุดหรือไม่ หากนำเนื้อหาไปค้นหาในโปรแกรมที่ไม่มีการรองรับก็อาจจะทำให้การสืบหาต้นเรื่องไม่สามารถไปต่อได้

สำหรับการค้นหาใน Google นั้นถือว่าเป็นเครื่องมือค้นหาที่เหมาะสมกับเว็บไซต์ทั่วไปส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเว็บไซต์ที่เป็นภาษาอังกฤษและก็มีอีกหลากหลายภาษา รวมถึงภาษาไทย แต่ก็ยังมีเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้สำหรับการสืบหาต้นเรื่อง เช่น Baidu ที่เป็นเว็บไซต์ค้นหาในประเทศจีน Yandex ที่เป็นเว็บไซต์ค้นหาในประเทศรัสเซีย Bing ของค่าย Microsoft ก็อาจจะมีฐานข้อมูลและวิธีการเลือกเรียกเนื้อหาที่แตกต่างกันไป เป็นต้น

นอกจากนั้นเอง Google ยังสามารถที่จะทำการค้นหาขั้นสูง หรือ Advanced Search ได้ด้วย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เราสามารถค้นหาด้วยตัวเลือกที่หลากหลายมากขึ้นพร้อม ๆ กัน ในเว็บไซต์ www.google.com/advanced_search

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่สำคัญในการใช้เครื่องมือค้นหาเหล่านี้ คือ “จินตนาการ” สิ่งที่สำคัญในการสืบหาต้นเรื่องหรือต้นตอของเรื่องนั้น จำเป็นที่จะต้องมโนภาพตั้งโจทย์ขึ้นมาก่อนว่าเว็บไซต์ที่คุณต้องการจะเข้าไป มีข้อความหรือองค์ประกอบที่นำมาสำหรับการค้นหาไหม หากทำการลองค้นหาดูแล้ว ผลลัพธ์มีออกมาจำนวนที่มากเกินไป การที่นำเครื่องมือค้นหาขั้นสูงเข้ามาใช้ก็จะช่วยให้เราสามารถค้นหาต้นเรื่องได้เร็วยิ่งขึ้น

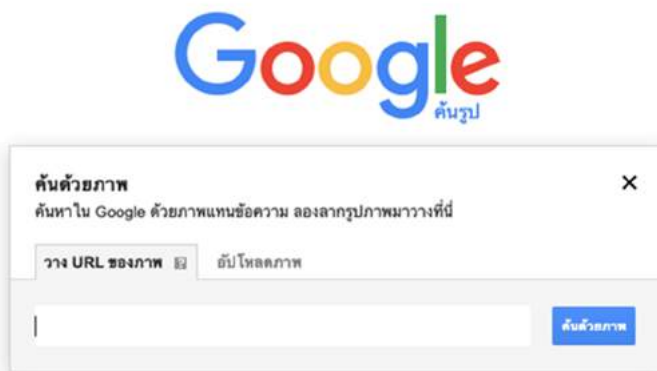
อีกหนึ่งสิ่งสำคัญในการสืบหาต้นเรื่อง คือ ในบางครั้งข้อมูลที่เราต้องการค้นหานั้น หากลองค้นหาด้วยภาษาไทยอาจจะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ เพราะเนื่องจากการมีการแปลมาจากภาษาอื่นอีกครั้งหนึ่ง และส่วนใหญ่จะมาจากภาษาอังกฤษ ดังนั้น ในบางครั้งจึงต้องทำการค้นหาเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือภาษาอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับเบาะแสของเนื้อหานั้นมากที่สุด ซึ่งในปัจจุบันการแปลภาษาก็ถือว่าทำได้ง่ายมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต เครื่องมือในการ

แปลภาษาที่ใช้งานได้ง่ายมีอยู่มากมาย เช่น Google Translate สามารถกำหนดได้ว่าต้องการแปลจากภาษาใดไปเป็นภาษาใด แต่ในบางครั้งการแปลภาษา เช่นนี้อาจมีช่องว่างของการแปลอยู่ เช่น ในบางบริบทเราแปลข้อความจากภาษาไทยไปเป็นภาษาอังกฤษทำให้ความหมายแปลกไป ไม่ใช่ความหมายที่แท้จริง ดังนั้น หากการใช้เครื่องมือแปลภาษาแล้ว ต้องมีการกลับมาตรวจสอบความหมายอีกครั้งหนึ่งเพื่อความถูกต้อง

สำหรับบางกรณีการใช้ Google สำหรับการค้นหาอาจจะไม่ใช่เครื่องมือที่เหมาะสม การค้นหาอาจจะลองค้นหาในที่ที่ต่างไปหรือแพลตฟอร์มอื่น ๆ เช่น Facebook Twitter Instagram หรือกระทั่ง Pantip ก็อาจทำให้ได้เบาะแสบางอย่างเพื่อสืบค้นหาต่อไป และในบางครั้งการค้นหาแบบตรงตัวกับข้อมูลที่เราได้มานั้นอาจจะทำให้เจอกับทางตัน จึงอาจจำเป็นต้องดัดแปลงข้อความหรือลองตัดทอนบนหรือทอนล่างของข้อความนั้นออกไปเสียก่อนก็เป็นวิธีการค้นหาที่ดีเช่นกัน รวมถึงในบางครั้งจำเป็นต้องค้นหาจากหลากหลายแง่มุม เช่น ใช้คำที่เจาะจงยิ่งขึ้น ใช้คำที่เป็น Hashtag ลองใช้อักษรย่อ ลองใช้คำภาษาพูด ก็สามารถทำให้เข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้น นอกจากนั้นการเปลี่ยนรูปแบบการค้นหา ก็อาจจะเหมาะสมกับเนื้อหาบางสารนั้น ๆ เช่น นอกจากเราจะลองค้นหาด้วยตัวอักษรแล้วนั้น เว็บไซต์ในกลุ่มนี้ยังมีบริการข้างเคียงที่ช่วยให้สามารถค้นหาด้วยวิธีอื่น ๆ การสืบหาต้นเรื่องนั้นสามารถค้นได้ด้วยหลากหลายวิธี ดังนี้

(1) การสืบหาต้นตอภาพ ในกรณีเนื้อหาที่ต้องการจะตรวจสอบมีรูปภาพประกอบหรือใช้เสียงราวในภาพเล่าเรื่อง แม้แต่บางเนื้อหาเป็นตัวอักษรประกอบภาพที่อยู่ในรูปแบบไฟล์ภาพก็สามารถตรวจสอบได้ โดยวิธีการใช้ไฟล์ภาพมาเป็นโจทย์ค้นหาจะช่วยย่นระยะเวลาในการสืบหาต้นตออีกด้วยและหากประกอบกับประเด็นที่ค้นหาไม่ได้มีความซ้ำซ้อนมากนักก็จะทำให้เจอกับสิ่งที่ต้องการได้เร็วขึ้น รวมถึงช่วยข้ามข้อจำกัดในเรื่องของการแปลภาษาอีกด้วย

ส่วนใหญ่แล้ว Search Engine ที่ใช้ในการค้นหารูปภาพมีหลากหลายเครื่องมือด้วยกัน หนึ่งในเครื่องมือที่รู้จักกันดี คือ “Google Reverse Image Search” เป็นการค้นหารูปภาพแบบย้อนกลับ หมายถึงจะใช้ภาพที่เป็นโจทย์มาตั้งต้น และเทียบกับภาพอื่น ๆ ที่มีในคลังข้อมูลอยู่แล้ว ซึ่งผลการค้นหาจะทำให้ทราบว่า มีหน้าเว็บไซต์ใดบ้างที่บรรจุภาพเดียวกันนั้นอยู่ ต่อมาเมื่อระบบอัลกอริทึม (AI) พัฒนาและก้าวหน้ามากขึ้นทำให้กระบวนการในการตีความผนวกเข้ากับส่วนการค้นหาภาพแบบดั้งเดิม จึงทำให้มีโอกาสนในการพบภาพที่ใกล้เคียงกับการค้นหาของเรามากยิ่งขึ้น รวมถึงเทคโนโลยี Hypertext ที่กล่าวในข้างต้น เช่นเดียวกัน จากการที่สื่อใหม่เข้ามาทำให้สะดวกกว่าเดิม

ภาพที่ 6 ภาพหน้าเว็บไซต์ของ Google Reverse Image Search
หรือการค้นหาย้อนกลับด้วยภาพ

กรณีที่เราลองใช้เครื่องมือ Google Reverse Image Search แล้วไม่พบเบาะแสใด ๆ ให้เราลองเปลี่ยนไปใช้เครื่องมืออื่นที่อาจจะเข้าถึงได้มากกว่า เช่น เว็บไซต์ Yandex Images ระบบค้นหาภาพของ Search Engine ใหญ่แห่งรัสเซียที่หลายคนลงความเห็นว่ามีคุณภาพในการค้นหาภาพ แล้วไปค้นดิ้ง

ภาพที่มีลักษณะใกล้เคียงขึ้นมาแสดงได้อย่างน่าประทับใจ Baidu Images คล้ายกันกับเว็บไซต์ Yandex เพียงแต่ย้ายฝั่งไปที่เนื้อหาจากประเทศจีนเป็นหลัก และอีกเว็บไซต์หนึ่ง TinEye เว็บบริการ Reverse Image Search อีกแห่งหนึ่งที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในการแสดงผล แม้ฐานข้อมูลอาจจะไม่ใหญ่เทียบเท่ารายอื่น ๆ แต่หลายครั้งก็พบเบาะแสดี ๆ จากที่นี่ได้

(2) การสืบค้นตอวิดีโอ ในปัจจุบันยังไม่มีเครื่องมือที่เป็นอัตโนมัติเหมือนการค้นหาภาพ แต่เราจะใช้วิธีจับภาพ Capture จากวิดีโอ แล้วนำภาพนั้นไปค้นด้วยเครื่องมือค้นหาภาพอีกทีหนึ่ง เพื่อให้ทราบต้นกำเนิดของคลิปวิดีโอนี้ โดยขั้นตอนการค้นหาที่มาหรือบริบทของวิดีโอมีดังนี้

1. เลือกจับภาพนิ่งจากวิดีโอ ควรจะเป็นภาพที่มีลักษณะเด่น (ไม่ใช่แค่ภาพท้องฟ้า ต้นไม้หรือถนน) หรือเป็นภาพที่คาดว่าจะถูกนำมาใช้เป็นภาพประกอบบทความ ข่าวมากที่สุดหรืออาจจะเป็นภาพแรกของคลิปนั้น

2. ค้นหาจากต้นตอ นำภาพนิ่งนั้นไปค้นหาด้วยวิธีการแบบเดียวกับการค้นหาต้นตอภาพ

3. พิจารณาผลการค้นหา ซึ่งอาจจะออกมาเป็นคลิปเดียวกันในเว็บไซต์ต่าง ๆ ภาพประกอบบทความข่าวหรือบางส่วนของเว็บบอร์ดที่มีคนคุยกัน ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจบริบทแวดล้อมของการเผยแพร่คลิปดังกล่าว ซึ่งอาจจะช่วยให้เป็นเบาะแสในการสืบค้นต่อไป

แต่ในปัจจุบันการค้นหาหรือสืบหาต้นตอจากวิดีอนั้น มีความยุ่งยากและซับซ้อนกว่าการค้นหาแบบตัวอักษรและภาพถ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นคลิปข้อมูลเท็จ หลายครั้งพบว่าจะมีการดัดแปลงภาพในคลิปเพื่อหลีกเลียงการถูกค้นพบจะนำมาเปรียบเทียบได้ เช่น ในคลิปจะมีการปรับด้านของรูปภาพ (Flip) จากซ้ายเป็นขวาหรือขวาเป็นซ้าย เพื่อสร้างกำแพงในการค้นหาต้นตอคลิป หรือบางครั้งอาจจะตัดคลิปให้สั้นหรือตัดบางช่วงออกไปเพื่อเบี่ยงเบนบางประเด็นของข่าวนั้น (Trim) เป็นต้น

(3) การสืบหาด้วยการบรรยายภาพหรือคลิปวิดีโอ ด้วยจินตนาการของเราเองว่าภาพหรือคลิปนั้นจะมีคำบรรยายเช่นใด และหากต้องการตรวจสอบว่าคลิปก้นั้นมีต้นตอมานานเท่าไรแล้ว หมายความว่า คลิปก้นั้นเก่าหรือใหม่ หรือเคยโพสต์ที่ไหนมาก่อนหรือไม่ ยังทำได้อีกหลายวิธี เช่น ค้นจากข้อความ ดูจากรายละเอียดหรือคอมเมนต์ว่ามีการเขียนอ้างอิงไปที่อื่นหรือไม่อย่างไร การเทียบคลิปอื่นจากเหตุการณ์เดียวกัน การนำไปหาต้นตอตามสังคมออนไลน์ก็สามารถช่วยได้เช่นกัน

(4) การสืบหาจากตัวบุคคล ในบางครั้งการเข้าหาทางตัวบุคคลสามารถทำได้ง่าย หากบุคคลเหล่านั้นถูกแอบอ้างก็อาจจะเป็นคำตอบที่มีน้ำหนักขึ้นเมื่อต้องนำเสนอเนื้อหา หรือกรณีที่คุณคนนั้นตั้งใจเผยแพร่ข้อมูลนั้นจริง ก็อาจจะเป็นได้ทั้งคำยืนยัน หรือกรณีที่ยังมีประเด็นน่าสงสัยอาจจะต้องสอบถามบุคคลอื่นเพิ่มเติม และหากในกรณีของตัวบุคคลไม่สามารถทำได้อีก ขอให้ตรวจสอบรายละเอียดมากขึ้นเกี่ยวกับองค์ประกอบแวดล้อมที่พอจะเป็นเบาะแสให้นำไปสู่บุคคลจริงได้

(5) การสืบหาจากแหล่งข้อมูลดิบ หลายกรณีที่การให้ข้อมูลของบุคคลในข่าวหรือข้อมูลที่ส่งต่อกัน จะมีการ “กล่าวอ้าง” เกินจริงหรือพูดความจริงไม่ครบถ้วน หนึ่งในวิธีการตรวจสอบยืนยันก็คือการเข้าสู่ข้อมูลจริง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลบัญชี ผลการวิจัย เอกสารราชการ ฯลฯ ตลอดจนการพยายามเข้าถึงข้อมูลดิบต้นกำเนิด รวมไปถึงการลงพื้นที่เพื่อให้เห็นว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นจริง ๆ หรือได้เห็นกับตาด้วยตัวเอง

(6) การสืบหาสถานที่ต้นทาง จากเครื่องมือแผนที่ใน Search Engine ตลอดจนภาพถ่ายมุมมองของถนน (Street View) ช่วยให้เราเห็นบริบทสภาพแวดล้อมของเหตุการณ์ได้อย่างชัดเจนว่าเคยเกิดอะไรขึ้นกับสถานที่นั้นบ้าง นอกจากนั้นยังสามารถเลือกช่วงเวลาที่ต้องการค้นหาได้อีกด้วยเพื่อปรับให้ตรงกับเบาะแสที่เราต้องการค้นหามากที่สุด เช่น เห็นร้านค้าที่อยู่ใกล้ เข้าใจ

ระยะทางและระยะห่างของสถานที่ต่าง ๆ แต่การจะค้นจนพบสถานที่ในภาพหรือในคลิปนั้น มีโอกาสตั้งแต่ง่ายไปจนถึงยากและเป็นไปได้ จนถึงเป็นไปไม่ได้เลย โดยที่สามารถดูจากองค์ประกอบต่าง ๆ ในภาพ เช่น อาคารด้านหลังป้ายโฆษณาทางรถไฟ ป้ายทะเบียนรถ, ดูข้อมูลจากเว็บ ที่มีการแชร์คลิปหรือภาพเดียวกัน อาจจะมีผู้รู้มาให้เบาะแสอะไร, ดูข้อมูลการถ่ายภาพ (Exchangeable Image Files Format : EXIF) ที่เป็นค่าต่าง ๆ ของรูปภาพที่ถ่ายโดยกล้องดิจิทัล ซึ่งจะประกอบไปด้วย 4 หัวข้อหลัก ๆ ดังนี้ 1.วันและเวลาที่ถ่ายภาพ 2. ค่าต่าง ๆ ของกล้องที่ใช้ถ่ายภาพและค่าต่าง ๆ ที่ใช้ในการถ่ายภาพ เช่น ความเร็วของชัตเตอร์ (Shutter) ขนาดของรูรับแสง, ความไวแสงของกล้อง เป็นต้น 3. สถานที่ที่ถ่ายภาพโดยการใช้ระบบระบุตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) เป็นตัวรับคำสั่งญาณ แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก และ 4. รายละเอียดของภาพและลิขสิทธิ์ภาพ แต่ค่าต่าง ๆ ในกลุ่มนี้ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก จะมีเฉพาะในกล้องถ่ายภาพดิจิทัลในบางรุ่น หรือสามารถดูได้จาก GPS ของโพสต์ต้นทางหรือดูจากภาพโพสต์ใกล้เคียงและดูจากสังคมออนไลน์ที่อาจมีคนถ่ายภาพจากมุมเดียวกันหรือใช้ Hashtag เดียวกัน

(7) การสืบหาบริบทวาระ ข้อมูลเรื่องเวลาก็อาจจะมีส่วนที่ทำให้เข้าใจข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น เช่น เวลาการโพสต์ของแต่ละแพลตฟอร์มของสังคมออนไลน์ที่ใช้เขตเวลาที่แตกต่างกันหรือดูเงาบอกเวลาโดยใช้เครื่องมือคำนวณแสงแดด เช่นเว็บไซด์ SunCalc ที่เป็นเว็บตรวจสอบทิศทางแดดกับแผนที่ เพื่อตรวจเทียบหาเวลา ตัวอย่างของสื่อสังคมออนไลน์ในแต่ละแพลตฟอร์มที่มีการแสดงเวลาผู้ใช้โพสต์เนื้อหาต่าง ๆ เช่น Facebook แสดงเวลาโพสต์ตามเวลาที่ตั้งไว้ในอุปกรณ์ที่ผู้ใช้เปิดดูโพสต์นั้น (ไม่ใช่เวลาของผู้โพสต์) , Twitter แสดงเวลาโพสต์ตามเวลาที่ตั้งไว้ใน “การตั้งค่า” ของ Twitter ของผู้ใช้ที่เปิดดูทวีตนั้น (ไม่ใช่เวลาของผู้ส่งทวีต) หากไม่ได้ลงชื่อเข้าใช้งาน จะแสดงเวลาตามเขต PST หรือเวลาที่แคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา,

Instagram แสดงเวลาที่โพสต์ทั้งแบบ PST และ UTC แต่ต้องเปิดดูใน Source ของหน้าเว็บและ Youtube แสดงเวลาที่อัปโหลดหรือนำเข้าข้อมูลตามเวลา PST

เสาหลักที่ 2 วิเคราะห์ที่มา

ระหว่างการสืบค้นหาต้นตอ มักจะได้คำตอบในส่วนนี้ด้วยว่า ชุดข้อมูล ภาพหรือคลิปนั้นมี “ที่มา” อย่างไร ซึ่งที่มาในที่นี้ หมายถึง ช่องทางการเผยแพร่หรือบุคคลที่เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลนั้น โดยจะต้องนำข้อมูลที่สืบค้นมาได้และนำมาวิเคราะห์ ปะติดปะต่อเรื่องราวให้ได้บริบทของเรื่องที่สมบูรณ์ขึ้น โดยการวิเคราะห์ที่มาของข้อมูลสามารถทำได้หลายแนวทาง ดังนี้

(1) ข้อมูลนี้มีเส้นทางการส่งต่อกันอย่างไร เช่น แพร่กระจายผ่านแอปฯ Line แต่เริ่มต้นบน Facebook

(2) บุคคลใดเป็นผู้เผยแพร่ก่อนและเผยแพร่กันในหมู่คณะใด หากทราบคำตอบนี้ได้ชัดเจน ก็อาจจะทำให้พอวิเคราะห์ที่มาที่ไป ให้ลึกไปถึงมูลเหตุจูงใจ เช่น มาจากนักเคลื่อนไหวรณรงค์จากแฟนเพจที่สร้างขึ้นใหม่หรือมาจากบุคคลที่ไม่ต้องการยืนยันตัวตน

(3) หลายครั้งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของเรื่องก็ขึ้นอยู่กับแหล่งกำเนิด และช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลนั้นด้วยเช่นกัน

(4) บางเรื่องหรือบางประเด็นไม่สามารถตรวจหาได้ว่าต้นกำเนิดจริง ๆ ของเรื่องนั้นมาจากที่ใด บุคคลใดเขียนขึ้น แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นสาเหตุให้น่าสนใจหรือตรวจสอบเพราะ “เนื้อหา” มักจะเป็นประเด็นหลักที่ถือเป็นหัวใจของข้อมูลซึ่งสมควรได้รับการยืนยันหรือลบล้างก่อน หากไม่พบที่มาจริง ๆ การใช้คำว่า “แชร์กันบนเน็ต” ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับได้และหากในอนาคตมีข้อมูลใหม่ก็สามารถที่จะเพิ่มเติมเข้าไปได้

เสาหลักที่ 3 ตรวจสอบเนื้อหา

“ต้นตอ” และ “ที่มา” เป็นสิ่งที่อธิบายความเป็นมาเป็นไปของข้อมูลนั้น แต่จะขาดการตรวจสอบเนื้อหาไปไม่ได้ เพราะเนื้อหาเป็นส่วนที่สำคัญที่สามารถทำให้เราเกิดการรับรู้ การตื่นตระหนก การส่งต่อ การเชื่อถือ (หรือการหลงเชื่อ) ไปจนถึงกระแสการปฏิบัติตามและการเคลื่อนไหวทางสังคม

ยุคปัจจุบัน ผู้คนหลายคนพร้อมเปิดใจให้กับเนื้อหาที่เข้ามากระแทกจิตใจ โดยไม่สนใจว่าข้อมูลนั้นมาจากไหนและมาจากใคร ขอแค่ทำให้ตกใจ เชื่อถือหรือพึงพอใจก็พร้อมยินยอมเป็นแนวร่วมส่งต่อ โดยไม่จำเป็นต้องตรวจสอบว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่ ดังนั้นการตรวจสอบข้อเท็จจริงในเนื้อหาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

(1) วิธีตรวจสอบข้อเท็จจริง

โดยจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องใด โดยที่มีกระบวนการดังนี้

1. จำแนก คัดแยกประเด็นที่จำเป็นต้องตรวจสอบ

2. ตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลระดับใกล้เคียงแหล่งกำเนิดมากที่สุด เช่น คนต้นเรื่อง หน่วยงานต้นทาง คนที่ออกมาพูดเป็นคนแรก ๆ เกี่ยวกับประเด็นนั้น คนที่ทำให้เกิดเรื่อง

3. เน้นยึดหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อถือได้ หากไม่มีหลักฐานมากพอก็ยังไม่สามารถสรุปได้ เช่น ผลการทดลองจากงานวิจัยที่ได้รับการยืนยันจากองค์กรหรือสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือ

4. หลายครั้งต้องอาศัย “ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ” เป็นคำตอบในระดับต้น อาจเพื่อให้เป็นแนวทางในการตรวจสอบลึกในขั้นตอนต่อไป แต่ไม่จำเป็นที่ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจะสามารถยึดถือเป็นคำตอบได้เสมอไป

สำหรับการสืบค้นต้นตอ หาเบาะแสแหล่งที่มาที่นั้นอาจจะมีเครื่องมือทางเทคโนโลยีช่วยเหลือหลายประการ แต่ในการตรวจสอบเนื้อหา นั้น จำเป็นที่จะต้องใช้การพิจารณาอย่างเฉพาะเจาะจงตามแต่ละประเด็นไป ทักษะที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การแยกแยะประเด็น การใช้ตรรกะ การกำหนดคัดเลือกแหล่งข้อมูลเป้าหมาย การประเมินพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้นเพียงพอจะรับรองยืนยันหรือหักล้างข้อมูลได้แล้วหรือไม่ ในบางกรณีเราอาจจะไม่สามารถจะบอกได้ว่าข้อมูลนี้เป็นจริงมากน้อยเพียงใด ด้วยปัจจัยใดปัจจัยเดียว บางครั้งการตรวจสอบสามารถทำได้ครบถ้วน แต่บางครั้งอาจตรวจสอบได้เพียง 1 หรือ 2 แกนหลักเท่านั้น และในกรณีที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ครบถ้วน ควรจะต้องใช้วิธีการอนุมานพิจารณา ไตร่ตรองอีกครั้งหนึ่งว่าจะมีน้ำหนักมากเพียงพอที่จะพาไปสู่ขั้นตอนการนำเสนอได้หรือไม่

หลังจากที่ทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว หนึ่งในขั้นตอนสำคัญต่อมา คือ การนำผลการตรวจสอบข้อมูลนั้นไปเผยแพร่สู่ประชาชน แม้จะมีข้อมูลข้อเท็จจริงที่ค้นหาตรวจสอบมาได้อย่างสมบูรณ์แล้ว แต่ก็ยังคงมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาในเรื่องของ “ความเหมาะสม” ในการนำเสนอเนื่องจากเนื้อหาหรือประเด็นนั้นอาจส่งผลกระทบต่อ ๆ มาได้

ดังนั้น ความแน่ใจต่อเนื้อหาที่ตรวจสอบแล้วจะสื่อสารออกไปนั้นต้องตามมาด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมที่มากพอ รวมถึงไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล กระทำผิดทางกฎหมายหรืออาจจะสื่อให้สังคมเข้าใจไปในทางที่ไม่ถูกต้องจนอาจทำให้เป็นภัยอันตรายต่อบุคคล ชุมชนหรือสังคมได้ เช่น ภาพคลิบดีกถูกทำร้าย แม้ตรวจสอบแล้วก็ตามว่าคลิปกนั้นเป็นเรื่องจริง แต่ก็ใช่ว่าจะสามารถเผยแพร่หรือนำมาส่งต่อซ้ำ ๆ ได้ เนื่องจากเป็นการละเมิดสิทธิเด็กและเป็นข้อบังคับทางกฎหมาย หรืออีกตัวอย่างในกรณีของรูปภาพผู้เสียชีวิตที่มีความน่ากลัวหรือน่าสยดสยอง ไม่ว่าจะจริงหรือไม่ก็ตามก็ไม่ควรที่จะนำเสนอภาพนั้นโดยตรง แต่การนำหลักปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณของ

สื่อสารมวลชนในการเลือกนำเสนอเพียงแต่สิ่งที่จำเป็นเท่านั้น ส่วนในเรื่องของการแชร์หรือส่งต่อบนโลกออนไลน์ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำอย่างยิ่งไม่ว่าข้ออ้างจะทำไมไปเพื่อใช้เป็นอุทาหรณ์สอนใจก็ตาม โดยสรุปแล้วนั้นการนำเสนอเนื้อหาหลังจากที่ทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วสามารถที่จะทำได้หลากหลายมากทั้งรูปแบบ ประเภทสื่อและช่องทาง ทั้งนี้เองขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มเป้าหมายนั้นเป็นใคร ไม่ว่าจะเป็นศิลปินวีดีโอ รายการบรรยายอธิบาย อินโฟกราฟิก หรือบทความ เป็นต้น

สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการนำเสนอเนื้อหาการตรวจสอบข้อเท็จจริงได้แก่

1. ควรระบุผลสรุปการตรวจสอบที่ชัดเจน เช่น เรื่องจริง จริงบางส่วน หรือเรื่องไม่จริง
2. ประเด็นครบถ้วน ไม่ตกหล่น หากประเด็นใดตรวจสอบไม่ได้ ควรระบุอธิบายกำกับไว้ เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดหรือมีการสื่อสารที่ผิดพลาดเกิดขึ้นได้ หากบางคำตกหล่นไป อาจทำให้ความหมายของสารเปลี่ยนได้เสมอ
3. มีหลักฐานอ้างอิง เช่น เพื่อให้ผู้ชมสืบค้นย้อนไปยังต้นตอหรือเอกสารที่จำเป็นเองได้ เสมือนเป็นการยืนยันว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้นจริง เป็นข้อมูลจริงและเชื่อถือได้
4. กระชับ เข้าใจง่าย เนื่องจากบุคคลที่จำเป็นต้องอาศัยเนื้อหาลักษณะนี้ กลุ่มหนึ่งจะเป็นผู้ที่นิยมเปิดรับเนื้อหาที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย
5. หากมีข้อผิดพลาดควรแก้ไขทันทีและต้องระบุรายละเอียดการแก้ไขกำกับไว้เสมอ มิเช่นนั้นอาจทำให้มีการแชร์ต่อ ๆ กันไปและผู้รับสารคนอื่น ๆ อาจได้รับข้อมูลเท็จอีกจำนวนมาก
6. ตระหนักว่า ผู้ชม ผู้อ่าน สามารถจับภาพคำตอบเหล่านี้ เพื่อไปเป็นหลักฐานอ้างอิงและส่งต่อให้ผู้อื่นได้ เนื่องจากสื่อใหม่มีเทคโนโลยีการจับภาพหน้าจอได้อย่างง่ายดาย ทำให้ต้องระวังเป็นพิเศษ

7. หากมีการนำเสนอภาพเพื่อบอกว่าไม่เป็นความจริง ควรมีการทำสัญลักษณ์ทับบนภาพไว้ เช่น กากบาท เพื่อไม่ให้มีการเผยแพร่ภาพที่ไม่จริงซ้ำไปมา

จากเทคนิคและเครื่องมือต่าง ๆ ในส่วนนี้ถือว่าเพียงพอต่อการทำหน้าที่ Fact – Checker นักตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว ขอเพียงหมั่นฝึกฝนและใช้เครื่องมือสำหรับการตรวจสอบอยู่เป็นประจำ จะทำให้การตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนการนำเสนอรายงานข้อมูลข่าวสารใด ๆ ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป พร้อมกับช่วยสร้างความน่าเชื่อถือแก่องค์กรเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

แนวคิดการหักล้างข่าวปลอม (Debunking)

ในหนังสือคู่มือ The Debunking Handbook 2020 (Lewandowsky et al., 2020) ระบุประโยชน์ที่เด่นชัดเมื่อเข้าสู่เนื้อหาว่า “ข้อมูลเท็จทำลายสังคมในหลายทาง” พร้อมกับอธิบายว่า มันเป็นการง่ายมากที่เราจะเข้าใจผิด เพราะความรู้สึกของความคุ้นเคยกับความจริงมันเชื่อมโยงกันบ่อย ๆ พวกเราดูเหมือนที่จะเชื่อสิ่งที่ได้ยินมาก่อนแล้วหลายๆ ครั้งมากกว่าข้อมูลใหม่ พร้อมกับเน้นย้ำที่ประโยคนี้ว่า

“ความจริงที่เที่ยงตรงมีความสำคัญน้อยกว่าความคุ้นเคย เรามีแนวโน้มที่จะเชื่อความเท็จ เมื่อความเท็จถูกกล่าวถึงซ้ำ ๆ บ่อย ๆ”

ภาพที่ 7 ผลกระทบความจริงที่ลวงตา

Lewandowsky et al. (2020) เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “ผลกระทบความจริงที่ลวงตา” (illusory truth effect) พร้อมกับสรุปว่า ยิ่งคนเผชิญกับข้อมูลเท็จมากเท่าไร ข้อมูลเท็จเหล่านั้นดูเหมือนเป็นความจริง และยิ่งติดหนึบในหัวเรา ทั้ง ๆ ที่มีแหล่งที่มาชี้ชัดว่าไม่น่าเชื่อถือ และข้อมูลเท็จมักมากับ

ภาษาที่เราอารมณ์และถูกออกแบบมาเพื่อดึงดูดความสนใจ พร้อมกับแพร่กระจายในข่าวสารปัจจุบันบนออนไลน์

ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้ให้นิยามศัพท์กับคำที่เกี่ยวกับข่าวปลอมดังนี้

Definitions

Misinformation: False information that is disseminated, regardless of intent to mislead.

Disinformation: Misinformation that is deliberately disseminated to mislead.

Fake news: False information, often of a sensational nature, that mimics news media content.

Continued influence effect: The continued reliance on inaccurate information in people's memory and reasoning after a credible correction has been presented.

Illusory truth effect: Repeated information is more likely to be judged true than novel information because it has become more familiar.

ภาพที่ 8 ภาพแสดงนิยามศัพท์กับคำที่เกี่ยวกับข่าวปลอม

ตารางที่ 4 แสดงคำนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอม

คำ	นิยามศัพท์
Misinformation	ข้อมูลเท็จที่เผยแพร่โดยไม่มีเจตนาที่จะหลอกลวง
Disinformation	ข้อมูลเท็จที่จงใจเผยแพร่ให้เข้าใจผิด
Fake news	ข้อมูลเท็จ มักเป็นเรื่องโลดโผน เป็นเรื่องล้อเลียนข่าวจริง
Continued influence effect	ผลกระทบต่อเนื่องจากอิทธิพลของข้อมูลเท็จ ทำให้ มีข้อมูลที่ไม่ถูกต้องในความทรงจำ ถึงแม้จะมีการแก้ไข ข่าวออกมาแล้ว ยังเชื่อข้อมูลเท็จนั้น
Illusory truth effect	ข้อมูลที่ถูกลำเลียงซ้ำๆ มักถูกตัดสินว่าเป็นข้อมูล จริง

โดยในหนังสือ The Debunking Handbook 2020 ยังระบุว่า การตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) สามารถลดความเชื่อของประชาชนในข้อมูลที่ผิด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเท็จยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน แม้ว่าหลังจากนั้นจะได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องแล้วก็ตาม โดยผู้เขียนคู่มือฉบับนี้เรียกอาการว่า “ผลกระทบอิทธิพลต่อเนื่อง” (continued influence effect)

“ถึงแม้ว่าการแก้ไขข้อเท็จจริงนั้นดูเหมือนจะมีประสิทธิภาพ บ่อยครั้งที่คนมักจะเชื่อกับข้อมูลเท็จในบริบทอื่น ๆ ”

โดยผู้เขียนอธิบายว่า เป็นอาการประหนึ่งข้อมูลเท็จนี้ติดหนึบในตัวเรากลายเป็นความเชื่อ (belief) อย่างไรก็ตามผู้เขียนบอกว่า แม้ว่าข้อมูลเท็จ

เหล่านี้จะติดในตัวเรา พวกเรามีโอกาสที่จะตอบโต้ได้ พวกเราสามารถป้องกันข้อมูลเท็จจากการถนอมรากลั่งแต่ครั้งแรก

การป้องกันข้อมูลเท็จที่จะมาติดหนึบในตัวเรา ด้วยวิธีการป้องกันด้วยตัวเองเหมือนการฉีดวัคซีนเข้าไปในตัวเรา ด้วยการมีความรู้ที่เท่าทันเทคนิคต่าง ๆ ของข้อมูลเท็จ และป้องกันการไม่เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จเอง ซึ่งในคู่มือฉบับนี้ใช้คำว่า “inoculation” พร้อมกับเตือนว่า “บางครั้งสื่อไม่ได้เช็คข้อเท็จจริงก่อนตีพิมพ์เผยแพร่ ทำให้ข้อมูลที่น่าเสนากลายเป็นข้อมูลเท็จ” โดยผู้เขียนนำเสนอวิธีการง่าย ๆ ที่จะนำไปสู่การรู้เท่าทันสื่อที่ยิ่งใหญ่ คือ

1. ประเมินข้อมูลที่ได้รับอย่างมีเหตุมีผล ช่วยลดการรับข้อมูลเท็จ
2. ให้ความรู้แก่คนอ่านเกี่ยวกับกลยุทธ์เฉพาะที่จะช่วยในการประเมินอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งผู้เขียนบอกว่าวิธีการนี้ช่วยพัฒนานิสัยที่สำคัญ เช่น กลยุทธ์ในการระงับการซื้อ การใช้คำในการโฆษณา และก่อนแชร์ข้อมูลอะไรให้เช็คแหล่งที่มาหลายที่เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ โดยผู้เขียนเตือนว่า ถ้าทุกคนทำเช่นนี้ ผลกระทบของข้อมูลเท็จจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือน้อยสามารถถูกทำให้ลดลง

นอกจากนี้ ในคู่มือแนะนำว่า หลังจากที่เราภูมิคุ้มกันข้อมูลเท็จแล้ว เราต้องมีความพร้อมปฏิบัติการหักล้างข้อมูลเท็จเหล่านี้บ่อย ๆ และเพื่อให้การหักล้างมีประสิทธิภาพ เราต้องให้ข้อมูลรายละเอียดในการหักล้างข้อมูลเท็จนั้น โดยการอธิบายที่ชัดเจนว่า ข้อมูลนั้นเท็จอย่างไร และที่ถูกต้องเป็นอย่างไร ทำให้ข้อมูลเท็จเหล่านั้นไม่สามารถติดหนึบในผู้ที่รับข้อมูลเท็จนั้นได้ แต่ถ้าเราไม่สามารถหักล้างรายละเอียดได้ ข้อมูลเท็จนั้นยังคงติดอยู่ในตัวผู้รับทั้ง ๆ ที่มีความพยายามที่จะแก้ไขให้ถูกต้อง

คู่มือได้นำเสนอกระบวนการหักล้างประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้

1. FACT นำด้วยข้อเท็จจริงที่ชัดเจน แหลวมคมและหนักแน่น ด้วยประโยคที่ง่าย ๆ มั่นคง และเป็นไปได้ ที่สำคัญคือต้องเข้ากับเนื้อเรื่อง
2. WARN ABOUT THE MYTH เตือนก่อนล่วงหน้าข้อมูลที่เท็จ (ภาพลวงตา) จะถูกกล่าวถึงในทันทีทันใด หลีกเลี่ยงการกล่าวซ้ำข้อมูลเท็จ เพราะการทำซ้ำ ๆ ทำให้ข้อมูลกลายเป็นจริง
3. EXPLAIN FALLACY อธิบายว่าข้อมูลเท็จนี้นำไปสู่ความเข้าใจผิดอย่างไร ชี้ให้เห็นว่าทำไมข้อมูลเท็จจึงถูกเชื่อว่าเป็นจริงครั้งแรก ชี้ให้เห็นว่าเป็นเท็จอย่างไร และถูกต้องอย่างไร
4. FACT จบด้วยการเสริมข้อเท็จจริงหลาย ๆ ครั้งที่เป็นไปได้ เน้นใจว่าให้การอธิบายที่เป็นทางเลือกอย่างง่าย ๆ ไม่ต้องซ้ำซ้อนและใช้การอธิบายที่สัมพันธ์กับข้อมูลเท็จเดิม

บทที่

4

Fact Checker กับการตรวจสอบข่าวปลอม

เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล นอกจากการสื่อสารรวดเร็ว ฉับไว ไร้พรมแดน จะขับเคลื่อนเปิดทางให้เกิดโอกาสต่อยอดทางธุรกิจ สังคม และ การศึกษาเรียนรู้อย่างกว้างขวางให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มแล้ว ในทางตรงกันข้าม เทคโนโลยีเหล่านั้นยังเปิดช่องให้กับการจุดประเด็นปัญหาใหม่ในสังคมไทย รวมถึงสังคมโลก นั่นคือ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของข้อมูล

เท็จ ซึ่งมีกรณีเชิงประจักษ์มากมายที่สะท้อนว่า “ข้อมูลเท็จ” เหล่านั้นก่อให้เกิดปัญหาตั้งแต่ระดับปัจเจกถึงระดับส่วนรวม ส่งผลเสียหายต่อประเทศและประชาชนในด้านความรู้ ความคิด ความมั่นคง ไปจนถึงชื่อเสียง และอาจถึงแก่ชีวิต และยังเป็นสิ่งสะท้อนที่ชัดเจนถึงความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีความรู้เท่าทันสื่อในด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการรู้เท่าทันสื่อด้านสุขภาพ สื่อด้านการตลาด สื่อด้านสังคม หรือแม้กระทั่งสื่อด้านการเมือง

ข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอม (Fake news) เป็นประเภทของการสื่อสารมวลชนหรือการโฆษณาชวนเชื่อซึ่งประกอบด้วยข้อมูลที่ไม่ใช่ข่าวจริงหรือเป็นข้อมูลที่หลอกลวง แพร่กระจายผ่านการพิมพ์แบบดั้งเดิมและเผยแพร่ข่าวหรือสื่อออนไลน์ทางสังคมออนไลน์ Fake news เขียนขึ้นโดยมีเจตนาที่จะหลอกลวงเพื่อสร้างความเสียหายแก่สังคม แก่หน่วยงานหรือหวังผลทางการเมือง รวมทั้งการสร้าง Fake news เพื่อเป็นการโฆษณาสินค้าและบริการแฝงไปกับข่าว เพื่อเพิ่มจำนวนผู้อ่านหรือการแชร์ออนไลน์ และรายได้จากการคลิกผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นโฆษณาที่สร้างขึ้นจากกิจกรรมโดยไม่คำนึงถึงความจริงของเรื่องที่ตีพิมพ์ แม้วิกฤติ Fake news จะทำลายความถูกต้องแท้จริงของเนื้อหาข่าว แต่สื่อมวลชนบางประเภทก็ยังอาศัย Fake news บางลักษณะในการหารายได้เพื่อระดับประเทศของสถานะของสื่อมวลชนในยุคที่เกิดการแข่งขันของสื่อใหม่

ในการต่อสู้กับสถานการณ์การแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ หรือที่หลายคนมักเรียกแทนด้วยคำว่า “ข่าวปลอม” นั้น โจมตีสร้างความเสียหายโดยตรงต่อความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Trust) อันเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพสื่อสารมวลชน ดังนั้น หนึ่งในภาคส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชน ซึ่งเปรียบเสมือน นักรบแถวหน้า ที่จะต้องเผชิญและต่อสู้กับภัยข่าวปลอม ด้วยทักษะในการตรวจสอบข้อเท็จจริง (FACT-CHECKING) โดย “นักรบ” เหล่านี้จะทำหน้าที่ตั้งแต่การจับตาเฝ้าระวัง ป้องกัน

กำจัด และต่อสู้กับข้อมูลเท็จต่าง ๆ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มปริมาณขึ้นและสร้างความเสียหายมากขึ้นเรื่อย ๆ

Fact Checker ห้องข่าวต่างประเทศกับ การตรวจสอบข่าวปลอม⁸

แต่ละประเทศมีการตั้งคำถามต่อข่าวปลอมที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นในแต่ละประเทศยังมีการรับมือกับปัญหาข่าวลือข่าวปลอมที่แตกต่างกันอีกด้วย เช่น ในประเทศเยอรมันยูคณาซีที่มีการจัดตั้งหน่วยงานในการเผยแพร่ข่าวลือโดยเฉพาะ (กระทรวงโฆษณาการ) แต่ในปัจจุบันการเผยแพร่ข่าวปลอมข่าวลือมีวิธีการแยบยลมากกว่าเดิม ไม่ได้ทำแบบโจ่งแจ้งแบบแต่ก่อน ทั้งนี้การเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ได้ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ สามารถลงข่าว ตีพิมพ์ ข้อมูลของตนเองได้ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งใหม่ ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบนิเวศสื่อ จึงต้องหากลไกในการต่อสู้กับข่าวปลอม โดยเฉพาะคนทำสื่อที่มีหน้าที่ในการกระจายข้อมูลข่าวสารในรูปแบบ “ข่าว” ที่ขายความน่าเชื่อถือ ดังนั้นคนข่าวมีการรับมือหรือมาตรการเชิงรับกับข่าวปลอมอย่างไร

Nur-Azng Sanusi ผู้สื่อข่าวจากสำนักข่าวรอยเตอร์ ประจำประเทศสิงคโปร์ เล่าว่า ในการเฝ้าระวังสื่อสังคมออนไลน์นั้น ข่าวลือข่าวปลอมมักแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วในช่วงเวลาภัยพิบัติหรือเกิดวิกฤตขึ้น เหตุเพราะ

⁸ ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้เขียนถอดความจากการเป็นผู้ดำเนินรายการ Workshop Group 2: Lesson Learned on Fact Checking Efforts Opportunities and Challenges ในงาน International Conference on Fake News เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2562 โดยมีผู้ร่วมสัมมนา คือ Lucille S. Sodipe จาก VERA Files Nur-Azng Sanusi จาก Thomson Reuters คุณพิรพล อนุตรโสดดี จากศูนย์ข่าวศรีนครินทร์ MCOT ผศ.ดร.วรัญญู คุรุจิต รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และผศ.ดร.เชื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ นักวิชาการด้านสื่อ จัดโดยกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์และภาคีเครือข่าย

ความตื่นตระหนกของผู้คนซึ่งปราศจากการตรวจทานข้อเท็จจริง โดย รอยเตอร์มีทีมงานระดับโลกในการตรวจสอบข่าวลวงร่วมกับ UGC ซึ่งถึงแม้จะ ชำกว่าองค์กรอื่น ๆ แต่ก็ต้องทำเพื่อการตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องรอบด้าน โดยการทำงานเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาพและข้อเขียนนั้นมีหลัก ปฏิบัติที่มีความแตกต่างกัน รอยเตอร์มีการใช้ image search ในการตรวจสอบ คลิปหรือรูปภาพ และมุ่งเน้นไปที่การใช้ภาพจริงที่ปราศจากการตกแต่งหรือ ตัดต่อเป็นหลัก ที่สำคัญผู้ตรวจสอบจะต้องมีสัญชาตญาณหรือทักษะในการ ตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูล นอกจากนี้ยังต้องอาศัยการติดต่อกับ แหล่งข่าว (เช่น ดูข้อมูลจากดาวเทียม เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น หรือผู้คนในพื้นที่ ฯลฯ) เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนประกาศหรือเผยแพร่ข่าวนั้นออกสู่สาธารณชน ด้วย ในกรณีของนักการเมือง ถ้านักการเมืองคนใดมีการโพสต์ข้อมูลที่อาจ ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ทางทีมงานรอยเตอร์จะทำการเกาะติดนักการเมือง คนนั้นทันที

Lucille S. Sodipe ผู้สื่อข่าวจาก VERA Files ประเทศฟิลิปปินส์เล่าว่า สำหรับการต่อต้านข่าวปลอม ทางฟิลิปปินส์มุ่งเน้นไปที่การใช้ www.factcheck.ph ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าใคร ๆ ก็สามารถเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ สำหรับประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่ ใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่อวันมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้การ ตรวจสอบและรับมือกับปัญหาข่าวปลอมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง หนึ่งใน การตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ นั้นสามารถแบ่งข่าวลวงออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 4 ประเภท คือ 1) False Claim : การกล่าวอ้างที่ผิด เช่น การกล่าวอ้างผิด บริบท 2) Flip-Flops : การพลิกข้อมูลกลับไปกลับมา 3) Fact Sheet : ข้อมูล ของอะไรสักอย่างที่เราคุ้นเคยแต่องค์ประกอบสำคัญของสิ่งนั้น จะเป็นอย่างสั้น ๆ ไม่มีคำอธิบายอะไรอีกด้วย 4) Fake News : ข่าวปลอม

Eric Wishart ผู้สื่อข่าวจาก AFP ประเทศเยอรมันกล่าวว่า ในการต่อสู้กับข่าวลือชาวปลอมคือต้องสร้างความเชื่อมั่นในสื่อให้กลับมาใหม่ ผ่านการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ การอบรม การให้การศึกษา , การมุ่งเป้าไปที่ keywords เช่น การเลือกตั้ง ความขัดแย้ง , สร้างความโปร่งใสในกระบวนการทำงานของทีมบรรณาธิการ (AFP Stylebook online) การ edit ข้อมูล , ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือยืนยันข่าว (Cross Check) และถึงแม้จะได้เงินทุนสนับสนุนจาก Facebook แต่การทำงานจะมีความเป็นอิสระจากผู้ให้การสนับสนุน เมื่อ AFP ตั้งธงไว้แล้วว่าเนื้อหาไหนเป็นข้อมูลเท็จ ทาง Facebook จะนำการตั้งธงนั้นเข้าระบบอัลกอริทึมเพื่อตรวจสอบข่าวลวง ข่าวลือ ในเพจของตน เมื่อพบข้อมูลเท็จ ระบบจะจำกัดการเข้าถึงข่าวนั้น

กรณีศึกษา:

Lucille S. Sodipe: VERA Files, the Philippines

ฟิลิปปินส์ได้ทำการเก็บข้อมูลจากระบบออนไลน์ เมื่อปี 2018 โดยทำการตรวจสอบความจริงของข้อมูลที่ปรากฏในระบบออนไลน์จำนวนราว 200 เคส จากการสำรวจพบว่า ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องสุขภาพและเกมออนไลน์ โดยที่นักการเมือง มักจะโดนปลอมแปลงข้อมูลอยู่เสมอ โดยฝ่ายที่ถูกปลอมแปลงข้อมูลส่วนใหญ่จะอยู่ในพรรคฝ่ายค้านหรือวุฒิสภา มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่เป็นฝ่ายรัฐบาล โดยมีนักการเมืองหลายคนตกเป็นเหยื่อจากกระบวนการสร้างข่าวเท็จ แม้กระทั่งประธานาธิบดีก็ตกเป็นผู้เสียหาย โดยผู้สร้างข่าวเท็จ จะดูแม้กระทั่งพฤติกรรมเล็กๆ น้อยๆ ของผู้เสียหายเพื่อใช้ในการโจมตีและสร้างข้อมูลเท็จ ตัวอย่างเช่น

Bam Aquino นักการเมืองชาวฟิลิปปินส์ มักจะโดนชาวโຈມติว่าเขາอ้างความดีของคนอื่นมาเป็นของตน ฉกฉวยความดีของคนอื่นให้มาเป็นของตัวเอง

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการเผยแพร่ข่าวปลอมในฟิลิปปินส์

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะปรากฏข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอมจำนวนมาก หากไปอ่านคอมเมนต์จะเห็นได้ว่าชาวฟิลิปปินส์เชื่อข่าวลวง รวมถึงชาวฟิลิปปินส์ที่อยู่ต่างประเทศก็เชื่อแบบนั้นเช่นเดียวกัน Facebook เป็นสื่อที่สามารถนำเสนอเนื้อหาเหล่านี้ โดยสามารถนำเสนอได้หลายมุมมอง ทำให้เห็นว่าการสื่อสารทั้งหมดนี้เป็นการแบ่งขั้วทางการเมือง โดยต้องการแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน

ส่วนใหญ่แล้วการเกิดข่าวปลอมเกิดขึ้นจาก 3 เทคนิค ประกอบด้วย 1. เทคนิคการแต่งเรื่องขึ้นมาใหม่ทั้งหมด 2. เทคนิคการให้ข้อมูลที่บิดเบือน และ 3. เทคนิคการใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สถานการณ์จริง แต่ให้ข้อมูลใช้หัวข้อหรือภาพที่ไม่ตรงกับเหตุการณ์นั้นๆ

มีข่าวปลอมจำนวนมากเกิดขึ้นในลักษณะของคลิป์วิดีโอที่เผยแพร่ผ่านช่องทาง YouTube และแพร่กระจายต่อ ๆ กันหรือแชร์ต่อกัน ใน Facebook โดยมีทั้งข่าวปลอมที่สร้างขึ้นใหม่หรือการใช้ footage หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนำมาเปลี่ยนแปลงหัวข้อตัดแต่งให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริง

จากการทำการศึกษาพบว่า 80% ของข่าวปลอมเกิดขึ้นมาจากเว็บไซต์เดียวกัน และถูกเผยแพร่ต่อไปยังอีก 60 เว็บไซต์ แสดงให้เห็นว่าข่าวปลอมส่วนใหญ่มาจากในแหล่งเดียวกัน ซึ่งข้อมูลนี้สามารถตรวจสอบได้จากรหัสผู้ใช้ (code) ที่เป็นผู้เผยแพร่ข่าวนั้น ทั้งนี้ ข้อสังเกตจากปี 2018 มีผลลัพธ์ที่ไม่ต่างจากปี 2017

Lucille S. Sodipe ได้แนะแนวทางสำหรับการตรวจสอบข้อมูล โดยมีลักษณะการทำงานคล้ายกับการทำงานของวัคซีน คือการฉีดวัคซีน จะทำให้สามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ เช่นเดียวกันกับการมีความรู้ในเรื่องของ Fake News เมื่อผู้รับสารมีความรู้ในเรื่องของ Fake News แล้วได้รับข่าวปลอมก็จะมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง ไม่ตกเป็นเหยื่อในการรับข้อมูลข่าวสาร

ตัวอย่างของการเผยแพร่ข่าวปลอมในฟิลิปปินส์ เมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมาประธานาธิบดีของฟิลิปปินส์ สั่งปิดหาด Boracay เป็นระยะเวลา 6 เดือน เนื่องจากสิ่งแวดล้อมบริเวณชายหาดทรุดโทรม มีขยะมูลฝอยจำนวนมาก ปรากฏว่ามี Facebook Fanpage นำเสนอข้อมูลเพื่อโจมตีประธานาธิบดีเกี่ยวกับการสั่งปิดหาดนี้ว่า ในเมือง Davao บ้านเกิดของประธานาธิบดี มีการเกิดสภาวะแวดล้อมที่ไม่ดีเช่นเดียวกันกับที่หาด Boracay แต่ประธานาธิบดีไม่สั่งปิดเขต Davao ในพื้นที่บ้านเกิดของตน

จากเหตุการณ์ดังกล่าว เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้วพบว่ามีการใช้ภาพที่บิดเบือน คือภาพของพื้นที่ Davao แท้จริงแล้วไม่ใช่ภาพของ Davao ส่วนภาพของ Boracay เป็นภาพเก่าเมื่อปี 2011 เมื่อการใช้ภาพไม่ตรงกับความจริง ทำให้ต้องมีวิธีแก้ไขข่าวปลอมนี้โดยการชี้แจงข้อมูลที่ถูกต้อง

การโต้ตอบข่าวลวงของ VERA Files

ภาพที่ 10 การโต้ตอบข่าวลวงของ VERA Files

การโต้ตอบข่าวลวงของ VERA Files คือ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องให้ชัดเจน เช่น ในส่วนเฮดไลน์ (Headline) ระบุว่า เกิด Fake News ในเรื่องนี้ ในส่วนของเนื้อหาให้ตอบย้ำว่าข้อมูลที่แชร์กันนั้นเป็นเท็จอย่างไร โดยใส่ข้อเท็จจริง และใส่แหล่งอ้างอิงรูปภาพหรือข้อความต่าง ๆ เช่น อ้างอิงรูปภาพแต่ละรูปว่าเกิดปี

ใด มาจากแหล่งภาพใด ภาพใดเป็นภาพจริง ภาพใดเป็นภาพเท็จ หากภาพใดที่ไม่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์แล้วก็ต้องแจ้งให้ผู้อ่านทราบ การทำเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพเปรียบเทียบภาพจริงและภาพลงได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจจะทำการชี้แจงข้อเท็จจริง โดยการทำอินโฟกราฟิกเพื่ออธิบายเทียบเคียงภาพลงกับภาพจริง เป็นการอธิบาย “ความจริง” ให้เป็น “ภาพ” (Visualize facts) และอาจให้ข้อมูลด้วยว่าเหตุใดข้อมูลเท็จนี้จึงถูกโพสต์

กระบวนการป้องกันข่าวลวงหรือการข้อมูลที่ผิดพลาดของ VERA Files นั้น มีการให้เพื่อนร่วมงานเป็นคนวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าเราได้สัมผัสอะไร มองข้ามอะไรไปหรือเปล่า เป็นการตรวจสอบข้อมูลของการเผยแพร่เพื่อลดความผิดพลาด และในขั้นตอนสุดท้ายจะให้บรรณาธิการอาวุโส 3 ท่าน ตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งก่อนที่จะเผยแพร่ข้อมูล

กล่าวโดยสรุป กระบวนการตรวจสอบข้อมูลของ VERA Files เป็นดังนี้

ภาพที่ 11 กระบวนการตรวจสอบข้อมูลของ VERA Files

1. ทีมงานช่วยกันมอนิเตอร์ข่าว
2. ผู้สื่อข่าว คั่นคว้า ทำข้อมูล
3. ผู้สื่อข่าวตรวจสอบ และเขียน

4. เพื่อนร่วมงานในทีมช่วยกันตรวจสอบข้อมูล (fact checking) และเรียบเรียงข่าว (first editing) โดยให้เพื่อนร่วมงานช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งขั้นตอนนี้ ช่วยให้การผิดพลาดลงได้มาก

5. การตรวจสอบครั้งสุดท้าย (finalise) โดยบรรณาธิการอาวุโส 3 ท่าน จากนั้นจึงเผยแพร่

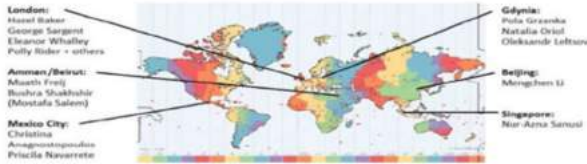
อย่างไรก็ตามกระบวนการตรวจสอบข้อมูลหลายขั้นตอนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การทำงานล่าช้า แต่เมื่อทำงานไปเรื่อย ๆ ก็สามารถทำให้เร็วขึ้นได้ โดยมีได้ลดกระบวนการทำงานลง โดยใช้เวลาเพียง 1 วัน (จากเดิมใช้เวลา 3 วัน) ส่วนการเข้าถึงแหล่งข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลของภาครัฐจะใช้เวลานานมากไม่ใช่เพราะว่ารัฐบาลไม่ยอมให้ข้อมูลแต่อาจเป็นเพราะระบบฐานข้อมูลของรัฐบาลยังไม่ดีมากพอ

อีกประเด็นหนึ่งที่ต้องระมัดระวังคือการเข้าถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งของ Fake News ซึ่งมักจะมีไวรัสหรือ malware ดังนั้นการเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์เครื่องอื่นเพื่อป้องกันไวรัสที่จะเข้าถึงข้อมูลของเรา

นอกจากนี้ Lucille S Sodipe ยังได้เสริมว่าการทำการตรวจสอบความจริง (Fact Checking) จะต้องเข้าถึงต้นตอ หรือ Primary source ให้ได้ ซึ่งอาจจะทำให้การทำงานช้าแต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำ

Workflow

Gathering UGC is a time consuming process, so Reuters has a team of social media producers dedicated to sourcing, verifying and clearing this material.

However, we also rely on the language skills and local expertise of our colleagues in bureaux around the world, and will always consult them as we search for UGC on a story in their patch.

Communication is vital to avoid duplication of effort.

กรณีศึกษา:

Nur-Azna Sanusi : Thomson Reuters

ภาพที่ 12 กรณีศึกษา Nur-Azna Sanusi

Nur-Azna Sanusi แสดงให้เห็นว่าการมีเครือข่ายมากมายในจุดต่าง ๆ ทั่วโลก จะสามารถช่วยให้ผู้สื่อข่าวหรือคนที่ทำงานด้านสื่อสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหรือรูปภาพได้ ว่าข้อมูลหรือรูปภาพที่ได้มานั้นเป็นความจริงหรือไม่ นอกจากนี้ ทาง Thomson Reuters ยังมีซอฟต์แวร์ที่ใช้สำหรับการตรวจสอบความถูกต้องของรูปภาพชื่อว่า SAM ซึ่งสามารถใส่ข้อมูลหรือรูปภาพเข้าไปในซอฟต์แวร์เพื่อประมวลผลออกมาว่าภาพที่ปรากฏเป็นข้อมูลจริงหรือลวง

ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลนั้น ผู้ตรวจสอบจะต้องจัดระเบียบขั้นตอนการวิเคราะห์ คาดการณ์เวลาเกิดเหตุการณ์และจะต้องพยายามหาต้นตอว่าใครเป็นคนแรกที่ถ่ายภาพนั้นออกมา ถ่ายออกมาจากมุมใด จะทำให้เราสามารถเทียบเคียงภาพอื่น ๆ ในบริเวณนั้นหรือเวลานั้นได้

--

การที่เราสามารถหาตัวผู้ถ่ายภาพได้ จะเป็นประจักษ์พยานที่ชัดเจน และมีความสำคัญมากที่สุดน่าเชื่อถือได้มากกว่าข้อมูลจากผู้ที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ โดยปกติธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อเราเอารูปภาพลงสื่อสังคมออนไลน์ จะไม่ได้ให้ข้อมูลที่ทั้งหมด เมื่อต้องการทราบข้อมูลที่แท้จริง จึงต้องนำภาพและข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาเปรียบเทียบและประกอบเข้าด้วยกัน

Thomson Reuters ใช้ข้อมูลจาก UGC (Users Generate Content) 2 รูปแบบ คือ

1. ติดต่อบุคคล ผ่านเครือข่ายของ Thomson Reuters เอง
2. ผ่านโซเชียลมีเดียที่มีคนโพสต์ไว้ ซึ่งต้องได้รับการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเสียก่อน

สื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อการหาต้นตอของแหล่งข่าว โดยสื่อสังคมออนไลน์แต่ละประเภทก็มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันออกไป เช่น Twitter เป็นสื่อที่ใช้งานได้ง่าย สามารถค้นหาข้อมูลได้ด้วยการใส่ keyword และสามารถใส่ตัวเชื่อมหรือคำเชื่อมได้ นอกจากนี้ Twitter ยังเรียงข้อมูลก่อน-หลังให้ด้วย, Facebook เป็นสื่อที่ค่อนข้างยากในการหาต้นตอของข้อมูล แต่สามารถตรวจสอบ location ได้ ปัจจุบันมีการ live ซึ่งวิธีการนี้ค่อนข้างมีความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม ก็อาจมีการนำ live ของคนอื่นมาเผยแพร่เป็นของตนเองเช่นกัน, Instagram เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่น เป็นช่องทางการสื่อสารที่ดีเยี่ยมสำหรับการตรวจสอบข้อมูลจากสถานที่ต่าง ๆ ทั่วโลก โดยสามารถค้นหาได้จาก hashtag หรือ location ซึ่งจะช่วยให้เราสามารถเห็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุกมุมโลกได้, SnapMap เป็นรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่นนัฟ่งประเทศตะวันออกกลาง โดยมีความคล้ายคลึงกับ Story ของ Instagram แต่เราสามารถค้นหาข้อมูลได้จากทางภูมิศาสตร์ โดย SnapMap เป็นแอปที่ผสมผสานการค้นหาทางภูมิศาสตร์เข้ากับสิ่งที่กำลังฮอตในโลกใบนี้ (Heat map) Heat ในที่นี้ หมายถึงมีวิดีโอที่มี

คนโพสต์มาก ๆ อยู่ตรงไหนของแผนที่โลก ซึ่งเมื่อคลิกเข้าไป ก็เห็นภาพว่ามีอะไรเกิดขึ้นในพื้นที่นั้น, Geosearch เป็นสิ่งที่ใช้ซอฟต์แวร์ SAM ในการตรวจสอบความถูกต้องของภาพ ทำให้ทราบว่าต้นตอของภาพนั้นมาจากที่ใด สามารถค้นหาโพสต์ที่มีการแท็กสถานที่อย่างเฉพาะเจาะจง (a specific location) ที่โพสต์ในโซเชียลมีเดียต่าง ๆ

Thomson Reuters ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง โดยใช้วิธีเปรียบเทียบภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น เปรียบเทียบ IG และ IG Story กับภาพที่ได้จาก Twitter และ Facebook เช่น ดูภาพถ่ายจากหลายมุมหลายที่มา ว่าตึกเหมือนกันไหม ต้นไม้ใบไม้อยู่ในฤดูเดียวกันไหม เวลาที่เกิดเหตุ เป็นเวลาเดียวกันไหม คนที่ปรากฏในภาพเหมือนกันไหม เป็นต้น และตรวจสอบอีกครั้งด้วยซอฟต์แวร์ SAM

การโต้ตอบข่าวลวงของ Thomson Reuters

Nur-Azna Sanusi ชี้ให้เห็นว่า ในการตรวจสอบ (Verification) จะต้องตรวจสอบทั้งแหล่งที่มา (Source) และตรวจสอบเนื้อหา (Content) ด้วย ทั้งนี้ Thomson Reuters มีเพื่อนร่วมงานและเครือข่ายอยู่ทั่วโลก ทำให้สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ ก่อนที่จะเผยแพร่ข่าว จะต้องผ่านการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้

Nur-Azna Sanusi ยกตัวอย่างเวิร์คโฟลว์ของการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Verification Workflow) ของ Fergus Bell จาก Twitter@fergb ดังนี้

ยังไม่ได้ตรวจสอบ

ตรวจสอบแหล่งที่มา
บทวนประวัติศาสตร์สังคม
ติดต่อประสานงาน
ถามคำถาม
อนุญาตให้ใช้อย่างปลอดภัย

ตรวจสอบเนื้อหา
แปลข้อความและเสียง
ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญอิสระ
ขอยืนยันแยกต่างหาก
สร้างบริบท

ตรวจสอบแหล่งที่มาและเนื้อหาที่สอดคล้องกัน

ตรวจสอบแล้ว

ภาพที่ 13 ตัวอย่างเวิร์คโฟลว์ของการตรวจสอบข้อเท็จจริง

(Verification Workflow) ของ Fergus Bell

Fact Checker ห้องข่าวโทรทัศน์ไทยกับ การตรวจสอบข่าวปลอม

งานวิจัย Newsroom Alert: การตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทย (วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, 2564) ได้ทำการสำรวจกระบวนการผลิตข่าวของกองบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ในประเทศไทยว่ามีกลไกการตรวจสอบข่าวปลอมอย่างไรในยุคดิจิทัล โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกบรรณาธิการข่าวทั้ง 7 สถานีโทรทัศน์ ประกอบด้วย สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สถานีโทรทัศน์ช่อง 3

สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้คำถามที่ว่า “กองบรรณาธิการข่าวไทยมีกลไกในการตรวจสอบข่าวที่ได้มาว่าข่าวนั้นเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอมหรือไม่และอย่างไร” และ “ในกองบรรณาธิการมีตำแหน่ง Fact Checker หรือไม่ ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอม” พบว่า กองบรรณาธิการข่าวของทั้ง 7 สถานีโทรทัศน์ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker สำหรับคอยตรวจสอบว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม แต่ละสถานีมีกระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมแตกต่างกันออกไป ดังนี้

ตารางที่ 5 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ 7 สถานีโทรทัศน์

สถานีโทรทัศน์	Fact Checker	Fact Checking
สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 	×	กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอม จะใช้วิธีการโทรศัพท์สอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ
สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 	×	ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker โดยเฉพาะ แต่ในการผลิตรายการข่าวทั้ง 3 รายการ ผู้ที่จะต้องตรวจสอบข่าวเป็นอันดับแรกก็คือตัวนักข่าว
สถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส 	×	นักข่าวต้องมีทักษะของการตรวจสอบที่มาของข้อมูล ทักษะการตรวจสอบข้อมูล

สถานีโทรทัศน์	Fact Checker	Fact Checking
สถานีโทรทัศน์ช่อง PPTV 	×	ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker แต่มีรายการ “ซัดก่อนแซร์”
สถานีโทรทัศน์ช่องไทยรัฐทีวี 	×	ข่าวหนึ่งชิ้นที่ได้มาจากโซเชียลมีเดียจะผ่านการกลั่นกรองจากบรรณาธิการหัวหน้าข่าว จนถึงรีไรเตอร์
สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE 	×	ทุกคนในกองบรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอทุกครั้ง
สถานีโทรทัศน์ช่องอมรินทร์ทีวี 	×	สิ่งแรกคือ ตรวจสอบไปที่ต้นทางของตัวเลข

“ข่าวช่องวัน 31 ไม่มีตำแหน่งผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวโดยตรง แต่ทุกคนในกองบรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอทุกครั้ง”

บัญชา แข็งขัน
บรรณาธิการบริหารข่าวช่องวัน 31

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ สถานีโทรทัศน์ช่องวัน 31

ภาพที่ 14 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ช่องวัน 31

บรรณาธิการบริหารข่าวช่องวัน 31 เล่าถึงกระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมว่า ข่าวช่องวัน 31 ไม่มีตำแหน่งผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวโดยตรง แต่ทุกคนในกองบรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอทุกครั้ง ทุกคนในกองบรรณาธิการข่าวมีหน้าที่มอนิเตอร์ข่าวทุกชิ้นผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย เมื่อพบข่าวที่น่าสนใจจะส่งมาที่กองบรรณาธิการ จากนั้น กองบรรณาธิการจะมีหน้าที่ในการตัดสินใจว่าข่าวนั้นควรจะนำเสนอแบบไหน หรือไม่ควรนำเสนอ หรือถ้าต้องการมากกว่าที่ปรากฏในโซเชียลมีเดีย จะส่งนักข่าวลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม

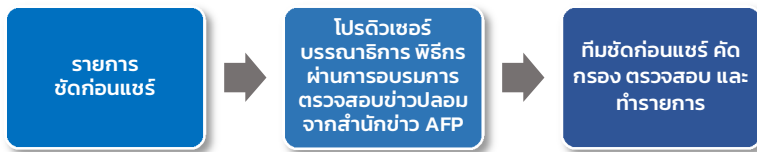
“อันดับแรกคือ ติดต่อกลับไปยังเจ้าของโพสต์ว่า คลิปหรือข้อมูลดังกล่าวเป็นจริงหรือไม่ สามารถเปิดเผยได้หรือไม่ ถ้าเปิดเผยได้ก็ขออนุญาตบันทึกเสียงมาออกอากาศ ถ้าเป็นไปได้หรืออยู่ใกล้ เราจะส่งนักข่าวลงไปสัมภาษณ์เพิ่มเติม ไปเก็บข้อมูลในที่เกิดเหตุ โดยสรุปก็คือ ข่าวช่องวัน 31 ไม่มีตำแหน่งผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวโดยตรง แต่ทุกคนในกองบรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอทุกครั้ง อย่างข่าวไอโอ เราจะตรวจสอบว่าสิ่งที่เขาพูดถึงมีคนแชร์กันเยอะแค่ไหน กรณีที่เป็นไอโอส่วนใหญ่จะเจอในช่องทางทวิตเตอร์ เราจะเข้าไปดูว่าคลิปกดังกล่าวเป็นอย่างไร แล้ว

พยายามหาต้นคลิบให้เจอ หาเจ้าของคลิบให้ได้ ถ้าข่าวใดตรวจสอบแล้วหาที่มาที่ไปไม่เจอ ข่าวนั้นจะไม่ถูกนำเสนอ” บรรณาธิการบริหารข่าวช่องวัน 31

“PPTV ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker แต่มีรายการ “ชั้ดก่อนแชร์””

เสถียร วิริยะพรรณพงศ์
บรรณาธิการบริการ สถานีโทรทัศน์ PPTV

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของรายการ “ชั้ดก่อนแชร์”

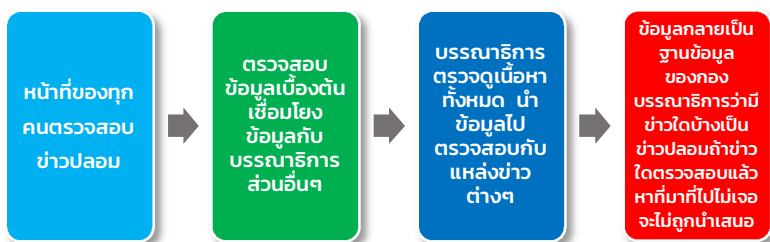

ภาพที่ 15 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของรายการ “ชั้ดก่อนแชร์”

บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์ PPTV เล่าถึงกระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมว่า สถานีโทรทัศน์ PPTV ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker แต่มีรายการ “ชั้ดก่อนแชร์” รายการนี้ประกอบไปด้วยโปรดิวเซอร์ บรรณาธิการ และพิธีกร ซึ่งได้ส่งไปอบรมกับสำนักข่าว AFP ในเรื่องกระบวนการในการตรวจสอบข้อมูล ภาพ วิดีโอภาพ เช่น วิดีโอภาพที่มีคนล้มลง และมีการแชร์ออกไปว่าเกิดจากไวรัสโควิด ทางกองบรรณาธิการสถานีโทรทัศน์ PPTV ให้ทีมงานนำไปตรวจสอบเบื้องต้นใน เว็บไซต์ Google ที่จะมีระบบตรวจสอบได้ทั้งภาพนิ่งและวิดีโอว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อไหร่ เป็นชาวเก่าหรือชาวใหม่ เป็นต้น

“ระบบการปั่นข่าวปลอมเรื่ยยกยอวิธีนี้จะมาพร้อมกับกระแสข่าวใหญ่ ๆ เพราะฉะนั้นกองบรรณาธิการชดก่อนแชร์จะต้องแยกแยะว่าภาพที่มีผู้คนแชร์ออกไปนั้นเป็นภาพที่เกิดขึ้นเมื่อไหร่ ที่ไหน ดังนั้นทีมบรรณาธิการที่ไปเรียนรู้งานจากสำนักข่าว AFP ก็จะมีหน้าที่คัดกรอง ตรวจสอบ และทำรายการโทรทัศน์ออกมา”

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ PPTV

ภาพที่ 16 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ PPTV

บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์ PPTV กล่าวว่า หน้าที่ในการตรวจสอบข่าวปลอมนั้นจะเป็นหน้าที่ของกองบรรณาธิการทุกคน ซึ่งวิธีการทำงานของกองบรรณาธิการที่เกี่ยวกับข่าวปลอม คือ 1. ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น 2. เชื่อมโยงข้อมูลกับบรรณาธิการส่วนอื่นๆ บรรณาธิการจะมีหน้าที่ตรวจสอบเนื้อหาข่าวทั้งหมดรวมถึงข่าวปลอม และนำข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข่าวต่าง ๆ เมื่อระดมข้อมูลทั้งหมดครบถ้วนแล้วจึงผลิตเป็นหนึ่งรายการขึ้นมา ข้อมูลเหล่านี้ก็จะกลายเป็นฐานข้อมูลของกองบรรณาธิการว่ามีข่าวใดบ้างที่เป็นข่าวปลอม

นอกจากนี้จะมีการตั้งกองขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอม และผลิตรายการโดยเฉพาะ ทั้งโปรดิิวเซอร์ บรรณาธิการ และพิธีกรเองก็ต้องตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลว่ามาจากที่ใด เช่น ข่าวที่บอกว่าให้หายใจถี่ ๆ ลึก ๆ หากหายใจได้คล่องแสดงว่าไม่ได้ติดไวรัส ก็ต้องตรวจสอบโดยการโทรศัพท์หาแหล่งที่มาซึ่งเป็นต้นตอของข้อมูลเหล่านี้ นอกจากนี้ทางรายการยังมีการติดต่อกับแอดมินเพจเฟซบุ๊กต่าง ๆ เช่น หมอแล็บแพนด้า เป็นต้น เพราะว่าเขาจะมีเครือข่ายที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน พิจารณาร่วมกับแหล่งข่าวของ PPTV เช่น บรรณาธิการด้านสาธารณสุข เป็นต้น

“ช่อง 7 ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker โดยเฉพาะ แต่ผู้ที่จะต้องตรวจสอบข่าวเป็นอันดับแรกก็คือตัวนักข่าวเอง”

จุติวดี กองนาค
รองผู้จัดการฝ่ายข่าว 2 สถานีโทรทัศน์ช่อง 7

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7

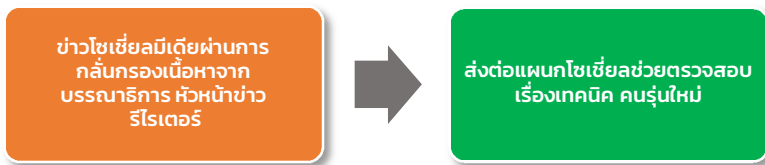
ภาพที่ 17 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7

รองผู้จัดการฝ่ายข่าว 2 สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 เล่าถึงกระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ว่า ข่าวปลอมจากสังคมออนไลน์ที่มีมากมาย สื่อโทรทัศน์ในปัจจุบันมักจะนำข่าวเหล่านี้มาต่อยอดและทำให้เป็นประเด็นใหญ่โดยไม่ตรวจสอบให้ดีก่อนว่าเป็นข่าวปลอมหรือไม่ ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นในรูปแบบของคลิปวิดีโอ หรือข้อมูลที่ส่งต่อ ๆ กันมา เพราะฉะนั้นนักข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 จะต้องตรวจสอบก่อนว่าข่าวนั้นมีข้อเท็จจริงมากน้อยแค่ไหน และต่อมาจึงจะเป็นหน้าที่ของรีไรเตอร์ เมื่อตรวจสอบแล้วส่งข่าวไปยังบรรณาธิการ เพื่อยืนยันอีกครั้งว่าข่าวใดเป็นข่าวจริง ข่าวใดเป็นข่าวปลอม

**“ข่าวหนึ่งชิ้นที่ได้มาจากโซเชียลมีเดียจะผ่านการ
กลั่นกรองจากบรรณาธิการหัวหน้าข่าว จนถึงรีไรเตอร์”**

นายวรวรรณ ชุนทอง
บรรณาธิการข่าว หน้า 1 สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี

ภาพที่ 18 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี

บรรณาธิการข่าว หน้า 1 สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวีเล่าว่า สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวีไม่มีตำแหน่งผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวโดยตรง แต่ในกองบรรณาธิการจะมีตำแหน่งบรรณาธิการ รีไรเตอร์ ผู้สื่อข่าว หัวหน้าข่าว ตามปกติของโครงสร้างแบบแผนของสำนักข่าวทั่วไปของไทยที่เคยเป็นมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข่าวหนึ่งชิ้นที่ได้มาจากโซเชียลมีเดียจะผ่านการกลั่นกรองจากบรรณาธิการ หัวหน้าข่าว จนถึงรีไรเตอร์ ดังนั้น ข่าวหนึ่งชิ้นจะประกอบไปด้วยหลายส่วนที่ทำ เช่น ผู้สื่อข่าวลงพื้นที่แล้วส่งข่าวมาให้รีไรเตอร์ตรวจสอบรอบแรก จากนั้นส่งต่อไปที่บรรณาธิการ เช่นเดียวกับการทำงานของหนังสือพิมพ์ ต่างกันตรงที่ข่าวที่ทีวีจะรวดเร็วกว่า โดยรวมแล้ว ทุกตำแหน่งต้องช่วยกันตรวจสอบ จะผิดพลาดไม่ได้ มันหมายถึงความน่าเชื่อถือของผู้ชม

ปัจจุบัน สื่อยุคใหม่มีแผนกโซเชียลมีเดียเชื่อมโยงกับการทำงานข่าวออนไลน์ แต่ด้านเนื้อหายังต้องทำงานเชื่อมโยงกัน เช่น ได้ข่าวมาจากโซเชียลมีเดียมาหนึ่งชิ้น บรรณาธิการยังไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าจริงหรือไม่ ก็จะส่งต่อให้แผนกโซเชียลมีเดียช่วยตรวจสอบ ซึ่งแผนกนี้จะเป็นคนรุ่นใหม่อายุระหว่าง 20-30 ปี เพราะต้องยอมรับว่า คนรุ่นใหม่จะรู้เท่าทันต่อเรื่องโซเชียลมีเดียซึ่งเป็นเรื่องในเชิงเทคนิคมากกว่านักข่าวรุ่นเก่า กล่าวคือ เสริมจุดแข็งจุดอ่อนซึ่งกันและกัน เพราะนักข่าวรุ่นเก่าอาจเชี่ยวชาญเรื่องเนื้อหาประเด็น

ข่าวมากกว่าเพราะมีประสบการณ์มากกว่า แต่เรื่องเทคนิคในเรื่องโซเชียลมีเดียคนรุ่นใหม่หรือนักข่าวรุ่นใหม่จะเชี่ยวชาญกว่า ชาวปลอมที่ใช้เทคนิคขั้นสูงส่วนมากเป็นข่าวในทวิตเตอร์ที่เป็นแรงกระแสดต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งของคนจำนวนมากเท่านั้น ยังพอแยกแยะออกว่าเป็นชาวปลอมหรือชาวจริง

**“สำนักข่าวอมรินทร์ทีวีไม่มีตำแหน่งผู้ตรวจสอบ
ความถูกต้องของข่าวโดยตรง
ดังนั้น วิธีการตรวจสอบคือ ย้อนกลับไปต้นตอ
ของข่าวนั้น”**

สัมพันธุ์ ะเอม
รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี

ภาพที่ 19 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี

รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวีเล่าว่า สำนักข่าวอมรินทร์ทีวีไม่มีตำแหน่งผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข่าวโดยตรง ดังนั้นวิธีการตรวจสอบคือ ย้อนกลับไปต้นตอของข่าวนั้น เช่น กรณีข่าวในโซเชียลมีเดีย ต้องตรวจสอบไปยังผู้โพสต์เรื่องราว หรือเจ้าของโพสต์ดังกล่าว เพื่อค้นหาที่มาของเหตุที่เกิดขึ้นหรือข่าวนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร เกิดขึ้นที่ไหน ใครเป็นผู้เผยแพร่ เป็นต้น หากเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับคดีความก็จะ

ตรวจสอบไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องหรือเจ้าของพื้นที่ แต่หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับภาพนิ่งหรือวิดีโอจะให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคช่วยตรวจสอบ

ส่วนผู้ที่ต้องตรวจสอบความถูกต้องหรือที่มาที่ไปของข่าวก็คือ หัวหน้าข่าวและกองบรรณาธิการทุกคน ข้อที่ต้องระมัดระวังมากที่สุดเกี่ยวกับการตรวจสอบความถูกต้องของข่าวคือ หากไม่ทราบที่มาที่ไปอย่างแน่ชัดจะไม่มี การนำเสนอออกไป โดยเฉพาะข่าวในโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ต้องทราบที่มาแน่ ชัดเท่านั้นก่อนนำเสนอ

“ไม่มีตำแหน่ง Fact checker ผู้ที่อยู่ในกอง บรรณาธิการทุกคน มีหน้าที่ช่วยกันตรวจสอบข่าวปลอม”

นางเฉลิมศรี ปรีงาม
บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 3

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3

**ทุกคนในกองบรรณาธิการช่วยกัน
ตรวจสอบข่าวปลอม**

ภาพที่ 20 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3

บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 เล่าว่า สำหรับตำแหน่ง Fact checker นั้น ทางช่อง 3 ยังไม่มีตำแหน่งนี้โดยเฉพาะ แต่ผู้ที่อยู่ในกอง บรรณาธิการทุกคน ตั้งแต่บรรณาธิการจนถึงนักข่าวมีหน้าที่ช่วยกันตรวจสอบ ข่าวปลอมที่ตรงกับสายงานของตัวเอง

“หน้าที่ในการตรวจสอบข่าวปลอมเป็นหน้าที่ปกติของผู้สื่อข่าว”

นายคณิต บุญยพานิช
บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวน ไทยพีบีเอส

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ภาพที่ 21 กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มองว่าหน้าที่ในการตรวจสอบข่าวปลอมเป็นหน้าที่ปกติของผู้สื่อข่าว และเป็นหน้าที่ปกติของผู้ผลิตข่าว ผู้ผลิตหมายถึง ทุกตำแหน่งในกองบรรณาธิการข่าว หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตข่าว จะต้องทำหน้าที่ในการตรวจสอบข่าวปลอม หากมีเรื่องเทคนิคเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คลิปวิดีโอหรือภาพตัดต่อ จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิดีโอหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ ช่วยตรวจสอบ

กระบวนการตรวจสอบข่าวปลอม ของห้องข่าวโทรทัศน์ไทย

จากข้อมูลข้างต้นพบว่ากองบรรณาธิการข่าวของทั้ง 7 สถานีโทรทัศน์ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker ที่ทำหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงใน

การตรวจสอบว่าเป็นชาวจริงหรือชาวปลอม แต่พบว่า แต่ละสถานีมีกลไกกระบวนการตรวจสอบชาวปลอม

ดังนั้น ในส่วนนี้ นำเสนอกระบวนการตรวจสอบชาวปลอมเป็นรายสถานี เพื่อให้เห็นว่ากองบรรณาธิการข่าวไทยมีกลไกในการตรวจสอบข่าวที่ได้มาว่าข่าวนั้นเป็นชาวจริงหรือชาวปลอมอย่างไร และมีการนำเสนอชาวปลอมให้กับคนดูได้รู้เท่าทันอย่างไร

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3

นางเฉลิมศรี ปรีงาม บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 เล่าถึงกระบวนการตรวจสอบชาวปลอมว่า กองบรรณาธิการข่าวช่อง 3 จะใช้วิธีการโทรศัพท์สอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ หรือมีการทดลองให้เห็นอย่างชัดเจน ยกตัวอย่างกรณีทองปลอม ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทองมีราคาถูกลงมากและขายกันในสังคมออนไลน์ ทางทีมงานช่อง 3 ได้ทำการล่อซื้อทอง และนำไปพิสูจน์ในสถาบันทางด้านเพชรหรืออัญมณี ตรวจสอบว่าเป็นทองจริงหรือทองปลอม ประชาชนควรซื้อหรือไม่ ซึ่งไปถ่ายทำเป็นสื่อบทข่าวในห้องปฏิบัติการ มีทั้งลงพื้นที่ถ่ายทำ และตรวจสอบข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทางโทรศัพท์และปล่อยเสียงสัมภาษณ์ในรายการ

การนำเสนอเตือนภัยข่าวปลอม

สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 มีการนำเสนอหรือแจ้งให้สังคมทราบว่านี่คือข่าวจริงหรือข่าวปลอม ยกตัวอย่าง รายการจับข่าวลวงจะแจ้งแก่ประชาชนว่าข่าวใดคือข่าวปลอม และข่าวใดคือข่าวจริง หากเป็นข่าวสถานการณ์ผู้ประกาศข่าวก็จะเป็นผู้อธิบายสถานการณ์ พร้อมเปิดเผยเสียงสัมภาษณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องว่าจริงหรือไม่ อย่างไร

“ข่าวปลอมที่มีลักษณะของสถานการณ์ข่าว ที่มีข่าวปลอมเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับโควิด-19 ที่มีแอบอ้างสรรพคุณการรักษาต่าง ๆ รวมถึงข่าวปลอมในพื้นที่การชุมนุม ในส่วนนี้จะเป็นสถานการณ์ที่อิงกับ Fake news ซึ่งหากเป็นสถานการณ์ที่อยู่ในความสนใจของประชาชน นอกจากรายการจับข่าวลวงแล้ว ทางช่อง 3 ยังสามารถนำข่าวดังกล่าวที่มีผลกระทบต่อสังคม นำเสนอผ่านรายการข่าวต่าง ๆ ได้ และต้องให้คำตอบกับประชาชนได้”

นอกจากนี้ยังมีนักข่าวในพื้นที่ที่ประจำจุดต่าง ๆ ซึ่งมีการวางแผนการตรวจสอบข่าวแต่ละประเด็นที่สื่อออนไลน์เป็นผู้นำเสนอ แต่จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบและประชุมกันว่าประเด็นไหนจำเป็นต้องนำเสนอหรือไม่ อย่างไร หากออกอากาศแล้วสังคมไม่ได้อะไรหรือสร้างความปั่นป่วนให้กับประชาชน ก็จะมีผลเสีย เนื่องจากช่อง 3 เป็นฟรีทีวีที่ดำเนินการมายาวนาน ก็จะถูกจับตาจากประชาชนเป็นพิเศษในเรื่องของการนำเสนอข่าว

ยกตัวอย่างเช่น “กลุ่มผู้ร่วมปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์” สำหรับในการออกอากาศทางโทรทัศน์นั้นเป็นเรื่องยากที่จะใช้คำว่า “พระมหากษัตริย์” จึงจำเป็นต้องละไว้ในฐานที่เข้าใจ และใช้คำว่า “กลุ่มปกป้องสถาบัน” แทนหรือในบางประเด็นข่าว สื่อออนไลน์มักจะใช้การพาดหัวที่รุนแรง แต่ในความเป็นจริง สื่อจะใช้การพาดหัวข่าวที่หือหวาหรือฟังดูรุนแรงไม่ได้ จะสื่อได้ด้วยภาพเท่านั้น ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าภาพที่ออกมานั้นเป็นอย่างไ

“กรณีก่อนหน้านี้ที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 นำเสนอคลิปที่ผู้ชุมนุมถูกฉีดน้ำสลายการชุมนุมเป็นครั้งแรก ที่สยามพารากอน ซึ่งตำรวจใช้วิธีฉีดน้ำจากประเทศเกาหลีเข้าฉีดสลายการชุมนุม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำกันรวดเร็วมาก มีเยาวชนและประชาชนได้รับบาดเจ็บ หลังจากนั้นช่อง 3 ได้นำเสนอคลิปของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ออกอากาศในรายการเรื่องเล่าเช้านี้ เนื่องจากต้องนำเสนออีกมุมมองหนึ่ง แต่สำหรับกลุ่มที่ติดตามสื่อออนไลน์บางคนก็ดูไม่หมดก็จะมีกระแสตีกลับมาว่าทำไมช่อง 3 เป็นแบบนี้ในส่วนนี้ทางช่อง 3 ก็ต้องพยายามสร้างสมดุลให้ได้ในฐานะสื่อ”

ตัวอย่างรายการจับข่าวลวง⁹

แพทย์ชี้ ผู้ป่วยโรคหัดมีน้ำมือนาวเต็ดขาด! นอกจากล้างไตไม่ได้ อาจเสี่ยงไตวายอีกด้วย¹⁰

ภาพที่ 22 ตัวอย่างภาพข่าว “รายการจับข่าวลวง”

⁹ รายการ จับข่าวลวง ออกอากาศ ทุกวันจันทร์-ศุกร์ ทางช่อง 33 HD เวลา 12.45 น. ดูรายการย้อนหลังได้ที่ <https://news.bectero.com>

¹⁰ <https://youtu.be/1OZ3bf15uQ> รายละเอียดเพิ่มเติม : <https://ch3thailandnews.com/news/194136>

จากกรณีที่มีการส่งข้อความต่อกันในโลกโซเชียล เรื่องของสรรพคุณของมะนาวว่า การดื่มน้ำมะนาวสด ๆ จะเป็นวิธีล้างไตแบบง่าย ๆ

ผศ. นพ. สุรศักดิ์ กันตชูเวสศิริ กรรมการบริหารสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย และประธานเครือข่ายลดบริโภคเค็ม บอกว่า ไม่เป็นความจริง โดยการล้างไตทางการแพทย์ หมายถึงการกำจัดของเสียออกจากเลือด เมื่อไตทำงานไม่ได้ ก็ต้องอาศัยอุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ มี 2 วิธี คือ ล้างไตผ่านการฟอกเลือด และฟอกผ่านหน้าท้องเท่านั้น ทางตรงกันข้าม ในน้ำมะนาว มีโพแทสเซียมสูง ซึ่งไตไม่สามารถขับออกได้ จะทำให้เกิดตะกอนอยู่ในไต และเกิดไตวายได้ในที่สุด

แต่สำหรับบุคคลทั่วไป การดื่มน้ำมะนาวที่มีสารซีเตรท จะช่วยป้องกันการเกิดนิ่วในไตได้ เพราะจะช่วยลดหินปูนและแคลเซียมในปัสสาวะ แต่ก็จะต้องดื่มน้ำมะนาวผสมน้ำเปล่า โดยไม่มีการใส่เกลือหรือน้ำตาลเลย และต้องดื่มต่อเนื่อง 3-6 เดือน สำหรับผู้ป่วยโรคไต นอกจากไม่ควรดื่มน้ำมะนาวแล้ว ยังรวมถึงน้ำส้ม น้ำผลไม้ต่าง ๆ ที่ล้วนแต่มีโพแทสเซียมสูงด้วย

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7

นางจุติวดี ทองนาคร รองผู้จัดการฝ่ายข่าว 2 สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 เล่าถึงกระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมว่า ถ้ามีคลิปวิดีโอปล่อยออกมา แล้วเกิดความไม่แน่ใจว่าเป็นข่าวปลอมหรือไม่ กองบรรณาธิการต้องพยายามสืบค้นตามขั้นตอนของการเป็นนักข่าว ต้องตรวจสอบแหล่งที่มาให้ได้ หากไม่สามารถตรวจสอบได้ ต้องรู้ให้ได้ว่าคลิปวิดีโอนั้นถูกปล่อยออกมาจากที่ใดเป็นครั้งแรก ในบางครั้งก็ต้องใช้เทคนิคและอาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายที่มี เช่น ตำรวจ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข่าวปลอม รายการเจาะประเด็นข่าวค่ำเคยทำคอลัมน์ข่าวปลอมโดยเฉพาะ ชื่อรายการ “ข่าวจริงปะ” ซึ่งคอลัมน์นี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์สื่อ ในการจ้างผลิตรายการนี้ขึ้นมาเพื่อออกอากาศในรายการเจาะประเด็นข่าวค่ำ มีทั้งหมด 24 ตอน ออกอากาศสัปดาห์ละ 1 ตอน ทุกวันพุธ ในช่วงที่เริ่มทำนั้นเป็นช่วงที่โควิดกำลังระบาด ทางกองทุนฯ จึงอยากให้ทำข่าวปลอมที่เตือนเรื่องเกี่ยวกับโควิดด้วย

รายการ “ข่าวจริงปะ” ออกอากาศประมาณวันละ 2 นาที มีประเด็นนำเสนอที่ตรวจสอบแล้วว่าเป็นข่าวปลอม จากนั้นจึงส่งนักข่าวไปทำข่าว และตรวจสอบเพิ่มเติมกับศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมของรัฐ

ยกตัวอย่างตอนหนึ่งของการทำรายการข่าวปลอมในช่วงที่มีการชุมนุมประท้วง “กรุณาอย่าแชร์ข่าวปลอม กองทัพชนรุดหัวม็อบเตรียมสลายการชุมนุม” ต้นตอข่าวก็จะมาจากทวิตเตอร์ที่มีการปล่อยภาพและคลิปวิดีโอที่มีการเคลื่อนย้ายยุทธโปกรณ์บนถนนมอเตอรเวย์ ก็ตั้งข้อสงสัยว่าจะมีการนำรถหุ้มเกราะเข้ากรุงเทพฯ ไปเพื่ออะไร เพื่อสลายการชุมนุมหรือไม่ เมื่อช่อง 7 เห็นข่าวนี้อีกก็มีการสอบถามไปยังกองทัพ และทางกองทัพเองก็ออกมาชี้แจงว่ารถหุ้มเกราะนี้เป็นเพียงการขนย้ายเพื่อไปประจำการที่สระบุรีเท่านั้น และทีมข่าวก็จะนำเสนออย่างสันติภาพตรงนี้มาเรื่อยๆ

อีกหนึ่งตัวอย่างข่าวปลอมเรื่องการแชร์ข้อมูลว่ามีครอบครัวหนึ่งที่พ่อให้ลูกเล่นโทรศัพท์จนหน้าเบี้ยว นั่น ช่อง 7 มีการตรวจสอบข้อมูลกับแพทย์และพบว่า เป็นข่าวปลอม ซึ่งสาเหตุของอาการหน้าเบี้ยว นั้นมาจากสาเหตุอื่นเป็นต้น

การนำเสนอเตือนภัยข่าวปลอม

เนื่องจากรายการ “ข่าวจริงปะ” มีเวลาเพียง 2 นาที วิธีการนำเสนอจึงต้องนำภาพประกอบขึ้นมาอธิบายว่านี่คือภาพที่ส่งต่อกันมา ซึ่งยังไม่ทราบข้อเท็จจริง แต่เมื่อทีมงานตรวจสอบแล้วพบว่านี่คือข่าวปลอม ก็นำเสนอถึงลักษณะของผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ออกมานำเสนอ เช่น กองทัพหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับบางข่าว เจ้าหน้าที่ที่ตำรวจก็จะให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า หากมีการส่งต่อข่าวปลอมออกไปจะมีความผิดอย่างไรบ้าง และทางรายการก็จะมีประโยคสรุปว่า “เช็คให้ชัวร์ ก่อนเชื่อและแชร์”

ปัจจุบัน รายการ “ข่าวจริงปะ” ไม่ได้ออกอากาศแล้ว แต่ยังคงมีการให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับข่าวปลอมผ่านรายการข่าวต่าง ๆ

ตัวอย่างรายการ “ข่าวจริงปะ”

ข่าวจริงปะ : ปอท.เตือนอย่าแชร์ ข่าวปลอมกองทัพชนรถหุ้มเกราะเตรียมสลายการชุมนุม <https://news.ch7.com/detail/446203>

ภาพที่ 23 ตัวอย่างภาพข่าวรายการ “ข่าวจริงปะ”

สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี

นายวรวัตร ฐนทอง บรรณาธิการข่าว หน้า 1 สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี เล่าถึงกระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมที่มาจากโซเชียลมีเดียว่า อันดับแรกคือ หาที่มาตัวตนของผู้โพสต์ กล่าวคือ จากช่องทางส่วนตัวของผู้โพสต์โดยตรง และจากเพจยอดนิยมต่าง ๆ เช่น เพจอยากดังเดี๋ยวจดให้รีไทร์ เสนอเรื่องพ้อทำร้ายลูก ซึ่งจะนำเสนอข้อความกับรูป แต่ไม่เปิดต้นทางผู้โพสต์ บรรณาธิการจะตรวจสอบความสนใจของผู้ชมในเพจนั้นว่ามีทิศทางความสนใจเป็นอย่างไร มีความนิยมมากน้อยแค่ไหน จากนั้นบรรณาธิการจึงติดต่อผ่านข้อความไปยังเพจนั้นเพื่อขอตันทางเรื่องดังกล่าว เช่น เบอร์โทรเจ้าของโพสต์ ส่วนใหญ่จะเริ่มจากหน้าเพชบุ๊กส่วนตัวของผู้โพสต์

หลังจากได้ช่องทางการติดต่อ บรรณาธิการจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในเบื้องต้น เพื่อถามหาที่มาที่ไปของเรื่องราวดังกล่าว และประเมินการทำข่าวและความเป็นไปได้ก่อนจะส่งนักข่าวลงพื้นที่ เช่น เรื่องอยู่ในชั้นศาลหรือไม่ นำเสนอด้านใดได้บ้าง หรือเรื่องใดนำเสนอไม่ได้

เช่น นายเอโพสต์เรื่องราวดราม่า แต่พอติดต่อเข้าไปสอบถามปรากฏว่า นายเอเอาเรื่องผู้อื่นมาโพสต์อีกที แต่การโพสต์ของนายเอเหมือนว่านายเอเป็นส่วนหนึ่งในเรื่องนั้น เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า เป็นข่าวปลอมจากนายเอก็จะไม่นำเสนอเรื่องนั้นต่อ แม้จะน่าสนใจแค่ไหนก็ตาม

อีกตัวอย่าง กรณีการโพสต์ของน้องน้ำชา (ดาราสาว) เรื่องอุ้มผู้หญิง แต่เมื่อส่งผู้สื่อข่าวลงพื้นที่ตรวจสอบแล้วพบว่าไม่ได้เป็นอย่างที่โพสต์ และน้องน้ำชาก็ไม่ได้ประสบเหตุการณ์กับตัวเอง แต่เป็นเรื่องที่เพื่อนเขามาเล่าให้ฟัง เขาจึงนำข้อมูลจากเพื่อนมาโพสต์ลงสื่อโซเชียลมีเดีย ขณะเดียวกันตำรวจก็แถลงข่าวว่ากรณีนี้น้องน้ำชาหมายถึงอาจเป็นเรื่องการอุ้มนักธุรกิจจีน เพราะตำรวจเพิ่งตามจับกุมผู้ก่อเหตุได้เมื่อ 2 วันก่อนจะแถลงข่าวในวันนี้ ความจริงคือ ไม่ได้อุ้มผู้หญิงอย่างที่น้องน้ำชากล่าวถึง แต่เป็นนักธุรกิจผู้ชายชาวจีน

การนำเสนอเตือนภัยข่าวปลอม

เรื่องการโพสต์ของน้องน้ำชา เมื่อรู้ว่าเป็นข่าวปลอม ไทยรัฐทีวีก็จะนำเสนอ แต่จะนำเสนอในมุมข้อเท็จจริงว่า เรื่องที่น้องน้ำชาโพสต์เป็นข่าวปลอม เพราะทีมงานไทยรัฐทีวีติดต่อพูดคุยกับน้องน้ำชาถึงที่มาที่ไปแล้วว่าเป็นอย่างไร รวมถึงตรวจสอบกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่แล้วว่าไม่มีการอุ้มฆ่าผู้หญิงดังที่น้องน้ำชากล่าวถึง ก่อนจะนำเสนอให้สังคมรับทราบต่อไปว่าเรื่องราวแท้จริงเป็นอย่างไร เป็นเรื่องที่เข้าใจผิดกันอย่างไร เพราะเป็นเรื่องที่สังคมตื่นตระหนกพอสมควรเนื่องมาจากการโพสต์ของดารานักแสดงซึ่งเป็นที่รู้จักของสังคม ความจริงที่เกิดขึ้นคือ มีการอุ้มเรียกค่าไถ่ระหว่างนักธุรกิจชาวจีนด้วยกันในประเทศไทย และถูกดำเนินคดีแล้ว

ไทยรัฐทีวีก็ต้องนำเสนอที่มาที่ไปว่าความจริงเป็นอย่างไร พร้อมระบุว่าข่าวที่น้องน้ำชาโพสต์เป็นเรื่องไม่จริงอย่างไร พร้อมนำเสนอให้รอบด้านว่าในมุมของตำรวจเป็นอย่างไร ในมุมของน้องน้ำชาเป็นอย่างไร

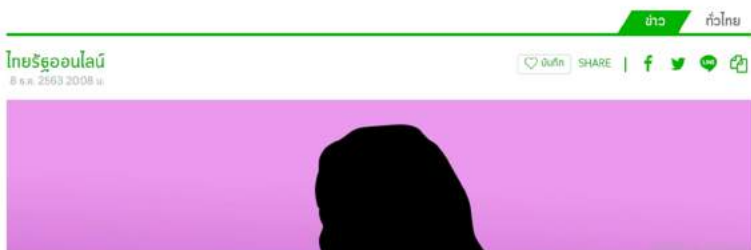
อีกส่วนหนึ่งที่ต้องตรวจสอบคือคลิปจากกล้องหน้ารถ ถึงแม้จะเป็นคลิปที่เกิดขึ้นจริง แต่ก่อนนำเสนอต้องตรวจสอบว่าคลิปลงกล่าวเกิดขึ้นเมื่อไหร่ นานแล้วหรือไม่ หรือเป็นเรื่องที่เกิดในประเทศใด ก่อนจะตัดสินใจหยิบนำเสนอ หากเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นนานแล้วหรือไม่เกิดที่เมืองไทยก็สามารถ

หยิบมานำเสนอได้เช่นกัน แต่เป็นในมุมการให้ความกระจ่างแก่ผู้ชมถึงที่มาที่ไปของสิ่งที่มีการพูดถึงหรือแชร์ดังกล่าว หรือเป็นการเตือนให้ผู้ชมระวังในการขัปรถ เป็นต้น

ตัวอย่างการนำเสนอข่าวปลอม

น้ำชาโพสต์เตือนภัย คนอ้างสาวโดนลักพาตัวย่านทองหล่อ ตำรวจแจงไม่จริง¹¹

น้ำชา โพสต์เตือนภัย คนอ้างสาวโดนลักพาตัวย่านทองหล่อ ตร.แจงไม่จริง

ภาพที่ 24 ตัวอย่างข่าวน้ำชาจากเว็บข่าวไทยรัฐ

<https://www.thairath.co.th/news/local/1991249>

ดาราสาว “น้ำชา ชีรณัฐ” โพสต์เตือนภัย คนอ้างสาวโดนลักพาตัวย่านทองหล่อ ขณะที่ ผู้กำกับการ สน.ทองหล่อ แจงไม่จริง รอ บชน. แฉลงรายละเอียดพรุ้งนี้

¹¹ <https://www.thairath.co.th/news/local/1991249>

วันที่ 8 ธ.ค. 2563 มีรายงานว่า ดารา-นักร้องสาว น้าชา ชีรณัฐ ยูสานนท์ โพสต์ข้อความเตือนภัยผ่านอินสตาแกรมส่วนตัว โดยระบุข้อความว่า การดคอนโดในซอยสุขุมวิท 39 (ซอยพร้อมจิต) ให้การว่า ตอนนี้มีหญิงสาว ชาวต่างชาติถูกลักพาตัวไปจากถนนซอย 49, 39, 31 ในช่วงไม่กี่วันมานี้ ระหว่างรอรถริมถนนบนฟุตบาท

สายข่าวกล่าวว่า ตำรวจกำลังขอตรวจสอบกล้องวงจรปิดจาก อาคารและคอนโดรอบ ๆ และเห็นรถคันหนึ่งขับวนไปมา รอช่วงจังหวะที่ไม่มี คนและตึ่งผู้หญิงเข้าไปในรถ ณ ตอนนี้มีหญิงสาวหายตัวไปแล้ว 4 คน เคส ล่าสุดคือ 4 โมงเย็นเมื่อวาน (7 ธ.ค.) ความขลุคคือคนร้ายปฏิบัติการตอน กลางวันแสด ๆ 4 โมงเย็น

ตำรวจกำลังสืบสวนคดีนี้อยู่แต่ข่าวนี้ไม่ได้รับความสนใจจากสื่อสายหลัก ยามคอนโดต่าง ๆ ในบริเวณกำลังกังวลใจเรื่องนี้มาก จึงอยากฝากสังคม และชาวเน็ตช่วยกันแชร์เรื่องนี้ด้วย ถ้ามันเกิดขึ้นบนถนนสุขุมวิทกลางวัน แสด ๆ ได้ มันก็เกิดขึ้นทุกที่ในประเทศไทยได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อโพสต์ดังกล่าวของดาราสาวถูกเผยแพร่ออกไป ทำให้มีชาวเน็ตเข้ามาแสดงความคิดเห็นกันเป็นจำนวนมาก

ล่าสุด พ.ต.อ.สัมพันธ์ เหลืองลัจกุล ผู้กำกับการ สน.ทองหล่อ ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวไทยรัฐออนไลน์ว่า จากกรณีดังกล่าวอาจจะเป็นข้อมูลที่ ผิดพลาด เนื่องจากเป็นเรื่องของนักธุรกิจหนุ่มชาวจีนรายหนึ่งที่โดนนำตัวไป เรื่องเงิน ซึ่งทาง บข.น. จะแถลงรายละเอียดในวันพรุ่งนี้ (9 ธ.ค.) ส่วนเรื่อง ลักพาตัวผู้หญิงนั้นไม่ใช่เรื่องจริง อาจจะเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกัน.

สำนักข่าวอมรินทร์ทีวี

นายสัมพันธ์ ชะเอม รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี เล่าถึงนโยบายการนำเสนอข่าวปลอมว่า หากพบว่าเป็นข่าวปลอมที่ไม่มีผลกระทบต่อสังคมทางสำนักข่าวอมรินทร์ทีวีจะไม่นำเสนอ เช่น ข่าวปลอมที่ส่งต่อกันมา ไม่เกิดขึ้นจริง แต่หากข่าวปลอมชิ้นนั้นมีผลกระทบต่อสังคม ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจผิด ทางสำนักข่าวจะนำเสนอทันที เพื่อชี้ให้สังคมเห็นว่าข่าวนั้นไม่เป็นความจริง เพื่อลดความเข้าใจผิด หรือตื่นตระหนกในสังคม

“หากข่าวที่ไม่เป็นความจริงนั้น มีผลต่อสังคมทางใดทางหนึ่ง สำนักข่าวอมรินทร์ทีวีจะนำเสนอเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในโลกออนไลน์ซึ่งต้องติดตาม เฝ้าระวัง เพราะจะมีการส่งต่อการรับรู้กันอย่างรวดเร็วเพียงชั่วข้ามคืน ขณะเดียวกัน หากข่าวนั้นตรวจสอบแล้วว่าเป็นข่าวปลอม แต่ไม่มีผลกระทบกับสังคมในด้านใดด้านหนึ่ง ทางสำนักข่าวอมรินทร์ทีวีจะไม่นำเสนอ”

วิธีการตรวจสอบข่าวปลอม เช่น มีผู้เก็บลอตเตอรี่รางวัลที่ 1 ได้แล้ว ส่งคืนลูกค้า จากนั้นนำมาโพสต์ลงเฟซบุ๊ก จึงเป็นที่ชื่นชมของคนในโซเชียลเน็ตเวิร์ค ขณะเดียวกันมีผู้สงสัยว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่ สำนักข่าวอมรินทร์ทีวีจึงส่งผู้สื่อข่าวลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูล พบว่าเรื่องนี้ถูกหลอกขึ้นมา

ขั้นตอนการตรวจสอบ คือ ต้องเช็คกับเจ้าของลอตเตอรี่ แต่หาตัวตนไม่เจอ ผู้สื่อข่าวจึงลงพื้นที่ไปพูดคุยกับพยานแวดล้อมและผู้ที่เกี่ยวข้องเหตุการณ์ในจุดเกิดเหตุทั้งหมด ตรวจสอบตรงที่เกิดเหตุว่ามีกล้องวงจรปิดหรือไม่ ถ้ามีต้องเรียบเรียง ตั้งลำดับไทม์ไลน์ตามเวลาที่ผู้คนโพสต์ระบุว่าเก็บลอตเตอรี่ได้กี่โมง แล้วอยู่ตรงนั้นก็โมง ย้อนกลับไปจุดเกิดเหตุว่ามีใครผ่านมาหรือเข้าออกหรือไม่ อย่างไร เมื่อเรียบเรียงรวบรวมเรื่องราวตามสิ่งที่เกิดขึ้นจากข้อมูลในพื้นที่ที่หาได้ทั้งหมด สุดท้ายแล้วผู้โพสต์ก็ออกมายอมรับเองว่าไม่เป็นความจริง

การนำเสนอเตือนภัยข่าวปลอม

เรื่องการทอศพนในโรงแรม ซึ่งเป็นเรื่องการนำเสนอข่าวปลอม เพื่ออธิบายให้สังคมเข้าใจ เนื่องจากมีผู้โพสต์ในเฟซบุ๊กว่าเจอศพอยู่ในโรงแรม จนมีผู้แชร์ส่งต่อกันจำนวนมาก คิดว่าเป็นฆาตกรรม เมื่อผู้สื่อข่าวตรวจสอบไปที่ตำรวจในพื้นที่ จึงได้ทราบว่าเป็นผ้าเปื้อนประจำเดือน

เรื่องดังกล่าว สำนักข่าวอมรินทร์ทีวีต้องนำเสนอ เพื่ออธิบายว่าเรื่องดังกล่าวเป็นความเข้าใจผิด ไม่ได้มีการฆาตกรรมเกิดขึ้นจริง เพราะเรื่องดังกล่าวมีผลกระทบกับโรงแรมโดยตรง ต้องให้ความเป็นธรรมกับโรงแรม เพราะเป็นผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อยืนยันเหตุดังกล่าวว่าไม่ได้เกิดขึ้นจริง แล้วยืนยันเสนอข่าวให้เป็นที่ประจักษ์ว่าทางสำนักข่าวอมรินทร์ทีวีมีการลงพื้นที่ตรวจสอบแล้วจริง ๆ เพื่อรายงานให้สังคมได้รับทราบ

ตัวอย่างการนำเสนอข่าวปลอม

ทุบโต๊ะข่าว: ทร. ยังซ็อก เจอผ้าเปื้อนเลือดห่อเป็นศพหมก
โรงแรม คาดสาวมีประจำเดือนแกล้ง

#ทพโต๊ะข่าว #AmarinTV34

ทพโต๊ะข่าว:ตร.ยังช็อก เจอผ้าเปื้อนเลือดห่อเป็นศพหมกโรงแรม คาดสาวมีประจำเดือน
แก่ง 29/10/62

ภาพที่ 25 ตัวอย่างการนำเสนอข่าวปลอมในรายการ “ทพโต๊ะข่าว” ลิงก์ตัวอย่างข่าว

<https://www.youtube.com/watch?v=XnWCepoZ9Js>

สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE

นายบัญชา แสงหิรัญ บรรณาธิการบริหารข่าวช่องวัน 31 เล่าถึงกระบวนการตรวจสอบข่าวปลอมว่า ปัจจุบัน ทุกสำนักข่าวพยายามตรวจสอบข่าวปลอม เพราะข่าวปลอมถูกแชร์และส่งต่อกันมากในโซเชียลมีเดีย ในการนำเสนอข่าวช่องวัน 31 ต้องตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนนำเสนอ โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ เช่น ข่าวหนึ่งถูกแชร์ทางเฟซบุ๊ก วิธีตรวจสอบก็คือต้องส่งนักข่าวลงไปตรวจสอบข่าวนั้น ไปหาต้นตอของข่าว เช่นติดต่อไปหาผู้โพสต์โดยตรง โดยส่วนใหญ่ข่าวปลอมมาจากเพจซึ่งเขียนข้อมูลขึ้นมา มีภาพนิ่งประกอบ สิ่งเหล่านี้ต้องตรวจสอบไปยังต้นทางก่อนว่าโพสต์ดังกล่าวมีที่มาอย่างไร มีเจ้าของโพสต์ตัวจริงหรือไม่ นี่คือการตรวจสอบ

“ส่วนใหญ่ข่าวปลอมที่ปรากฏขึ้น สำนักข่าวช่องวัน 31 จะไม่นำเสนอ ยกตัวอย่าง กรณีการแชร์ข้อมูลว่า มีโควิดระบาดระลอก 2 โดยผู้หนึ่งคนหนึ่งบอกในทวิตเตอร์ว่า มีนักเรียนที่จังหวัดราชบุรีติดโควิด พอเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับโควิดจะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก สำนักข่าวช่องวัน 31 จึงตรวจสอบไปยังต้นทาง ปรากฏว่าเป็นการโพสต์เพียงคนเดียวซึ่งหาที่มาที่ไปยืนยันไม่ได้ ก็จะไม่มีการหยิบมานำเสนอ หากเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนแบบนี้จะต้องรอการยืนยันที่แน่ชัด เช่น อธิบดีกรมควบคุมโรคเป็นผู้แถลงเรื่องนี้ เพราะถ้าเป็นเรื่องราวลักษณะนี้จะต้องรอให้ต้นสังกัดหรือผู้รับผิดชอบเรื่องนี้ชี้แจงเอง สำนักข่าวจึงจะหยิบนำมาเสนอ”

อีกกรณีหนึ่งคือ ข่าวการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น มีการนัดชุมนุมในที่ต่าง ๆ ซึ่งทางสำนักข่าวจะไม่หยิบมานำเสนอในทันที แต่ต้องรอดูสถานการณ์ก่อนว่ามีความเคลื่อนไหวอย่างไร จะมีการเปลี่ยนแปลงไหม เช่น มีการประกาศชุมนุมที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ สุดท้ายก็มีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงตรวจสอบจากฝ่ายความมั่นคงว่ามีการเตรียมการรับมืออย่างไร ต้องดูทำที่ปฏิกิริยาแวดล้อม กล่าวคือ ไม่หยิบต้นทางมานำเสนอทันที กระบวนการนำเสนอจะมีการตรวจสอบก่อนทุกครั้ง

ถ้าหากเรื่องนั้นมีการแชร์ในโลกออนไลน์ หมายถึงข่าวชิ้นนั้นไม่ได้มาจากส่วนภูมิภาค ไม่ได้มาจากตัวนักข่าวของสำนักเอง จะต้องตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนและหลายชั้นหลายขั้นตอน

การนำเสนอเตือนภัยข่าวปลอม

เนื่องจาก เวลาในการออกอากาศข่าวในช่องวัน 31 มีน้อย ข่าวไหนที่เป็นข่าวปลอมจะไม่นำเสนอเลย อย่างกรณีข่าวน้องชมพูที่มีข้อมูลบอกว่ามีผลตรวจสอบออกมาแล้วว่าเป็นผู้ใกล้ชิดฝ่ายของคุณแม่ สำนักข่าวจึงส่งนักข่าวลงพื้นที่ พบว่าเป็นการแชร์ข้อมูลในลักษณะการปล่อยข่าวในโลกออนไลน์ สำนักข่าวจะไม่นำเสนอ ถ้าข่าวไหนไม่มีแหล่งข่าวยืนยัน เหล่านี้ถือเป็นนโยบายในการปฏิบัติของช่องวัน 31 ต้องมีแหล่งข่าวพูด ซึ่งแหล่งข่าวต้องเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับเรื่องนั้น ๆ เช่น ถ้าเป็นตำรวจ ต้องเป็นตำรวจที่ทำคดีนั้นโดยตรงเป็นคนพูด ถ้าเป็นการรายงานข่าวที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งสำนักข่าวจะไม่ทำ

สิ่งที่ช่องวัน 31 ทำยึดหลักสมดุล ถ้าเสนอข่าวด้านใดด้านหนึ่งซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เนื่องจากสังคมข่าวสารทุกวันนี้ค่อนข้างนานาจิตตัง การทำข่าวแล้วให้คนเชื่อถือ คือ ต้องยึดหลักสมดุล ยกตัวอย่าง

ถ้ามีบุคคลหนึ่งพูดแล้ว ต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้พูด เพราะทุกคนจะได้พูดหรือแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียมกัน

“อย่างกรณีอาจารย์เอนก เหล่าธรรมทัศน์ประกาศระดมทุนทำยานอวกาศไปดวงจันทร์ ทางสำนักข่าวช่องวัน 31 ก็ไม่ได้นำเสนอ ขณะเดียวกันด้านคนที่ออกมาต่อว่าอาจารย์เอนกทางสำนักข่าวก็ไม่หยิบตรงนั้นมานำเสนอเช่นกัน เหตุผลที่ไม่นำเสนอก็คือ ยังเป็นเพียงคำพูดหรือความคิดเห็นจากอาจารย์เอนกคนเดียวเท่านั้น การจะนำยานอวกาศขึ้นไปดวงจันทร์ต้องมีการเสนอผ่านที่ประชุมคณะรัฐมนตรีก่อน แล้วจึงออกประกาศอย่างเป็นทางการว่าเป็นความเห็นจากรัฐมนตรีกระทรวงการศึกษาเสนอเข้า ครม. เมื่อ ครม.อนุมัติเรียบร้อยแล้วทางสำนักข่าวจึงจะหยิบมานำเสนอ แต่ถ้าเป็นกรณีที่เกิดขึ้นยังเป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัวเท่านั้น เนื่องจากเวลาออนแอร์มีน้อย ต้องคัดกรอง ข่าวไหนที่เป็นเชิงนโยบาย ข่าวไหนที่เข้าใจยาก ต้องพยายามอธิบายให้คนเข้าใจง่ายขึ้น”

ตัวอย่างการตรวจสอบข่าวปลอมและการคัดเลือกประเด็นก่อนนำเสนอ

ภาพที่ 26 ตัวอย่างภาพข่าวการตรวจสอบข่าวปลอมและการคัดเลือกประเด็นก่อนนำเสนอ ข่าวจากเว็บไซต์ช่องวัน 31 <https://www.one31.net/news/detail/26321>

สถานีโทรทัศน์ PPTV

นายเสถียร วิริยะพรรณพงศ์ บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์ PPTV กล่าวว่า กระบวนการในการตรวจสอบข่าวปลอมนั้นจะมีหลากหลายกระบวนการ เช่น ข่าวที่เกี่ยวกับการตรวจโควิดด้วยตัวเองโดยการหายใจลึก ๆ ถึ ๆ ซึ่งมีที่มาชัดเจนว่ามาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ข่าวนี้อาจจะถูกส่งไปยังกองบรรณาธิการให้ตรวจสอบ โดยการโทรศัพท์ไปยังแหล่งที่มาของข่าวทางมหาวิทยาลัยก็บอกว่าไม่ได้เป็นผู้นำเสนอข่าวดังกล่าว แต่เป็นการตัดต่อภาพ PPTV จึงกลับไปถามผู้เชี่ยวชาญด้านระบบทางเดินหายใจว่าข่าวนี้น่าเชื่อถือจริงอย่างไร ซึ่งก็ได้รับการยืนยันว่าไม่จริง

การตรวจสอบในลักษณะนี้จะใช้แหล่งข้อมูล 2-3 แห่งเพื่อยืนยันข่าวก่อนเผยแพร่ออกไป เมื่อตรวจสอบแล้วว่าข่าวใดเป็นข่าวปลอม การนำเสนอให้สังคมได้รับทราบก็จะขึ้นอยู่กับการประเมินเป็นกรณีไป เพราะว่าบางข่าวนั้นมีความกำกวมระหว่างข่าวจริงกับข่าวปลอม ยกเว้นข่าวที่พิจารณาแล้วว่าจำเป็นต้องนำเสนอให้ประชาชนรับทราบ เพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิด ซึ่งจะนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์หรือทางโทรทัศน์ก็ต้องพิจารณาอีกครั้งเป็นกรณีไป ยกตัวอย่างเช่น หากเป็นข่าวเล็ก ๆ จะนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์ แต่หากเป็นข่าวใหญ่ที่อาจมีผลกระทบต่อสังคม ต้องนำเสนอผ่านทางโทรทัศน์ เนื่องจากสื่อโทรทัศน์จะมีผู้สูงอายุรับชมเป็นจำนวนมาก และหากผู้สูงอายุเหล่านั้นได้รับข่าวปลอมที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ อาจเกิดการหลงเชื่อและ

สร้างความเสียหายต่อสังคมได้ เป็นต้น หรือบางข่าวที่มีโอกาสได้สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีการระบุแหล่งข่าวชัดเจน ที่ทีมงาน PPTV จึงจะดำเนินการถ่ายทำและออกข่าวแจ้งประชาชนให้ทราบ

การนำเสนอเตือนภัยข่าวปลอม

การนำเสนอข่าวปลอมที่ตรวจสอบแล้ว จะนำเสนอผ่านรายการต่าง ๆ เช่น รายการ “ชัตก่อนแชร์” ซึ่งเป็นกองบรรณาธิการเล็ก ๆ มีจุดประสงค์คือเมื่อมีข่าวปลอมออกมา โปรดิวเซอร์ บรรณาธิการ และพิธีกรจะต้องประมวลร่วมกัน โปรดิวเซอร์จะมีหน้าที่ออกแบบการนำเสนอข่าว ยกตัวอย่างเช่น เมื่อมีข่าวว่าดื่มน้ำมะนาวสามารถรักษาโควิดได้ โปรดิวเซอร์จะต้องคิดถึงกระบวนการการเล่าข่าวผ่านรายการโทรทัศน์ การลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวบ้านว่าเชื่อถือข่าวนี้มากน้อยแค่ไหน ถ้ามีชาวบ้านเชื่อเกินครึ่งก็นำมาเล่าได้ว่าข่าวนี้มีคนส่วนใหญ่เชื่อ จากนั้นก็จะสัมภาษณ์แหล่งข่าวอื่น ๆ เช่น กรมควบคุมโรค แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบทางเดินหายใจ เป็นต้น และนำข้อมูลที่ได้มาประมวลและทำเป็นรายการขึ้นมา

ตัวอย่างข่าวในรายการ ชัตก่อนแชร์

#ชัตก่อนแชร์ | PM 2.5 ทำลายสมอง กระทบพัฒนาการเด็ก
จริงหรือ? | PPTV HD 36

ภาพที่ 27 ตัวอย่างภาพข่าวในรายการ “ชัตก่อนแชร์”

ศ.พญ.จรุงจิตร์ งามโพลล์ กุมารเวชศาสตร์ด้านโรคภูมิแพ้และภูมิคุ้มกัน รพ.พญาไท 2 ให้ข้อมูลว่า PM 2.5 ทำลายสมอง กระบวนการของเด็ก เป็น “เรื่องจริง” เนื่องจากมีงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กที่อยู่ในพื้นที่ที่มี PM 2.5 ในปริมาณมากจะมีผลกับสมองและพัฒนาการของสมอง

PM 2.5 เป็นฝุ่นจิ๋ว ที่มีขนาดน้อยกว่า 2.5 ไมครอน เพราะฉะนั้นเวลาที่เข้าไปในระบบทางเดินหายใจ จะเข้าไปลึกถึงหลอดเลือดและกระจายไปสู่อวัยวะต่าง ๆ ได้ จึงสามารถที่จะกระทบไปถึงสมองได้ ทำให้การพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็กช้าลง

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีขั้นตอนในการตรวจสอบข่าวปลอม ดังนี้ ผู้สื่อข่าวต้องใช้ความระมัดระวัง ต้องหาข้อเท็จจริงว่าสิ่งที่เห็นจริงหรือไม่ นักข่าวต้องมีทักษะของการตรวจสอบที่มาของข้อมูล ทักษะการตรวจสอบข้อมูล เช่น เมื่อได้รับข้อมูลหรือพบเห็นอะไรมา ต้องกลับไปติดตามทางของข้อมูลว่าต้นทางนั้นมาจากไหน เมื่อทราบที่ต้นทางมาจากไหนจะเห็นข้อเท็จจริงบางประเด็นว่าใช่หรือไม่ เมื่อเห็นแล้วว่ามีสงสัย ต้องรีบตั้งคำถามต่อว่ามีที่มาอย่างไร เพื่อตอบคำถามในสิ่งที่สงสัย ทักษะเบื้องต้นที่สำคัญของนักข่าวคือการตั้งคำถาม หรือที่เรียกว่า จมูกข่าว คือสงสัยไว้ก่อน

โดยเฉพาะนักข่าวสืบสวน จะมีแหล่งข้อมูล มีคนให้เบาะแสมากมายทุกวัน เช่น เบาะแสรื่องการทุจริต เรื่องการพนัน เมื่อได้รับข้อมูลแล้วต้องกลับไปดูว่า ต้นทางที่ให้ข้อมูลมาน่าเชื่อถือหรือไม่ หวังผลอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ หรือต้นทางที่ให้ข้อมูลมาเขามีข้อขัดแย้งกับฝ่ายหนึ่งหรือไม่เพื่อจะบอกว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ดี ตรงนี้ นักข่าวต้องมีทักษะในการตรวจสอบไปที่ต้นทางของข้อมูล

เรื่องที่ถูกสอนต่อกันมาของนักข่าวสืบสวน คือ ไม่ควรเชื่อใคร ควรเชื่อสิ่งที่พิสูจน์ได้เป็นอันดับแรก แต่ต้องฟังรอบด้าน จะเชื่อหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การพิสูจน์ความจริง รวมถึงเจตนาในการให้ข้อมูลว่าต้องการโจมตีอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่ บางที ผู้ให้ข้อมูลอาจจงใจใช้งานชาวเป็นเครื่องมือไปเล่นงานอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์ถ้าไม่ขัดแย้งกันจะไม่ร้องเรียน ทุกคนจะไม่พูดความจริงในสิ่งที่ตนเองเสียประโยชน์ ทุกคนจะพูดในสิ่งที่ตนเองได้ประโยชน์ ก่อนเวลาให้ข้อมูล เมื่อทราบธรรมชาติตรงนี้แล้วค่อยตรวจสอบย้อนหลัง ทุกเรื่องมีคนได้ประโยชน์และเสียประโยชน์เสมอ

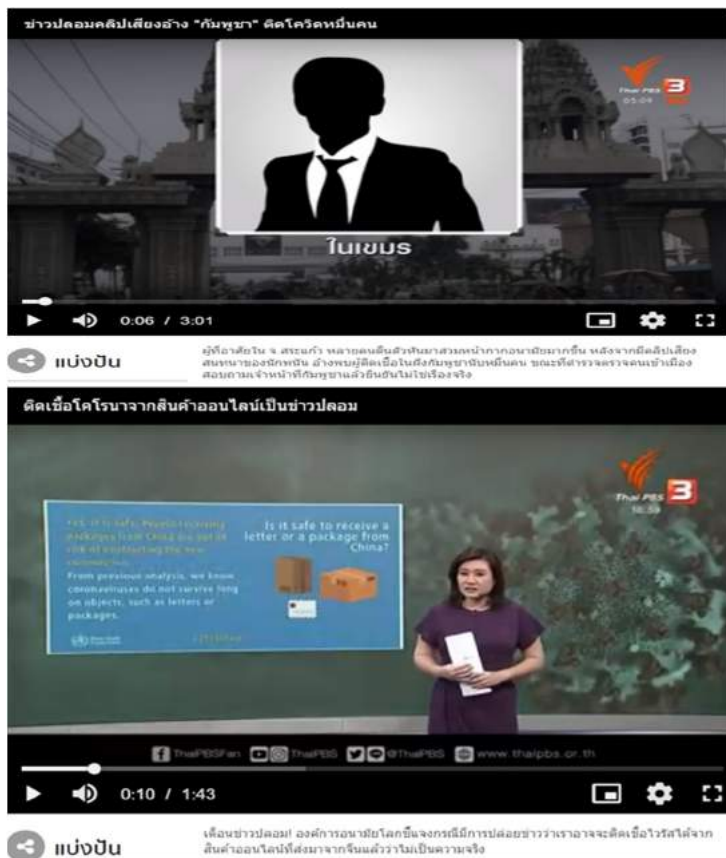
แต่บางเรื่อง เช่น เรื่องทุจริตคอร์รัปชัน เป็นเรื่องคู่ขัดแย้งสองฝ่ายที่ประมูลกัน แน่نون ผู้เสียประโยชน์ที่ไม่ได้รับการประมูลจะร้องเรียนกับผู้ที่ตนเองพร้อมจะให้ข้อมูล แล้วนักข่าวก็จะได้รับข้อมูลชุดนี้ทั้งที่ทราบว่าเขาขัดแย้งกัน แต่ต้องตรวจสอบว่าสิ่งที่เขาให้ข้อมูลนั้นจริงหรือไม่ ถ้าจริง แล้วเป็นประโยชน์กับสาธารณะด้วย ตรงนี้เป็นหน้าที่สื่อที่ต้องทำ แม้ว่าฝ่ายที่ให้ข้อมูลจะเป็นผู้เสียประโยชน์ แต่สื่อไม่ได้ทำเพื่อให้เขาได้รับประโยชน์ สื่อกำลักรักษาผลประโยชน์ของสังคม ตรงนี้เป็นหน้าที่สื่อ ขณะเดียวกันสื่อต้องรักษาระยะห่างกับคนให้ข้อมูลเช่นกัน เพราะเขาคือแหล่งข่าว แต่ว่าสื่อเห็นประโยชน์ของสังคมมากกว่า จึงต้องทำให้สังคมได้ประโยชน์ ในส่วนที่แหล่งข่าวได้ประโยชน์หรือไม่สื่อต้องคุยกับเขาตรง ๆ บางเรื่องแหล่งข่าวจะเข้าใจว่าสื่อทำเพื่อรักษาประโยชน์สังคม ซึ่งเขารู้แกล้งอยู่แล้วว่าเขาคะเล่นงานฝ่ายตรงข้ามก็

จริง แต่ก็รักษาประโยชน์ของสังคมไว้ได้ แต่ถ้าเจตนาเล่นงานอีกฝ่ายหนึ่งมากกว่า ตรงนี้สื่อต้องระมัดระวังในการนำเสนอ เพราะสื่อไม่ควรตกเป็นเครื่องมือของใคร ถ้าไม่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของสังคมและส่วนรวมจะไม่นำเสนอ จะไม่มีการพูดถึงเรื่องส่วนตัว ส่วนใหญ่ของข้อมูลที่ร้องเรียนมาจะเป็นเรื่องจริง เพียงแต่ต้องแยกว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องส่วนตัว เรื่องไหนเป็นเรื่องรักษาประโยชน์ส่วนรวม

การนำเสนอเตือนภัยข่าวปลอม

สำนักข่าวไทยพีบีเอสจะไม่นำเสนอข่าวปลอม แต่จะนำเสนอ ‘ข่าวที่ถูกต้องตรวจสอบว่าปลอม’ กล่าวคือ หากข่าวนั้นได้รับแจ้งว่าเป็นข่าวปลอม ก็จะถูกหยิบมานำเสนอว่าข่าวนั้นปลอมอย่างไร ซึ่งเป็นการนำเสนอโดยปกติ แต่เกิดขึ้นไม่บ่อยนัก เพราะท่ามกลางข่าวปลอมมากมายที่เกิดขึ้นในโซเชียลมีเดีย สำนักข่าวไทยพีบีเอสจะเลือกนำเสนอข่าวที่ถูกต้องตรวจสอบแล้วว่าปลอมเฉพาะเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชนเท่านั้น เช่น ข่าวเรื่องไวรัสโคโรนา เพราะหากมีการส่งต่อข่าวปลอมหรือข้อมูลผิด ๆ จะส่งผลให้ประชาชนตื่นตระหนกหรือหวาดกลัวและเครียดเกินไปได้ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ตามที่ข่าวปลอมนำเสนอ สำนักข่าวไทยพีบีเอสจึงเลือกนำเสนอเป็นกรณีไป โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนเป็นหลัก ส่วนการนำเสนอหรือทำหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอมโดยตำแหน่งหน้าที่โดยตรงยังไม่มี เพราะไทยพีบีเอสยังไม่มีรายการที่นำเสนอเรื่องนี้โดยเฉพาะ

ตัวอย่างการนำเสนอข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ภาพที่ 28 ตัวอย่างการนำเสนอข่าวปลอมของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ภาคสอง

FAKE NEWS FIGHTER

กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในห้องข่าวดิจิทัล

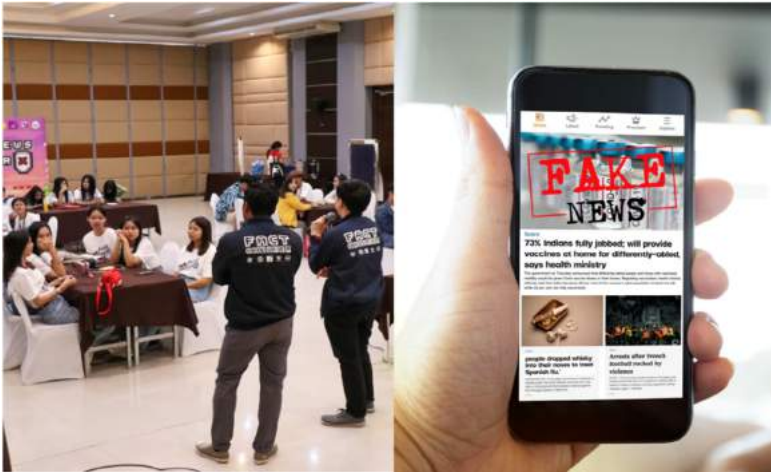
วิไลวรรณ จงวิไลเกษม
นิรพล อนันตโรจน์
ณรรธราวุธ เมืองสุข

บทที่

5

Fake News Fighter Newsroom Simulator Game¹²

บทนี้ว่าด้วยกิจกรรมเกม FAKE NEWS FIGHTER ซึ่งเป็นการจำลองห้องข่าวออนไลน์ท่ามกลางสถานการณ์ข้อมูลข่าวสารท่วมท้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เรียนรู้และทำความเข้าใจกับบทบาทของนักตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือ

¹² บทนี้สามารถนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้เพื่อเป็นสื่อการสอนหรือการอบรมหัวข้อ นักตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checker) กับการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking)

Fact Checker ในห้องข่าว ได้เข้าใจการเผชิญหน้าและรับมือกับสถานการณ์ที่ใกล้เคียงความจริง การจัดกิจกรรมในลักษณะเกมจำลองสถานการณ์ ช่วยให้ผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจสถานการณ์จริงมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในระยะยาวต่อการผลิตนักข่าวที่มีคุณภาพและพร้อมรับมือกับสถานการณ์ข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม และโดยเฉพาะการเป็น “ห้องทดลอง” จากผู้รับสารในโลกออนไลน์เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ส่งสาร

FAKE NEWS : อสุรกายตัวใหญ่ บนสังเวียนคนข่าว

จากหลากหลายหลักฐานที่ชี้แนวโน้มชัดเจนทั้งเชิงข้อมูลและเชิงประจักษ์แล้วว่า “ข่าวปลอม” คือ ปัญหาที่คนทั่วโลกกำลังเผชิญและเดือดร้อนส่งผลให้บางส่วนของ “แสงไฟ” จากมวลชน ส่องและชี้ไปที่ “สื่อมวลชน” ด้วยความหวังว่าบรรดา “คนข่าว” และผู้คนในวงการวารสารศาสตร์ จะเป็นหนึ่งในเหล่าอัศวินผู้แก้แค้นที่กล้าหาญจะต่อกรและเอาชนะกับ “อสุรกาย” ตนนี้ ซึ่งดูเหมือนจะมีจุดกำเนิดคล้ายกับในภาพยนตร์ ที่สัตว์ประหลาดและวร้ายร้าย ถูกประกอบสร้างมาจากผลแห่งความมืดมิดโดยน้ำมือมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นในบทนี้ เราจะนำทฤษฎีทวิธี มาสู่การสู้รบบนสังเวียนจริง

การต่อสู้กับข่าวปลอม แม้จะต้องใช้ทักษะทางวารสารศาสตร์มาเป็นอาวุธและยุทธวิธีหลัก แต่ก็ไม่เหมือนกับการฝึกฝนเรียนรู้เพื่อสื่อข่าวรายงานข่าวโดยทั่วไป สามารถจินตนาการหรือจำลองเหตุการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการฝึกฝนจนชำนาญได้ไม่ซับซ้อน เพราะการต่อสู้กับข่าวปลอมมีความจำเป็นต้องเข้าใจเพิ่มเติมในกลไกและธรรมชาติของโลกแห่งความมืดมิดไว้ระเบียบของข้อมูลข่าวสาร (information disorder) นำไปสู่สภาวะข้อมูลข่าวสารท่วมท้นจนยากจะแยกแยะว่าสิ่งใดจริงหรือเท็จ (infodemic)

ซึ่ง “พยาธิสภาพ” ทางสังคมนั้นแตกต่างไปทั้งด้านแหล่งกำเนิด ตัวสาร เนื้อหา การนำเสนอ ผู้รับสาร เทคโนโลยี ไปจนถึงที่มาและความรุนแรง กว้างขวางของผลกระทบ

นั่นจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เราจำเป็นต้องประดิษฐ์คิดค้น วิธีการฝึกฝน “ว่าที่คนข่าว” ในรูปแบบใหม่ ที่จะเป็นกลไกซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และความเข้าใจในการต่อสู้และรับมือกับข่าวปลอมให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเราเรียกว่า **Fake News Fighter: Newsroom Simulator Game**

Fake News Fighter: Newsroom Simulator Game เป็นเกมการแข่งขัน ที่จำลองสถานการณ์ซับซ้อนของสภาวะ Infodemic ซึ่งบุคลากรข่าวต้องรับมือกับการขับเคลื่อนการทำหน้าที่ผู้นำเสนอข่าวภายใต้การแข่งขัน ท่ามกลางสถานการณ์ที่อาจจะต้องเผชิญกับข่าวปลอมข้อมูลเท็จ ไปพร้อม ๆ กัน

สิ่งที่ผู้อ่านจะได้อ่านในส่วนนี้ คือ ภาพรวม เบื้องหลัง แนวคิด ตลอดจนรายละเอียดในภาคปฏิบัติ อันเกิดจากการสร้างสรรค์และถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมจริง ซึ่งผู้อ่านสามารถนำไปปรับประยุกต์และต่อยอดให้เหมาะกับบริบทห้องเรียน หรือกลุ่มเป้าหมายได้

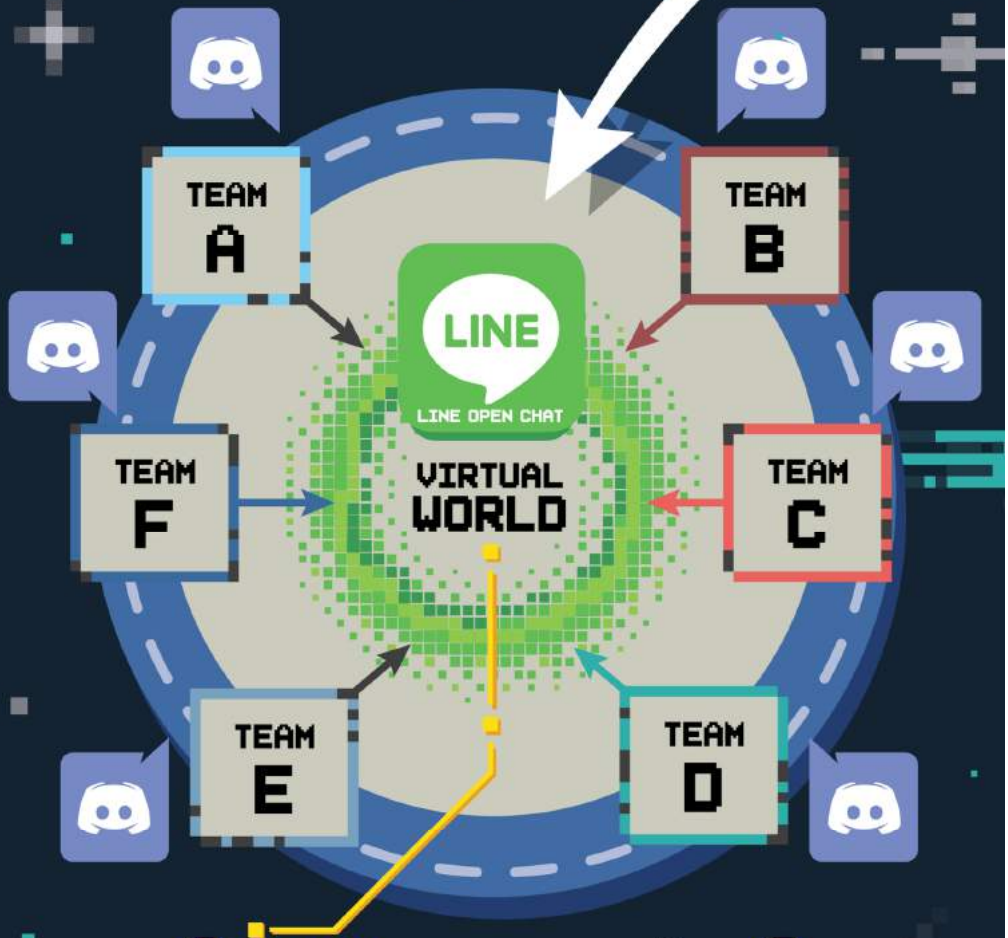
The Knight's Tale | เส้นทางสู่ศวิน ผู้พิชิต Fake News

หลังจากผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจในความสำคัญของบทบาท “นักตรวจสอบข้อเท็จจริง” หรือ “FACT CHECKER” แล้ว¹³ ก็มาถึงบททดสอบผู้พิชิต Fake News ในเกม “FAKE NEWS FIGHTER” หรือกิจกรรม “การจำลองห้องข่าว” ซึ่งผู้เข้าอบรมจะได้ฝึกทักษะการตรวจสอบข้อเท็จจริง ภายใต้การจำลองสถานการณ์เสมือนจริงของห้องข่าวออนไลน์ในยุคปัจจุบัน ที่มีหลากหลายปัจจัยทั้งภายในและภายนอกคอยกดดัน ดังแผนผังภาพรวมของเกมทั้งหมดดังต่อไปนี้

¹³ อ่านเนื้อหาเรื่อง Fact Checker ในบทที่ 4 Fact Checker กับ การตรวจสอบข่าวปลอม

FAKE NEWS FIGHTER

VIRTUAL WORLD สำหรับการเผยแพร่ข้อมูล
และ การรับเบาะแส ข้อมูลต่างๆ

สร้าง
สำนักข่าวออนไลน์
FACT CHECKER

■ บรรณาธิการ

■ FACT CHECKER

■ กราฟิก

DISCORD

- ช่องทางสื่อสารรวม
- ห้องสื่อสารแยกภายในกลุ่ม

GAME MASTER

ผู้ควบคุมเกม

CONTENT&TIME

ผู้ควบคุมเวลาและเนื้อหา

INFRA ผู้ควบคุมระบบ

เสียงการเก็บข้อมูลสื่อสาร

ชาวเน็ต

แปลข่าว

OBSERVER

สำนักคู่แข่ง

KEYMAN

ภาพรวมเกม

- จำลองสถานการณ์ห้องข่าวของสำนักข่าวออนไลน์ในการรับมือกับข่าวปลอม
- ใช้เวลาเตรียมตัวทำความเข้าใจเกม 90 นาที ใช้เวลาเล่นเกม 90 นาที
- สรุปผลถอดบทเรียน 90 นาที
- ประกาศผลคะแนนรวม และมอบรางวัล 30 นาที

สำนักวิชา/แหล่งเรียนรู้

การจำลองห้องข่าวในเกม “FAKE NEWS FIGHTER” ผู้จัดกิจกรรมจำเป็นต้องเตรียมข่าว หรือข้อมูลจำนวนหนึ่งสำหรับปล่อยเข้าสู่ห้องข่าวจำลอง รวมไปถึงเตรียมจัดทำโปรแกรมสำหรับเก็บคะแนน รวมคะแนน และประมวลผล ให้เสร็จสิ้นก่อนการเริ่มเกม โดยสามารถดาวน์โหลดไฟล์ template ต่าง ๆ ได้ที่นี่ <http://fakenewsfighter.sure.guru>

1. Template #1 ศูนย์รวมแหล่งข่าวต้นแบบ
2. Template #2 ผลคะแนนและการประมวลผล

หลังจากนี้จะเข้าสู่การเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือ และผู้จัดกิจกรรมต่อไป

สิ่งที่ต้องมีสำหรับจัดเกม

การเตรียมการ
ทางดิจิทัล

อุปกรณ์

สถานที่

บุคลากร
ผู้จัดกิจกรรม

หลักสำคัญของเกม

ความลับ

คือ เคล็ดลับความสนุก และ ช่วยให้การจัดการเกมมีความเป็นธรรมชาติในระหว่างผู้เล่น และ ช่วยควบคุมตัวแปรนำเข้าได้ค่อนข้างดี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ การบอกเล่าและอธิบายสิ่งใด ๆ เกี่ยวกับเกม จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ไม่ควรให้ผู้เล่นรู้ก่อนในเวลาที่ยังไม่เหมาะสม ซึ่งจะลดความสนุกตื่นเต้นของเกม

ภาพ

ทั้งการออกแบบที่สวยงาม และ ระบบภาพที่มองเห็นได้ชัดเจน จะช่วยให้เกมมีความรู้สึกดื่มด่ำและเกิดคุณค่า และ มูลค่าเพิ่มขึ้นซึ่งส่งผลให้ผู้เล่นเกมซึ่งมาจากการสายงานการสร้างสรรค์จะเกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้จัดทำกิจกรรมและตัวกิจกรรม

เสียง

และการเปิดเพลงหรือเสียงที่เหมาะสม ในจังหวะเวลาที่เหมาะสม จะเอื้อให้การสร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน ดื่มด่ำเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า

กติกา

ควรวางแผนและให้ความสำคัญกับการชี้แจงกติกา และการตัดสินใจบนคะแนนแพ้ชนะ ให้ผู้เล่นทุกคนเกิดความเข้าใจ สูงสุดเพื่อให้เมื่อเริ่มเล่นเกมแล้วจะมีความสุขสนุกสนานดื่มด่ำตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของเกมได้อย่างเข้าใจ โดยปราศจากข้อสงสัยในกติกาหรือการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วม

หรือแนวคิดแบบ Immersive โดยใช้สื่อผสม และ การจัดวางลำดับของเส้นทางประสบการณ์ผู้เล่น (User Journey) อย่างละเอียดรอบคอบ

TEAM WORK

Coach's Note | บันทึกครูฝึกอักษิณ

เมื่อผู้จัดกิจกรรมได้เข้าใจภาพรวมและมีเครื่องมือในการจัดทำเกมเบื้องต้นแล้ว ก็ได้เวลาเช็คความพร้อมก่อนเข้าสู่กระบวนการทำเกม “FAKE NEWS FIGHTER” ตั้งแต่การเตรียมเกมไปจนถึงการประกาศผล ดังต่อไปนี้

สถานที่

- ห้องประชุมที่สามารถจัดโต๊ะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งเป็นกลุ่มกลุ่มละ 6 คนได้ โต๊ะและเก้าอี้ควรมีความยืดหยุ่นในการจัดวางให้เหมาะสมกับการทำงานกลุ่มของแต่ละกลุ่ม
- ทุกกลุ่มสามารถมองไปที่จุดศูนย์กลางเดียวกันได้เมื่อจำเป็น เช่น ผู้บรรยาย หรือ จอภาพ
- ภายในห้องควรมีแสงสว่างเพียงพอ
- มีระบบไฟฟ้าเพื่อให้แต่ละกลุ่มเสียบปลั๊กคอมพิวเตอร์ได้
- มีอินเทอร์เน็ตไร้สายที่สามารถใช้งานได้โดยสะดวกและรวดเร็ว สามารถดาวน์โหลดและอัปโหลดคลิปลิงค์โอได้โดยไม่ล่าช้า

อุปกรณ์

- ผู้เข้าอบรม จำเป็นต้องนำคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลมาด้วย โดยเฉพาะผู้ที่จะสามารถทำหน้าที่ผลิตชิ้นงาน
- ผู้จัดกิจกรรม จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ฉายภาพขึ้นจอขนาดใหญ่อย่างน้อย 1 ระบบ เช่น โปรเจกเตอร์ หรือโทรทัศน์ขนาดใหญ่ ที่ทุกคนสามารถมองมาแล้วเห็นได้อย่างชัดเจน และตั้งอยู่ใกล้มากพอ

- ผู้จัดการกิจกรรม จำเป็นต้องมีระบบเสียงที่มีไมโครโฟน ไม่น้อยกว่า 4 ตัวที่ใช้งานได้พร้อมกัน รวมทั้งมีระบบเสียงที่เชื่อมต่อขยายเสียงจากคอมพิวเตอร์ได้อย่างน้อย 1 เครื่อง
- ผู้จัดการกิจกรรม จำเป็นต้องมีคอมพิวเตอร์อย่างน้อย 2 เครื่อง
- ผู้จัดการกิจกรรม จัดเตรียมรางวัลสำหรับผู้เข้าร่วมการแข่งขันเกมตามจำนวนกลุ่ม และตามจำนวนคน

การเตรียมการทางดิจิทัล

- 1) เปิดห้องในแพลตฟอร์ม DISCORD พร้อมสร้าง QR CODE เพื่อเข้าร่วมห้อง
- 2) เปิดกลุ่ม LINE Open Chat สำหรับการอบรมครั้งนั้น
- 3) สไลด์นำเสนอ อธิบายกติกาการเล่นเกมน
- 4) เนื้อหาข่าวสำหรับใช้ในเกม (สามารถ log in เข้าใช้ข้อมูลกลางได้จาก Template #1 ศูนย์รวมแหล่งข่าวต้นแบบ)
- 5) แบบฟอร์มเพื่อเก็บข้อมูลการเล่นเกมนและประเมินผลคะแนน (สามารถ log in เข้าใช้ข้อมูลกลางได้จาก... Template #2)

บุคลากรผู้จัดกิจกรรม

ควรมี 2-3 คนเป็นอย่างน้อย เพื่อแบ่งกันทำหน้าที่ดังนี้

- 1) ผู้ควบคุมเกม ดูแลภาพรวมในเกมให้เป็นไปอย่างราบรื่นและสนุกสนาน
- 2) ผู้ควบคุมเวลาและเนื้อหาข่าว ทำหน้าที่ส่งข้อมูลข่าวกระจายให้ผู้เข้าแข่งขัน และคอยขานเวลาสร้างแรงกดดันด้านเวลา
- 3) ผู้ดูแลระบบ เสียงประกอบ เก็บข้อมูลเกม และจัดการระบบสื่อสาร

- 4) ผู้ทำหน้าที่เป็น “ชาวเน็ต” บนโลกออนไลน์ ทำหน้าที่สร้างกระแสติตติง ล้อเลียน บูลลี่ ในลักษณะเดียวกับที่เกิดขึ้นจริงบนโลกออนไลน์
- 5) ผู้ทำหน้าที่เป็น “แหล่งข่าว” หรือ OPERATOR
- 6) ผู้ทำหน้าที่เป็น “นักวิจารณ์” หรือ OBSERVER
- 7) ผู้เป็นสำนักข่าวคู่แข่ง ทำหน้าที่เป็นนักข่าว
- 8) ผู้ช่วยเบ็ดเตล็ด คอยสังเกต อำนวยความสะดวกให้การจัดเกมเป็นไปอย่างราบรื่น

หลักสำคัญของการจัดเกม

- **“ความลับ”** คือ เคล็ดลับความสนุก และช่วยให้การจัดการเกมมีความเป็นธรรมในระหว่างผู้เล่น และช่วยควบคุมตัวแปรนำเข้าได้ค่อนข้างดี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การบอกเล่าและอธิบายสิ่งใด ๆ เกี่ยวกับเกม จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ไม่ควรให้ผู้เล่นรู้ก่อนในเวลาที่ยังไม่เหมาะสม ซึ่งจะลดความสนุกตื่นเต้นของเกม
- **“ระบบภาพที่ดี”** ทั้งการออกแบบที่สวยงาม และระบบภาพที่มองเห็นได้ชัดเจน จะช่วยให้เกมมีความรู้สึกลื่นตื้นและเกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้ผู้เล่นเกมซึ่งมาจากสายงานการสร้างสรรค์ จะเกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้จัดกิจกรรมและตัวกิจกรรม
- **“ระบบเสียงที่ดี”** และการเปิดเพลงหรือเสียงที่เหมาะสม ในจังหวะเวลาที่เหมาะสม จะเอื้อให้การสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานตื่นเต้นเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า

- **“กติกากี่ชัดเจน”** ควรวางแผนและให้ความสำคัญกับการชี้แจงกติกาและการตัดสินใจคะแนนแพ้ชนะ ให้ผู้เล่นทุกคนเกิดความเข้าใจสูงสุด เพื่อให้เมื่อเริ่มเล่นเกมแล้วจะมีความสุขสนุกสนาน ตื่นเต้น ตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของเกมได้อย่างเข้าใจ โดยปราศจากข้อสงสัยในกติกาหรือการตัดสินใจ
- **“ทำให้ผู้เล่นรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเกม”** หรือแนวคิดแบบ Immersive โดยใช้สื่อผสม และการจัดวางลำดับของเส้นทางประสบการณ์ผู้เล่น (User Journey) อย่างละเอียดรอบคอบ

ลำดับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเกม

แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเตรียมตัวล่วงหน้า
2. ก่อนเริ่มกิจกรรมโดยภาพรวม (วันก่อนวันจัดกิจกรรมจริง)
3. สิ่งที่ต้องดำเนินการตั้งแต่ช่วงการบรรยาย
4. กิจกรรมเกม
5. กิจกรรมถอดบทเรียน
6. การประมวลผลคะแนน
7. กิจกรรมประกาศผลคะแนนและพิธีมอบรางวัล

โดยในบทนี้จะลงรายละเอียดในขั้นตอนที่ 1 – 3 ส่วนขั้นตอนที่ 4 เป็นต้นไป จะอธิบายต่อในส่วนของGame: FAKE NEWS FIGHTER

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมตัวล่วงหน้า

1. ผู้จัด ยืนยันกับผู้ให้บริการสถานที่ว่าสามารถดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่ 2
2. ผู้จัด เตรียมรวบรวมเนื้อหาข่าวที่จะใช้ในเกม

3. ผู้จัด เตรียมของรางวัลสำหรับมอบให้กับผู้เล่น
4. ผู้จัด เตรียมสรุปกติกาเกม เกณฑ์การให้คะแนน
5. ผู้จัด เตรียมเนื้อหาเพลงประกอบ
6. ผู้จัด เตรียมระบบการจัดเก็บและคำนวณคะแนนเพื่อการประมวลผล
7. ผู้จัด เตรียมสไลด์การนำเสนออธิบายกติกา ตลอดจนการประกาศผลรางวัล
8. ผู้จัด ประสานงานกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ให้จัดเตรียมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ส่วนตัวมาด้วย
9. ผู้จัด จัดเตรียมกลุ่ม DISCORD และกลุ่ม LINE OpenChat พร้อม QR Code ให้พร้อม

ขั้นตอนที่ 2 ก่อนเริ่มกิจกรรมโดยภาพรวม (วันก่อนวันจัดกิจกรรมจริง)

1. ผู้จัด ตรวจสอบรูปแบบห้อง สถานที่จัดวางอุปกรณ์ การจัดโต๊ะ ทั้งของผู้เล่นและผู้จัด รวมทั้งอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบภาพ ระบบเสียง
2. ผู้จัด ศึกษาพื้นฐานภูมิของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และวางแผนเพื่อกำหนดจำนวนการแบ่งกลุ่มย่อย ซึ่งจะเชื่อมโยงกับการเตรียมอุปกรณ์และเตรียมขนาดห้อง รวมทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้จัด ประชุมสรุปลำดับกิจกรรมร่วมกัน เพื่อซักซ้อมความเข้าใจและบทบาทของแต่ละคน
4. ผู้ควบคุมเกม ซักซ้อมลำดับการสื่อสารกติกาให้เข้าใจง่าย เกิดความรู้สึกสนุก ทำทาย
5. ผู้ควบคุมเกม เตรียมข่าวตัวอย่าง โดยนำข่าวจริงมาปรับให้กลายเป็นข่าวคลาดเคลื่อนในจุดต่าง ๆ

6. ผู้ควบคุมเกม สรุปรายงานการให้คะแนนทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ
7. ผู้จัด สรุปรายงานที่จะเป็นข่าวภายในเกม
8. ผู้จัด เตรียมระบบการจัดเก็บคะแนน เพื่อประมวลผลอย่างครบถ้วน
9. ผู้จัด ที่ทำหน้าที่ “ชาวเน็ต” และ “ผู้ปล่อยข่าว” เข้าสู่ LINE OpenChat และ DISCORD
10. ครรช.ทำความเข้าใจเนื้อหาข่าว เรื่องใดจริงหรือไม่จริง หรือควรตอบคำถามอย่างไรกรณีถูกสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 สิ่งที่ต้องดำเนินการตั้งแต่ช่วงการบรรยาย ก่อนเข้าสู่ช่วงการเล่นเกม

1. **เข้า DISCORD** – ให้ผู้เล่นเข้าใช้งานแอป DISCORD โดยให้สแกนโค้ดเพื่อเข้าร่วม ซึ่งทำอย่างเป็นธรรมชาติ และไม่บอกว่าเกี่ยวข้องกับเกมอย่างไร แต่ให้เข้าใช้งานครบตั้งแต่ช่วงเช้า โดยผู้ที่เข้าสู่ DISCORD แล้ว ให้ลองใช้งาน เช่น กำหนดให้เขียนแนะนำตัวเข้ามา
2. **รู้ตำแหน่งและทักษะ** – ผู้จัด จำเป็นต้องรู้จักทักษะของผู้เข้าร่วมอบรมแต่ละคน เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดกลุ่มตั้งเป็นห้องข่าว ซึ่งจะมีตำแหน่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน เช่น บรรณาธิการ นักข่าว นักตรวจสอบข้อเท็จจริง กราฟิก ตัดต่อ ฯลฯ โดยหลังจากการบรรยายถึงความจำเป็นของการตรวจสอบข้อเท็จจริงและแก้ปัญหาข่าวปลอมแล้ว ผู้จัดอาจจะให้ผู้เข้าร่วมอบรม แนะนำตัวพร้อมตำแหน่งที่ตนอยากเป็นในห้องข่าว

ออนไลน์ ซึ่งวิธีการแนะนำตัวจะขึ้นอยู่กับเวลาที่มีในการจัดกิจกรรม

3. **จัดกลุ่มใหม่คณะ** – เน้นความหลากหลายของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการเล่นเกมนทุกกลุ่ม และให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้จากผู้ที่ไม่เคยทำงานด้วยกันมาก่อน อันเป็นทักษะสำคัญในการเข้าสู่วัยทำงานเช่นเดียวกัน
4. **รักษาความลับ** – ยังจำเป็นต้องรักษาความลับเกี่ยวกับเกมไว้ให้มากที่สุด โดยในขั้นนี้ แม้จะมีการแบ่งกลุ่มตามตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจนแล้ว ก็ยังไม่ควรบอกว่าจะเกิดอะไรขึ้นในการเล่นเกมน โดยอาจจะใช้ขอบเขตของข้อมูลเพียงว่าเป็นการ “จัดกลุ่มใหม่เพื่อเล่นเกม” “พวกคุณจะต้องทำงานด้วยกันในกลุ่ม” เท่านั้น โดยไม่มีการอธิบายสาเหตุใด ๆ ของการจัดกลุ่ม
5. **ให้เวลากลุ่มได้สนทนา** – ควรจัดเวลาให้กลุ่มที่เพิ่งรวมตัวกันใหม่ ได้เกิดการพูดคุยแนะนำตัวอย่างเป็นธรรมชาติ เช่น การให้พักรับประทานอาหารว่าง หรือการรับประทานอาหารกลางวันเป็นกลุ่ม โดยแนะนำให้กลุ่มใหม่ที่เพิ่งรวมตัว ได้ทำความรู้จักกัน และกันให้ได้มากที่สุด
6. **จัดคนลงกลุ่มใน DISCORD** – ให้แต่ละคนพิมพ์แจ้งเลขกลุ่มของตนเองเข้าไปใน DISCORD และผู้จัด จะดำเนินการสร้างกลุ่มย่อย และนำแต่ละคนเข้าสู่กลุ่ม DISCORD ย่อยนั้น โดยมีประเด็นสำคัญที่แจ้งให้ทุกคนทราบคือ “เราจะสร้างห้องลับสำหรับการทำงานของแต่ละกลุ่ม ซึ่งคนจากกลุ่มอื่นจะเข้าไปดูไม่ได้”

ทำความเข้าใจกับเครื่องมือที่จะเป็นผู้ช่วยในการจัดกิจกรรมของคุณ

หนึ่งในหัวใจของการแข่งขัน คือ ความรู้สึกตื่นเต้นสนุกสนาน และหัวใจของความสนุกสนาน อยู่ที่กติกาและการตัดสินที่ชัดเจน ซึ่งแม้การคำนวณคะแนนเพื่อตัดสินนั้น จะสามารถทำได้ด้วยวิธีการคำนวณทั่วไปบนกระดาษ แต่การใช้เครื่องมือที่ทรงพลังอย่างระบบตารางคำนวณ ก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความถูกต้องแม่นยำได้มากขึ้น

สิ่งที่จะกล่าวถึงในส่วนนี้ มาจากเครื่องมือที่เราได้พัฒนาขึ้นใช้จริงในการแข่งขัน ซึ่งท่านสามารถดาวน์โหลดตารางสำเร็จรูป เพื่อไปเป็นแม่แบบต่อยอด สำหรับใช้ในการคำนวณตัดสินคะแนนของท่านต่อไป

ดาวน์โหลดได้ที่ <http://fakenewsfighter.sure.guru>

1. Template #1 ตารางแหล่งข่าว

ผู้จัดกิจกรรมสามารถเข้าใช้ตารางแหล่งข่าว ที่มีการรวบรวมข้อมูลแหล่งข่าว และคำเฉลยได้จาก QR Code หรือลิงก์ ดังต่อไปนี้

2. Template #2 ตารางลงคะแนน

ผู้จัดกิจกรรมสามารถเข้าใช้ตารางลงคะแนน เพื่อใช้ประมวลผล จาก QR Code หรือลิงก์ ดังต่อไปนี้

วิธีการใช้ตารางลงคะแนน

The image shows a Thai election ballot paper with a grid for marking preferences. The grid is organized into columns for different districts (เขต) and rows for different candidates (ผู้สมัคร) and parties (พรรคการเมือง). The columns are labeled: เขต 1, เขต 2, เขต 3, เขต 4, เขต 5, เขต 6, and เขต 7. The rows are labeled: ผู้สมัคร, พรรคการเมือง, and TOTAL. The grid contains numerical values, likely representing the number of votes or preferences. The values are mostly 0.00, with some non-zero values in the 'TOTAL' row for each district.

ภาพที่ 29 ภาพรวมของตารางคำนวณคะแนนและส่วนต่าง ๆ ของตาราง

ส่วนสำคัญของตารางคำนวณคะแนน ประกอบด้วย (ตามตัวอักษรในภาพ)

- A : ชื่อสำนักข่าว และคะแนนรวมด้านความถูกต้องของข่าว
- B : รายชื่อข่าว / คะแนนความรวดเร็วของการนำเสนอข่าวแบ่งตามข่าวและสำนักข่าว
- C : ส่วนของการลงคะแนนความถูกต้องของข่าว
- D : ส่วนแสดงผลคะแนนรวม (ความถูกต้อง และความรวดเร็ว)

ขั้นตอนการลงคะแนนเพื่อคำนวณ

1. เพิ่มชื่อสำนักข่าวในหัวตารางคำนวณคะแนน (ช่อง C1, D1, E1, F1, G1, H1, I1,) ตามจำนวนสำนักข่าว

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	TOTAL SCORE		ช็อกกลุ่มที่ 1	ช็อกกลุ่มที่ 2	ช็อกกลุ่มที่ 3	ช็อกกลุ่มที่ 4	ช็อกกลุ่มที่ 5	ช็อกกลุ่มที่ 6	ช็อกกลุ่มที่ 7
2			0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3									
4		รายชื่อ	TEAM 1	TEAM 2	TEAM 3	TEAM 4	TEAM 5	TEAM 6	TEAM 7
5	A จำนวน	0							
6	B จำนวนเงินถูกต้อง								
7	C เงินหายถูกต้อง								
8	D รอจนสิ้น								
9	E สะกดผิด	0							
10	F พบขโมยแต่แจ้ง								
11	G ขอความช่วยเหลือแล้ว								
12	H ตัวอักษร								
13	I อินโฟ								
14	J ลีลาดีใจ								
15	1 TOTAL		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

2. เพิ่มรายชื่อข่าวที่เตรียมไว้ ในช่องสำน้ำเงิน ตามลำดับข่าวที่เผยแพร่ในเกม
3. ลงคะแนนความรวดเร็วในการนำเสนอ ตามชื่อสำนักข่าวบนหัวตาราง และตามประเด็นข่าวในช่องสีน้ำเงิน ด้วยเกณฑ์ดังนี้
 1. สำนักข่าวที่นำเสนอเป็นลำดับที่ 1 = 1 คะแนน
 2. “-----” 2 = 0.75 คะแนน
 3. “-----” 3 = 0.5 คะแนน
 4. “-----” 4 = 0.25 คะแนน
 5. “-----” 5 = 0.1 คะแนน
 6. “-----” 6 = 0.05 คะแนน
 7. “-----” 7 = 0.01 คะแนน

ตารางคะแนนความเร็ว	กลุ่ม	ช็อกกลุ่มที่ 1	ช็อกกลุ่มที่ 2	ช็อกกลุ่มที่ 3	ช็อกกลุ่มที่ 4	ช็อกกลุ่มที่ 5	ช็อกกลุ่มที่ 6	ช็อกกลุ่มที่ 7
รายชื่อ	คะแนนรวม	1	1	1	1	1	1	1
1		1	1	1	1	1	1	1
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								

4. หลังจากลงคะแนนความรวดเร็วเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือตรวจ
 ชาวที่สำนักข่าวได้เผยแพร่มา และให้คะแนน ในช่องตั้งแต่ข้อ A ถึง J โดย
 คะแนนความรวดเร็ว สามารถดูได้จากตาราง B (คะแนนความรวดเร็ว)

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	TOTAL SCORE		อีกรุ่นที่ 1	อีกรุ่นที่ 2	อีกรุ่นที่ 3	อีกรุ่นที่ 4	อีกรุ่นที่ 5	อีกรุ่นที่ 6	อีกรุ่นที่ 7
2			0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3									
4		ข่าว	TEAM 1	TEAM 2	TEAM 3	TEAM 4	TEAM 5	TEAM 6	TEAM 7
5	A นำเสนอ	0							
6	B ประเด็นถูกต้อง								
7	C เนื้อหาถูกต้อง								
8	D รอบด้าน								
9	E สอดคล้อง	0							
10	F ครอบคลุมทั้ง								
11	G ยกย่อง/บ่นกล่าว								
12	H สำหรับ								
13	I สั้นพอ								
14	J สื่อชัด								
15	1 TOTAL		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

โดยใช้เกณฑ์ให้คะแนนตามหัวข้อ ดังนี้

▪ **การเลือกประเด็นนำเสนอ** คือ คะแนนการเลือกประเด็นของ
 สำนักข่าว ว่ามีความน่าสนใจหรือไม่ มีคุณค่าข่าวหรือไม่ หรือเป็นประเด็นที่
 ปิดเป็นอนสร้างผลเสียต่อสาธารณะหรือไม่ โดยหลักการให้คะแนน ได้แก่

- เลือกประเด็นข่าวที่น่าสนใจ ถูกต้อง = 1 คะแนน
- เลือกประเด็นข่าวที่ไม่น่าสนใจ = 0 คะแนน
- เลือกประเด็นข่าวที่ไม่มีคุณค่าข่าว = 1 คะแนน
- เลือกประเด็นข่าวที่ปิดเป็นอนมานำเสนอ = -5 คะแนน

▪ **ความถูกต้องของเนื้อหา** คือ คะแนนความถูกต้องของเนื้อหาที่
 สำนักข่าวที่นำเสนอ

- เนื้อหาถูกต้องทั้งหมด = 1 คะแนน
- เนื้อหาบางส่วนผิดเล็กน้อย = -0.5 คะแนน

g. เนื้อหามีส่วนผิดเล็กน้อย = -2 คะแนน

h. เนื้อหาผิดในส่วนสำคัญ = -5 คะแนน

▪ **ความรอบด้านของแหล่งข่าว** คือ ข่าวที่สำนักข่าวนำเสนอ มีการอ้างอิงแหล่งข่าวบุคคล หรือที่มาของข้อมูลหรือไม่

i. มีแหล่งข่าว 2 แหล่งข่าวขึ้นไป = 1 คะแนน

j. มีแหล่งข่าว 1 แหล่ง = 0.7 คะแนน

k. อ้างอิงสื่ออื่นและให้เครดิต = 0.1 คะแนน

l. ไม่มีแหล่งข่าว = -1

m. คัดลอกข้อมูลโดยไม่ให้เครดิต = -1.5

n. อ้างอิงแหล่งข่าวเท็จ = -2 คะแนน

▪ **หักคะแนนการสะกดผิด** คือ ลบคะแนนในจุดที่มีการสะกดคำผิด ทั้งจากเนื้อข่าวและอินโฟกราฟิกที่สำนักข่าวนำเสนอ ด้วยการหักคะแนน จุดละ -1 คะแนน

▪ **มีการตรวจสอบข้อมูลเท็จ** คือ สำนักข่าวได้ตรวจสอบข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์ และพบว่ามีความผิดพลาด แสดงถึงการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารก่อนนำเสนอ ให้คะแนน 1 คะแนน

▪ **มีการนำเสนอประเด็นข่าวที่แตกต่าง** คือ สำนักข่าวมีการนำเสนอประเด็นข่าวที่แตกต่าง หรือมีการต่อยอดประเด็นจากข้อมูลที่ได้รับมากกว่าสำนักข่าวอื่น ให้คะแนน 1 คะแนน

▪ **รูปแบบของการนำเสนอข่าว** คือ สำนักข่าวมีการนำเสนอข่าวสารในรูปแบบใด โดยการให้คะแนนจะแบ่งให้เป็น 3 ครั้ง ได้แก่

o. นำเสนอในรูปแบบตัวอักษร ให้ 1 คะแนน

p. นำเสนอในรูปแบบของอินโฟกราฟิก ให้ 1.25 คะแนน

q. นำเสนอในรูปแบบ VDO หรือสื่อเสียง ให้ 1.5 คะแนน

**** ในช่องสำหรับการลงคะแนนรูปแบบของสื่อ หากไม่มีรูปแบบนั้น ๆ ให้ลงคะแนนเป็นค่า 1 เท่านั้น**

5. ลงคะแนนความถูกต้องของข่าวจนครบ

6. ดูคะแนนรวมจากความถูกต้องและความเร็ว ในตาราง D ในตารางช่องด้านล่างสุด เราก็จะได้ผู้ชนะของเกม

Final Percent	คะแนนสุดท้าย							
ช็อกลุ่มที่ 1	ช็อกลุ่มที่ 2	ช็อกลุ่มที่ 3	ช็อกลุ่มที่ 4	ช็อกลุ่มที่ 5	ช็อกลุ่มที่ 6	ช็อกลุ่มที่ 7		
25.00	25.00	25.00	25.00	25.00	25.00	25.00		175.00
14.29	14.29	14.29	14.29	14.29	14.29	14.29		
speed percent								
14.28571429	14.28571429	14.28571429	14.28571429	14.28571429	14.28571429	14.28571429		
สปีดเพนเซ็นต์	ช็อกลุ่มที่ 1	ช็อกลุ่มที่ 2	ช็อกลุ่มที่ 3	ช็อกลุ่มที่ 4	ช็อกลุ่มที่ 5	ช็อกลุ่มที่ 6	ช็อกลุ่มที่ 7	
คะแนน		28.57	28.57	28.57	28.57	28.57	28.57	28.57

**** ตาราง D หรือตารางคะแนนรวมทั้งหมด ผู้สอนห้ามเปลี่ยนแปลงค่าหรือตัวแปรในตาราง จะทำให้การคำนวณคะแนนรวมคลาดเคลื่อนได้**

เกณฑ์การให้คะแนนข่าว

1. ความเร็วในการนำเสนอ คือ ผู้สอนให้คะแนนตามการนำเสนอก่อนหรือหลังโดยแยกลำดับในแต่ละประเด็น โดยผู้สอนสามารถปรับใช้ลำดับตามจำนวนสำนักข่าวที่มี ดังนี้

a. สำนักข่าวที่นำเสนอเป็นลำดับที่ 1 = 1 คะแนน

b. “-----” 2 = 0.75 คะแนน

c. “-----” 3 = 0.5 คะแนน

- d. “-----” 4 = 0.25 คะแนน
- e. “-----” 5 = 0.1 คะแนน
- f. “-----” 6 = 0.05 คะแนน
- g. “-----” 7 = 0.01 คะแนน

2. **การเลือกประเด็นนำเสนอ** คือ คะแนนการเลือกประเด็นของสำนักข่าว ว่ามีความน่าสนใจหรือไม่ มีคุณค่าข่าวหรือไม่ หรือเป็นประเด็นที่ปิดเป็นวงสร้างผลเสียต่อสาธารณะหรือไม่ โดยหลักการให้คะแนน ได้แก่

- a. เลือกประเด็นข่าวที่น่าสนใจ ถูกต้อง = 1 คะแนน
- b. เลือกประเด็นข่าวที่ไม่น่าสนใจ = 0 คะแนน
- c. เลือกประเด็นข่าวที่ไม่มีคุณค่าข่าว = 1 คะแนน
- d. เลือกประเด็นข่าวที่ปิดเป็นวงนำเสนอ = -5 คะแนน

3. **ความถูกต้องของเนื้อหา** คือ คะแนนความถูกต้องของเนื้อหาที่สำนักข่าวนำเสนอ

- a. เนื้อหาถูกต้องทั้งหมด = 1 คะแนน
- b. เนื้อหาบางส่วนผิดเล็กน้อย = -0.5 คะแนน
- c. เนื้อหามีส่วนผิดเล็กน้อย = -2 คะแนน
- d. เนื้อหาผิดในส่วนสำคัญ = -5 คะแนน

4. **ความรอบด้านของแหล่งข่าว** คือ ข่าวที่สำนักข่าวนำเสนอ มีการอ้างอิงแหล่งข่าวบุคคล หรือที่มาของข้อมูลหรือไม่

- a. มีแหล่งข่าว 2 แหล่งข่าวขึ้นไป = 1 คะแนน
- b. มีแหล่งข่าว 1 แหล่ง = 0.7 คะแนน
- c. อ้างอิงสื่ออื่นและให้เครดิต = 0.1 คะแนน
- d. ไม่มีแหล่งข่าว = -1 คะแนน
- e. คัดลอกข้อมูลโดยไม่ให้เครดิต = -1.5 คะแนน
- f. อ้างอิงแหล่งข่าวเท็จ = -2 คะแนน

5. **หักคะแนนการสะกดผิด** คือ ลบคะแนนในจุดที่มีการสะกดคำผิด ทั้งจากเนื้อข่าวและอินโฟกราฟิกที่สำนักข่าวนำเสนอ **ด้วยการหักคะแนน จุดละ -1 คะแนน**

6. **มีการตรวจพบข้อมูลเท็จ** คือ สำนักข่าวได้ตรวจสอบข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์ และพบว่ามีความผิดพลาด แสดงถึงการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารก่อนนำเสนอ **ให้คะแนน 1 คะแนน**

7. **มีการนำเสนอประเด็นข่าวที่แตกต่าง** คือ สำนักข่าวมีการนำเสนอประเด็นข่าวที่แตกต่าง หรือมีการต่อยอดประเด็นจากข้อมูลที่ได้รับมากกว่าสำนักข่าวอื่น **ให้คะแนน 1 คะแนน**

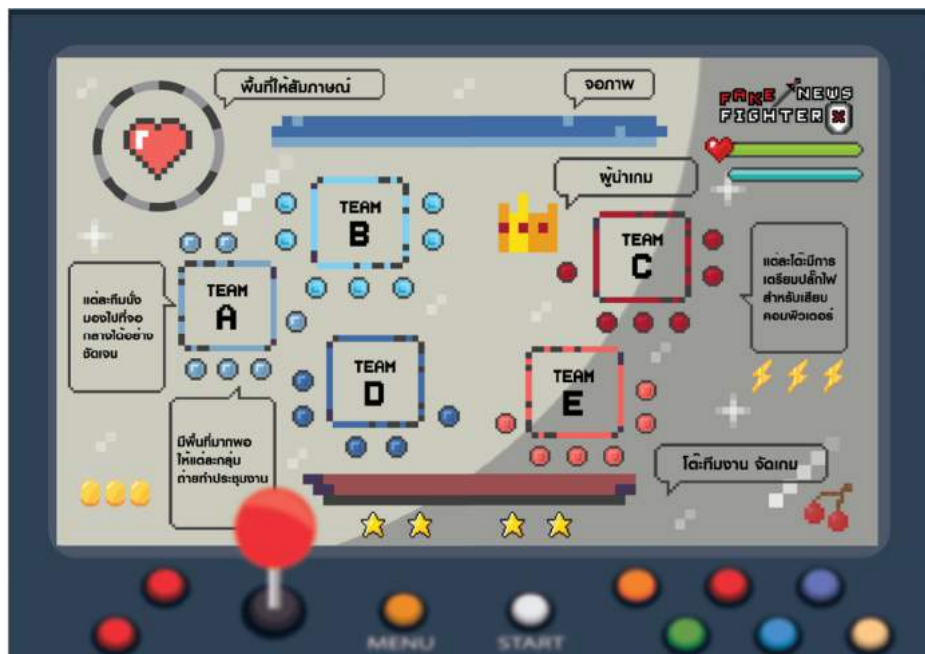
8. **รูปแบบของการนำเสนอข่าว** คือ สำนักข่าวมีการนำเสนอข่าวสารในรูปแบบใด โดยการให้คะแนนจะแบ่งให้เป็น 3 ครั้ง ได้แก่

- a. นำเสนอในรูปแบบตัวอักษร ให้ 1 คะแนน
- b. นำเสนอในรูปแบบของอินโฟกราฟิก ให้ 1.25 คะแนน
- c. นำเสนอในรูปแบบ VDO หรือสื่อเสียง ให้ 1.5 คะแนน

**** ในช่องสำหรับการลงคะแนนรูปแบบของสื่อ หากไม่มีรูปแบบนั้นๆ ให้ลงคะแนนเป็นค่า 1 เท่านั้น**

เมื่ออุปกรณ์ เครื่องมือ สถานที่ ผู้จัดกิจกรรม รวมไปถึงผู้เข้าอบรมมีความพร้อมและความเข้าใจในตัวกิจกรรมดีแล้ว ก็ได้เวลาเข้าสู่เกม **FAKE NEWS FIGHTER**

แผนผังที่ 4 ตัวอย่างรูปแบบการจัดห้อง

ภาพที่ 30 แผนผังตัวอย่างรูปแบบการจัดห้อง

FAKE NEWS FIGHTER

STEP BY STEP

30 MIN

START UP

ตั้งสำนักข่าว

FACT CHECKER

คิดชื่อ

ออกแบบโลโก้

30 MIN

DEMO

เข้า VIRTUAL WORLD

เปิดตัวสำนักข่าว

โจทย์ตัวอย่าง

ลองนำเสนอ

30 MIN

RULES

อธิบาย TRUST

อธิบาย เกณฑ์

อธิบาย กติกา

ลองนำเสนอ

90 MIN

PLAY

ปล่อยข่าว อุบัติเหตุ

ข่าวทั่วไป ไม่ดี

ข่าวใหญ่ เพิ่มความถี่
เพิ่มงาน ช้อน

จัดแถลง ข่าว

120 MIN

ถอดบทเรียน

ประกาศคะแนน
ความนิยม

สอบถามผู้แข่งขัน

หาข้อมูลกลับไป
จะทำได้หรือไม่

คิดว่าทำไปได้
คะแนนมาก

180 MIN

ประมวลคะแนน

กรรมการประมวล
คะแนนในมิติต่างๆ

กรรมการสกัดวิเคราะห์
ลักษณะความผิดพลาด

ทำสื่อประกาศผล
และสรุปข้อผิดพลาด

30 MIN

ประกาศรางวัล

เปิดเผยเกณฑ์คะแนน
เชิงคุณภาพ

ประกาศผล

มอบรางวัล
ถ่ายภาพ

ลงรายละเอียด
ผลคะแนน/ข้อแนะนำ

300 X

CONTINUE?

03 X

▶ YES

NO

ขั้นตอนที่ 4 กิจกรรมเกม

1. จัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ให้พร้อม

- a. จอภาพ ต่อคอมพิวเตอร์เพื่อฉายสไลด์อธิบายกติกา
- b. คอมพิวเตอร์ที่พร้อมใช้เป็นเครื่องเปิดเพลง เชื่อมต่อกับระบบเสียง
- c. คอมพิวเตอร์ที่ใช้เปิด DASHBOARD (จับเวลา กราฟคะแนนนิยม และกลุ่มไลน์)
- d. ไมโครโฟน แบบไร้สาย ที่ใช้งานได้พร้อมกัน 3-4 ตัว

2. เริ่มเกม! (ขั้นตอนนี้ไม่ควรใช้เวลาเกิน 80 นาที)

- e. ผู้เล่น นั่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการจัดใหม่
- f. ผู้ควบคุมเกม เริ่มนำเข้าสู่กิจกรรมด้วยบรรยากาศที่ตื่นเต้นจริงจัง โดยมีการเปิดเพลงคล่ายเกมเป็นเสียงคลอไปตลอด ให้ได้บรรยากาศเหมือนการเข้าสู่การเล่นเกมจริง ๆ โดยมีลำดับเนื้อหาที่จะต้องนำเสนอดังนี้
 - i. ทักทาย – จำลองภาพเหมือนกับการกดเปิดแอปเกม หรือ login เข้าสู่เกม ควรมีคำทักทายที่เฉพาะเจาะจงกับกลุ่มที่เข้าเล่นเกม
 - ii. กระตุ้นให้ตื่นเต้นและเห็นความสำคัญ – “สิ่งที่เรากำลังจะทำร่วมกัน เป็นสิ่งที่น่าตื่นเต้น เป็นสิ่งที่ถูกออกแบบมาเพื่อทุกคนที่นี่ โดยเฉพาะ” “เกมนี้จะทำให้ทุกคนได้เข้าใจบรรยากาศของการทำงานในห้องข่าวจริง ๆ ด้วยตัวเอง แบบที่การอ่านตำราอย่างเดียวให้ไม่ได้”
 - iii. นำเข้าสู่การชี้แจงกติกา – “ก่อนที่จะเราจะเริ่มเล่นเกม เราจะใช้เวลาสักครู่นึงในการทำความเข้าใจเกมนี้ไปด้วยกัน”

iv.บอกขั้นตอนกติกา – “เกมนี้เล่นง่าย ๆ เราจะเรียนรู้ด้วยกันผ่าน 3 ขั้นตอนก่อนจะเริ่มเล่นจริง ได้แก่ STARTUP > ENTER > TUNE UP และ PLAY” โครงเนื้อหาสรุปนี้จะทำให้ผู้เล่นเกิดทัศนคติว่า เกมนี้ไม่ซับซ้อน อย่างไรก็ตาม การอธิบายกติกาจำเป็นต้องค่อย เป็นค่อยไปตามลำดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ พร้อม ๆ กับความ สนุกที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

g. **ขั้นแรก START UP** – เป็นการมอบหมายให้แต่ละกลุ่มตั้งสำนัก ขาว เพื่อให้แต่ละกลุ่มเกิดตัวตนและความเป็นกลุ่มที่ชัดเจน และเกิดเป็นสำนักขาวที่ชัดเจน และทุกคนมีความรู้สึกร่วมใน กลุ่มนั้น มีความหวังเห็นรับผิดชอบต่อกกลุ่มของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้การแข่งขันเป็นไปอย่างสนุกสนานมากขึ้น อีกทั้งยังสะท้อนกับ โลกจริงที่สำนักขาวแต่ละแห่งจะต้องแข่งขันกันอยู่อย่างเต็มที่

- i. มอบโจทย์ที่ชัดเจน คือ “ให้ตั้งสำนักขาวออนไลน์ ที่เจาะกลุ่มประชาชนทั่วไป และจะต้องมี FACT CHECKER อย่างน้อย 1 ตำแหน่ง”
- ii. โดยแต่ละสำนักขาวจะต้องคิดและออกแบบ BRANDING ของตนเอง ได้แก่ ชื่อสำนักขาว โลโก้ และ คำขวัญ รวมทั้งคิดสโลโก้ รูปแบบ และ โมเดลธุรกิจ รวมทั้งแบ่งหน้าที่ภายในสำนักขาว กัน ว่าใครจะทำหน้าที่ใด โดยไม่จำเป็นต้องยึดติด กับตำแหน่งที่เลือกมาตอนต้นก็ได้
- iii. “ให้เวลาทั้งหมด 15 นาที เริ่มได้!” มีการ กำหนดเวลาที่ชัดเจน โดยให้แต่ละทีมสามารถจัด โต๊ะเลือกที่นั่งอย่างไรก็ได้ แต่ไม่ให้ออกจากห้อง ประชุม

- iv. ย้ำว่า แต่ละทีมต้องเก็บความลับให้ดี เพราะนี่คือการแข่งขัน ที่แต่ละทีมจะต้องแข่งขันกัน
- h. **ขั้นที่สอง ENTER** – เมื่อกระบวนการทำงานคิดแบรนด์เริ่มไประยะหนึ่งแล้ว ให้ประกาศการเข้าสู่ขั้นที่สอง โดยอธิบายว่า
- i. “DISCORD คือห้องทำงานของแต่ละสำนักข่าว ที่สำนักข่าวอื่นจะมองไม่เห็น แต่เมื่อสำนักข่าวจะเผยแพร่ผลงานของสำนักข่าวสู่สายตาประชาชนนั้น เราจะต้องนำเสนอผ่านเข้าไปในอีกโลกหนึ่ง ซึ่งเป็นเหมือนโลกสาธารณะที่เราสร้างขึ้น นี่คือ VIRTUAL WORLD ของเรา”
 - ii. “ขอให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนสแกนเข้า LINE OpenChat นี้ และตั้งชื่อให้เป็น Official Account ของสำนักข่าวนั้น”
 - iii. สำหรับคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ให้สแกนเข้าไป แล้วเป็นเหมือนกับประชาชนทั่วไป หรือเป็นชาวเน็ตทั่วไป
 - iv. “หมดเวลา 15 นาทีที่กำหนดให้แล้ว สำนักข่าวใดต้องการเปิดตัวสำนักข่าว ให้ทำได้เลย บน VIRTUAL WORLD ของเรา” “สำนักข่าวใดนำเสนอก่อน เป็นการช่วงชิงความได้เปรียบด้านความเร็ว ก็ย่อมมีโอกาสที่ประชาชนจะเข้าถึงและจดจำได้มากกว่า”
 - v. ชาวเน็ต และสำนักข่าวคู่แข่ง สามารถทำหน้าที่ได้ทันที

- vi. ผู้ประมวลคะแนน ปรับกราฟโดยใช้ชื่อสำนักข่าวลงในกราฟ และในชื่อกลุ่ม DISCORD
- i. **ขั้นที่สาม TUNE UP** – เป็นการทดสอบบกลไก และการทำงานของแต่ละสำนักข่าว โดยจะมีการให้ข่าวตัวอย่าง และให้แต่ละสำนักข่าวลองทำข่าว
 - i. “สมมติว่านี่คือข่าววันนี้ที่สำนักข่าวของคุณจะต้องรายงาน” แสดงข่าวตัวอย่าง (ซึ่งเป็นข่าวที่ถูกปรับให้คลาดเคลื่อนมาแล้ว) และให้แต่ละสำนักข่าว ทำหน้าที่รายงานข่าวนั้น โดยไม่กำหนดรูปแบบหรือชนิดของสื่อ ขอให้สร้างสรรค์ได้เต็มที่อย่างเหมาะสมกับงานข่าว
 - ii. “ไม่กำหนดเวลา สำนักข่าวใดพร้อมแล้วสามารถรายงานเข้า VIRTUAL WORLD ได้เลย”
 - iii. รอจนทุกสำนักข่าวนำเสนอข่าวครบถ้วน
 - iv. ปรับหน้าจอภาพรวม เป็นกราฟแสดงคะแนนนิยม เมื่อสำนักข่าวใดรายงานแล้ว กราฟคะแนนนิยมจะขยับขึ้นทันที
 - v. ย้ำว่า “คะแนนนิยมนี้ เป็นคะแนนที่มาจากความเร็วและปริมาณ เท่านั้น” และย้ำอีกครั้งในช่วงเริ่มเล่นเกม
 - vi. สำนักข่าวคู่แข่ง สามารถทำหน้าที่รายงานแข่งหน้าได้ แต่ไม่ควรขึ้นามากนัก แต่เน้นเพื่อการกดดันผู้เข้าแข่งขันเป็นหลัก
 - vii. เมื่อนำเสนอครบแล้ว ให้ทำการเปิดสไลด์เพื่อเฉลยว่า ข่าวดังกล่าวมีจุดผิดพลาดไม่ตรง

ข้อเท็จจริงที่ไต่ถาม และทำให้สำนักข่าวเห็น
ความสำคัญของการมีขั้นตอนการตรวจสอบ
ข้อเท็จจริงของข่าวที่ได้รับมาก่อนนำเสนอ

- j. **ขั้นที่สี่ PLAY** – เตรียมตัวเริ่มเล่น โดยการแจ้งเกณฑ์คะแนนต่าง ๆ
- i. ทบทวนว่า “แต่ละทีมได้ผ่านขั้นตอนการ *START UP, ENTER, TUNE UP* กันไปแล้ว ตอนนี้ถึงเวลาที่เราจะเริ่มเล่นเกมกันแล้ว”
 - ii. “90 นาทีถัดจากนี้ไป จะเป็นช่วงเวลาสำคัญที่จะเป็นการแข่งขันที่ดุเดือด”
 - iii. ข่าวมาจากไหน ? – ชี้แจงแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่าเสนอข่าว “เบาะแสข่าวจะมาจาก 3 ช่องทางหลัก คือ ใน DISCORD, ใน LINE VIRTUAL WORLD, และในห้องประชุม” (ซึ่งจะสอดคล้องกับโลกจริงที่เบาะแสข่าว จะมาจากการแจ้งหมายข่าว, จากสิ่งที่แชร์บนโลกออนไลน์, และจากสถานการณ์รอบตัว) และย้ำว่า ข่าวไม่ได้มีเพียงข่าวเดียว แต่จะถูกปล่อยเข้ามาอย่างต่อเนื่อง และสำนักข่าวจะต้องใช้วิจารณญาณในการคัดเลือกข่าว
 - iv. บอกตัวช่วย – เมื่อได้รับเบาะแสข่าวแล้ว การตรวจสอบข่าวทำได้ 2 ช่องทางหลัก หากข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงทั่วไป ให้ตรวจสอบจากอินเทอร์เน็ตได้เลย แต่หากจำเป็นจะต้องมีการสัมภาษณ์แหล่งข่าว ขอให้ติดต่อที่ “ศูนย์รวม

- แหล่งข่าว” (ศรช.) เท่านั้น ไม่อนุญาตให้โทรหรือติดต่อไปหาแหล่งข่าวตัวจริงภายนอก
- v. แนะนำผู้สังเกตการณ์ - เกริ่นนำไว้ก่อนว่า ระหว่างการแข่งขัน จะมีผู้สังเกตการณ์เดินเข้าไปหาและสอบถามความคืบหน้า
- vi. บอกเกณฑ์คะแนน - คะแนนจะมาจาก 2 ส่วนหลักคือ “ผลงาน” และ “กระบวนการทำงาน” ซึ่งกระบวนการทำงานนั้น จะตัดสินใจการใช้งาน DISCORD ดังนั้น แต่ละกลุ่มควรจะต้องใช้ประโยชน์จาก DISCORD ในการปรึกษาหารือกัน อย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับสภาพการทำงานจริงของยุคนี้ ที่แต่ละคนในสำนักข่าว ไม่ได้นั่งอยู่ที่เดียวกัน ส่วนคะแนนผลงานนั้น จะมาจาก ความรวดเร็ว ความถูกต้อง และจริยธรรม ซึ่งทั้งหมดประกอบรวมกันเป็นคำว่า TRUST หรือเชื่อถือวางใจได้
- vii. เปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย
- viii. เปิดโอกาสให้พัก เพื่อให้แต่ละกลุ่มจัดการตกลงวิธีการทำงานร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ก่อนเริ่มเล่นเกมจริง

3. เริ่มเล่นเกม

- k. ทุกคนพร้อมเริ่มเล่นเกม
- l. อธิบายหน้าจอ DASHBOARD ประกอบด้วย เวลารับถอยหลัง 90 นาที หน้าจอ LINE VIRTUAL WORLD และกราฟคะแนนนิยมที่เพิ่มขึ้นทันทีที่มีการนำเสนอข่าว
- m. นับถอยหลังเพื่อเริ่มเกม
- n. เมื่อเริ่มเล่นเกม เปิดเพลงตื่นเต้นคลอในช่วงต้น ช่วงกลางเป็นเพลงทั่วไป ส่วนช่วงท้าย 15 นาที และ 5 นาที ใช้เพลงที่กระตุ้นเร้าให้เร็วขึ้นก่อนหมดเวลา
- o. ผู้ปล่อยข่าว เริ่มปล่อยข่าวแรกทันที และกำหนดเวลาปล่อยข่าวให้มีความถี่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (อ่านเพิ่มเติมในเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาข่าวที่ใช้ในเกม)
- p. ผู้ที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูลเพื่อประมวลคะแนน เริ่มสังเกตการณ์ และเริ่มให้คะแนนตามลำดับความเร็ว เพื่อปรับปรุงกราฟคะแนนนิยม
- q. ผู้ที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูล จัดเก็บชิ้นงานสื่อและข้อความรายงานข่าวทั้งหมด ที่มี timestamp ระบุเวลา เพื่อให้เป็นหลักฐานที่ตรวจสอบได้ และเพื่อการพิจารณาให้คะแนนเชิงคุณภาพ
- r. ชาวเน็ต และสำนักข่าวคู่แข่ง เริ่มดำเนินการตามหน้าที่
- s. ศรช. รอให้มีคนติดต่อขอสัมภาษณ์แหล่งข่าว ในบางกรณีอาจจะกำหนดจัดแถลงข่าวเอง โดยใช้วิธีบทบาทสมมติ
- t. ให้เกมดำเนินไปต่อเนื่อง 90 นาที โดยไม่หยุด และไม่อนุญาตให้ออกนอกสถานที่
- u. 5 นาทีสุดท้าย ชี้แจงว่า เมื่อหมดเวลา ทุกทีมจะต้องวางมือจากอุปกรณ์ ข่าวที่กดส่งหรืออัปโหลดแล้ว แต่รอการส่ง จะนับว่าไม่กินเวลา และได้คะแนน

- v. นับถอยหลังพร้อมกัน 10 วินาทีสุดท้ายก่อนหมดเวลา

4. จบเกม

- w. เมื่อหมดเวลา ขอให้ทุกคนปรบมือให้ตัวเองและเพื่อน ๆ
- x. ชมเชย ให้กำลังใจ “นี่คือสิ่งที่น่าทึ่งมาก ๆ ที่ทุกคนตั้งใจทำสิ่งที่ตามปกติแล้ว ไม่สามารถทำสำเร็จได้ภายในเวลาแค่ไม่กี่ชั่วโมง”
- y. คุณคะแนน – สรุปคะแนนความนิยม และย้ำว่า นี่คือ “คะแนนความนิยม” เท่านั้น
- z. จบกิจกรรม ประสานงานแยกย้าย และขอให้ทุกคนเตรียมตัวมาในช่วงการถอดบทเรียน โดยตอบคำถามว่า
- ได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรมเกมบ้าง
 - กระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นอย่างไร เหมือนหรือต่างจากที่วางแผนไว้อย่างไร
 - หากย้อนเวลากลับไปได้จะแก้ไขอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 5 กิจกรรมถอดบทเรียน (ใช้เวลาประมาณ 90 นาที)

1. ให้แต่ละสำนักข่าวกลับมารวมตัวกันตามเวลานัดหมาย และนั่งรวมกลุ่มเป็นสำนักข่าว
2. ให้แต่ละสำนักข่าว ตอบ 3 คำถามที่มอบหมาย ระหว่างทางผู้จัดสามารถตั้งคำถามเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจวิธีคิดของผู้เล่นเกมเพิ่มเติมได้
3. อาจมีการนำเสนอกราฟสรุปคะแนนนิยมอีกครั้ง เพื่อเน้นย้ำให้เห็นว่า สำนักข่าวที่นำเสนอเร็วและมาก จะได้รับคะแนนนิยมสูง (ซึ่งสอดคล้องกับกลไกที่เกิดขึ้นจริงบนโซเชียลมีเดียในปัจจุบัน)

4. สำหรับผู้เล่นเกมที่มีศักยภาพและมีเวลาเอื้ออำนวย สามารถมอบหมายชิ้นงานเพิ่มเติม
- a. เพื่อให้การดำเนินการของสำนักข่าวเป็นไปอย่างครบถ้วนและน่าเชื่อถือ ขอให้ทุกสำนักข่าวจัดสร้าง “หน้าเว็บไซต์” หน้าแรก ที่บรรจุชิ้นข่าวต่าง ๆ ที่แต่ละสำนักข่าวจัดทำขึ้น โดยใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง โดยแยกย้ายไปทำงานเป็นกลุ่ม
- b. การตัดสินใจรางวัลพิเศษ จะใช้ popular vote จากผู้เข้าร่วมการอบรม

ขั้นตอนที่ 6 การประมวลผลคะแนน (มักจะเกิดขึ้นในช่วงกลางคืนถึงเช้าระหว่างกิจกรรม)

1. ผู้ประมวลผลคะแนน ร่วมกันให้คะแนนชิ้นข่าวต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - i. นำชิ้นข่าวแต่ละชิ้นของแต่ละสำนักข่าว มาจัดเรียงกลุ่มตามลำดับข่าวที่ปล่อยออกไป แล้ว

TRUST TRUST TRUST

สำนักข่าว

BRANDING

คำมั่นสัญญาต่อผู้อ่านและสังคม

ชื่อ

ตราสัญลักษณ์

นิยาม / คำนิยม / MOTTO

POLICY

นโยบายที่นำเชื่อถือว่าไว้วางใจ

การยึดมั่นในจริยธรรม จรรยาบรรณ

กระบวนการในการตรวจสอบ

ความรับผิดชอบเมื่อทำผิดพลาด

CREATIVE & DESIGN

FORMAT/TEMPLATE เนื้อหา

USER FRIENDLY

DIGITAL EXISTENCE

PAUSE

STOP

START

ความเชื่อถือว่าไว้วางใจ

เนื้อหาข่าว

ระบุแหล่งข่าว

By line อธิบาย ที่มางาน

ไม่ใช่ Clickbait

ไม่ซ้ำนำพาดทาง/ตลาดเคลื่อนไหว

รูปภาพ ใช้โดยไม่พาดหลักการ

ให้เครดิต ไม่ขโมย ไม่ละเมิด

การสะกดคำถูกต้อง

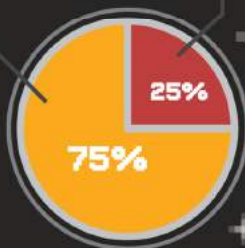
พาดต้องแจ้งแก้ไข ไม่ใช่ลบไปเลยๆ

เกณฑ์คะแนน

ผลงาน

การตัดสินใจ ดูจาก Discard

จับใจ
สื่อหลากหลาย
มีการ
Fact check
จริยธรรม

- II. บันทึกลงตารางว่า แต่ละข่าวที่มีการปล่อยเข้าไป
นั้น สำนักข่าวใดนำเสนอบ้าง
 - III. แบ่งการตรวจให้คะแนน ให้แก่ผู้ตรวจแต่ละคน
โดยข่าวเดียวกันที่มาจากแต่ละสำนักข่าว จะต้อง
ตรวจด้วยผู้ตรวจคนเดียวกัน
 - IV. ผู้ตรวจกรอกคะแนนลงในแบบฟอร์ม ตามเกณฑ์
การให้คะแนนที่กำหนด
2. เมื่อได้คะแนนครบ นำคะแนนไปสร้างเป็นกราฟ เพื่อนำเสนอเชิง
วิเคราะห์ และนำคะแนนไปสร้างเป็นสไลด์สำหรับการประกาศ
ผลรางวัล
 3. เตรียมสไลด์เพื่อนำเสนอข้อมูลสรุปและประกาศผลทั้งหมด
 - I. นอกจากวิเคราะห์จากข้อมูลตัวเลขแล้ว ควรมี
การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ เช่น การตั้ง
ข้อสังเกตจากความผิดพลาดที่น่าสนใจ สิ่งที่ถูก
ที่ผิดพลาดเหมือนกัน เป็นต้น
 - II. รวบรวมโลโก้ของแต่ละสำนักข่าวมาบรรจุใน
สไลด์

ขั้นตอนที่ 7 กิจกรรมประกาศผลคะแนนและพิธีมอบรางวัล

1. บอกล่วงหน้าในช่วงท้ายกิจกรรมก่อนหน้าว่า ในช่วงถัดไปให้
กลับมานั่งเป็นกลุ่มตามสำนักข่าว
2. จัดเตรียมของรางวัลให้พร้อม ตามจำนวนคนและจำนวนกลุ่ม

- i. แบ่งเป็นกลุ่มเท่าจำนวนกลุ่มที่แข่งขัน (ทุกกลุ่มทุกคนจะต้องได้รางวัลกลับไป)
 - ii. รางวัลที่ 1 และรางวัลสุดท้าย ให้มีลักษณะคล้ายกัน
 - iii. ลักษณะของรางวัลมีความเป็นเกม ความเป็นของเล่น เป็นสิ่งที่ต้อยอดจินตนาการได้ หรือมีความหมายที่สอดคล้องกับกิจกรรม
3. ผู้ควบคุมเกมเริ่มต้นนำเข้าสู่การประกาศผล โดยมีขั้นตอนดังนี้
- a. ชมเชยทุกคนที่เข้าร่วม
 - b. สไลด์โชว์ภาพโลโก้ของแต่ละสำนักข่าวในรูปแบบที่ดูดีมีเกียรติ
 - c. อธิบายที่มาของคะแนนส่วนที่เหลือ
 - i. คะแนนกระบวนการทำงาน 25% และคะแนนผลงาน 75%
 - ii. คะแนนผลงาน มีโครงสร้างคะแนนอย่างไรบ้าง
 - d. นำเสนอภาพกราฟอันดับตามคะแนนนิยม
 - e. นำเข้าสู่การประกาศผล โดยทำให้เห็นการขยับของกราฟเพื่อลุ้นว่า ทีมที่ได้คะแนนนิยมสูงสุด จะครองความเป็นที่หนึ่งได้หรือไม่ เมื่อดูจากคะแนนเชิงคุณภาพและความถูกต้องแล้ว
 - f. ประกาศผลคะแนน พร้อมกับพิธีมอบรางวัล และถ่ายภาพการรับรางวัล
 - g. นำเสนอสไลด์การวิเคราะห์และถอดบทเรียนของแต่ละทีม

กล่าวสรุปว่า กิจกรรมจำลองสถานการณ์ ทำให้เรารู้ว่า เมื่ออยู่ในสถานการณ์คับขันที่ต้องแข่งขันกันอย่างดุเดือดแล้ว การตัดสินใจของเราเป็นอย่างไร และเหตุใดจึงตัดสินใจเช่นนั้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อไปในการเข้าสู่สนามการทำงานจริง ที่เราจะไม่บกพร่องหรือทำผิดพลาดซ้ำอีก เพื่อให้สื่อของเราคงความน่าเชื่อถือได้สูงสุด

คู่มือการตรวจงาน และตัวอย่างผลงาน จากเกม FAKE NEWS FIGHTER

1. ข้อควรระวังในการตรวจข่าว

คำผิด/สะกดผิด

ภาพที่ 31 ตัวอย่างคำผิด/สะกดผิด

ตัวอย่างนี้มีคำผิดและสะกดผิดอยู่ 2 คำ คือ ‘เกลื่อน’ ที่ถูกต้องคือ ‘เกลื่อน’ ‘เมียนมาร์’ ที่ถูกต้องคือ ‘เมียนมา’

2. ข้อมูลคน ตำแหน่งหรือหน่วยงานผิด

ภาพที่ 32 ตัวอย่างข้อมูลตำแหน่งหรือหน่วยงานผิด

ตัวอย่างนี้นอกจากจะมีจุดสะกดผิดหลายจุดแล้ว ยังระบุชื่อหน่วยงานผิด คือ ‘องค์การอาหารและยา’ ซึ่งที่ถูกต้องคือ ‘สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)’

3. ไม่อ้างอิงแหล่งข่าว

ภาพที่ 33 ตัวอย่างการไม่อ้างอิงแหล่งข่าว

ตัวอย่างนี้นำทั้งพาดหัวและเนื้อข่าวมาจากเว็บไซต์สำนักข่าวอื่น (<https://www.bbc.com/thai/thailand-54201872>) โดยไม่อ้างอิงแหล่งข่าว ในกรณีที่น่าเนื้อข่าวที่นำมาจากแหล่งอื่น จะต้องใส่แหล่งที่มาของข่าวด้วย

4. ไม่ใส่รายละเอียดเพิ่มเติมของข่าว

ภาพที่ 34 ตัวอย่างไม่ใส่รายละเอียดเพิ่มเติมของข่าว

ตัวอย่างนี้นำรูปมาแล้วพาดด้วยคำว่า ‘ข่าวปลอม’ โดยที่ไม่ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติม สิ่งที่เราควรทำคือจะต้องรายงานรายละเอียดเพิ่มเติมด้วย เช่น “สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ชี้แจงผ่านเว็บไซต์ sure.oryor.com ว่า ประเด็นที่แชร์กันเกี่ยวกับผลไม้เคลือบแว็กซ์ห้ามกินนั้น ไม่เป็นความจริง”

ตัวอย่างนี้ยังเป็นการนำเสนอข่าวปลอมด้วย คือการนำคำว่า “ข่าวปลอม” พาดบนรูปที่เป็นข้อมูลจริง เป็นการนำเสนอว่าภาพที่บอกว่าผลไม้เคลือบแว็กซ์ว่าเป็นเรื่องไม่จริงนั้นเป็นข่าวปลอม

5. ไม่ปกป้องแหล่งข่าว

ภาพที่ 35 ตัวอย่างไม่ปกป้องแหล่งข่าว

ตัวอย่างนี้นอกจากจะไม่ใส่รายละเอียดเพิ่มเติมของข่าวแล้ว ยังปรากฏภาพและชื่อของผู้ส่งข่าว ที่ควรทำคือต้องปิดบังชื่อและภาพของแหล่งข่าวก่อนจะนำเสนอ

ภาคสาม

Fact – Checking Movement
การผลิตสติ๊กเกอร์ทำกันผ่านปลอม

วีไลวรรณ จงวิไลเกษม
นิรพล อนันตโรสถ์
ณรรธราวุธ เมืองสุข

บทที่

6

Fact – Checking Movement การพลิตสกีปข่าวรู้เท่าทันข่าวปลอม

ข่าวปลอม ล้วนสร้างความสับสนและความขัดแย้งให้ในสังคม ทำให้เกิดการหลงเชื่อได้ง่าย การจัดการกับข้อมูลที่ไม่เป็นจริง จำเป็นต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วน เพื่อให้ข่าวปลอมหมดไปจากสังคมออนไลน์

การรู้เท่าทันข่าว คือทักษะในการคิดวิเคราะห์ข่าวสารเพื่อที่จะตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือของข่าวสารและข้อมูล รู้ว่าข่าวนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ รู้ว่าข่าวนั้นเขียนขึ้นด้วยจุดประสงค์อะไร รู้จักการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นและการชี้นำของผู้สร้างและเขียนข่าว ไม่ใช่

อคติในการรับข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งรู้จักการตรวจสอบข่าวปลอมที่มักเผยแพร่ทางสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดี

พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการรับรู้และเชื่อข่าวสารโดยขาดทักษะการรู้เท่าทันข่าวนั้นเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่สมควรจะมองข้าม ข่าวสารที่ไม่มีความจริงหรือที่เรียกว่าข่าวปลอม (Fake news) ที่เผยแพร่ทางสื่อสังคมออนไลน์นั้น สามารถจะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมได้ เนื่องจากข่าวปลอมมีการบิดเบือน ใส่ร้าย และชี้นำ จนอาจทำให้ประชาชนเกิดความสับสน และขัดแย้งจนอาจส่งผลให้เกิดความวุ่นวายในสังคมได้

บทนี้เป็นการถอดบทเรียนจากการทดลองการผลิตสื่อบู้ข่าวรู้เท่าทันข่าวปลอมจากนักศึกษา 13 สถาบัน¹⁴ หลังผ่านการอบรมหลักสูตร Fake News Fighter ได้ลงมือผลิตผลงานจริง ผ่านการนำเสนอประเด็นที่เป็นปัญหาข่าวปลอมในท้องถิ่นของตนเอง นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม Production Plan ในโครงการฯ ทั้งด้านการเตรียมพร้อมในขั้นตอนการผลิต การเขียนบท การเล่าเรื่อง มุมมองด้านภาพ มุมมองการนำเสนอ การบริหารจัดการที่ได้รับไปปฏิบัติจริง และยังเป็นการเตรียมความพร้อมสร้างผลงานของนักศึกษาผู้ฝึกอบรมก่อนออกไปปฏิบัติงานในงานด้านสื่อสารมวลชน หรือประยุกต์ใช้กับวิชาชีพอื่นที่สนใจต่อไป

¹⁴ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสาร มหาวิทยาลัยรามคำแหง สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ธรรมศาสตร์

Fake News Fighter กับปฏิบัติการ ผลิตสื่อบำบัดข่าวปลอม

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ Production Plan เพื่อผลิตสื่อบำบัดข่าวปลอมด้านสุขภาพ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการฝึกอบรม Fake News Fighter ที่ได้เดินสายอบรมให้กับสถาบันการศึกษากลุ่มเป้าหมาย 13 สถาบันครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ซึ่งในเนื้อหาการฝึกอบรม มีการฝึกอบรมด้านการวางแผนการผลิต (Production Plan) เพื่อให้ความรู้ด้านการวางแผนการผลิตผลงานวีดิทัศน์ และนำเสนอประเด็นข่าวปลอมด้านสุขภาพในท้องถิ่น

การฝึกอบรมให้กับนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เพื่อให้เกิดความเข้าใจสำหรับการวางแผนการผลิต เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริงทั้งในโครงการและสำหรับเป็นพื้นฐานการประกอบวิชาชีพในอนาคต แต่สิ่งสำคัญของการอบรมเนื้อหาส่วนนี้คือการได้รับความรู้เครื่องมือในการผลิตผลงานสำหรับการหักล้างข่าวปลอมประเภทต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงจากความรู้ที่ได้จากโครงการ Fake News Fighter

การวางแผนการผลิตทำให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน ซึ่งมีองค์ประกอบและรายละเอียด ทั้งเรื่อง คน, วัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องมือ, งบประมาณหรือต้นทุนการผลิต, การจัดการ และเวลาที่ต้องเสียไป การเตรียมความพร้อมที่ดีจะทำให้ผู้ผลิตเห็นผลงานของตนเองล่วงหน้า และมองเห็นปัญหาหรืออุปสรรคที่จำเป็นต้องวางแผนแก้ไขไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด ก่อนที่จะออกไปปฏิบัติงานจริง ทำให้ผู้ผลิตช่วยกันคิด ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหา ตั้งคำถามและหาคำตอบไว้ล่วงหน้า ดังนั้นก่อนที่จะลงมือผลิตจึงควรมีการวางแผนในแต่ละขั้นตอนโปรดักชันที่เรียกว่า 3P คือ

ภาพที่ 36 แผนผังขั้นตอนโปรดักชัน 3 P

Pre- Production ขั้นตอนการเตรียมงาน

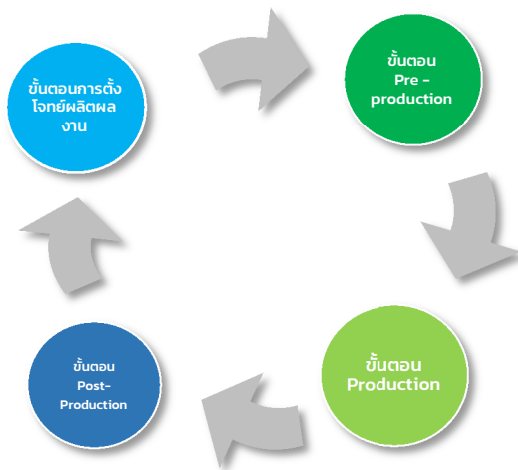
Production ขั้นตอนการผลิตรายการ

Post-Production ขั้นตอนเรียบเรียงและลำดับรายการ ก่อนเป็น
ชิ้นงาน

การอบรม Production Plan จึงครอบคลุมเนื้อหาทั้งสามขั้นตอนนี้
ก่อนได้รับโจทย์การผลิตสื่upข่าวจริงในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นเนื้อหาข่าว
ปลอมเกี่ยวกับสุขภาพในท้องถิ่นที่ทุกทีมช่วยกันนำเสนอผ่านเวทีฝึกอบรม

ก่อนการผลิต (Pre-Production)

เริ่มต้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การผลิตสื่upข่าวรู้เท่าทันข่าว
ปลอม คือการอบรมในส่วนของเนื้อหา Production Plan แนะนำหลักการ
เทคนิควิธี ตัวอย่างผลงานของมืออาชีพ และคำแนะนำจากนักวิชาชีพ เกิดเป็น
ความรู้ที่ผู้เข้าอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริงในสนาม โดยเนื้อหาการฝึกอบรม
ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 37 ขั้นตอนเนื้อหาการฝึกอบรม

1. ขั้นตอน Pre -production

1.1 วางแผน (Plan) กำหนดเรื่องราว เนื้อหา ที่ต้องการจะผลิต โดยยึดหลัก 5 W + 2H

- Who กลุ่มเป้าหมายเป็นใคร / รายการตอบสนองของกลุ่มไหน
- Why วัตถุประสงค์ในการผลิต
- What จะผลิตเนื้อหาอะไร ประเภทไหน
- Where กำหนดสถานที่ในการถ่ายทำ
- When จะเริ่มผลิตเมื่อไหร่ / จะใช้เวลาในการผลิตนานแค่ไหน
- How จะผลิตอย่างไร กำหนดรายละเอียดในการผลิต
- How Much ใช้งบประมาณเท่าไร

1.2 จัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาแล้วนำมารวบรวมสังเคราะห์ จัดทำและเรียบเรียงเนื้อหา ให้เป็นโครงร่างบท หรือเค้าโครงเรื่อง การเขียน โดยค้นหาได้จาก

- เอกสาร
- บุคคล / แหล่งข่าว
- สถานที่จริงที่จะไปถ่ายทำ

1.3 การจัดทำสคริปต์ / เขียนบท

เริ่มจากวางประเด็น (Concept) – แก่นของเรื่อง (Theme) – เค้าโครงเรื่อง (Plot / Treatment) – (Outline Script / Synopsis) – บทสกริป (Full Script) สำหรับการถ่ายทำและตัดต่อ

โดยในขั้นตอนนี้ ได้นำตัวอย่างผลงานบทสมบูรณสำหรับการออกอากาศมานำเสนอให้เห็น ทั้งประโยชน์สำหรับผู้ประกาศ คำบรรยาย การปล่อยเสียงสัมภาษณ์ การจดเวลาในเสียงสัมภาษณ์ที่ต้องการ เวลาการนำเสนอ การเรียบเรียงประเด็น และการสรุปเนื้อหา โดยใช้รายงานพิเศษเรื่อง “ฟินแลนด์ ต้นแบบปฏิรูปการศึกษาของโลก” ออกอากาศในรายการห้องข่าว NBT สถานีโทรทัศน์ NBT กรมประชาสัมพันธ์ มานำเสนอ

ตารางที่ 6 การจัดทำสคริปต์/เขียนบท

ชื่อข่าว	รู้จัก ‘การศึกษาฟินแลนด์’ ต้นแบบปฏิรูปการศึกษาโลก		ลำดับที่
ผู้สื่อข่าว :	กันยานี หาเหม	โต๊ะข่าว :	การศึกษา
ช่างภาพ :	สุชาติ อินตาล้อน	บก.ข่าว :	ณรรธราวุธ เมืองสุข
โปรดิวเซอร์ :	ภาพันธ์ รักษ์สิทธิ์ทอง	วันที่ :	12/12//2559

ภาพ	เสียง
ผู้ประกาศ	การปฏิรูปการศึกษายังเป็นประเด็นที่รัฐบาลให้ความสำคัญ โดยมีแบบอย่างที่ดีหลายประเทศ เช่น ฟินแลนด์ ซึ่งเป็นประเทศเล็ก ๆ ในยุโรปแถบสแกนดิเนเวีย มีประชากรประมาณห้าล้านคน แต่มีระบบการศึกษาที่มีคุณภาพอยู่ในลำดับต้น ๆ ของโลก ไปติดตามรายละเอียดการศึกษาของฟินแลนด์ผ่านมุมมองของคนไทยที่เคยมีประสบการณ์ด้านการศึกษาที่ฟินแลนด์และมีความเชี่ยวชาญด้านนี้โดยตรง ติดตามได้จากรายงาน
เทพ-อ่านต่อ CG. รู้จัก ‘การศึกษา ฟินแลนด์’ ต้นแบบปฏิรูป การศึกษาโลก	แม้ว่าเด็กไทยต้องแบกรับแรงกดดันจากการเรียนการสอนภายในโรงเรียนที่มีการแข่งขันกันสูง ดัชนีรณกวดวิชากันมากมายเพื่อให้สอบผ่าน แต่สุดท้ายแล้วเด็กชาวฟินแลนด์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้เล่นในโรงเรียนโดยไม่ต้องเรียนหนังสือได้ จนถึงอายุ 6 ขวบ กลับได้รับการศึกษาที่ดีกว่า ทำให้เกิดคำถามว่า ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ดีกว่าของประเทศอื่นอย่างไร อาจารย์ กุลธิดา รุ่งเรืองเกียรติ นักวิชาการอิสระ ที่มีประสบการณ์ศึกษาอยู่ในประเทศฟินแลนด์ตั้งแต่ชั้นมัธยมปลายและปริญญาโทอธิบายว่า ทุก ๆ 3 ปี องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา จะทำการสำรวจคุณภาพระดับการศึกษาที่เรียกว่า PISA โดยวัดระดับทักษะในวิชาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเล่นเชิงสร้างสรรค์ เช่น คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของเด็กอายุ 15 ปี ล่าสุดแม้ฟินแลนด์จะตกอันดับ แต่สิ่งที่คนฟินแลนด์ให้ความสำคัญกว่าอันดับที่ตก คือการให้ความสำคัญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำของเด็ก 1791-01 00:00:27:07 พิช่าที่ฟังผ่านมา 00:01:06:22 เท้าเทียม

ภาพ	เสียง
CG.กุล ธิ ตา รุ่งเรืองเกียรติ/ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการศึกษา ฟินแลนด์	นอกจากนี้ ฟินแลนด์ยังเป็นประเทศที่โรงเรียนให้เรียนฟรีแทบทุกโรงเรียน และไม่เน้นการสอบเพื่อแข่งขัน ทั้งมีความยืดหยุ่นในการเรียนการสอน และผลสำรวจพบว่าความต่างของโรงเรียนอยู่ที่แค่ร้อยละ 5 เท่านั้น ไม่สำคัญว่าจะเรียนโรงเรียนใด แม้จะเป็นโรงเรียนเล็ก ๆ ใกล้บ้าน มาตรฐานไม่ต่างกัน 1791_01 00:05:41:04 ตอนนี้ 00:06:37:17 พัฒนาไปพร้อมกัน
CG.อาจารย์ กุลธิดา รุ่งเรืองเกียรติ /ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการศึกษา ฟินแลนด์	ทั้งนี้ครูถือเป็นหัวใจของการศึกษาฟินแลนด์ ครูทุกคนในฟินแลนด์ต้องจบปริญญาโทเป็นอย่างน้อย ใช้เวลาสอนเพียงวันละ 4 ชั่วโมง และใช้เวลา 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เพื่อ “การพัฒนาวิชาชีพครู” ขณะที่อัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อครูก็ค่อนข้างต่ำ ทั้งต้องเข้าใจพื้นฐานนักเรียนแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน โดยการดึงศักยภาพของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด และภาคส่วนต่าง ๆ ของฟินแลนด์ ทั้งองค์กรการศึกษา ภาครัฐบาล ภาคสังคม รวมถึงชุมชน ผู้ปกครอง ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด 1791_01 00:02:22:20 การศึกษา 00:03:00:01 ในอนาคตได้
CG.กุลธิดา รุ่งเรืองเกียรติ/ ผู้เชี่ยวชาญด้าน การศึกษา ฟินแลนด์	หลายอย่างในระบบการศึกษาฟินแลนด์อาจเป็นบทเรียนที่มีประโยชน์ต่อการปฏิรูปการศึกษาไทย เช่น การผลิตครูคุณภาพสูง การกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม ความเป็นธรรมทางการเรียนที่ไม่คัดเลือกเฉพาะนักเรียนเก่งเข้าโรงเรียน ไม่แบ่งแยกนักเรียนเก่ง-นักเรียนอ่อนออกจากกัน เพราะการแบ่งแยกนักเรียน คือ การแบ่งแยกครูไปด้วย

ภาพ	เสียง
	ในตัว ถ้าวระบบโรงเรียนทำได้ การลงทุนทางการศึกษาไทยอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นได้ในอนาคต

นอกจากนี้ ยกตัวอย่างรายงานที่ออกอากาศเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้เห็นกระบวนการที่สมบูรณ์ทั้งในส่วนของบริษัทและการติดต่อสมบูรณ์ พร้อมกับชวนผู้ฝึกอบรมสังเกตเนื้อหาส่วนต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในบทเพื่อเทียบกับส่วนที่ออกอากาศ

ภาพที่ 38 ตัวอย่างรายงาน “ฟินแลนด์ ต้นแบบปฏิรูปการศึกษาโลก”

1.4 ประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ทั้งภายใน (ทีมงาน) และภายนอก (สถานที่ หรือแหล่งข่าว) สำหรับการเตรียมความพร้อมถ่ายทำ

2. ขั้นตอน Production ซึ่งเป็นขั้นตอนผลิตผลงานที่ต้องการนำเสนอ มีการให้ความรู้เกี่ยวกับ

- เตรียมและตรวจเช็คอุปกรณ์
- จัดเตรียมฉากและพื้นที่ถ่ายทำ
- จัดเตรียมแสง และเสียง
- จัดวางตำแหน่งกล้อง
- ซักซ้อมทีมงานทุกฝ่าย
- ถ่ายทำจริง

ในขั้นตอนนี้ มีการให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการถ่ายภาพ และความรู้เชิงเทคนิคของช่างภาพโทรทัศน์ (ภาพเคลื่อนไหว) เกี่ยวกับชื่อเรียก เช่น

Shot เป็นหน่วยของการเรียกภาพ โดยนับตั้งแต่เริ่มบันทึกเทป ไปจนถึงสิ้นสุดการบันทึก 1 ครั้ง ไม่ว่าจะใช้เวลาเท่าใด

Scene เป็นการเรียกหน่วย ที่นำ Shot หลาย ๆ Shot มาเรียงร้อยกันให้เป็นความต่อเนื่อง ไม่สะดุด หรือกระโดด

Sequence เป็นการนำเอา Scene หลาย ๆ Scene มาร้อยต่อกันจนเป็นกลุ่มเนื้อหา เปรียบเหมือนหนังสือ 1 บทนั่นเอง

3. ขั้นตอน Post-Production เป็นกระบวนการสุดท้ายของการผลิตผลงานก่อนนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชน โดยนำภาพที่ถ่ายทำมาเรียบเรียงตัดต่อส่วนที่เกินหรือไม่ต้องการออก หรือเอาภาพที่ต้องการมาแทรก มีการใส่สีสันความน่าสนใจด้วยการใช้เอฟเฟ็ค หรือกราฟิก ซ้อนตัวหนังสือข้อความ ชื่อเรื่อง Subtitle คนตรี หรืออื่น ๆ ซึ่งขั้นตอนการตัดต่อนี้จะลงมือกระทำได้ก็ต่อเมื่อ producer ผู้ควบคุมการผลิตได้มอบหมายให้ผู้เขียนบท มีการปรับเปลี่ยนบทที่ถ่ายทำเป็นบทสำหรับการตัดต่อ มีการใส่รายละเอียดเสียง

บรรยาย ถอดเสียงสัมภาษณ์ที่ต้องการ ระบุภาพที่ต้องการไว้ในบทอย่างสมบูรณ์แล้ว

การฝึกอบรมเนื้อหา Production Plan ผู้อบรมได้สอดแทรกตัวอย่างผลงานที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ดูเป็นตัวอย่าง ทั้งการเลือกประเด็น การเขียนบท มุมมองการถ่ายภาพ การลำดับเรื่องราว การบรรยายเสียง และดนตรี โดยแยกตัวอย่างผลงานเป็น 2 ประเภท คือรายงานข่าวของไทย และรายงานของต่างประเทศ

สำหรับสื่ข่าของไทย ได้นำตัวอย่างสื่ข่าเรื่อง **“ลักลอบทิ้งขยะติดเชื้อ”** ของสำนักข่าวไทย อสมท เกี่ยวกับปัญหาที่ผู้รับเหมากำจัดขยะติดเชื้อนำขยะติดเชื้อจากโรงพยาบาลหลายแห่งในภาคอีสาน มาลักลอบทิ้งในพื้นที่ใกล้ชุมชน ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของประชาชนและสิ่งแวดล้อม รายงานข่าวชิ้นนี้เป็นตัวอย่างของการนำเสนอประเด็นที่มีผลกระทบต่อผู้คนและการถ่ายภาพที่สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับกลิ่นหรือความสกปรกได้ดี

ภาพที่ 39 ตัวอย่างผลงานรายงานพิเศษ “ลักลอบทิ้งขยะติดเชื้อ”
ของสำนักข่าวไทย อสมท

ส่วนรายงานข่าวต่างประเทศ คือการนำเสนอรายงานเรื่อง “Would you eat recycled landfill meat?” ของ BBC News เกี่ยวกับชีวิตคนยากจนของฟิลิปปินส์ที่ต้องพึ่งพิงอาหารจากร้านที่นำเนื้อสัตว์จากกองขยะมาปรุงซ้ำอีกครั้ง หรือที่คนฟิลิปปินส์เรียกว่า “ปักปัก” มีความหมายตรงตัวว่า “อาหารปัดฝุ่น” ซึ่งเป็นการนำอาหารเหลือทิ้งจากภัตตาคาร ร้านอาหาร หรือร้านที่ขายอาหารฟาสต์ฟู้ด มาเลือกเอาแต่เนื้อสัตว์ และนำไปปรุง ด้วยการต้ม เคี้ยว หรือทอด ให้เป็นอาหารจานใหม่ ขายให้คนยากจนเพื่อสะท้อนปัญหาความยากจนและเหลื่อมล้ำภายใต้โครงสร้างสังคมฟิลิปปินส์ ซึ่งรายงานชิ้นนี้ เป็นผลงานที่ทั่วโลกให้การยอมรับเรื่องประเด็นทางสังคมที่ลึกซึ้ง ผ่านมุมมองการเล่าเรื่องที่เรียบง่าย กับภาพถ่ายที่ทรงพลัง แสดงสังคมสลัมในมะนิลา ชีวิตผู้คนภายใต้ความรู้สึขนามัย กับภาพอาหารก่อนและหลังปรุงที่คนดูอาจไม่กล้าลิ้มลอง

ภาพที่ 40 ตัวอย่างรายงาน “Would you eat recycle landfill meat?” ของ BBC News

หลังจากได้ชมตัวอย่างผลงานดังกล่าว จึงใช้กิจกรรมพูดคุยเพื่อนำไปสู่บทชวนผู้ฝึกอบรมสนทนา วิพากษ์วิจารณ์ หรือตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเนื้อหาของรายงานตัวอย่าง เช่น ประเด็น ภาพ บท เสียงบรรยาย แหล่งข่าว เพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากผลงานตัวอย่าง เป็นความรู้ที่สําคัญสำหรับการฝึกอบรม

4. ขั้นตอนการตั้งโจทย์ผลิตผลงาน การชี้แจง เงื่อนไข และกติกา

เนื้อหาส่วนสุดท้ายหลังการฝึกอบรม Production Plan คือการตั้งโจทย์เพื่อนำไปสู่การผลิตผลงานของจริง มีการชี้แจงเงื่อนไข กติกา เพื่อให้ผู้ฝึกอบรมจากทุกสถาบันได้กลับไปผลิตสื่อบัชวารู้เท่าทันข่าวปลอมในชุมชนท้องถิ่นของตน

โดยโครงการ Fake News Fighter ครั้งนี้ได้ตั้งโจทย์เกี่ยวกับปัญหาข่าวปลอมด้านสุขภาพในท้องถิ่นของตนเองทุกภูมิภาค และมีโปรดิวเซอร์ (Producer) ในโครงการเป็นผู้ควบคุมการผลิตให้กับทุกสถาบัน

วัตถุประสงค์ของการผลิตผลงานสะท้อนปัญหาข่าวปลอมด้านสุขภาพจึงเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมเชิงปฏิบัติการ Fake News Fighter ให้ผู้อบรมซึ่งทั้งหมดเป็นนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์สื่อสารมวลชนได้ลงมือผลิตผลงานจริง ผ่านการนำเสนอประเด็นที่เป็นปัญหาข่าวปลอมในท้องถิ่นของตนเอง นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม Production Plan ในโครงการฯ ทั้งด้านการเตรียมพร้อมในขั้นตอนการผลิต การเขียนบท การเล่าเรื่อง มุมมองด้านภาพ มุมมองการนำเสนอ การบริหารจัดการที่ได้รับไปปฏิบัติจริง และยังเป็นการเตรียมความพร้อมสร้างผลงานของนักศึกษาผู้ฝึกอบรมก่อนออกไปปฏิบัติงานในงานด้านสื่อสารมวลชน หรือประยุกต์ใช้กับวิชาชีพอื่นที่สนใจต่อไป

และก่อนนำไปสู่การผลิตผลงานตามโจทย์นั้น ยังมีเงื่อนไขการขอ งบประมาณสำหรับผลิตผลงาน คือการเขียน “Proposal” หรือ ใบเสนอ โครงการสำหรับขอรับงบประมาณเพื่อการผลิตผลงาน โดยทางผู้อบรมได้ แนะนำวิธีการ และขั้นตอนการเขียน Proposal ดังนี้

- ชื่อประเด็นที่ต้องการนำเสนอ
- ความน่าสนใจของประเด็นที่ต้องการนำเสนอ
- วัตถุประสงค์ของการนำเสนอ
- รูปแบบของการนำเสนอ (สืู่ปักข่าว ความยาว 3 นาที)
- ระยะเวลาการผลิตซึ่งอ้างอิงตามไทม์ไลน์
- งบประมาณ (จำนวน 5,000 บาท)
- รายชื่อทีมงานรับผิดชอบ
- ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการของแต่ละสถาบัน
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การระบุใน Proposal นอกจากทำให้ผู้อบรมได้ทบทวนความคิด เกี่ยวกับโครงการหรือเนื้อหาของผลงานของตนอย่างชัดเจนและรอบด้าน ทาง ผู้อบรมก็มองเห็นจำนวนของผลงานก่อนขั้นตอนการผลิต จำนวนผู้อบรมและ ทีมงาน นำไปสู่การบริหารจัดการด้านเวลา งบประมาณ และการติดตามดูแล ได้ง่ายขึ้น

สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการ Fake News Fighter ครั้งนี้ เป็นนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ สื่อสารมวลชน และสื่อใหม่ จำนวน 13 สถาบัน ประกอบด้วย

ตารางที่ 7 ตารางสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการ

Fake News Fighter

ภาคใต้	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน)
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (วิทยาลัยนวัตกรรม)
			มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
			มหาวิทยาลัยรามคำแหง
			สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
			มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
			มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หลังกำหนดการฝึกอบรมแต่ละภูมิภาค ได้กำหนดให้แต่ละสถาบันคัดเลือกตัวแทนที่จะรับบริิพงานการผลิตสืู่้ปสะท้อนปัญหาข่าวปลอมด้านสุขภาพในแต่ละท้องถิ่นใน Application Line ที่ถูกสร้างขึ้น โดยกำหนดให้แต่ละสถาบันไปช่วยกันคิดประเด็นปัญหาข่าวปลอมด้านสุขภาพที่ต้องการผลิต และ

นำเสนอเป็น Proposal ส่งมาทางอีเมล Email เพื่อพิจารณาให้งบประมาณ
สนับสนุนสถาบันละ 5,000 บาท

โดยกำหนดการผลิต (Time Line) ที่วางไว้เป็นกรอบการทำงาน คือ

ตารางที่ 8 กำหนดการผลิตในการทำงาน

กำหนดการ	ตุลาคม	พฤศจิกายน
ประชุมชี้แจงกติกา	13	
เสนอประเด็นและส่ง Proposal และบท	14-25	—
ส่งงาน Draft แรก	30	—
ปรับแก้และส่ง Draft สอง	—	5
ปรับแก้และส่ง Draft สาม	—	9
เผยแพร่ผลงานสู่กลุ่มเป้าหมายพร้อมแบบประเมิน	—	10-15
ส่งให้กรรมการคัดเลือก	—	17
นำเสนอผลงานรอบสุดท้าย	—	27

พร้อมกติกาเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการผลิตผลงาน ดังนี้

1. ผลิตเป็นประเภทสื่ूपข่าว ความยาวไม่เกิน 3 นาที
2. ถ่ายทำด้วยกล้องถ่ายวิดีโอคุณภาพมาตรฐาน ความละเอียดอย่างน้อย full hd 1080p
3. เสียงบรรยายและเสียงสัมภาษณ์บันทึกด้วยอุปกรณ์มาตรฐาน
4. ข้อความ CG ชื่อเรื่อง/ชื่อบุคคล และมี subtitle เสียงบรรยายและเสียงสัมภาษณ์สำหรับผู้บกพร่องทางการได้ยิน

5. หากเนื้อหาข้อมูลประกอบ ต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ทั้งข้อมูลทั่วไป และ Infographic

6. mix เสียงให้เรียบร้อย

7. บันทึกเป็นไฟล์สกุล .MOV ความละเอียดขั้นต่ำ 720p พร้อมบทสมบูรณ์

8. ในกรณีส่งงานไฟล์งานครั้งสุดท้ายเพื่อให้คณะกรรมการคัดเลือก ต้องใช้ความละเอียด 1080p พร้อมบทสมบูรณ์ที่ระบุ CG /ชื่อนี้อื่นต่าง ๆ ลงในบทเรียบร้อยแล้ว

ทั้งนี้ ในการดำเนินการผลิต จะมีการตั้งกลุ่มการสื่อสารภายใน แอปพลิเคชัน Line และใช้ช่องทางดังกล่าวในการส่งงาน แก้ไข และเสนอความคิดเห็นแบบ Real Time เพื่อให้การดำเนินการผลิตมีความราบรื่นทุกขั้นตอนจนเสร็จสิ้นกระบวนการ

การผลิต (Production)

หลังจากผู้ฝึกอบรมแต่ละสถาบันผ่านการอบรมและกลับไปประชุมหารือกัน ภายใน 1 อาทิตย์ ผู้ฝึกอบรมได้นำเสนอ Proposal ดังนี้

ตารางที่ 9 ตารางการนำเสนอ Proposal ผู้ฝึกอบรบ

สถาบันการศึกษา	ประเด็นสภักษ์ความรู้เท่าทันข่าวปลอม ในชุมชนท้องถิ่นของตน
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	วัดขึ้นกับฮาลาล
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	รับประทานมังคุดคู่กับน้ำตาลทำให้เสียชีวิต

สถาบันการศึกษา	ประเด็นสื่อบักรู้เท่ากันข่าวปลอม ในชุมชนท้องถิ่นของตน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	ข้อจ้อข้อจ่า
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	เมียงยับยั้งมะเร็ง?
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	บุหรืไฟฟ้า ความจริงที่ถูกร่อน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (คณะวารสาร ศาสตร์และสื่อสารมวลชน)	Fake News Fake Filler
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (วิทยาลัย นวัตกรรม)	ยา PrEP รักษา HIV จริงหรือ?
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับสถานการณ์ โควิด-19
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	วางโทรศัพท์ไว้ข้างหมอน เสี่ยงเป็น มะเร็ง?
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์	รับประทานอาหารแช่แข็งเสี่ยงเป็น มะเร็ง?
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	บุหรืไฟฟ้า ที่มาลางร้าย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	โดนฝนทำให้เป็นหวัดจริงหรือ?
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	ไม่ส่งประเด็นและ Proposal ขอดอนตัว จากการผลิต

**ตัวอย่าง Proposal การผลิตสื่อบำบัดรู้เท่าทันข่าวปลอม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
เรื่อง การรับวัคซีนในจังหวัดปัตตานี (วัคซีนฮาลาล)**

ประเด็น :

การรับวัคซีนในจังหวัดปัตตานี

ที่มาและความสำคัญ :

เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวปลอมเกี่ยวกับการที่มุสลิม ไม่สามารถรับการฉีดวัคซีนได้ ทำให้หลายครอบครัวไม่พาลูกหลานไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในช่วงปี 2561 จึงอยากสร้างความเข้าใจในกระบวนการทำงานของวัคซีนและผลกระทบจากการที่ไม่ได้รับวัคซีนที่ครบถ้วนตามหลักอนามัย

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการทำงานของวัคซีน
2. เพื่อนำเสนอผลเสียที่จะเกิดขึ้นหากไม่ได้รับวัคซีนที่ครบถ้วน และผลดีหากได้รับวัคซีนครบถ้วนตามหลักอนามัย

รูปแบบในการนำเสนอ :

สื่อบำบัด ความยาว 3 นาที

กลุ่มเป้าหมาย :

นักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ระยะเวลาในการผลิต :

วัน เดือน ปี	การดำเนินงาน	หมายเหตุ
13 ตุลาคม 2563	ประชุมชี้แจงกติกากับทีมงาน Fake News Fighter	
14 ตุลาคม 2563	ชี้แจงรายละเอียดที่ประชุมให้กับสมาชิก	
14 – 20 ตุลาคม 2563	กำหนดประเด็นและจัดทำ Proposal	
20-25 ตุลาคม 2563	ส่ง และปรับแก้ Proposal	
25 – 30 ตุลาคม 2563	จัดทำและส่งบทรายการสื่ूपข่าว	
1 – 9 พฤศจิกายน 2563	ปรับแก้บท พร้อมถ่ายทำให้สมบูรณ์	
10-15 พฤศจิกายน 2563	เผยแพร่ผลงานที่สมบูรณ์ พร้อมแบบประเมิน	
17 พฤศจิกายน 2563	ส่งผลงานให้คณะกรรมการคัดเลือก	ส่งคลิปผลงาน / Proposal / บทสมมุติทาง Google drive สร้าง Folder ชื่อสถาบัน
27 พฤศจิกายน 2563	นำเสนองานรอบสุดท้ายต่อคณะกรรมการ	ที่ บมจ.อสมท

งบประมาณ : 5,000 บาท

รายชื่อทีมผู้รับผิดชอบ :

นางสาวอรรัมภา เฟงบุญ

นางสาวณัฏชา เพ็ชรสุวรรณ

ที่ปรึกษา : ผศ.वलัษณ์กมล จ่างกมล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ :

กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในการทำงานของวัดขึ้นมากขึ้น และนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่หรือบอกต่อ

ตัวอย่าง Proposal การผลิตสื่อบำรุงรู้เท่าทันข่าวปลอม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเด็นบุหรีไฟฟ้า

1. กำหนดประเด็นปัญหา

ข่าวลวงเกี่ยวกับบุหรีไฟฟ้า

2. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

บุหรีไฟฟ้าเป็นอุปกรณ์ที่วัยรุ่นนิยมใช้กันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีความเชื่อและการรับข้อมูลข่าวสารแบบผิด ๆ จึงไม่ทราบถึงโทษของบุหรีไฟฟ้าอย่างแท้จริง ซึ่งเราสามารถพบเห็นกันได้โดยทั่วไปตามสถานที่ต่าง ๆ ตั้งแต่บริเวณในมหาวิทยาลัยและบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย จึงกลายเป็นเรื่องใกล้ตัวของเด็กในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จากการสังเกตการณ์และลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่านิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามจำนวนหนึ่งทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีความเชื่อที่ว่าสูบบุหรีไฟฟ้าแล้วไม่เป็นอันตรายเท่าบุหรีธรรมดาหรือบุหรีแบบมวน และเลือกที่จะสูบบุหรีไฟฟ้าเพราะว่ามีกลิ่นหอมและสามารถเลือกรสชาติได้ ซึ่งแตกต่างจากบุหรีแบบมวนที่มีกลิ่นที่ค่อนข้างแรงและไม่มีรสชาติ อีกทั้งบุหรีไฟฟ้าทำให้ผ่อนคลายและลดอาการตึงเครียด รวมไปถึงการเลือกซื้อบุหรีไฟฟ้านั้นคุ้มค่ากว่าการซื้อบุหรีแบบมวน เพราะนำมาจากบุหรีไฟฟ้าที่ใส่ต่อรอบนั้นสามารถใช้ได้นานกว่า แต่บุหรีแบบมวนต้องซื้อบ่อยกว่า ซึ่งกลุ่มคนที่ใช้บุหรีไฟฟ้าส่วนมากยังไม่เจอโทษที่เห็นได้ชัด จึงเชื่อข่าวลวงที่ว่ามีข้อดีมากกว่าการสูบบุหรีแบบมวน จึงเลือกที่จะใช้บุหรีไฟฟ้าต่อไป

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้กลุ่มนิสิต และเยาวชนในจังหวัดมหาสารคาม รู้เท่าทัน ข่าวปลอมเกี่ยวกับบุหรีไฟฟ้า

2. เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลือกรับข่าวสารในกลุ่มนิสิตและเยาวชนของจังหวัดมหาสารคาม ให้มีความถูกต้อง

4. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้

คือการที่ทำให้ นิสิต นักศึกษา และเยาวชนในจังหวัดมหาสารคาม ได้รับรู้ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า และกลุ่มเป้าหมายสามารถคัดกรองข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องก่อนจะมีการส่งต่อกันออกไป

5. ระบุกลุ่มเป้าหมายหลัก

นิสิต นักศึกษา และเยาวชน ในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ จังหวัดมหาสารคาม จำนวนไม่น้อยกว่า 100 คน

6. การวัดและประเมินผลการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย

การวัดและการประเมินผล จะใช้เครื่องมือแบบสอบถาม เพื่อสอบถามเกี่ยวกับ ความรู้ความเข้าใจของเรื่อง Fake news ภายหลังจากการเปิดรับชมคลิปวิดีโอ

7. แผนการทำงาน

แผนการทำงาน	ช่วงเวลาดำเนินงานปี พ.ศ. 2563					
	ต.ค.	ต.ค.	ต.ค.	พ.ย.	พ.ย.	พ.ย.
1. จัดประชุมวางแผนการทำงาน	10					
2. ส่งข้อเสนอการดำเนินงาน		25				
3. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง			20-30			
4. จัดทำโครงร่างบท			20.-30			
5. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล สัมภาษณ์แหล่งข้อมูล ถ่ายวิดีโอ				1-10		
6. พัฒนาเขียนบทสมบูรณ์ ตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับ				11-12		
7. ลงเสียง ตัดต่อ กราฟิก					13-15	
8. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลงาน					15	
9 .เผยแพร่ผลงาน					16-22	

10. ประเมินผลความรู้ความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมาย						23-24
11. เตรียมทำสื่อนำเสนอผลงาน						25
12. นำเสนอผลงาน และจัดส่งผลงาน						27

8. งบประมาณ (5,000 บาท)

ที่	รายการ	จำนวนเงิน (บาท)
1	ค่าเดินทางสำหรับลงพื้นที่	2,000
2	ค่าอาหาร	2,000
3	ค่าวัสดุอุปกรณ์	1,000
รวม (ห้าพันบาทถ้วน)		5,000

9. ผู้รับผิดชอบ

รายชื่อคณะทำงานประกอบด้วย

1. นายสหรัฐ สุวรรศรี 2. นายนพรัตน์ วงษ์เพชร 3. นางสาวศศิวิดี สร้อยทอง 4. นางสาวทักษิณา วรคจันทร 5. นาย อภิชัย ไชยแสน 6.นางสาว อุษณีย์ ชินกะธรรม 7. นางสาวจุฑารัตน์ เทศ 8. นางสาวสิริยากร สุนา

9. นางสาววิซชากร เผ่าผม 10. นางสาวปณิดา ศรีสว่าง 11. นางสาวณัฐธิดา
สร้อยแสง 12. นายอนุวัฒน์ พงษ์ศาสตร์ 13. นางสาวอารียา พงไพร
14. นายชนากร โกยะมั่ง 15. นางสาวอรุทัย อุภัยพรหม 16. นายสันติสุข
จันทร์สว่าง 17. นางสาวอมรรัสมี เจริญรัตน์ 18. นางสาวกรรภิรมย์ พลละคร
19. นางสาววรพรรณ คำสุวรรณ 20. นางสาวชนกานต์ อำนาจเจริญ

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์อังคณา พรหมรักษา อาจารย์ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์
คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โทรศัพท์ติดต่อ :
081-5442611

10. ระยะเวลาการผลิต 1 – 25 พฤศจิกายน 2563

หลังจากนั้น แต่ละทีมได้นำเสนอเค้าโครงเรื่อง (Treatment) ที่ตนเอง
จะผลิตก่อนพัฒนาเป็นบท (Script) และส่งมาให้ทางผู้รับผิดชอบในส่วนของ
โปรดิวเซอร์ในโครงการพิจารณา ปรับแก้ เพื่อให้การผลิตดำเนินต่อไปใน
ขั้นตอนถ่ายทำ

ตัวอย่างบทสรุปข่าวรู้เท่ากันข่าวปลอม
ประเด็นปัญหาวัคซีนไม่ฮาลาล มอ.ปัตตานี

ชื่อสรุป วัคซีน เวลา 3 นาที

ชื่อผู้เขียนบท : นางสาวอรรธมิกา เฟ่งบุญ ช่างภาพ : นายอมรเทพ วรณศรี

โปรดิิวเซอร์ควบคุมการผลิต : นางสาวณัชชา เพ็ชรสุวรรณ

ตัดต่อ : นายธนวัฒน์ ขาวพรทิพย์

ลำดับ	ภาพ	เสียง
1	ภาพกราฟิก จำนวนผู้ป่วย โรคหัด ภาพผู้คนใน จังหวัด ชายแดน ภาคใต้ ภาพข้อความ ผู้เสียชีวิตจาก ในข่าว ภาพข้อความ ในข่าวปลอม ที่อยู่ในโลก โซเชียล	บรรยาย: ปัจจุบันในจังหวัดชายแดนภาคใต้มี จำนวนผู้เสียชีวิตจากการไม่ได้รับวัคซีนเพิ่มขึ้น เป็นจำนวนมาก และจังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัด ที่มีผู้เสียชีวิตจากโรคหัดมากที่สุดของประเทศ สาเหตุเพราะชาวบ้านไม่นำบุตรหลานเข้ารับ วัคซีน เพราะเข้าใจว่า การฉีดวัคซีนจะทำให้ไม่ สบาย และมีส่วนผสมของสิ่งที่ไม่ฮาลาล รวมถึง ขัดต่อหลักศาสนาและการดำเนินชีวิต ความคิด เหล่านี้ เกิดจากการแพร่กระจายของข่าวปลอม เกี่ยวกับวัคซีนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน ภาคใต้

2	Voxpop ผู้หญิง มุสลิม	ปล่อยเสียง: ความเข้าใจเกี่ยวกับวัคซีนที่ไม่ฮาลาล มาจากเพชบุ๊ก หรือข่าวสารต่าง ๆ รวมไปถึงปัญหาสุขภาพ
3	ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการแพทย์ (มุสลิม) ตอบคำถาม	ปล่อยเสียง: ผู้เชี่ยวชาญอธิบายประเด็นเจลาตินหมูที่เป็นส่วนผสมในช่วงแรก และอธิบายการเปลี่ยนมาใช้เจลาตินจากวัวเพื่อแก้ไขให้เกิดความฮาลาล และมุมมองของนักการศาสนา ที่ยอมรับกรรมวิธีนี้
4	ภาพเด็ก ๆ ใน จังหวัด ชายแดน ภาคใต้ ภาพหน่วย แพทย์ ภาพการผลิต วัคซีน	บรรยาย: อีกหนึ่งข้อกังวลที่ทำให้ผู้ปกครองไม่นำบุตรหลานเข้ารับวัคซีน กับกระบวนการผลิตวัคซีนที่ไม่ฮาลาล หรือไม่ถูกหลักศาสนาอิสลาม แต่โดยแท้จริงแล้ว กระบวนการผลิตวัคซีนเป็นการนำเอาเอนไซม์ที่อยู่ในตับอ่อนของหมูไปสกัดและนำเชื่อมากรองอย่างละเอียดระดับนาโนเพื่อแยก Trypsin ออก ดังนั้น วัคซีนจึงไม่มีส่วนประกอบของ Trypsin ตัวนี้อยู่เลย ความกังวลของชาวบ้านเกิดจากการแพร่กระจายและบอกต่อข้อมูลที่ขาดการตรวจสอบ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ลงพื้นที่ให้ความรู้สร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับวัคซีนให้กับชาวบ้านสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจังหวัดอื่น ๆ

		ดังนั้น วัคซีนมีกระบวนการผลิตที่ฮาลาลถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ทุกคนสามารถเข้ารับวัคซีนได้เพื่อป้องกันโรคติดต่อ ซึ่งเป็นผลดีต่อตัวเองและสังคม
5	ได้รับวัคซีนภาพหน่วย การแพทย์ลงพื้นที่ให้ความ เข้าใจ	ดังนั้น วัคซีนมีกระบวนการผลิตที่ฮาลาลถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ทุกคนสามารถเข้ารับวัคซีนได้เพื่อป้องกันโรคติดต่อ ซึ่งเป็นผลดีต่อตัวเองและสังคม
	ชื่อน Logo โครงการ ชื่อนรายชื่อ ผู้ผลิต	

ตัวอย่างบทสื่อบทข่าวรู้เท่าทันข่าวปลอม

ประเด็น อื้อจ้ออื้อจ่า พลิตโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ชื่อสื่อบท อื้อจ้ออื้อจ่า เวลา 3 นาที

ชื่อผู้เขียนบท นางสาวอรรณี วิลัย

ช่างภาพ นายอริพงศ์ วาณิชยานุเคราะห์ / นางสาวอุดมพร ชาวลิแสน

โปรดิวเซอร์ผู้ควบคุมการผลิต

อาจารย์รัชชัย ดวงไทย / นางสาว อรรณี วิลัย

ตัดต่อ นายชุตติพงศ์ ใจสุด / นางสาวอัจจิมา ทองอนู ลำดับ ภาพ เสียง

ลำดับ	ภาพ	เสียง
1	- ขึ้นแถบชื่อเรื่อง - การทานต้นอ้อกับ - น้ำผึ้งนั้น ส่งผล - อย่างไร? - น้ำผึ้งกับต้นอ้อ - มุมระดับสายตา (Eye-level shot)	เสียงบรรยาย อื้อจ้ออื้อจ่า คือพิธีกรรมอะไร จะส่งผล อย่างไรเมื่อรับประทานไป แล้ว ? พิธีกรรมล้านนามีความเชื่อมาตั้งแต่ บรรพบุรุษในสมัยล้านนาทางภาคเหนืออย่าง จ.เชียงราย โดยการรับประทานน้ำผึ้ง ป่าบริสุทธิ์ที่เดือนห้าที่บรรจุอยู่ในปล้องของ ต้นอ้อซึ่งเล่าขานกันใน ชื่อ “อื้อจ้ออื้อจ่า” หรือ “พญาอ้อ”
2	- การใช้ชีวิตของผู้คนใน	เสียงบรรยาย

	หมู่บ้าน - ภาพเด็กในหมู่บ้าน - ภาพนักเรียนที่กำลังเรียนเขียนหนังสือ - ภาพพระยะโกสปานกลาง (Medium Long Shot / MLS)	ชาวเขียงรายหรือแม้แต่ชาวจังหวัดใกล้เคียงในภาคเหนือมักอยากให้นักเรียนมีความเฉลียวฉลาด..... ผู้ปกครองจึงมักนำบุตรหลานเข้าร่วมพิธีกรรมที่สามารถทำให้นักเรียนของตนมีความฉลาดหลักแหลม ชยันหมั่นเพียร และมีหน้าที่การงานที่ดี ในอดีตเชื่อกันว่าการที่จะทำให้คนสนใจการเรียนและสามารถจดจำหนังสือคือการใช้สมุนไพรตามธรรมชาติที่มีสรรพคุณช่วยเรื่องการจำ ปัจจุบันพิธีกรรมต่าง ๆ เริ่มเลือนหายไปมนุษย์แทบไม่ต้องใช้ความคิดเพราะมีสิ่งช่วยจดจำ การท่องจำเหมือนสมัยก่อนนั้นจึงหมดความสำคัญไป
3	ภาพสัมภาษณ์ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ในการทานอ้อจ้ออ้อจำ - ขึ้นแถบชื่อแม่ - ภาพพระยะปานกลาง (Medium Shot/MS)	เสียงสัมภาษณ์แม่ - เคยพาลูกไปเข้าพิธีกรรมอยู่นะคะ นานแล้ว มันเป็นความเชื่อที่บอกต่อ ๆ กันมา - พาไปกินอ้อจ้ออ้อจำ เขาบอกว่ามันจะช่วยให้มีความจำดีเรียนหนังสือเก่ง บางคนสอบได้ทีหนึ่ง บางคนกินแล้วตอนนี้ประสบผลสำเร็จเป็นหมอบเป็นตำรวจกันเยอะละก็คิดว่ามันน่าจะได้ผลดีจริง ๆ เลยให้ลูกกินดู

4	การเตรียมของทำพิธี - ภาพระยะปานกลาง (Medium Shot/MS) - ภาพการกินข้อจืดข้อจ๋า - ภาพระยะใกล้ปานกลาง (Medium Close-Up /MCU)	เสียงบรรยาย โดยขั้นตอนการรับประทานหลังจากการทำพิธีเสร็จสิ้น จะแบ่งไปตามลักษณะรูปร่างหรือช่วงอายุของผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมซึ่งสามารถรับประทานได้ตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงวัยชรา สำหรับเด็กรับประทานปล้องข้อที่บรรจุน้ำผึ้งได้ตั้งแต่เริ่มมีฟันขึ้น โดยให้รับประทานส่วนที่อ่อนที่สุดของต้นข้อ ช่วงวัยรุ่นสามารถทานปล้องต้นข้อในขนาดปกติ และบางครั้งอาจดูตามลักษณะรูปร่างของผู้เข้าร่วมพิธีกรรม เช่น หากมีรูปร่างใหญ่ก็จะได้ทานปล้องต้นข้อขนาดใหญ่ที่บรรจุน้ำผึ้งไว้ในปล้องต้นข้ออย่างพอดีคำ
5	- ภาพการเข้าร่วมพิธีกรรมโดยการนำกระบอกล้อมมาวัดนิ้ว - ขึ้นแถบชื่อเรื่อง การทานต้นข้อกับน้ำผึ้งนั้น ส่งผลอย่างไร	เสียงสัมภาษณ์เนท เมื่อตอนเด็ก ๆ เคยกินค่ะ แม่จะพาไปทำพิธีกรรมตามแบบของภาคเหนือ คนทำพิธีเขาจะเอากะบอกต้นข้อให้เรา ในกระบอกละมีน้ำผึ้งแล้วให้เรากินทั้งกระบอกละต้องเคี้ยวกระบอกละด้วย แต่ไม่กลืนกระบอกละต้นข้อนะคะ เราจะคายออกหลังจากเคี้ยวเสร็จ ความรู้สึกตอนที่เคี้ยวมันหวาน ๆ ค่ะ
6.	ภาพการเข้าร่วม	เสียงบรรยาย

	พิธีกรรมโดยการนำ กระบอกธนูมาวัดนิ้ว - ขึ้นแถบชื่อเรื่อง การ ทานต้นธนูกับน้ำผึ้ง นั้น ส่งผลอย่างไร - ภาพระยะปานกลาง (Medium Shot/MS)	ชาวภาคเหนือส่วนใหญ่เชื่อว่า ผู้ใดผ่านการ กินธนูจืดธนูจืด แม้ว่าสมองทึบ สติปัญญาไม่ เอาไหน ก็จะกลายเป็นคนมีสติปัญญาเป็น เลิศ สามารถท่องจำได้ดี ซึ่งพิธีกรรม ดังกล่าวจะมีการจัดไม่บ่อยนักในหนึ่งปีจะมี การจัดพิธีกรรมเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น ผู้ที่เป็น ผู้นำประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเป็น พระสงฆ์ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว พิธีกรรม ธนูจืดธนูจืด จึงเป็นการสร้างเสริม ทางจิตใจให้เกิดความเชื่อมั่นในสติปัญญา และความสามารถของตนเอง เป็นอีก กระบวนการที่ช่วยลดปมด้อยของคนที่คิดว่า ตนเองมีความจำไม่ดี สติปัญญาไม่ดี และ ช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับคนที่มีความจำที่ ดีอยู่แล้วอีกด้วย
7	- ภาพสัมภาษณ์แพทย์ ที่มีความรู้เรื่อง สรรพคุณของ สมุนไพร - ขึ้นแถบชื่อแพทย์และ ตำแหน่ง - กราฟิกสรรพคุณต้น ธนูและน้ำผึ้ง - ภาพระยะปานกลาง	เสียงสัมภาษณ์หมอ กล่าวถึงการทานธนูจืดธนูจืด - การทานต้นธนูกับน้ำผึ้งมาจากความเชื่อ ของชาวบ้านที่ว่าจะช่วยให้ฉลาด ช่วย บำรุงสมอง ทำให้บุตรหลานหรือผู้ที่ได้ ทานมีความขยันขึ้นหลังจากกินไปแล้ว ความจริงมันไม่มีสิ่งไหนที่เรากินปุ๊บแล้ว จะฉลาดเลยหรือจะขยันขึ้นมาทันทีเลย - อย่างน้ำผึ้งมีสรรพคุณเป็นได้ทั้งอาหาร

	(Medium Shot/MS)	และยารักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แผลและลดการอักเสบโดยให้ใช้น้ำผึ้งทาบริเวณที่ถูกไฟไหม้น้ำร้อน ทั้งยังเป็นยา ระบายและแก้ท้องเสียแก่การนอนไม่หลับ มีส่วนช่วยบำรุงสมอง ยังสามารถใช้เป็น ส่วนผสมบำรุงผิวพรรณได้อีกด้วย ใน ส่วนของต้นอ้อมีสรรพคุณที่สามารถใช้ได้ ทั้งราก ลำต้น มาเป็นยาจะมีรสขม ออก รสเย็นช่วยเรื่องอาการเจ็บคอหรือเหงือก บวมได้ - เพราะฉะนั้นการทานต้นอ้อกับน้ำผึ้งตาม ความเชื่อของชาวบ้าน ไม่ใช่จะกินแล้ว ฉลาดเลย ถึงแม้จะมีส่วนช่วยในการบำรุง สมอง หรือช่วยเสริมสร้างความจำ แต่ การที่จะทำให้เกิดความฉลาดหรือความ ขยันเพิ่มมากขึ้นนั้น มันน่าจะไม่เกี่ยวกับ การกินสมุนไพรหรือยาใด ๆ แต่มันขึ้นอยู่กับ ความพยายามของตนเองในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ถ้าเราขยันหมั่นหาความรู้มันก็ จะช่วยส่งผลให้เราประสบผลสำเร็จ ซึ่ง การกินสมุนไพรหรืออาหารเสริมต่าง ๆ มันก็แค่ช่วยบำรุงร่างกายให้มีสุขภาพดี และแข็งแรงเท่านั้นค่ะ
8	ภาพขณะทานอ้อจืดอ้อ	เสียงบรรยาย

	จำ - ภาพระยะปานกลาง (MediumShot/MS) - ภาพระยะไกลปานกลาง (Medium Long Shot / MLS) - ขึ้นแถบชื่อเรื่อง การทานต้นอ้อกับน้ำผึ้งนั้น ส่งผลอย่างไร	พิธีกรรมความเชื่อทางภาคเหนือ “อ้อจ้ออ้อจำ” ทั้งต้นอ้อและน้ำผึ้งป่าบริสุทธิ์เดือนห้า มีสรรพคุณที่ดีต่อร่างกายมีส่วนช่วยในเรื่องการบำรุงร่างกาย ผิวพรรณ รวมถึงการบำรุงสมอง ส่วนประกอบของพิธีกรรมดังกล่าวทั้งต้นอ้อและน้ำผึ้งไม่มีสรรพคุณที่ทำให้เกิดความพยายาม ความเฉลียวฉลาด ที่สามารถรับประทานก่อนสอบแล้วสอบติดทันทีทันใด แต่การรับประทาน อ้อจ้ออ้อจำเป็นเพียงกุสโลบายของคนโบราณโดยใช้พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับต้นอ้อและน้ำผึ้ง สร้างความมั่นใจให้แก่บุตรหลาน เนื่องจากต้องการให้บุตรหลานมีความขยันหมั่นเพียรและตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้มีอาชีพการงานที่ดีในอนาคต
9	ระบูกากาบ - กล่าวจบที่ห้องส่ง - ภาพระยะปานกลาง (MediumShot/MS) - ขึ้นแถบแนะนำชื่อผู้ปิดรายการ	เสียงปิดรายการ ความเชื่อและพิธีกรรม กลายเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้เฒ่าผู้แก่ยังให้แง่คิดเตือนใจกับการทาน อ้อจ้ออ้อจำ ว่าควรรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนให้เหมือนต้นอ้อที่ไม่แตกหักเมื่อได้ลม และให้ขยันเหมือนผึ้ง เมื่อเข้าไปอยู่ในรังใด ก็จะเป็นที่รักในรังคมนั้น

รวมผลงานสื่อบของผู้ฝึกอบรม Production Plan โครงการ Fake News Fighter

ภาพที่ 41 จากสื่อบ บูห์รีไฟฟ้า ความจริงที่ถูกซ่อน
ผลงานนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภาพที่ 42 จากสื่อบ ทานมังคุดกับน้ำตาลจะทำให้เสียชีวิต
ผลงานนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาพที่ 43 จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า ที่มาลงร้าย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ภาพที่ 44 จากสื่อบุหรี่ไฟฟ้า วัคซีนกับชาลาล ผลงานนักศึกษา มอ.ปัตตานี

ภาพที่ 45 จากสื่อบีบีซี วาทโทรศัพท์ไว้ข้างหมอน เสี่ยงเป็นมะเร็ง?
ผลงานนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

ภาพที่ 46 จากสื่อบีบีซี ข้อจ้อข้อจำ ผลงานนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ภาพที่ 47 จากสื่อบีบีบี โดนฝนทำให้เป็นหวัดจริงหรือ?
ผลงานนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพที่ 48 จากสื่อบีบีบี เมืองยังเย็นหรือ?
ผลงานนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ภาพที่ 49 จากสกริปป์ ยา PrEP รักษา HIV จริงหรือ?
ผลงานนักศึกษาวิทยาลัยนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาพที่ 50 จากสกริปป์ รับประทานอาหารแช่แข็ง เสี่ยงเป็นมะเร็ง?
ผลงานนักศึกษาศาสนาและการจัดการปัญหาวิวัฒน์

ภาพที่ 51 จากสื่อบีบี Fake News Fake Filler

ผลงานนักศึกษาคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Social lab: การวัดผล Fact-Checking Movement

การทำ Social lab เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ Fake News Fighter ในส่วนของการอบรม Production และผลิตสื่อบีบีข่าวรู้เท่าทันข่าวปลอม และเนื่องจากโจทย์สำคัญคือการสะท้อนปัญหาข่าวปลอมที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งผู้อบรมส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา คำว่าชุมชนท้องถิ่นในที่นี้จึงหมายถึงรวมถึงภูมิภาค จังหวัด ชุมชน หรือภายในรั้วมหาวิทยาลัย การนำเสนอประเด็นข่าวปลอม และการนำผลงานที่ได้ไปนำเสนอผ่านกลุ่มเป้าหมาย เป็นกระบวนการ Social Lab ในเชิงพื้นที่ (Space) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัย (Safe Space) หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ที่ได้รับผลกระทบ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้กำหนดนโยบาย หรือในหลายกรณีอาจรวมคู่ขัดแย้ง ผู้ที่เห็นต่าง เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมกันเรียนรู้

การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย Social lab ของแต่ละกลุ่มถูกกำหนดขึ้นประมาณ 100 คนขึ้นไป แต่มีบางมหาวิทยาลัยที่ไม่อาจได้ครบตามจำนวนจากข้อจำกัดเรื่องกิจกรรมและการหยุดการเรียนการสอน ซึ่งมีชุดคำถามการประเมินที่กำหนดไว้คือ

คำถาม	คะแนนประเมิน
ท่านเข้าใจในข้อมูลที่สื่อนำเสนอในระดับใด	ไม่เข้าใจ-เข้าใจมาก (ในระดับใด 1-10)
ท่านเชื่อว่าข้อมูลที่สื่อนำเสนอเป็นเรื่องจริงในระดับใด	ไม่ใช่เรื่องจริง-เป็นเรื่องจริงมาก (ในระดับใด 1-10)
ท่านจะนำความรู้ที่ได้จากสื่อที่นำเสนอไปปฏิบัติในระดับใด	ไม่นำไปปฏิบัติ-นำไปปฏิบัติมาก (ในระดับใด 1-10)
ท่านคิดว่าสื่อที่นำเสนอจะมีประโยชน์ต่อผู้อื่นในระดับใด	ไม่มีประโยชน์-มีประโยชน์มาก (ในระดับใด 1-10)
ท่านต้องการให้นำสื่อนี้ไปนำเสนอให้ผู้อื่นชมในระดับใด	ไม่ต้องการ-ต้องการมาก (ในระดับใด 1-10)

wa Social lab

เมื่อผู้อบรมแต่ละสถาบันนำผลงานของตนเองไปเปิดให้กลุ่มเป้าหมายได้รับชม และสะท้อนความรู้ความเข้าใจผ่านแบบประเมิน มีผลดังนี้

1. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

นำเสนอประเด็น วัดขึ้นกับศาลาล นำเสนอผ่านเพจ The Bumitani จำนวน 172 คน ที่ตอบคำถามช่วงระหว่างวันที่ 22-26 พ.ย.2563 โดยส่งแบบสรุปดังนี้

ในกลุ่มตัวอย่าง 100 คน มีความเข้าใจในข้อมูลที่นำเสนอในระดับใด โดยให้คะแนนตั้งแต่ 1-10 ตามลำดับความเข้าใจ ผลสำรวจพบว่า เข้าใจมากที่สุดจำนวน 100 คนหรือคิดเป็น ร้อยละ 57.5 รองลงมาคือร้อยละ 26.4 และ 11.5 ร้อยละ 2.9 และ 1.7 ตามลำดับ และเมื่อถามว่าเชื่อในข้อมูลที่นำเสนอเป็นเรื่องจริงระดับใด พบว่าตอบคำถามถึงร้อยละ 60.6 หรือ 106 คน ที่เชื่อมั่นในข้อมูลจริง รองลงมาคือ จำนวน 39 คน หรือร้อยละ 22.3 เมื่อถามว่า จะนำความรู้ที่ได้จากสื่อที่นำเสนอไปปฏิบัติระดับใด มีผู้ตอบคำถามร้อยละ 57.5 ที่ให้คะแนนเต็ม 10 ในคำถามนี้ และคิดว่ามีประโยชน์ต่อผู้อื่นถึงร้อยละ 61.7

2. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

นำเสนอประเด็น รับประทานมังคุดคู่กับน้ำตาลทำให้เสียชีวิต

สำรวจแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่าง 100 คน มีความเข้าใจในข้อมูลที่นำเสนอในระดับใด โดยให้คะแนนตั้งแต่ 1-10 ตามลำดับความเข้าใจ ผลสำรวจพบว่า เข้าใจมากที่สุดจำนวน 90 คนหรือคิดเป็น ร้อยละ 90 รองลงมาคือร้อยละ 5 ร้อยละ 3.2 และ 2.8 ตามลำดับ และเมื่อถามว่าเชื่อในข้อมูลที่นำเสนอเป็นเรื่องจริงระดับใด พบว่าตอบคำถามถึงร้อยละ 81 หรือ 80 คนที่เชื่อมั่นในข้อมูลจริง รองลงมาคือ จำนวน 19 คน หรือร้อยละ 19 เมื่อถามว่า

จะนำความรู้ที่ได้จากสื่อที่นำเสนอไปปฏิบัติระดับใด มีผู้ตอบคำถามร้อยละ 60 ที่ให้คะแนนเต็ม 10 ในคำถามนี้ และคิดว่ามีประโยชน์ต่อผู้อื่นถึงร้อยละ 80

ชุดคำถาม	ผลสำรวจ(ร้อยละ)
ความเข้าใจข้อมูล	90
ความน่าเชื่อถือของข้อมูล	81
นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ	60
มีประโยชน์ต่อผู้อื่น	80

3. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

นำเสนอประเด็น อ้อจ้ออ้อจำ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน โดยผลสำรวจแสดงเป็นค่าเฉลี่ยดังนี้

Statistics		a1	a2	a3	a4	a5
N	Valid	100	100	100	100	100
	Missing	0	0	0	0	0
Mean ค่าเฉลี่ย		7.5700	7.7200	7.8700	7.4300	6.7700
Std. Deviation		1.90297	1.86450	1.91039	1.96049	2.30439

4. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

นำเสนอประเด็น แต้บแต่ เมืองยั้งมะเร็ง

ในกลุ่มตัวอย่าง 100 คน มีความเข้าใจในข้อมูลที่นำเสนอในระดับใด โดยให้คะแนนตั้งแต่ 1-10 ตามลำดับความเข้าใจ ผลสำรวจพบว่า เข้าใจมากที่สุดจำนวน 50 คนหรือคิดเป็น ร้อยละ 50 รองลงมาคือร้อยละ 45 และร้อยละ 5 ตามลำดับ และเมื่อถามว่าเชื่อในข้อมูลที่นำเสนอเป็นเรื่องจริงระดับใด พบว่าตอบคำถามถึงร้อยละ 60 หรือ 60 คนที่เชื่อมั่นในข้อมูลจริง รองลงมาคือ จำนวน 20 คน หรือร้อยละ 20 เมื่อถามว่า จะนำความรู้ที่ได้จากสื่อที่นำเสนอไปปฏิบัติระดับใด มีผู้ตอบคำถามร้อยละ 77 ที่ให้คะแนนเต็ม 10 ในคำถามนี้ และคิดว่ามีประโยชน์ต่อผู้อื่นถึงร้อยละ 70

5.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นำเสนอประเด็น บุหรี่ไฟฟ้า: ความจริงที่ถูกซ่อน มีผู้รับชมและทำแบบประเมินจำนวน 61 คนสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ท่านเข้าใจในข้อมูลที่สื่อนำเสนอในระดับใด

ไม่เข้าใจ			ระดับ						เข้าใจมาก	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	0	6.56	14.75	4.92	3.28	9.84	6.56	13.11	16.39	27.87

ค่าเฉลี่ย 9.39

2. ท่านเชื่อว่าข้อมูลที่ลื่อนำเสนอเป็นจริงในระดับใด

ไม่ใช่เรื่องจริง			ระดับ						เป็นเรื่องจริงมาก	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.64	0	4.92	14.75	4.92	6.56	4.92	6.56	14.75	11.48	27.87

ค่าเฉลี่ย 8.94

3. ท่านจะนำความรู้ที่ได้จากลื่อนำเสนอไปปฏิบัติในระดับใด

ทำไปปฏิบัติน้อย			ระดับ						ทำไปปฏิบัติมาก	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.64	1.64	6.56	8.20	6.56	4.92	6.56	3.28	11.48	14.75	32.79

ค่าเฉลี่ย 8.94

4. ท่านคิดว่าสื่อที่นำเสนอจะมีประโยชน์ต่อผู้อื่นในระดับใด

มีประโยชน์น้อย			ระดับ						มีประโยชน์มาก	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.64	0	8.20	9.84	4.62	3.28	6.56	4.92	11.48	16.39	32.79

ค่าเฉลี่ย 9.09

5. ท่านต้องการให้นำสื่อนี้ไปนำเสนอให้ผู้อื่นชมในระดับใด

ต้องการน้อย			ระดับ					ต้องการมาก		
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.64	1.64	6.56	9.84	4.92	3.28	3.28	4.92	9.84	16.39	37.70

ค่าเฉลี่ย 9.09

ค่าเฉลี่ยของแต่ละระดับ

ค่าเฉลี่ยของแต่ละระดับ											
ระดับ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ค่าเฉลี่ย	1.31	0.66	6.56	11.48	5.25	4.26	6.23	5.25	12.13	15.08	31.80

สรุปได้ว่าจากผลการประเมินแสดงให้เห็นถึงผู้ตอบแบบประเมินมีความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อที่นำเสนอมากที่สุดเฉลี่ย 9.39 และเห็นว่าสื่อที่นำเสนอเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสามารถนำไปปฏิบัติได้เฉลี่ยแล้ว 9.09 , 8.94 ตามลำดับ นอกจากนี้ค่าเฉลี่ยของแต่ละระดับของแต่ละข้อมีความเข้าใจมากที่สุดอยู่ที่ระดับ 10 เฉลี่ย 31.80

6. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน) นำเสนอประเด็น Fake News Fake Filler

มีผู้ทำแบบสอบถามจำนวน 65 คน คิดเป็นหญิง 52.3% LGBTQ+ 24.6% ชาย 16.9% ไม่ต้องการระบุอีก 6.2% จากแผนภูมิคำตอบแบบฟอร์ม

ข้อคำถาม: ท่านเข้าใจในข้อมูลที่สื่อนำเสนอในระดับใด มีผู้เข้าใจ 3 ลำดับแรกตามลำดับ คือ ระดับ 10 คิดเป็น 27.7% , ระดับ 8 คิดเป็น 26.2% , ระดับ 9 คิดเป็น 21.5%

- ท่านเชื่อว่าข้อมูลที่สื่อนำเสนอเป็นเรื่องจริงในระดับใด 3 ลำดับแรก ตามลำดับ คือ ระดับ 8 คิดเป็น 29.2%, ระดับ 10 คิดเป็น 26.2%, ระดับ 9 คิดเป็น 23.1%
- ท่านจะนำความรู้ที่ได้จากสื่อที่นำเสนอไปปฏิบัติในระดับใด 3 ลำดับแรก ตามลำดับ คือ ระดับ 8 คิดเป็น 32.3%, ระดับ 9 คิดเป็น 21.5% , ระดับ 10 คิดเป็น 18.5%
- ท่านคิดว่าสื่อที่นำเสนอจะมีประโยชน์ต่อผู้อื่นในระดับใด 3 ลำดับแรก ตามลำดับ คือ ระดับ 10 คิดเป็น 30.8% , ระดับ 9 คิดเป็น 21.5%, ระดับ 7 คิดเป็น 20%
- ท่านต้องการให้นำสื่อนี้ไปนำเสนอให้ผู้อื่นชมในระดับใด 3 ลำดับแรก ตามลำดับ คือ ระดับ 10 คิดเป็น 29.2% , ระดับ 8 คิดเป็น 21.5% , ระดับ 9 คิดเป็น 20%

7. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (วิทยาลัยนวัตกรรม)

นำเสนอประเด็น ยา PrEP รักษา HIV จริงหรือ? มีผู้กรอกแบบประเมินหลังรับชมสื่อบทข่าวจำนวน 114 คน และพบว่า ในเรื่องความเข้าใจในข้อมูลที่นำเสนอ มีผู้ตอบแบบสำรวจมีความเข้าใจสูงสุด ร้อยละ 61.4 และ 23.7 ตามลำดับ ส่วนความเชื่อเรื่องการนำเสนอเป็นเรื่องจริงหรือไม่ ร้อยละ 61.4 เชื่อว่าเป็นเรื่องจริง รองลงมา คือ 22.8 และ 9.6 ตามลำดับ ส่วนคำถามความรู้ที่ได้จากสื่อที่นำเสนอไปปฏิบัติระดับใด ผลสำรวจพบว่า ผู้ตอบคำถามร้อยละ 44.7 หรือจำนวน 51 คน เชื่อว่านำไปปฏิบัติได้ระดับสูงสุด รองลงมาคือร้อยละ 40.4 หรือจำนวน 46 คน ส่วนคำถามว่าต้องการให้นำเสนอสื่อนี้

ไปสู่ผู้ชมอื่นในระดับใด ผู้ตอบคำถามร้อยละ 64 จำนวน 73 คนต้องการให้นำเสนอแก่ผู้อื่นได้รับชมด้วย (ชมรายละเอียดในตารางแนบ)

8. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นำเสนอประเด็น ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับสถานการณ์ โควิด-19 มีการสำรวจความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ชมสื่up่าวทางออนไลน์จำนวน 88 คน

ชุดคำถาม	ผลสำรวจ(ร้อยละ)
ความเข้าใจข้อมูล	66
ความน่าเชื่อถือของข้อมูล	58
นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ	44.2
มีประโยชน์ต่อผู้อื่น	51

9. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นำเสนอประเด็น วางโทรศัพท์ไว้ข้างหมอน เลี่ยงเป็นมะเร็ง สำหรับคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจ พบว่าให้คะแนนเต็ม 10 ร้อยละ 15.5 คะแนน 9 ร้อยละ 14.4 ให้ 8 ร้อยละ 20.6 และ ให้ 7 คะแนนร้อยละ 22.7 ซึ่งเป็นจำนวนที่มากที่สุด

ส่วนความเชื่อว่าข้อมูลที่นำเสนอเป็นเรื่องจริงระดับใด ร้อยละ 22.7 ให้ระดับ 10 และร้อยละ 18.6 ให้ระดับ 9 คำถามเกี่ยวกับการนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติระดับใด ร้อยละ 18.9 ให้ระดับ 10 ร้อยละ 16.8 ให้ระดับ 9 ร้อยละ 22.1 ให้ระดับ 8 และร้อยละ 18.9 ให้ระดับ 7 เมื่อถามว่ามีประโยชน์กับผู้อื่นอย่างไร ผู้ตอบแบบสำรวจร้อยละ 25.3 ให้คะแนนระดับ 10 และ 24.2 ให้

ระดับ 9 ส่วนคำถามสุดท้าย คือต้องการให้นำสื่อนี้ไปนำเสนอให้ผู้อื่นชม พบว่า ร้อยละ 39.6 และ 16.7 ต้องการให้นำไปเสนอแก่ผู้อื่นชมมากที่สุดตามลำดับ

10. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

นำเสนอประเด็น การรับประทานอาหารแช่แข็งเสี่ยงเป็นมะเร็ง สํารวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 คน พบว่า ในคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจต่อ ประเด็นที่นำเสนอ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.6 หรือจำนวน 24 คน ให้คะแนน เต็ม 10 และให้คะแนนระดับ 9 ร้อยละ 33.4 หรือจำนวน 14 คน และร้อยละ 22.5 ให้คะแนนระดับ 8 ส่วนคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงที่ นำเสนอ ร้อยละ 66.5 หรือ 29 คนให้คะแนนเต็ม 10 ร้อยละ 24.2 หรือจำนวน 10 คนให้คะแนนระดับ 9 และมีจำนวนร้อยละ 5 หรือจำนวน 2 คนที่ให้คะแนน 1 ซึ่งอยู่ในระดับที่ไม่น่าเชื่อถือ

คำถามเกี่ยวกับความมีประโยชน์ต่อผู้อื่น ร้อยละ 88 หรือจำนวน 38 คนที่ให้คะแนนเต็ม 10 ส่วนจะนำไปให้ผู้อื่นชมต่อ ร้อยละ 44.5 หรือจำนวน 19 คนให้คะแนนเต็มสิบ และร้อยละ 38 หรือจำนวน 16 คนที่ให้คะแนนระดับ 8

11. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

นำเสนอประเด็น บุหรี่ไฟฟ้า ที่มาลงร้าย มีผู้ทำแบบประเมิน 52 คน ทำแบบสำรวจเกี่ยวกับความเข้าใจร้อยละ 17.3 ให้ระดับ 10 และ 15.4 ให้ระดับ 9 ร้อยละ 21.2 ให้ระดับ 8 และพบว่า ร้อยละ 1.9 ให้ระดับ 1 และ 2 ส่วนให้ ระดับ 3 มีจำนวนร้อยละ 3.8 ระดับ 4 จำนวนร้อยละ 5.8 และระดับ 5 สูงถึง ร้อยละ 11.5 ซึ่งผู้ชมคลิบมีความเข้าใจในข้อมูลที่สื่อนำเสนอค่าเฉลี่ย 7.15 โดย ระดับของความเข้าใจที่มีผู้ตอบมากที่สุด คือ มากที่สุดในระดับ 8 จำนวน 11 คน คิดเป็น 21.2%

ผู้ชมคลิบเชื่อว่าข้อมูลที่สื่อนำเสนอเป็นเรื่องจริง ค่าเฉลี่ย 6.52 โดย ระดับของความเชื่อที่มีผู้ตอบมากที่สุด คือ มากที่สุดในระดับ 7 จำนวน 10 คน คิดเป็น 19.2% ผู้ชมคลิบจะนำความรู้ที่ได้จากสื่อที่นำเสนอไปปฏิบัติค่าเฉลี่ย

6.62 โดยระดับของการนำไปปฏิบัติที่มีผู้ตอบมากที่สุด คือ มากที่สุดในระดับ 8 จำนวน 11 คน คิดเป็น 21.2%

ผู้ชมคลิปปิดว่าสื่อที่นำเสนอจะมีประโยชน์ต่อผู้อื่นค่าเฉลี่ย 6.63 โดยระดับของความเป็นประโยชน์ที่มีผู้ตอบมากที่สุด คือ ปานกลางในระดับ 5 จำนวน 10 คน คิดเป็น 19.2% และระดับมากที่สุด ในระดับ 9 และ 10 ในจำนวนที่เท่ากันคือ 8 คน คิดเป็น 15.4% ผู้ชมคลิปปิดต้องการให้นำสื่อนี้ไปนำเสนอให้ผู้อื่นชม ค่าเฉลี่ย 6.96 โดยระดับของความถี่ที่ต้องการที่มีผู้ตอบมากที่สุด คือ มากที่สุดในระดับ 5 จำนวน 11 คน คิดเป็น 21.2%

12. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นำเสนอประเด็น โดนฝนทำให้เป็นหวัตจริงหรือ มีผู้ทำแบบประเมิน 50 คน ในประเด็นความเข้าใจ ให้คะแนนระดับ 10 ร้อยละ 38.5 และ 22.6 มากที่สุดตามลำดับ ส่วนประเด็นข้อมูลที่น่าสนใจจริงระดับใด ผู้ตอบแบบสำรวจร้อยละ 53.6 และ 29.4 ให้ระดับ 10 และ 9 ตามลำดับ

ประเด็นการนำความรู้ที่ได้จากสื่อไปปฏิบัติ ผู้ตอบแบบสำรวจร้อยละ 28.4 และ 20.3 ให้คะแนนระดับ 10 และ 9 ส่วนคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ของสื่อต่อผู้อื่น ร้อยละ 24.3 ให้ระดับ 10 และร้อยละ 26.2 ให้คะแนนระดับ 9 และคำถามเกี่ยวกับความต้องการให้นำสื่อนี้ไปนำเสนอให้ผู้อื่นชมหรือไม่ ผู้ตอบแบบสำรวจร้อยละ 14.6 ให้ระดับ 10 แต่มากที่สุดคือให้ระดับ 8 ร้อยละ 27.8 และให้ระดับ 6 ที่ร้อยละ 10.6 และยังมีผู้ให้ระดับ 4 ร้อยละ 9.5

ขั้นตอนส่งให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของโครงการพิจารณา

แบบประเมินคะแนนและเกณฑ์การพิจารณาการผลิตคลิปวิดีโอข่าวปลอมด้านสุขภาพในท้องถิ่น โครงการ Fake News Fighter มีดังนี้

หลักเกณฑ์การพิจารณาและการจัดแบ่งคะแนนแต่ละเกณฑ์ (คะแนนเต็ม 100 คะแนน)

เกณฑ์พิจารณา	คะแนน	หมายเหตุ
ความน่าสนใจของประเด็น (10 คะแนน)		
ความคิดสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอ (20 คะแนน)		
ความถูกต้องครบถ้วนของเนื้อหาแต่ละส่วน (30 คะแนน)		
การใช้ Fact Checker ตรวจสอบข้อเท็จจริง (40 คะแนน)		

การประกาศผลรางวัล

ทีมที่ได้รางวัลทั้ง 5 รางวัล จะได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ ออกอากาศในช่องทางของสำนักข่าวไทย อสมท ซึ่งการประกาศผลในโครงการ Fake News Fighter จัดขึ้นที่บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ซึ่งในเวทีรอบสุดท้าย จะให้แต่ละทีมส่งตัวแทนขึ้นไปนำเสนอ (Present) เนื้อหาของสืู่ปข่าวปลอมเพื่อสุขภาพที่แต่ละกลุ่มดำเนินการผลิต โดยวางหลักการนำเสนอไว้ 3 ข้อคือ

ความน่าสนใจของประเด็น

กระบวนการทำงาน

เป้าหมายที่ผลงานต้องการสร้างความเปลี่ยนแปลง

และในหลังจากนำเสนอเสร็จสิ้น เข้าสู่การเปิดผลงานให้ชมบนเวที ก่อนเข้าสู่กระบวนการซักถาม แสดงความเห็น ให้ข้อเสนอแนะจากกรรมการ เพื่อให้ผู้ฝึกอบรมที่เป็นผู้ผลิตได้รับประโยชน์จากกระบวนการผลิตผลงานเพื่อหากล้างข่าวปลอมไปประยุกต์ใช้ในการทำงานต่อไป และเมื่อเสร็จสิ้นความเห็นจากคณะกรรมการ เข้าสู่การประกาศผลรางวัลในเวทีรอบสุดท้าย ดังนี้

ประเภทรางวัล	มหาวิทยาลัยที่ได้รับรางวัล
The Conqueror : อัศวินผู้พิชิต คะแนนรวมสูงสุดทุกด้าน	วัดชินกับ ฮาลาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี
The Champion : ประเด็นยอดเยี่ยม	กินมั่งคุดคู่กับน้ำตาลอาจทำให้เสียชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
The Corrector : สุดยอด Fact checker ตรวจสอบ ข้อเท็จจริง	บุหรืไฟฟ้า ที่มา ลงร้าย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
The Master : ความสร้างสรรค์วิธี เล่าเรื่อง	อ้อจ้อ อ้อจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
The Victor : เนื้อหาครบถ้วน สมบูรณ์	บุหรืไฟฟ้า ความจริงที่ถูกซ่อน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

หลังเสร็จกิจกรรมจากเวทีรอบสุดท้าย ทางผู้ฝึกอบรมที่ได้รับรางวัล
ทั้ง 5 รางวัลนำเนื้อหาที่ได้รับการเสนอแนะ และความเห็นเพิ่มเติมจาก
คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไปปรับแก้ไข ก่อนส่งให้ทางโครงการ เพื่อนำส่ง
เผยแพร่ออกอากาศในสำนักข่าวไทย อสมท ต่อไป

ถอดบทเรียน ปัญหาและอุปสรรค

การทำงานร่วมกันในกระบวนการเขียน Proposal ทำให้ทราบว่า กลุ่มผู้เข้าฝึกอบรมยังขาดความรู้และทักษะการเขียนเพื่อนำเสนอโครงการ ไม่รู้ว่าการเขียน Proposal คืออะไร เขียนทำไม และต้องเขียนอย่างไร แม้จะมีกำหนดการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับทักษะการเขียน Proposal ไปแล้วก็ตาม ทำให้ต้องใช้เวลาปรับแก้ไขการเขียนและนำเสนอประเด็นจนเลยขอบเขตของเวลาในกระบวนการ

การเขียน Proposal เพื่อขอรับทุนสนับสนุน เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอน Pre-Production ของโครงการ (Project) เพื่อให้มีงบประมาณดำเนินโครงการ ผู้ผลิต หรือทีมงาน Production ที่รับผิดชอบเรื่องนี้จึงมีความจำเป็นต้องสร้างกระบวนการเพื่อให้เกิด Proposal ขึ้นด้วยขั้นตอนสำคัญ คือ

1. รวบรวมทีมงานทุกฝ่ายพูดคุยกันเกี่ยวกับโครงการ หรือผลงานที่ต้องการผลิต ทั้งประเด็นที่ต้องการทำ เป้าหมายของงาน ลักษณะของชิ้นงานที่ต้องการผลิต ปัญหาหรืออุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น งบประมาณที่ต้องใช้อย่างละเอียด ความคาดหวังของแหล่งทุน กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสื่อสาร แล้วผู้รับผิดชอบขั้นตอนนี้เก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นทั้งหมด

2. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ เขียนลงในเอกสาร Proposal ตามหัวข้อที่ครอบคลุม คือ

ชื่อโครงการ (Project Title) ควรเป็นชื่อที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย และสื่อได้ชัดเจนว่าเนื้อหาสาระของสิ่งที่จะทำคืออะไร

หลักการและเหตุผล (ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ) (Reason for Project Determination) บอกสาเหตุหรือปัญหาที่ทำให้เกิดโครงการนี้ขึ้น และที่สำคัญคือต้องบอกได้ว่า ถ้าได้ทำโครงการแล้วจะช่วยแก้ไขปัญหานี้ตรงไหน การเขียนอธิบายปัญหาที่มาโครงการอย่าง

ละเอียดจะช่วยให้ Proposal มีความหนักแน่นขึ้น ควรนำข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เกี่ยวกับปัญหานั้นมาประกอบ รวมถึงมีรายละเอียดสถานการณ์ปัญหาจากหน่วยงานหรือพื้นที่ที่จะทำโครงการมาแจกแจงให้ผู้พิจารณาโครงการเกิดความเข้าใจชัดเจนขึ้น

ลักษณะโครงการ (Project Characteristic) บอกให้เจ้าของโครงการหรือแหล่งทุนทราบว่า ลักษณะของกิจกรรม หรือชิ้นงานที่ต้องการผลิตมีรายละเอียดอย่างไร และมีขั้นตอนและกลวิธีที่จะทำให้สำเร็จสู่เป้าหมายอย่างไร รวมทั้งกิจกรรมทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร

แผนงานหรือขั้นตอนการดำเนินโครงการ (Action Plan) เป็นตารางที่แจกแจงให้เห็นว่า ผู้ดำเนินโครงการวางแผนดำเนินโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโครงการว่าแต่ละกิจกรรมจะเกิดขึ้นเมื่อไร บอกวันเวลาโดยเรียงลำดับตามช่วงเวลา และเขียนถึงขั้นตอนที่จะปฏิบัติงานตามลำดับ

ผู้รับผิดชอบ หรือผู้ดำเนินโครงการ (Project Responsibility) ใส่รายละเอียดของทีมงานทุกฝ่ายและหน้าที่รับผิดชอบ อาจแนบประวัติและผลงานของผู้เสนอโครงการและคณะผู้ดำเนินงานประกอบไปในส่วนท้ายของ Proposal จะเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือและการยอมรับ

วัตถุประสงค์ (Objectives) บอกความต้องการที่จะทำให้เกิดขึ้นให้ได้หลังจากโครงการเกิดขึ้น ไม่เขียนอย่างเลื่อนลอย แต่ควรอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่วางไว้

กลุ่มเป้าหมายของโครงการ (Goal) ระบุว่าใครคือกลุ่มเป้าหมายของโครงการ หากกลุ่มเป้าหมายมีหลายกลุ่ม ระบุให้ชัดว่าใครคือกลุ่มเป้าหมายหลัก ใครคือกลุ่มเป้าหมายรอง

สถานที่ในการดำเนินงาน (Place) ระบุพื้นที่ดำเนินโครงการ

งบประมาณที่ใช้ (Budgets) แสดงยอดเงินงบประมาณที่ต้องใช้ พร้อมแจกแจงค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการอย่างโปร่งใสทุกส่วน หากได้รับทุนจากหลายแหล่งควรระบุรายละเอียดอย่างชัดเจนว่ารับทุนจากแหล่งใดบ้าง จำนวนเท่าไร และจากแต่ละแหล่งแบ่งสรรไปใช้กับงบประมาณส่วนใด

การประเมินโครงการ (Project Evaluation) โครงการที่ดีควรมีการติดตามประเมินผลว่าแต่ละกิจกรรมของโครงการก่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และควรระบุว่าจะติดตามประเมินด้วยวิธีใด ทั้งในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม และหลังจบโครงการแล้ว พร้อมทั้งระบุตัวชี้วัดความสำเร็จ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Benefits) เขียนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นหลังจากโครงการจบลง โดยแยกให้เห็นชัดเจนระหว่างผลที่เกิดโดยตรงทันทีที่สิ้นสุดโครงการ และผลที่จะเกิดตามมาในระยะยาว ถ้าหากผู้เสนอโครงการแสดงให้เห็นได้ชัดเจนถึงความเปลี่ยนแปลงทั้งสองรูปแบบ จะทำให้ Proposal มีความน่าสนใจขึ้น

3. ส่งให้ผู้ร่วมงานทุกฝ่ายอ่านทบทวน และปรับแก้ไข ซึ่งควรคำนึงว่า Proposal ที่ดีควรเขียนด้วยภาษาถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ แต่กระชับ ภาษาเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน หลีกเลี่ยงคำถามที่กำกวม ชัดเจนในเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร นำเสนออย่างมีขั้นตอน ลำดับอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกัน เล่าเรื่องยากให้ดูง่าย หากมีความซับซ้อนควรมีภาพประกอบหรืออื่นๆ ที่เข้าใจได้ง่าย มีระเบียบ เรียงลำดับหัวข้อ ย่อหน้าให้ถูกต้อง มีการเว้นวรรค เว้นบรรทัดเป็นจุดพักสายตา ฯลฯ

4. ส่งให้แหล่งที่ต้องการของงบประมาณ

ขั้นตอนการเขียน Proposal จึงมีความสำคัญ การเขียนอย่างถูกต้องตามหลัก และคำนึงถึงความถูกต้องทางภาษา จะทำให้โครงการมี

ความน่าสนใจ แหล่งทุนหรือเป้าหมายที่ต้องการขออนุมัติงบประมาณเกิดความเข้าใจตรงกันกับสิ่งที่ผู้ยื่นเสนอไป

ถอดบทเรียน ปัญหาการเขียนบท

การเขียนบท เป็นหนึ่งในขั้นตอนสำคัญที่สุดของกระบวนการ Pre-Production เพราะหากไม่มีบท การผลิตผลงานด้านสื่อโทรทัศน์จะไม่สามารถดำเนินการต่อไปในขั้นตอนอื่น ๆ ได้ ซึ่งการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ Fake News Fighter ผู้ฝึกอบรมเป็นนักศึกษาส่วนใหญ่เคยเรียนเขียนบท แต่ไม่เคยเห็นบทมาตรฐานสำหรับสื่ूपข่าวหรือสารคดีเชิงข่าวมาก่อน ที่มีวิธีการเขียน ไล่เรียงประเด็นและภาพอย่างมืออาชีพ ขั้นตอนนี้ดูเหมือนจะใช้เวลามากที่สุด และไม่สามารถควบคุมให้เป็นไปตาม Time-Line ของโครงการได้ ทั้งยังเกิดความไม่เข้าใจถึงขั้นตอนการส่งบทให้ผู้ฝึกอบรมที่มีตำแหน่งเป็น Producer ผู้ควบคุมการผลิตพิจารณาก่อนถ่ายทำ รวมทั้งยังขาดความเข้าใจเรื่องการเขียนโครงเรื่องขยาย (Treatment) บทสำหรับการถ่ายทำ และบทสมบูรณ์สำหรับการตัดต่อ มีความสำคัญอย่างไร

สำหรับโครงเรื่องขยาย (Treatment) มีหลักการเขียนที่สำคัญคือ อธิบายขยายเนื้อเรื่องชัดเจนมากขึ้น เหมือนรูปแบบเรื่องย่อของนวนิยายหรือเรื่องสั้น มีการบรรยายรายละเอียดต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเล่าเรื่อง เช่น ความน่าสนใจของประเด็นซึ่งสัมพันธ์กับแหล่งข่าวอย่างไร บอกคุณลักษณะแหล่งข่าว เช่น ความพิการ หรืออาชีพ อาจใส่สถานการณ์ต่าง ๆ สถานที่ หรือวัน เวลาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข่าว รวมไปถึงประโยคสำคัญที่กินใจ

ส่วนบทสื่ूपข่าวโทรทัศน์ หรือสารคดีเชิงข่าว มาจากการนำโครงเรื่องขยายมาใส่รายละเอียดที่สมบูรณ์ในบท หลังจากผู้ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่เขียนบททำความเข้าใจประเด็น เก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ในเบื้องต้น หรือหาแหล่งข้อมูลเอกสาร เสรีจลัน ก็เข้าสู่ขั้นตอนการวางแผนการ

เขียนบท (Script) ซึ่งต้องมีแนวคิดหลัก (Idea & Main Idea) เป็นเสมือนโครงหรือแก่นของเรื่องนั้น ๆ ผู้เขียนบทจะต้องจับ หรือดึงเอาข้อมูลหรือเนื้อหาบางอย่างมาเป็นแก่นของเรื่องให้ได้ ระบุทั้งลำดับการเล่าเรื่อง เสียงบรรยาย และภาพ ซึ่งบทสำหรับสื่อบทชีวะจะมีการเขียนสองขั้นตอนตามลำดับ คือ

เขียนบทสำหรับถ่ายทำ (Shooting script) นำโครงร่างขยาามาเขียนบทที่สมบูรณ์เขียนให้ละเอียด อธิบายให้ชัดเจนทั้งขนาดภาพ มุมมอง แสง เสียง สถานที่และส่วนประกอบในฉาก คำที่ต้องการสัมภาษณ์แหล่งข่าว หรือจะเขียนเป็นภาพประกอบ (Storyboard) ก็ได้ ควรตรวจแก้ไขก่อนนำไปใช้ถ่ายทำ และควรให้ผู้เกี่ยวข้องในคณะทำงานได้รับรู้ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเข้าใจตรงกัน

บทสมบูรณ์สำหรับตัดต่อ (Full script) เป็นบทที่ผู้เขียนบทต้องนำบทสำหรับถ่ายทำมาเติมข้อมูลให้ละเอียดสมบูรณ์ ทั้งลำดับภาพ เสียงบรรยาย เสียงสัมภาษณ์ที่ต้องการซึ่งเกิดจากการจัดบันทึกการแสดงผลเวลาของภาพ ซึ่งเรียกว่า Time Code (TC) ภาพกราฟิกที่จัดเตรียมไว้ ตัวหนังสือที่ต้องการซ้อน ชื่อแหล่งข่าว สถานที่ Credit ท้าย และโลโก้ เพื่อให้ผู้ตัดต่อสามารถดำเนินการได้ตามที่ต้องการ

บทที่ดีควรมีการสื่อสารตรงประเด็น ภาษากระชับไม่เยิ่นเย้อ แต่บรรยายอย่างสละสลวยกินใจ ตรงกับอารมณ์ของเรื่อง แต่ไม่ปรุงแต่งจนเกินข้อเท็จจริง

ถอดบทเรียนปัญหาระหว่างการทำงาน

โครงการผลิตสื่อบทชีวะได้กลับปัญหาข่าวปลอมด้านสุขภาพ ดำเนินการอยู่ในช่วงท้ายของเทอมที่ 1 ของปีการศึกษา 2563 ทำให้นักศึกษาหลายสถาบันอยู่ในช่วงสอบปลายภาค และคาบเกี่ยวกับช่วงปิดเทอม มีผล

อย่างมากในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ เพราะไม่มีเวลาที่จะเริ่มประชุมหรือดำเนินการใด ๆ กับโครงการ จนเกิดความล่าช้ายืดเยื้อออกไป

นักศึกษาบางสถาบันที่เป็นตัวแทนหลักร่วมกิจกรรมกับ FAKE NEWS FIGHTER เป็นคนเดียวกับที่เป็นตัวแทนมหาวิทยาลัยร่วมกิจกรรมของโครงการอื่น ๆ ซึ่งเริ่มปิดโครงการในช่วงปลายปี ทำให้เริ่มต้นทำงานอย่างล่าช้า

จากปัญหาทั้งหมด ทำให้ไม่สามารถควบคุมการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามกำหนดการ (Time Line) ได้ ส่งผลให้กำหนดการส่งงานขยับมาจาเดิมถึง 3 สัปดาห์ ทั้งหมดนี้เป็นปัญหาเรื่องการจัดการ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากในปัจจุบัน เพราะแนวโน้มในอนาคต นักศึกษาจบใหม่ซึ่งอาจทำงานในรูปแบบ part time หรือ start up ต้องเรียนรู้การจัดการเรื่องของเวลาต่องานที่ต้องรับผิดชอบ

และเนื่องจากนักศึกษาหลายสถาบัน ยังไม่ผ่านการเรียนรู้ Production Plan การผลิตข่าวโทรทัศน์มาก่อน หรือเคยเรียนการเขียนบทข่าวที่ถ่ายทำแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สามารถถ่ายภาพ ตัดต่อ ลงเสียงในอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือได้เอง แต่ยังขาดความรู้ในเชิงศิลปะการเล่าเรื่อง (Storytelling) เทคนิคแบบมืออาชีพทั้งในด้านการเขียนบท การถ่ายภาพ ไปจนถึงองค์ประกอบของข่าวโทรทัศน์อื่น ๆ ทำให้ต้องใช้เวลาปูพื้นฐานและทำความเข้าใจเพิ่มเติม ทั้งในส่วนขั้นตอน Production และ Post-Production ขณะที่ข้อจำกัดของการถ่ายทำก็เกิดขึ้นกับบางประเด็น เช่น การถ่ายทำนอกดูมั่งคุดในประเด็น “ทานมังคุดคู่กับน้ำตาลอาจทำให้เสียชีวิต” จึงต้องแก้ปัญหาด้วยการนำภาพมั่งคุดจากแหล่งอื่นมาใช้แทน และยังประสบปัญหาในขั้นตอนการตัดต่อ ซึ่งไฟล์ไม่สามารถเล่นเสียงในการเปิดกักระบบปฏิบัติการ Android ได้ จึงต้องใช้เวลาลำดับแก้ไขอีกค่อนข้างนาน

การที่มีโปรดิเวเซอร์ที่ปรึกษาและใช้การทำงานผ่านช่องทาง Application และ Email อย่างเดียวก็มีปัญหาเรื่องการควบคุมการทำงาน

เพราะเมื่อเจอปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที และไม่เห็นปัญหาที่แท้จริงระหว่างการทำงาน เช่นกรณีที่โปรเจกต์ติดขัดไม่สามารถแก้ไข ปัญหาเรื่องเสียงได้ ต้องใช้เวลาสื่อสารกันไปมายาวนานเพื่อแก้ไข เป็นต้น แต่ข้อดีคือทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างทันท่วงทีที่นักศึกษาต้องการ คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ หรือสะท้อนปัญหาระหว่างการทำงาน

ถอดบทเรียนจากการตัดสินใจในเวทีรอบสุดท้าย

ในเวทีรอบสุดท้าย ซึ่งมีการมอบรางวัลผลงานการผลิตสื่อบัณฑิตพลอมสะท้อนปัญหาสุขภาพของนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ มีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิร่วมพิจารณาทั้งหมด 6 ท่าน ดังนี้

1. คุณวิษณุ วิจารณ์เรืองโร ตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
2. คุณชัยนันท์ สันติวาสะ ผู้อำนวยการฝ่าย MCOT ACADEMY
3. คุณพีรพล อนุตรโสทธิ ผู้จัดการศูนย์ข่าววีอาร์ก่อนแชร์ บมจ.อสมท
4. ดร.เจษฎา ศาลาทอง อาจารย์ประจำภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
6. ผศ.ดร.อัจฉรา ปันทรานวงค์ อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำหรับการส่งผลงานการผลิตของผู้ร่วมโครงการให้กับคณะกรรมการได้รับชมและพิจารณาการลงคะแนนเป็นไปอย่างล่าช้า แต่ละท่านมีเวลาชมล่วงหน้าเพียง 3-5 วันก่อนเวทีจะเริ่ม ซึ่งส่งเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

หลักเกณฑ์การพิจารณาและการจัดแบ่งคะแนนแต่ละเกณฑ์ คะแนนเต็ม 100 คะแนน

ความน่าสนใจของประเด็น (10 คะแนน)

ความคิดสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอ (20 คะแนน)

ความถูกต้องครบถ้วนของเนื้อหาแต่ละส่วน (30 คะแนน)

การใช้ Fact Checker ตรวจสอบข้อเท็จจริง (40 คะแนน)

เหตุผลที่จัดเรียงลำดับประเด็น โดยให้ความสำคัญของการใช้ Fact Checker มีคะแนนสูงสุดเนื่องจากเป็นหัวใจหลักของโครงการที่นำมาสร้างผลงานจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับ Production ซึ่งการแบ่งคะแนนเช่นนี้เป็นการเรียงลำดับความสำคัญจากน้อยไปหามาก กล่าวคือรางวัล The Victor เป็นรางวัลสูงสุด ซึ่งผลการตัดสินของคณะกรรมการเมื่อเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ปรากฏว่า

The Conqueror อัศวินผู้พิชิต ได้คะแนนรวมสูงสุดทุกด้าน: ได้แก่ ผลงานเรื่อง “วัดชินกับฮาลาล” โดย นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

The Champion ประเด็นยอดเยี่ยม คะแนนจากการเลือกประเด็นน่าสนใจ: ได้แก่ ผลงานเรื่อง “ทานมังคุดคุ้มน้ำตาล อาจทำให้เสียชีวิต” โดย นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

The Corrector สุดยอด Fact Checker ตรวจสอบข้อเท็จจริง: ได้แก่ ผลงานเรื่อง “บุหรี่ปั๊พฟ้า ที่มาลงร้าย” โดย นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

The Master รางวัลความสร้างสรรค์วิธีเล่าเรื่อง: ได้แก่ ผลงานเรื่อง “อ้อจ้ออ้อจ้อ” โดยนักศึกษจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

The Victor รางวัลเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์: ได้แก่ เรื่อง “บุรีไฟฟ้าความจริงที่ถูกซ่อน” โดยนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จะเห็นได้ว่าผลการตัดสินของคณะกรรมการ ให้น้ำหนักกับประเด็นข่าวปลอมด้านสุขภาพที่มีกลิ่นอายของท้องถิ่นมากกว่าประเด็นใกล้ตัวที่คนส่วนใหญ่รับรู้อยู่แล้วดังที่หลายสถาบันส่งเข้าประกวด การสะท้อนปัญหาที่เป็นข่าวปลอมที่มีลักษณะเฉพาะความเป็นท้องถิ่นทั้งในเชิงวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ตอบโจทย์ของโครงการได้อย่างครบถ้วน และเมื่อพิจารณาความสมบูรณ์ของเนื้อหาทั้งในแง่การใช้ Fact Checking ตรวจสอบข้อมูลข่าวปลอม และ Production การผลิตที่ผิดพลาดน้อยที่สุด ทำให้ทีมที่ชนะเลิศ 3 ใน 5 รางวัลเป็นประเด็นสะท้อนความเชื่อท้องถิ่น และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีฐานที่ตั้งในต่างจังหวัดถึง 4 สถาบันจาก 5 รางวัล สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่า การสร้างผลงานที่ตอบโจทย์ของโครงการเป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุด

ขณะที่ประเด็นบทเรียนของเวทีรอบสุดท้าย คือเวลาการนำเสนอจากแต่ละทีมค่อนข้างน้อยจนกรรมการไม่มีโอกาสซักถามรายละเอียดของประเด็น อุปสรรคของการทำงาน และการสนทนาถึงความหมายเชิงสัญลักษณ์ กรรมการไม่สามารถสอบถามได้ครบทุกคนและทุกทีม ทำให้การลงคะแนนเกิดจากการได้รับชมจากการรับชมผลงานวีดิทัศน์โดยตรงมากกว่ารับฟังการนำเสนอจากนักศึกษานวนเวที

บทสรุปเกี่ยวกับปัญหาการนำเสนอแบบประเมิน Social lab

ปัญหาเกี่ยวกับการทำแบบประเมิน Social lab พบว่า การมีเวลาน้อยเกินไป เป็นปัญหาหลักของการทำแบบประเมิน Social lab เนื่องจากหลายกลุ่มปรับแก้ไขงานก่อนส่งในระยะเวลากระชั้นชิด จึงไม่อาจทำแบบสำรวจได้ตามจำนวนที่ระบุ อีกทั้งยังคาบเกี่ยวกับช่วงกิจกรรมและปิดเทอม ทำให้นักศึกษาหลายมหาวิทยาลัยไม่มีความพร้อมการทำ Social lab ในแบบ ออนไลน์ หรือ

การเปิดให้กลุ่มเป้าหมายในมหาวิทยาลัยได้ดูและทำแบบสำรวจในพื้นที่ของตนเอง ทำให้แต่ละกลุ่มต้องทำแบบออนไลน์ จึงไม่สามารถควบคุมจำนวนของกลุ่มเป้าหมายได้ตามระยะเวลาที่วางไว้

อีกทั้งการทำแบบสำรวจแบบออนไลน์ ทำให้ไม่สามารถประเมินในเชิงคุณภาพได้ เนื่องจากยังไม่มีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปมหลังของผู้ตอบแบบประเมินหลังการรับชมได้

บรรณานุกรม

- ปรีตดา หวังเกียรติ. (2563). *Infodemic: การแพร่ระบาดของข้อมูลเท็จใน*
วิกฤติ 'โควิด-19'. จาก <https://www.hfocus.org/content/2020/04/19075> เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2563.
- พีรพล อนุตรโสทธิ และเจษฎา ศาลาทอง. (2562). *คู่มือภาคปฏิบัตินัก*
ตรวจสอบข้อเท็จจริง. กรุงเทพฯ: พีดับบลิว พรินติ้ง.
- วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. (2564). *Fake News Fighter: การสร้างเครือข่ายเพื่อ*
สร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม. กรุงเทพฯ:
กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์.
- วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. (2564). *Newsroom Alert: การตรวจสอบข่าวปลอม*
ของห้องข่าวไทย. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Allan, L., Alan, M., and Orna, Y. (2018). *What is fact-checking and why is*
it important?. Retrieved from <https://coinform.eu/what-is-fact-checking-and-why-is-it-important/>.
- American Press Institute. (2021). *Journalism as a discipline of verification*.
Retrieved from <https://www.americanpressinstitute.org/journalism-essentials/verification-accuracy/journalism-discipline-verification/>.
- Andrea Renda. (2018). *The legal framework to address “fake news”:*
possible policy actions at the EU level. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA\(2018\)619013_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA(2018)619013_EN.pdf).

- Ballotpedia. (2018). *What is fact-checking?*. Retrieved from https://ballotpedia.org/What_is_fact-Checking.
- Beckett, C. (2017). *'Fake news': the best thing that's happened to journalism*. Retrieved from <https://blogs.lse.ac.uk/polis/2017/03/11/fake-news-the-best-thing-thats-happened-to-journalism/>.
- Edson, C., Tandoc, Jr., Zheng, W. & Richard, L. (2017) Defining “Fake News”, *Digital Journalism*, 6:2, 137–153, DOI: 10.1080/21670811.2017.1360143.
- European Commission. (2017). *Next steps against fake news: Commission sets up High-Level Expert Group and launches public consultation*. [online] Available at http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4481_en.htm [accessed 03/04/2018].
- Ansip, A. (2017). Hate speech, populism and fake news on social media – towards an EU response. Avail.
- European Commission. (2018). *Final report of the High-Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation*. Retrieved from http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50271 [accessed 03/04/2018].
- Graves, L., & Amazeen, M. (2019). *Fact-Checking as Idea and Practice in Journalism*. Retrieved from <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-808>.
- Graves, L. (2016). *Deciding What's True: The Rise of Political Fact-Checking in American Journalism*. New York: Columbia University Press.

- Graves, L. (2018). Boundaries not drawn: Mapping the institutional roots of the global fact-checking movement. *Journalism Studies*, 19(5), 613–631. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1196602>
- Graves, L., & Anderson, C. (2020). Discipline and promote: Building infrastructure and managing algorithms in a “structured journalism” project by professional fact-checking groups. *New Media & Society*, 22(2), 342–360. <https://doi.org/10.1177%2F1461444819856916>
- Ireton, C. & Posetti, J. (2018). *Journalism, fake news & disinformation : handbook for journalism education and training*. Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/1641987#record-files-collapse-header>.
- Lazer et al. (2018) .*The science of fake news March 2018* *Science* 359(6380):1094–1096 DOI:10.1126/science.aao2998.
- Lewandowsky et al. (2020) *The Debunking Handbook 2020*. Available at <https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/10/DebunkingHandbook2020.pdf>.
- Lowrey, W. (2017). The Emergence and Development of News Fact-checking Sites. *Journalism Studies*, 18(3), 376–394. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2015.1052537>.
- Posetti, J. & Matthews, A. (2018). *A short guide to the history of ‘fake news’: A learning module for journalists and journalism educators*. ICFJ <https://www.icfj.org/news/short-guide-history-fake-news-and-disinformation-new-icfj-learning-module> [accessed 23/07/2018].
- Tambini, D. (2017). *Fake News: Public Policy Responses*. Media Policy Brief 20. London: Media Policy Project, London School of Economics and

Political Science. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/80787497.pdf?fbclid=IwAR2plml40dVowxOs>.

Waisbord, S. (2018). *Truth is What Happens to News*, *Journalism Studies*, 19:13, 1866–1878, DOI: 10.1080/1461670X.2018.1492881.

Waisbord, S. (2018). *Truth is What Happens to News: On journalism, fake news, and post-truth* *Journalism Studies* 19(53):1–13
DOI:10.1080/1461670X.2018.1492881.

ภาคผนวก 1

การถอดบทเรียน

Fake News Fighter 4 ภาค

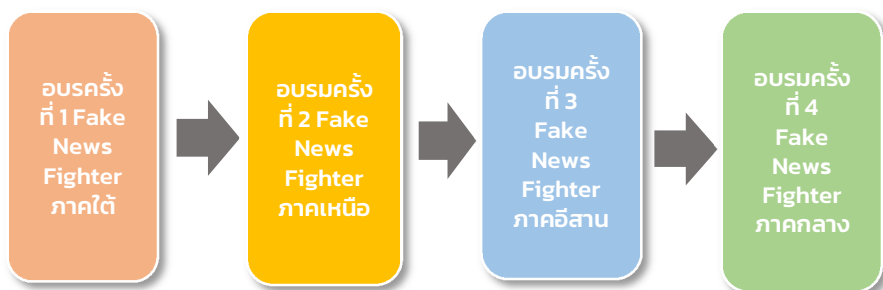
ภาคใต้, ภาคเหนือ, ภาคอีสาน
และภาคกลาง

การถอดบทเรียน

Fake News Fighter 4 ภาค

(ภาคใต้, ภาคเหนือ, ภาคอีสาน และภาคกลาง)

โครงการ “Fake News Fighter: การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม” ใช้กิจกรรมเกม FAKE NEWS FIGHTER เป็นองค์ประกอบหลักของกิจกรรมการฝึกอบรม ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน ได้แก่

1. การอบรมเนื้อหาทฤษฎีเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจในความสำคัญของบทบาท “นักตรวจสอบข้อเท็จจริง” หรือ “FACT CHECKER” ในห้องข่าวออนไลน์
2. เกม FAKE NEWS FIGHTER การจำลองห้องข่าวเพื่อให้เกิดสถานการณ์เสมือนจริงของห้องข่าวออนไลน์ในยุคปัจจุบัน

3. การต่อยอดความเข้าใจสู่การสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหาเพื่อ
สื่อสารแก้ปัญหาข่าวปลอมข้อมูลเท็จภายใต้วัตถุประสงค์ 4 ข้อ
ดังนี้

1. เพื่อให้ความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการตรวจสอบข่าว
ปลอม (ข้อมูลเท็จ) บนพื้นฐานของการรายงานข่าวที่ถูกต้อง เทียงตรง เทียง
ธรรมบนหลักจริยธรรมวารสารศาสตร์

2. เพื่อให้ความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติการการนำเสนอข่าวการ
ตรวจเช็คข่าวปลอมให้แก่สังคม เพื่อคนดูได้รู้เท่าทันข่าวปลอมที่มาทั้งสื่อ
ออนไลน์และออฟไลน์

3. เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาทางด้านนิเทศ
ศาสตร์วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนในการนำองค์ความรู้เรื่อง Fake
News เข้าไปในหลักสูตร

4. สร้างเครือข่ายระดับประเทศเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการ
แก้ไขปัญหาข่าวปลอม

เกี่ยวกับหลักสูตร

หลักสูตร Fake News Fighter: การติดตั้งองค์ความรู้และกลไกใน
การแก้ปัญหาข่าวปลอมแก่นิสิต นักศึกษานิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และ
สื่อสารมวลชน มีเป้าประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติการ
เกี่ยวกับการตรวจสอบข่าวปลอม บนพื้นฐานของการรายงานข่าวที่ถูกต้อง
เทียงตรง เทียงธรรมบนหลักจริยธรรมวารสารศาสตร์ และนำเสนอให้คนรับรู้
เกี่ยวกับข่าวปลอม ให้มีทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ อีกทั้งมีเป้าประสงค์ต่อมาว่า
แต่ละหลักสูตรทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
สามารถบูรณาการความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการตรวจสอบ
ข่าวปลอมจากหลักสูตรนี้เข้ากับรายวิชาการสื่อข่าวและรายงานข่าวที่มีอยู่ใน
หลักสูตรทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน หรือนำไป

ต่อยอดเข้ากับปรัชญาของแต่ละหลักสูตรหรือบริบทของแต่ละหลักสูตรที่แตกต่างกัน ท้ายสุดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชาวไทยบน “ความน่าเชื่อถือ” (Trust) ที่เป็นสิ่งสูงสุดของคนทำข่าว

หัวใจหลักสูตรนี้จะเป็นว่าด้วยแนวความคิดการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) โดยผู้ที่เข้าร่วมการอบรมจะได้รับความรู้และทักษะเกี่ยวกับการรับมือกับสภาวะข่าวปลอมข้อมูลเท็จ และความเข้าใจในโครงสร้างการทำงานของห้องข่าวในยุคปัจจุบัน หลังจากนั้นนำความรู้มาทดสอบใช้จริงในรูปแบบเกม โดยจำลองสถานการณ์ห้องข่าวเพื่อรับมือกับข่าวปลอมที่แพร่ระบาดในสื่อสังคมออนไลน์ และด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้การปลอมแปลงและการลอกเลียนข่าวทำได้ง่าย และมีความเป็นไปได้มากขึ้นที่จะดัดแปลงภาพและเสียงที่เกินกว่า การตัดต่อภาพข่าว เพื่อให้ดูเหมือนว่าบุคคลในภาพนั้นกล่าวหรือทำสิ่งใด ณ สถานที่ใด ๆ และนำไปเผยแพร่ว่าเป็นเรื่องจริง

เนื้อหาหลักสูตร Fake News Fighter

- News Ecology
- News VS Fake News
- News Media Literacy
- Fact Checking
- Fighting fake news: the job of a fact-checker
- News Room Alert: Thomson Reuters
- News Room Alert: VERA Files ประเทศฟิลิปปินส์
- News Room Alert: ศูนย์ข่าวร็อกเกต MCOT ประเทศไทย

ในหลักสูตร Fake News Fighter ประกอบด้วยคำสำคัญ (key words) ที่มีบทบาทสำคัญต่อปฏิบัติการห้องข่าวที่ตรวจสอบข่าวปลอม ดังนี้

คำสำคัญ	ความหมาย/บทบาทหน้าที่
ข่าว	ข้อมูลที่มีการเผยแพร่โดยหน่วยงานองค์กรด้านข่าว เช่น สำนักข่าว สถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุ สื่อออนไลน์ เพจข่าว สื่อสาธารณะทั่วไป หรือเผยแพร่อยู่ในกลุ่มบุคคลที่มีโอกาสจะขยายวงกว้างออกไปได้ และเป็นข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบ การบอกเล่าเหตุการณ์ ความเป็นมาเป็นไป การให้ชุดความรู้ การแจ้งเตือน การประกาศ หรือทำให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจได้ว่าเป็นข้อมูลที่เชื่อถือและรับนำไปประกอบใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ซึ่งจะกินความหมายรวมถึงข่าวทั่วไป ไปจนถึงชุดข้อมูลน่าเชื่อถือซึ่งส่งต่อกันทางเครือข่ายสังคม)
ข่าวปลอม	ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงอย่างครบถ้วนรอบด้าน รวมถึงข้อมูลที่อาจทำให้ผู้รับเข้าใจผิด หรือเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริง โดยสามารถอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ข่าวสาร ประกาศ ข้อความ เอกสาร รูปภาพ คลิปวิดีโอ ฯลฯ
Fact checking	การตรวจสอบข้อเท็จจริง หมายถึง การตรวจค้น-สอบทาน-พิสูจน์ ลักษณะ ที่มา เจตนา และระดับความจริงแท้ของชุดข้อมูลใด ๆ ซึ่งมีการเผยแพร่ กล่าวอ้าง หรือนำเสนอสู่สาธารณะบนช่องทางต่าง ๆ
Fact checker –	นักตรวจสอบข้อเท็จจริง หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่อย่างเจาะจงในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งอาจจะทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของห้องข่าว หรือเป็นผู้ขับเคลื่อนหน่วยงานองค์กรด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยเฉพาะ
News Ecology	นิเวศวิทยาของข่าว หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นในการข่าวและวารสารศาสตร์ โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากเทคโนโลยี ทั้ง

คำสำคัญ	ความหมาย/บทบาทหน้าที่
	ด้านการนำเสนอ เผยแพร่ เปิดรับ และบริโภค
Digital literacy	การรู้เท่าทันทางดิจิทัล หมายถึง ความสามารถของบุคคลอื่นเกี่ยวข้องกับทักษะทางดิจิทัล ในการรู้ เข้าใจ เรียนรู้ พัฒนา ประยุกต์ใช้ ตลอดจนการประเมินความเสี่ยง การหลีกเลี่ยงภัยรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการใช้อุปกรณ์ ซอฟต์แวร์ แอปพลิเคชัน แพลตฟอร์ม ได้อย่างคุ้มค่า ปลอดภัย และพอเพียง
News Room Alert	การเฝ้าระวังข่าว หมายถึง กระบวนการของห้องข่าวในการจับตา เฝ้าระวัง เบาะแสข้อมูล ซึ่งจะมีศักยภาพเป็นประเด็นข่าวสำคัญ เพื่อจะรับรู้และนำมาพิจารณาเพื่อนำเสนอได้อย่างทันต่อเหตุการณ์

ตารางการอบรมโครงการ “Fake News Fighter: การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม”

การอบรม Fake News Fighter	วัน - เวลา	สถานที่	เครือข่าย
Fake News Fighter ครั้งที่ 1 ภาคใต้	12 – 13 กันยายน 2563	โรงแรมซีเอส ปัตตานี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
Fake News Fighter ครั้งที่ 2 ภาคเหนือ	19 – 20 กันยายน 2563	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Fake News Fighter ครั้งที่	3 – 4 ตุลาคม	โรงแรมเอสตะวันออก จังหวัด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

การอบรม Fake News Fighter	วัน - เวลา	สถานที่	เครือข่าย
3 ภาคอีสาน	2563	มหาสารคาม	
Fake News Fighter ครั้งที่ 4 ภาคกลาง	10 – 11 ตุลาคม 2563	โรงแรมเซนทาร่า วอเตอร์เกต พาวิลเลียน กรุงเทพฯ	วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สถาบันการจัดการปัญญา ภิวัฒน์ และมหาวิทยาลัยราช ภัฏพระนคร คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การอบรม Fake News Fighter ครั้งที่ 1 ภาคใต้

วันที่: 12 – 13 กันยายน 2563

สถานที่: โรงแรมซีเอส ปัตตานี

เครือข่าย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และ
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ผลการอบรม: เกม FAKE NEWS FIGHTER

ระหว่างการแข่งขัน จากโจทย์ที่ให้กับผู้เข้าอบรมทั้ง 2 สถาบันใน
การทำงานในห้องข่าวในรูปแบบกองบรรณาธิการโดยมีบทบาทหน้าที่เสนอ
ข่าวที่แข่งกับความเร็ว (rapid) และความถูกต้อง (accuracy) พบว่า ผู้เข้าร่วม
อบรมที่ถูกแบ่งเป็น 5 กลุ่มและจัดตั้งเป็นสำนักข่าวออนไลน์ เมื่อการนำเสนอ

ข่าวมาถึงจุด ๆ หนึ่งที่มีการปล่อยข่าว (News Feed) มากขึ้นจากทีม และเริ่มมีการนำเสนอข่าวจากสำนักข่าวต่าง ๆ มากขึ้น มีการนำเสนอข่าวที่ทิ้งห่างกันมากขึ้นของแต่ละสำนักข่าว แต่ละสำนักข่าวเริ่มให้ความสำคัญกับความเร็วในการนำเสนอมากขึ้น เพื่อนำไปสู่ยอดเรตติ้งที่โชว์อยู่บนจอ โดยเฉพาะในช่วงท้ายของเวลา จนสิ้นสุดการแข่งขัน

แต่ละสำนักข่าวทำข่าวโดยให้ความสำคัญกับการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมในออนไลน์ โดยไม่ค่อยได้เข้ามาหาแหล่งข่าวหรือ OPERATOR ที่ทางผู้จัดเตรียมการให้ (โดยผู้จัดสร้างบทบาทสมมติ ให้ OPERATOR เป็นแหล่งข่าว ให้สัมภาษณ์ในทุกประเด็นกับสำนักข่าว) และพบว่า แต่ละสำนักข่าวยังไม่เข้าใจบทบาทของ OPERATOR

ผลการแข่งขัน พบว่า สำนักข่าวที่ทำผลงานโดยภาพรวมได้ดี คือ สำนักข่าวที่มีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน และมีการมอบหมายให้ตำแหน่งพิสูจน์อักษรตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาด้วยขณะที่สำนักข่าวซึ่งทำผลงานได้ไม่ดีนัก เป็นสำนักข่าวที่กระบวนการในการทำงานไม่ชัดเจน ผู้ทำหน้าที่บรรณาธิการไม่จัดสรรงานและไม่เด็ดขาด

ภายหลังการแข่งขัน เมื่อให้แต่ละสำนักข่าวเล่าถึงโครงสร้างการทำงานและบทบาทหน้าที่ในสำนักข่าวพบว่า ทั้ง 5 สำนักข่าว มีตำแหน่งบรรณาธิการ ผู้สื่อข่าวภาคสนาม ผู้สื่อข่าวดิจิทัล ผู้สื่อข่าววิดีโอ และผู้สื่อข่าวกราฟิก โดยไม่มีสำนักข่าวไหนมีตำแหน่ง Fact Checker ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอม มีเพียงสำนักข่าวหนึ่งที่มีตำแหน่งพิสูจน์อักษรที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอมด้วย โดยให้เหตุผลว่าคนนี้มีคุณสมบัติที่แตกต่างจากคนอื่นคือ มีความสามารถในการค้นหาข้อเท็จจริงในออนไลน์ และมีอีกหนึ่งสำนักข่าวที่ให้บรรณาธิการทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วย และพบว่าแต่ละสำนักข่าวยังวางโครงสร้างและบทบาทในสำนักข่าวเหมือนกองบรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์ และทุกสำนักข่าวยอมรับว่าให้ความสำคัญเรื่องความถูกต้อง

น้อยกว่าเรื่องความเร็ว เมื่อแข่งขันถึงจุดหนึ่งที่มีระยะห่างจากการนำเสนอจากสำนักข่าวอื่น

การปรับปรุงสำหรับเกมครั้งต่อไป

การจัดอบรมเป็นการจัดกิจกรรมครั้งแรก ทีมงานยังไม่ได้วางกติกาให้มีตำแหน่ง Fact Checker แต่ก่อนที่จะเล่นเกม ได้มีการอบรมเรื่อง Fact Checking และบทบาทของ Fact Checker ผ่านกรณีศึกษาหลายสำนักข่าวต่างประเทศ

ทีมงานสรุปว่า

1. แนวความคิดเรื่อง Fact Checking กับบทบาท Fact Checker คือหัวใจสำคัญสำหรับการอบรม Fake News Fighter จึงเพิ่มกติกาการแข่งขัน โดยกำหนดให้ทุกสำนักข่าวจะต้องมีตำแหน่ง FACT CHECKER อย่างน้อย 1 ตำแหน่ง

2. เปลี่ยนชื่อเรียกของ OPERATOR ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางบทบาทสมมติในการเป็นแหล่งข่าวให้กับทุกข่าวในการแข่งขัน เปลี่ยนเป็น “ศูนย์รวมแหล่งข่าว” หรือ ศรข. เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจ

3. การบรรยายในส่วนที่ 1 ว่าด้วยแนวความคิด Fact Checking ให้เน้นย้ำความสำคัญตำแหน่ง Fact Checker ในการทำงานในห้องข่าวเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง

4. มีการ Feed ข่าวปลอมลงไปเยอะกว่าเดิม เพื่อความเข้มข้นในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

***หมายเหตุ ตัวแปรที่สำคัญคือ ผู้เข้าร่วมอบรม

ผลการอบรม: การสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหาเพื่อสื่อสาร แก้ปัญหาข่าวปลอมข้อมูลเท็จ

กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีจะมีความเข้าใจต่อหัวข้อการอบรมเรื่อง Production Planning เพราะเคยเรียนและทดลองทำมาแล้วในห้องเรียนมากกว่า มีการผลิตสื่อในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเรียน เช่น หนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติมีดानी ซึ่งพัฒนามาเป็นช่องทางเว็บไซต์และโซเชียลมีเดียในปัจจุบัน ส่วนนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาจะมีการเรียนรู้ด้านการผลิตสื่อจำกัดกว่า ไม่เคยเรียนด้าน Production Planning มาก่อนในห้องเรียน แม้ว่าจะมีการผลิตผลงานด้านกราฟิกส่งประกวดได้รางวัล แต่ด้านข่าวจะมีประสบการณ์อบรมฝึกฝนค่อนข้างน้อย เคยเขียนข่าวเฉพาะในเพจเฟซบุ๊ก และเฉพาะข่าวประชาสัมพันธ์ในขอบเขตมหาวิทยาลัยเท่านั้น

ข้อสังเกตหนึ่งที่เป็นอุปสรรคในขั้นต้น คือกำแพงทางด้านภาษา ทำให้การมีส่วนร่วมในระยะแรกของการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาจะไม่กล้าแสดงออกมากนัก เนื่องจากนักศึกษาเกือบทั้งหมดเป็นมลายูมุสลิม มีชาวพุทธอยู่เพียง 1 คน ขณะที่นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีความกล้าแสดงออกมากกว่า เนื่องจากมีสัดส่วนชาวพุทธและมลายูมุสลิมใกล้เคียงกัน

อุปสรรคทางด้านภาษาทำให้สูญเสียความมั่นใจที่จะสื่อสาร หรือแสดงออกภายในกิจกรรม ไม่กล้าพูด ทำให้วิทยากรหรือผู้ฝึกอบรมจะต้องกระตุ้นความมีส่วนร่วมด้วยการแสดงความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ชวนคุยเรื่องราวภายในท้องถิ่นนั้น ๆ จนเกิดความไว้วางใจที่จะเล่าเรื่อง แม้ประสบการณ์การเรียนรู้และฝึกอบรมในสาขาวิชานิติศาสตร์จะมีมากกว่า ทว่าความเข้าใจต่อประเด็นเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีจะมีน้อยกว่านักศึกษาจาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ความแตกต่างนี้จะเห็นได้ชัดเจนเมื่อการอบรมเข้าสู่ช่วงที่ 4 ในการนำเสนอประเด็นข่าวปลอมด้านสุขภาพที่อยู่ในท้องถิ่น

ในกลุ่มของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จะนำเสนอข่าวปลอมด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตประจำวันของผู้คนชายแดนภาคใต้โดยตรง เช่น การรับประทานมังคุดกับน้ำตาลจะทำให้เสียชีวิต และการรับประทานเปลือกมังคุดรักษามะเร็ง ซึ่งเป็นความเชื่อเก่าที่ถูกลบเลือนการรับรู้ในปัจจุบันผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ในแอปพลิเคชันไลน์ และการพูดคุยกันในร้านกาแฟ ส่วนในกลุ่มของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จะนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิถีคนรุ่นใหม่ และศาสนา เช่น ความไม่มั่นใจต่ออาหารที่รับประทานว่าเป็นฮาลาล (สำหรับมุสลิม) หรือไม่ และการหลอกขายครีมบำรุงผิวในหมู่นักศึกษา ฯลฯ

สิ่งเหล่านี้ได้ข้อสรุปว่า ฐานข้อมูลความรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นยังมาไม่พร้อมกับความรู้ด้านวิชาชีพในสาขาวิชาที่เรียน หรือกลับกันบางสถาบันมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นของตนเองแต่ยังขาดประสบการณ์ในการอบรมฝึกฝนด้านวิชาชีพสื่อ ก็จะเป็นข้อจำกัดในการผลิตผลงานในการสะท้อนปัญหาของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

การอบรม Fake News Fighter ครั้งที่ 2 ภาคเหนือ

วันที่: 19 – 20 กันยายน 2563

สถานที่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

เครือข่าย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผลการอบรม: เกม FAKE NEWS FIGHTER

ระหว่างการแข่งขัน จากโจทย์ที่ให้กับผู้เข้าอบรมทั้ง 2 สถาบันในการทำงานในห้องข่าวในรูปแบบกองบรรณาธิการโดยมีบทบาทหน้าที่เสนอข่าวที่แข่งกับความเร็ว (rapid) และความถูกต้อง (accuracy) พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมที่ถูกแบ่งเป็น 5 กลุ่มและจัดตั้งเป็นสำนักข่าวออนไลน์ เมื่อการนำเสนอข่าวมาถึงจุด ๆ หนึ่งที่มีการปล่อยข่าว (News Feed) มากขึ้นจากทีมงาน และเริ่มมีการนำเสนอข่าวจากสำนักข่าวต่าง ๆ มากขึ้น มีการนำเสนอข่าวที่ทิ้งห่างกันมากขึ้นของแต่ละสำนักข่าว แต่ละสำนักข่าวเริ่มให้ความสำคัญกับความเร็วในการนำเสนอมากขึ้น เพื่อนำไปสู่ยอดเรตติ้งที่โชว์อยู่บนจอ โดยเฉพาะในช่วงท้ายของเวลา จนถึงสิ้นสุดการแข่งขัน เป็นลักษณะเหมือนการอบรม Fake News Fighter ครั้งที่ 1 ภาคใต้

อย่างไรก็ตาม พบการทำงานในสำนักข่าวที่แตกต่างจากที่ภาคใต้ เนื่องจากมีการปรับกติกาให้ทุกสำนักข่าวต้องมีตำแหน่ง Fact Checker อย่างน้อย 1 ตำแหน่งในทุกสำนักข่าว โดยทุกสำนักข่าวให้บทบาทกับ Fact Checker เทียบเท่ากับบรรณาธิการ โดยทำหน้าที่ตรวจเช็คข่าวที่ทางทีมงานปล่อยข่าวออกมา ก่อน นอกจากนี้พบการนำเสนอข่าวของทุกสำนักข่าวจะนำเสนอในรูปแบบประตึบตรา “ข่าวปลอม” หรือ “FAKE NEWS” แต่ยังไม่มีการอธิบายว่าข่าวที่นำเสนอว่าเป็นข่าวปลอมนั้น เป็นข่าวปลอมอย่างไร

เมื่อปรับเปลี่ยนชื่อเรียกของ OPERATOR ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง บทบาทสมมติในการเป็นแหล่งข่าวให้กับทุกข่าวในการแข่งขัน เปลี่ยนเป็น “ศูนย์รวมแหล่งข่าว” หรือ ศรช. มีบางสำนักข่าวให้ความสำคัญกับการสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่สัมพันธ์กับข่าวนั้น แต่มีบางสำนักข่าวไม่ใช้วิธีการตรวจเช็คข่าวโดยการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงบนออนไลน์

นอกจากนี้พบว่า มีบางสำนักข่าวให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวภาคสนาม

ผลการแข่งขัน

พบว่า สำนักข่าวที่ทำผลงานได้ดี เป็นสำนักข่าวที่มีกระบวนการทำงานชัดเจน โดยบุคคลสำคัญคือผู้นำที่เป็นบรรณาธิการมีการกำหนดหน้าที่ และให้ FACT CHECKER ทำการตรวจสอบ แม้คะแนนนิยมจะอยู่ในระดับกลาง แต่ไม่ถูกหักคะแนนจากการรายงานข่าวพลาด

ภายหลังการแข่งขัน

จากการปรับปรุงสไลด์ในช่วงอธิบายกติกา โดยเพิ่มตัวอย่างข่าวที่จำเป็นต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน และมีการกำหนดให้ทุกสำนักข่าวจะต้องมี FACT CHECKER และเปลี่ยนชื่อ OPERATOR เป็น “ศูนย์รวมแหล่งข่าว” ผลปรากฏว่า ทุกสำนักข่าวมีตำแหน่ง FACT CHECKER อย่างน้อย 1 คน แต่การจัดการยังแตกต่างกัน เช่น บางแห่งตำแหน่งนี้จะต้องตรวจสอบทุกข่าว บางแห่งใช้วิธีเพิ่ม FACT CHECKER

เมื่อให้แต่ละสำนักข่าวเล่าถึงโครงสร้างการทำงานและบทบาทหน้าที่ในสำนักข่าวพบว่า ทั้ง 5 สำนักข่าว พบโมเดลที่น่าสนใจดังนี้

– มี Fact Checker มากกว่า 1 ตำแหน่ง โดย Fact Checker ทำหน้าที่ตรวจเช็คข่าวที่ได้รับเข้ามาก่อนเป็นอันดับแรกว่า เป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม

วิธีการตรวจสอบจะเช็คข้อมูลในออนไลน์ก่อนเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นเมื่อตรวจสอบพบว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอมจะส่งต่อไปให้บรรณาธิการ บรรณาธิการมอบหมายให้นักข่าวไปทำข่าวต่อ แล้วส่งกลับไปที่บรรณาธิการ เพื่อตรวจสอบครั้งสุดท้ายก่อนนำเสนอ

การปรับปรุงสำหรับเกมครั้งต่อไป

ทีมงานสรุปว่า จากการปรับเพิ่ม 4 ข้อ จากการถอดบทเรียนครั้งที่ 1 ภาคใต้

1. แนวความคิดเรื่อง Fact Checking กับบทบาท Fact Checker คือหัวใจสำคัญสำหรับการอบรม Fake News Fighter จึงเพิ่มกติกาการแข่งขัน โดยกำหนดให้ทุกสำนักข่าวจะต้องมีตำแหน่ง FACT CHECKER อย่างน้อย 1 ตำแหน่ง

2. เปลี่ยนชื่อเรียกของ OPERATOR ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง บทบาทสมมติในการเป็นแหล่งข่าวให้กับทุกข่าวในการแข่งขัน เปลี่ยนเป็น “ศูนย์รวมแหล่งข่าว” หรือ ศรข. เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจ

3. การบรรยายในส่วนที่ 1 ว่าด้วยแนวความคิด Fact Checking ให้เน้นย้ำความสำคัญตำแหน่ง Fact Checker ในการทำงานในห้องข่าวเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง

4. มีการ Feed ข่าวปลอมลงไปเยอะกว่าเดิม เพื่อความเข้มข้นในการตรวจสอบข้อเท็จจริงทำให้การแข่งขันเป็นไปในรูปแบบสำนักข่าวที่ให้ความสำคัญกับตำแหน่ง Fact Checker และการตรวจสอบข้อเท็จจริง บางสำนักข่าวสะท้อนว่าทำให้การทำงานช้า แต่ทำให้งานเป็นระบบและง่ายมากขึ้น โดยทีมงานสรุปการปรับปรุงครั้งต่อไป ดังนี้

1. ให้คงกติกาเดิม และคงบังคับให้มีตำแหน่ง Fact Checker และครั่งถัดไปที่ภาคอีสาน และภาคกลาง เพิ่มเนื้อหาข่าวเท็จที่จะปล่อยเข้าสู่ระบบมากยิ่งขึ้น

2. ลดการยกตัวอย่างกระบวนการนำเสนอข่าวเท็จของ ชัวร์ก่อนแชร์ ลง เพราะมีผลทำให้ทุกสำนักข่าวที่ภาคเหนือ นำเสนอในรูปแบบการแสดมภ์ “FAKE NEWS” และ “ข่าวปลอม” และเพิ่มการอธิบายการนำเสนอข่าวปลอมในรูปแบบการอธิบายว่าข่าวนี้อาจเป็นอย่างไร เพื่อให้คนดูทราบ

3. Feed ข่าวจริงมากขึ้น ให้มีสัดส่วนพอกันกับข่าวปลอม

***หมายเหตุ ตัวแปรที่สำคัญคือ ผู้เข้าร่วมอบรม

ผลการอบรม: การสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหาเพื่อสื่อสาร แก้ปัญหาข่าวปลอมข้อมูลเท็จ

การฝึกอบรมด้าน Production Planning เวทีที่ 2 เฝิญวิทยากรกว่า 20 คน เมื่อนักศึกษา 2 สถาบันการศึกษาจะมีพื้นฐานต่างกันมาก โดยนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จะเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 เท่านั้น ส่วนนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จะเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ที่กำลังจะเข้าสู่ช่วงฝึกงาน

นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จะไม่มีพื้นฐานความรู้เรื่องข่าว และการผลิตสื่อ เนื่องจากยังไม่ผ่านรายวิชาในห้องเรียน ทำให้ต้องมีการปรับเนื้อหาบางส่วนเพิ่มเติม เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่ม โดยเนื้อหาการอบรมจะเพิ่มความรู้เกี่ยวกับข่าว และแยกให้เห็นความแตกต่างของสื่อแต่ละประเภทเพิ่มเข้าไปในเนื้อหาการอบรม เช่น

- รายงานข่าว บอกเล่าปัญหาและข้อเท็จจริง
- สกู๊ปข่าว นำเสนอปัญหา ข้อเท็จจริงและทางออก
- สารคดีสั้น สะท้อนเรื่องราวของชีวิตคนภายในบริบทของปัญหา

-หนังสือ/ภาพยนตร์สั้น ใช้ศิลปะการเล่าเรื่องเพื่อสะท้อนปัญหา
ข้อเท็จจริง และทางออก

เมื่อแยกให้เห็นความแตกต่างของสื่อแต่ละประเภทแล้ว ก็ลงลึกถึง
รูปแบบการผลิตเนื้อหาสื่อบุคคล พร้อมกับการนำตัวอย่างผลงานสื่อบุคคล “เปิด
โปงขบวนการทิ้งขยะติดเชื้อโรงพยาบาล” ของสำนักข่าวไทย อสมท. เพิ่มเข้ามา
เปิดให้เห็นเป็นตัวอย่าง พร้อมกับตัวอย่างบทสื่อบุคคลมาตรฐานมาฝึกอบรม
อีกด้วย

แต่ข้อจำกัดของการอบรมที่เวที 2 จ.เชียงราย คือเงื่อนไขเรื่องเวลา
เพราะมีเวลาแค่ 1 วันครึ่งเท่านั้น อีกทั้งใช้สถานที่ภายในมหาวิทยาลัยในการ
ฝึกอบรม ทั้งวิทยากรและผู้เข้าอบรมต้องพักภายนอก ทำให้มีเวลาจัดสรร
ค่อนข้างจำกัด ทำให้บางช่วงต้องรวบรัด ในส่วนของการอบรม Production
ต้องอบรมสรุปประวัติเรื่ององค์ประกอบที่ดีของสื่อบุคคลรวมกับช่วงนำ
ผลงานสื่อบุคคลมาเปิด การถอด Symbolic ของภาพ การบรรยายด้วยเสียง
และเนื้อหาการเล่าเรื่อง

ส่วนการนำเสนอประเด็นข่าวปลอมด้านสุขภาพของ 2 สถาบันเป็น
ประเด็นที่ไม่แตกต่างกัน ล้วนเกี่ยวข้องกับความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น เช่น การ
รับประทานสุราดองพื้นบ้านบางชนิดแล้วทำให้มีพลังทางเพศ ,พิธีกินกระบอก
ตันอ้อกับน้ำผึ้งแล้วทำให้ฉลาด ฯลฯ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของความ
เชื่อที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานกับท้องถิ่นภาคเหนือ

การอบรม Fake News Fighter ครั้งที่ 3 ภาคอีสาน

วันที่: 3 – 4 ตุลาคม 2563

สถานที่: โรงแรมเอสตะวัน จังหวัดมหาสารคาม

เครือข่าย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลการอบรม: เกม FAKE NEWS FIGHTER

ระหว่างการแข่งขัน จากโจทย์ที่ให้กับผู้เข้าอบรมทั้ง 2 สถาบันในการทำงานในห้องข่าวในรูปแบบกองบรรณาธิการโดยมีบทบาทหน้าที่เสนอข่าวที่แข่งกับความเร็ว (rapid) และความถูกต้อง (accuracy) พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมที่ถูกแบ่งเป็น 5 กลุ่มและจัดตั้งเป็นสำนักข่าวออนไลน์ เมื่อการนำเสนอข่าวมาถึงจุด ๆ หนึ่งที่มีการปล่อยข่าว (News Feed) มากขึ้นจากทีม และเริ่มมีการนำเสนอข่าวจากสำนักข่าวต่าง ๆ มากขึ้น มีการนำเสนอข่าวที่หักล้างกันมากขึ้นของแต่ละสำนักข่าว แต่ละสำนักข่าวเริ่มให้ความสำคัญกับความเร็วในการนำเสนอมากขึ้น เพื่อนำไปสู่ยอดเรตติ้งที่โชว์อยู่บนจอ โดยเฉพาะในช่วงท้ายของเวลา จนถึงสุดการแข่งขัน (เหมือนที่ภาคใต้ และภาคเหนือ โดยทุกกลุ่มยังให้ความสำคัญกับยอดเรตติ้งที่อยู่เฉพาะหน้า)

ในการแข่งขัน ทีมงานยังคงให้โจทย์ตำแหน่ง Fact Checker ที่ต้องมีในทุกสำนักข่าว และมี “ศูนย์รวมแหล่งข่าว” หรือ ศรช. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางบทบาทสมมติในการเป็นแหล่งข่าวให้กับทุกข่าวในการแข่งขัน ขณะเดียวกันมีการ Feed ข่าวทั้งข่าวปลอมและข่าวจริง ในสัดส่วนเท่ากัน

พบว่า แต่ละสำนักข่าวทำข่าวโดยให้ความสำคัญกับการค้นหาข้อมูลเพิ่มในออนไลน์ มีติดต่อกับ “ศูนย์รวมแหล่งข่าว” เพื่อขอสัมภาษณ์เพื่อต่อยอดและเช็คข่าวว่าจริงหรือเท็จ แต่เป็นเปอร์เซ็นต์ที่น้อยเมื่อเทียบกับปริมาณข่าวที่ Feed ออกไป

ผลการแข่งขัน

พบว่า สำนักข่าวที่ทำผลงานได้ดี เป็นสำนักข่าวที่มีกระบวนการทำงานชัดเจน โดยบุคคลสำคัญคือผู้นำที่เป็นบรรณาธิการมีการกำหนดหน้าที่ และให้ FACT CHECKER ทำการตรวจสอบ แต่ยังพบการนำเสนอข่าวปลอม เนื่องจากความเร่งรีบ พบการสะกดคำผิดจำนวนมาก รวมทั้งการนำเนื้อหาของสื่ออื่นมาใช้โดยไม่ให้เครดิต

ภายหลังการแข่งขัน เมื่อให้แต่ละสำนักข่าวเล่าถึงโครงสร้างการทำงานและบทบาทหน้าที่ในสำนักข่าวพบว่า ทุกสำนักข่าวมีการวางตำแหน่ง FACT CHECKER พบบางสำนักข่าวที่ประสบปัญหาเรื่องอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ทำให้จำเป็นต้องดำเนินการทุกอย่างผ่านมือถือและแท็บเล็ต ขณะที่สำนักข่าวที่มีปัญหาว่า บัญชีนำเสนอข่าวหลัก มีได้เพียงบัญชีเดียว

สำนักข่าวที่ทำผลงานได้ดี เป็นสำนักข่าวที่มีกระบวนการตรวจสอบข้อมูลและกระบวนการทำงานที่ชัดเจน ขณะที่สำนักข่าวที่ทำผลงานไม่ดีนัก เพราะมีการสะกดผิด ลอกเลียนข้อมูล และจัดการเวลาได้ไม่ดีนัก ขณะที่บางสำนักข่าวเข้าใจผิดว่า จะมีข่าวให้ผลิตเพียงข่าวเดียวเท่านั้น จึงทำให้ใช้เวลากับข่าวแรกนาน

การปรับปรุงสำหรับเกมครั้งต่อไป

ทีมงานสรุปว่า กติกาทุกอย่างเริ่มนิ่ง ดังนั้นคงกติกาทุกอย่างไว้เหมือนเดิม แต่มีปรับเปลี่ยนรายละเอียดในการชี้แจงกติกาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และการอธิบายคะแนนที่มีความละเอียดมากยิ่งขึ้น

ผลการอบรม: การสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหาเพื่อสื่อสาร แก้ปัญหาข่าวปลอมข้อมูลเท็จ

ที่จังหวัดมหาสารคาม เจอปัญหาคล้าย ๆ กับที่จังหวัดเชียงราย เนื่องจากพื้นฐานของนักศึกษา 2 สถาบันมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จะเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ไม่เคยเรียนด้านข่าว และการผลิตสื่อมาก่อน ขณะที่นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีพื้นฐานการเรียนด้านข่าว และฝึกปฏิบัติกันมาอย่างโชกโชน ทำให้การอบรมเชิงปฏิบัติการด้าน Production Planning เกิดอุปสรรคในการใช้เวลาปูพื้นฐานความรู้เรื่องข่าว การวางแผนการผลิต รูปแบบสื่อแต่ละประเภท และลงรายละเอียดของการเขียนบท และการถ่ายทำมากกว่าเวทีอื่น ๆ

เมื่อพื้นฐานความรู้ไม่แน่น ทำให้การตอบสนองต่อการฝึกอบรมยังมีความค่อนข้างน้อย ซึ่งสะท้อนเด่นชัดในกิจกรรมเล่นเกม Fake News Fighter ความเป็นผู้นำแต่ละกลุ่มจะเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคามมากกว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ส่วนการนำเสนอประเด็นข่าวปลอมด้านสุขภาพในท้องถิ่น ก็เป็นลักษณะสะท้อนปัญหาที่แต่ละท้องถิ่นเผชิญ เช่น ที่จังหวัดสุรินทร์มีปัญหาเรื่องข่าวปลอมเรื่องผู้เสียชีวิตด้วยโรคติดเชื้อโควิด-19 แพร่กระจาย แต่ข่าวจริงเป็นผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคประจำตัว ซึ่งต้นเหตุ

ข่าวปลอมมาจากกรณีที่จังหวัดสุรินทร์มีการพบผู้ติดเชื้อในพื้นที่ส่วนจังหวัดมหาสารคาม นำเสนอข่าวปลอมด้านสุขภาพที่สะท้อนความเชื่อท้องถิ่น เช่น กินตุ๊กแกอย่างรักษาโรคตาขโมย หรือเป็นแผล ห้ามกินไข่จะเป็นศิโรตต์, เป็นประจำเดือนห้ามกินน้ำมะพร้าว, หรือใช้ยาคุมสละผมทำให้ผมยาว สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาสารคามซึ่งมีความพร้อมด้านความรู้และประสบการณ์เชิงปฏิบัติการมากกว่า สามารถเชื่อมโยง

ประเด็นข่าวปลอมด้านสุขภาพที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์จะมีปัญหาด้านความพร้อมมากที่สุด ทั้งอุปกรณ์ ความรู้ด้านข่าว รวมทั้งประสบการณ์เชิงปฏิบัติการ เนื่องจากยังเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทำให้ร่วมกิจกรรมได้แค่ฝึกอบรม แต่ไม่สามารถร่วมกิจกรรมในส่วนการผลิตสื่อต่อต้านข่าวปลอมได้ เนื่องจากความไม่พร้อมของสถาบันและนักศึกษาเอง

ขณะนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคามก็เจอปัญหาบางประการ หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว ยังไม่สามารถร่วมกิจกรรมผลิตสื่upข่าวด้านสุขภาพได้อย่างต่อเนื่อง เพราะตัวแทนนักศึกษาที่ถูกส่งมาประสานงานแจ้งว่า มีกิจกรรมต่อเนื่องที่ได้รับมอบหมายจากทางมหาวิทยาลัยต้องใช้เวลาไปร่วมอบรม ทำให้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมประสานงานผลิตสื่upข่าวปลอมด้านสุขภาพค่อนข้างน้อย ส่วนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ก็ถอนตัวไปในชั้นตอนนี้ เนื่องจากไม่มีความพร้อมทั้งตัวนักศึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษา

การอบรม Fake News Fighter ครั้งที่ 4 ภาคกลาง

วันที่: 10 – 11 ตุลาคม 2563

สถานที่: โรงแรมเซนทาร่า วอเตอร์เกต พาวริลเลียน กรุงเทพฯ

เครือข่าย: วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผลการอบรม: เกม FAKE NEWS FIGHTER

ระหว่างการแข่งขัน จากโจทย์ที่ให้กับผู้เข้าอบรมทั้ง 2 สถาบันในการทำงานในห้องข่าวในรูปแบบกองบรรณาธิการโดยมีบทบาทหน้าที่เสนอข่าวที่แข่งกับความเร็ว (rapid) และความถูกต้อง (accuracy) พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมที่ถูกแบ่งเป็น 5 กลุ่มและจัดตั้งเป็นสำนักข่าวออนไลน์ เมื่อการนำเสนอข่าวมาถึงจุด ๆ หนึ่งที่มีการปล่อยข่าว (News Feed) มากขึ้นจากทีม และเริ่มมีการนำเสนอข่าวจากสำนักข่าวต่าง ๆ มากขึ้น มีการนำเสนอข่าวที่ทิ้งห่างกันมากขึ้นของแต่ละสำนักข่าว แต่ละสำนักข่าวเริ่มให้ความสำคัญกับความเร็วในการนำเสนอมากขึ้น เพื่อนำไปสู่ยอดเรตติ้งที่โชว์อยู่บนจอ โดยเฉพาะในช่วงท้ายของเวลา จนสิ้นสุดการแข่งขัน

ในภาคกลาง มีจำนวนผู้เล่นเพิ่มขึ้นถึง 40 คน ทำให้ต้องแบ่งจำนวนสำนักข่าวนำมากขึ้น มีการชี้แจงกติกาที่ละเอียดขึ้น และรอจนทุกทีมได้ทดลองทำข่าวตัวอย่างจนครบ

น่าสังเกตว่า ในข้อกำหนดที่ให้คิดสำนักข่าวนั้น หลายทีมมีการใช้ Business Model Canvas มาช่วยในการคิดวางแผนสำนักข่าว อย่างไรก็ตาม ยังมี 1 สำนักข่าวที่เข้าใจผิดว่า ให้ทำเพียงข่าวเดียว ทำให้เสียเวลาในช่วงต้นไปกับข่าวเดียว

การแข่งขันครั้งนี้มีความน่าสนใจ มีสำนักข่าวที่วิเคราะห์วิธีการทำข่าวที่ทำให้กรรมการรู้สึกประหลาดใจ โดยมีวิธีการเล่าข่าวที่แปลกออกไปจากรูปแบบการเล่าข่าวเดิมๆ แต่ท้ายที่สุด ก็เป็นสำนักข่าวที่คะแนนรวมน้อยที่สุด เพราะพลาดกับเนื้อหาข่าวที่คลาดเคลื่อน

ผลการแข่งขัน พบว่า สำนักข่าวที่ทำผลงานได้ดีในครั้งนี้ เป็นสำนักข่าวที่มีกระบวนการทำงานที่ดี มีบรรณาธิการที่มีความเป็นผู้นำ มีการวางกลยุทธ์การผลิตเนื้อหา และมีการให้ความสำคัญในทำงานของ FACT CHECKER ซึ่งทำให้เป็นสำนักข่าวที่ทั้งได้คะแนนนิยมสูง และยังได้คะแนนโดยภาพรวมสูงอีกด้วย เป็นภาคเดียว ที่สำนักข่าวที่ได้คะแนนนิยมสูงสุด เป็นสำนักข่าวที่ได้คะแนนความถูกต้องสูงสุดด้วย ที่ผ่านมา 3 ภาค สำนักข่าวที่ได้คะแนนนิยมสูงสุดที่ได้จากการนำเสนอข่าวได้รวดเร็ว เมื่อมาพิจารณาความถูกต้องพบว่ามีการนำเสนอข่าวที่ผิดพลาด ถึงขั้นนำเสนอข่าวปลอมเป็นข่าวจริง ทำให้คะแนนถูกหักลงไป

ภายหลังการแข่งขัน เมื่อให้แต่ละสำนักข่าวเล่าถึงโครงสร้างการทำงานและบทบาทหน้าที่ในสำนักข่าวพบว่า ทั้ง 6 สำนักข่าวให้ความสำคัญกับการวาง Business Model ที่วางกลยุทธ์การเล่าเรื่องไปหลาย Platforms รวมถึงการสร้างสรรค์วิธีการเล่าเรื่องใหม่ storytelling

นอกจากนี้พบว่า มีการให้ความสำคัญกับตำแหน่ง Fact Checker ทุกสำนักข่าว แต่มีหนึ่งสำนักข่าวที่มีการเล่าเรื่องที่โดดเด่นน่าสนใจ แต่ท้ายสุดถูกตัดคะแนนเพราะมีการนำเสนอข่าวปลอมว่าเป็นข่าวจริง ที่เกิดจากการไม่ตรวจสอบเช็คข้อมูลให้ดีก่อนนำเสนอ และสำนักข่าวนี้อันที่ตัดตำแหน่ง Fact Checker ออกไป โดยให้เหตุผลว่า ทุกคนเป็น Fact Checker

***หมายเหตุ ตัวแปรที่สำคัญคือ ผู้เข้าร่วมอบรม

ผลการอบรม: การสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหาเพื่อสื่อสาร แก้ปัญหาข่าวปลอมข้อมูลเท็จ

เป็นเวทีที่สมบูรณ์ที่สุดทั้งในเรื่องเนื้อหาที่ปรับปรุงจนเหมาะสม สถานที่ฝึกอบรม อุปกรณ์ความพร้อม และเวลา แต่เป็นเวทีที่ผู้เข้าร่วมอบรมมีจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับทุกเวที

เวทีสุดท้ายที่กรุงเทพมหานคร นักศึกษาแต่ละสถาบันมีพื้นฐานใกล้เคียงกันมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่เรียนอยู่ชั้นปีที่ 3 และ 4 ผ่านการเรียนรายวิชาด้านข่าวและการผลิตสื่อมาแล้ว เพียงแต่บางมหาวิทยาลัยเป็นนักศึกษาที่มาจากสาขาวารสารศาสตร์ หนังสือพิมพ์ และเว็บไซต์เท่านั้น เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ทำให้เกิดข้อจำกัดในการผลิตสื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหว หรือวีดิทัศน์ แต่การนำเสนอประเด็นข่าว หรือความเข้าใจในเรื่องสืู่ปข่าวไม่มีปัญหามากนัก ยกเว้นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสถาบันเดียว เป็นนักศึกษาที่เรียนด้านนวัตกรรมสื่อสารสังคมซึ่งไม่ได้เรียนด้านสื่อโทรทัศน์โดยตรง ไม่มีประสบการณ์ผลิตสื่อมาก่อน ทำให้ประสบปัญหาในการนำเสนอประเด็น เพื่อผลิตผลงานสืู่ปข่าวปลอมด้านสุขภาพ

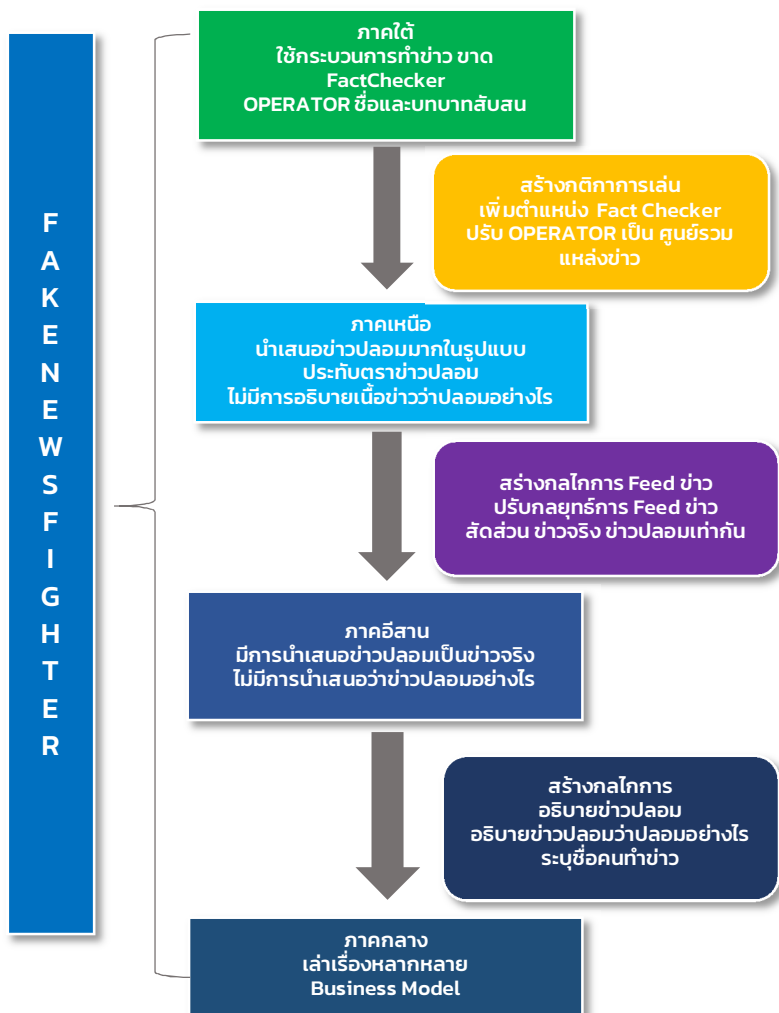
ซึ่งจำนวนผู้เข้าร่วมอบรมเวทีสุดท้ายที่มีจำนวนมาก ทำให้การกระตุ้นความมีส่วนร่วมค่อนข้างทำได้ไม่เต็มที่ เพราะขณะที่บรรยายจะมีนักศึกษาที่เบี่ยงความสนใจไปจากเนื้อหาและทำให้ผู้อบรมไม่สามารถมองเห็นได้อย่างทั่วถึง

สำหรับการนำเสนอประเด็นข่าวปลอมด้านสุขภาพ จะสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับ Life Style ของคนรุ่นใหม่ชั้นกลางในเมืองเป็นส่วนใหญ่ เช่น กินนมเปรี้ยวผสมโซดาเพื่อลดความอ้วน น้ำผลไม้ลดความอ้วน มะระขึ้นกช่วยรักษาโรคเบาหวาน โตเกินวัยเพราะกินไก่จริงหรือ? ประเด็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น ทำแบบนี้แล้วจะ.... หรือนักศึกษาจากสถาบันการจัดการปัญญา

ภัวัฒน์ที่น่าเสนอในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสถาบันภายใต้เครือ CP คือ
“การรับประทานอาหารแช่แข็งผ่านการเวฟเสียงมะเร็ง”

บทสรุป ถอดบทเรียน Fake News Fighter 4 ภาค

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการต่อเนื่องหลายเวที ทำให้พบข้อจำกัดแต่ละเวที ซึ่งแต่ละท้องถิ่นตอบสนองต่อการอบรมแตกต่างกันไป ทำให้ต้องถอดบทเรียนตั้งแต่เวทีแรกจนถึงเวทีสุดท้ายว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีข้อจำกัดด้านไหน และต้องประเมินล่วงหน้าจากข้อมูลที่ได้รับว่า เวทีต่อไปนักศึกษามีความรู้พื้นฐานอย่างไร และต้องเสริมเนื้อหาส่วนใดบ้าง ทำให้แต่ละเวทีจะมีการเสริมเนื้อหาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และสมบูรณ์ที่สุดในเวทีสุดท้าย นำไปสู่หลักสูตร Fake News Fighter ที่สมบูรณ์

ปัจจัยเรื่องเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ก็มีความสำคัญอย่างมาก เช่น ขนาดห้องอบรมต้องไม่เล็กเกินไป หรือใหญ่เกินไป ต้องเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม หากห้องใหญ่เกินไปเช่นที่เวทีที่ 3 จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งใช้ห้องบอลรูมของโรงแรมทำให้จอภาพอยู่ห่างจากผู้เข้าร่วมอบรม นำเสนอเนื้อหาไม่ชัดเจน เมื่อต้องใช้จอเคลื่อนที่สำรวจแต่ก็มีขนาดเล็ก ไม่สัมพันธ์กับห้องที่กว้างและระยะห่างของผู้อบรม เช่นเดียวกับเสียงหรือไมค์ซึ่งแต่ละสถานที่มีความพร้อมไม่เท่ากัน ทำให้เกิดการติดขัดขณะฝึกอบรม

ปัญหาความพร้อมของผู้เข้าอบรมที่พบคล้ายๆ กันแต่ละเวที นักศึกษาแต่ละสถาบันจะมีพื้นฐานความรู้ด้านการผลิตสื่อโทรทัศน์ไม่เท่ากัน จะเน้นในเรื่องของรูปแบบมากกว่า Content หรือเนื้อหาสำหรับตอบสนองสื่อใหม่ เช่น Marketing Content /Life style หรือประเภทข่าวประชาสัมพันธ์ มากกว่า Content ประเภท Hard News หรือ Investigative News รวมทั้งความรู้พื้นฐานเรื่องข่าวทั่วไป ทำให้กิจกรรม Fake News Fighter ที่ต้องจำลองเป็นกองบรรณาธิการและต้องแข่งขันผลิตข่าว เกิดข้อจำกัดทั้งเนื้อหาและรูปแบบที่นำเสนอจะเป็นข่าวง่าย ๆ ชั่ว ๆ ที่ยังไม่สามารถคาดหวังคุณภาพมากนัก เช่นเดียวกับการผลิตสื่อเพื่อต่อต้านข่าวปลอม ซึ่งเป็นผลผลิตต่อเนื่องของ

โครงการ ก็ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพมาตรฐานที่แตกต่างกันในแต่ละสถาบัน

ซึ่งเรื่องของความพร้อมยังรวมถึงปัญหาเรื่องอุปกรณ์ ซึ่งประสบปัญหามากที่สุดในเวทีที่ 3 จ.มหาสารคาม ซึ่งนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ไม่มีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์พกพามาร่วมอบรมเลย จำเป็นต้องใช้ร่วมกับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม แต่ก็ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน

การนำเสนอเนื้อหาการฝึกอบรม Production ที่ได้รับการตอบสนองมากที่สุดจากทุกเวที คืออบรมเรื่องการเขียนบท (Script Writer) และรูปแบบของบทมาตรฐาน เป็นสิ่งสะท้อนว่าการเรียนในห้องเรียนยังขาดการเรียนการสอนเรื่องการเขียนบท ขาดตัวอย่างบทข่าว-สื่อบทข่าว และรูปแบบสื่อต่าง ๆ ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากของจริง อีกเนื้อหาที่ได้รับความนิยม คือตัวอย่างผลงานสื่อบทข่าวทั้งของไทยและต่างประเทศ การตอบสนองเกิดขึ้นตั้งแต่เปิดให้ชมและถอดองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นส่วนผสมของสื่อบทข่าวนั้น ๆ ยังสะท้อนว่าการคัดกรองผลงานของสื่อมาตรฐานไปใช้ในการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกสนุก มีส่วนร่วม และเกิดความเข้าใจต่อกระบวนการผลิตผลงานได้ง่ายขึ้น

ปัญหาเรื่องเวลาเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากที่สุด หากจัดกิจกรรมอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางและผู้ร่วมอบรมต้องเดินทางมาร่วมกิจกรรมในระยะทางไกล ทำให้เริ่มกิจกรรมได้ช้า และผู้ร่วมอบรมไม่ได้รับผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ขณะเดียวกันการมีผู้ร่วมอบรมมากเกินไปเช่นเวทีสุดท้าย ทำให้การกระตุ้นความมีส่วนร่วมหรือดึงความสนใจจากผู้เข้าอบรมทำได้ไม่เต็มที่

ส่วนข้อค้นพบภายหลังจากเสร็จกิจกรรมฝึกอบรมแต่ละเวทีและเข้าสู่ขั้นตอนการผลิตข่าวปลอมด้านสุขภาพ ซึ่งใช้ช่องทางประสานงานผ่านแอปพลิเคชัน Line ก็พบว่า นักศึกษาแต่ละสถาบันมีการกิจการเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ค่อนข้างแน่น โดยที่ผู้อบรมในฐานะที่ปรึกษาและประสานงาน

การผลิตไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้ต้องติดต่อกับประสานกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การผลิตผลงานเป็นไปตามเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. คำนึงถึงความพร้อมของสถาบันการศึกษาที่มาร่วมกิจกรรม
2. ขอความร่วมมือกับอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละสถาบันเข้ามาช่วยควบคุมดูแลขั้นตอนการผลิตผลงานสคู๊ปข่าวปลอม ตั้งแต่ขั้นตอนการชี้แจงกติกา เงื่อนไข และ Time Line การดำเนินงาน
3. ประสานสถาบันการศึกษาคัดเลือกกลุ่มนิสิตนักศึกษาหรือผู้เข้าร่วมอบรมที่มีพื้นฐานใกล้เคียงกัน เช่น เคยผ่านการเรียนวิชาการเขียนข่าวหรือการผลิตข่าวโทรทัศน์มาแล้ว จะทำให้การร่วมกิจกรรมเล่นเกม Fake

News Fighter รวมทั้งการผลิตสื่อบูชาต่อต้านชาวปลอมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. สามารถติดต่อกับกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมล่วงหน้า เพื่อสื่อสารด้านระเบียบกฎเกณฑ์และการเตรียมความพร้อมด้านอุปกรณ์ที่จำเป็น จะทำให้การร่วมกิจกรรมมีความราบรื่นขึ้น

5. ใช้พื้นที่ฝึกอบรมและที่พักเป็นสถานที่เดียวกัน เพื่อบริหารจัดการเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. คัดเลือกห้องที่มีความเหมาะสม ขนาดสัมพันธ์กับจำนวนผู้ร่วมอบรม และตรวจเช็คความพร้อมด้านอุปกรณ์อย่างเข้มงวด

7. จำนวนผู้เข้าร่วมอบรมต้องไม่เกินเวลาที่ละ 30 คน เพื่อสามารถควบคุมและกระตุ้นความมีส่วนร่วมได้

8. หากจัดต่อเนื่องแต่ละเวทีทุกภูมิภาค และภูมิภาค หลังรายละเอียดและข้อจำกัดความรู้รวมถึงประสบการณ์ของผู้เข้าอบรมแตกต่างกัน ควรเริ่มต้นจากเวทีที่ประเมินได้ว่ามีความพร้อมหรือมีคุณภาพมากที่สุดก่อนเพื่อพัฒนาเครื่องมือหรือเนื้อหาให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในประโยชน์ที่ผู้เข้าอบรมจะได้รับ

ภาคผนวก 2

ประมวลภาพการเปิดโครงการ
Fake News Fighter

การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้
และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม

พิธีประกาศเจตนารมณ์ความร่วมมือภาคีเครือข่าย 17 สถาบัน

โครงการ Fake News Fighter

การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้
และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม

การประกาศรางวัล การประกวด
การผลิตคลิปวิดีโอข่าวปลอมด้านสุขภาพในท้องถิ่น

รางวัล The Conqueror

อัศวินผู้พิชิต ได้คะแนนรวมสูงสุดทุกด้าน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เรื่อง วัดซีนกับฮาลาล

รศ.ประไพพิศ มุกิตาเจริญ รักษาการแทนในตำแหน่ง คณบดีคณะวารสารศาสตร์
และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เกียรติ มอบรางวัล

รางวัล The Champion

ประเด็นยอดเยี่ยม คะแนนจากการเลือกประเด็นน่าสนใจ
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เรื่อง ทานมังคุดคู่กับน้ำตาลอาจทำให้เสียชีวิต

นายสิโรตม์ รัตนมัทธนะ รักษาการในตำแหน่ง
กรรมการผู้อำนวยการใหญ่ บมจ.อสมท ให้เกียรติ มอบรางวัล

รางวัล The Corrector

สุดยอด Fact checker ตรวจสอบข้อเท็จจริง
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา บุรีไฟฟ้าที่มาลงร้าย

รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตร์ระรุจิ รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์และ
บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
ให้เกียรติ มอบรางวัล

รางวัล The Master

รางวัลความสร้างสรรค์วิธีเล่าเรื่อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เรื่อง ข้อจ้อข้อจ่า

คุณวิชญ์ โรจน์เรืองไร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ให้เกียรติ มอบรางวัล

รางวัล The Victor รางวัลเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เรื่อง บุหรี่ไฟฟ้า: ความจริงที่ถูกซ่อน

ผศ.ดร.อจธรา ปันทรานูวงศ์ อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เกียรติ มอบรางวัล

ภาคผนวก 3

ประมวลภาพการอบรม
Fake News Fighter

ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคอีสาน
และภาคกลาง

ทีมงาน Fake News Fighter

ดัชนี

ก

กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริง, ต
การแสดงความรับผิดชอบ, 6
การตรวจสอบข้อเท็จจริง, ต
การตรวจสอบข่าวปลอม, ต
การตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทย, 74
การนำเสนอเตือนภัยข่าวปลอม, 87
การบิดเบือนข้อมูล, 3
การผลิตสื่อบูชาวีรบุรุษข่าวปลอม, 158
การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ, 159
การรายงานข่าวบนหลักวารสารศาสตร์, ต
การรู้เท่าทันข่าว, 157
การวางแผนการผลิต, 159
การหักล้างข่าวปลอม, ต, 159
เกมจำลองสถานการณ์, ถ

ข

ข้อเท็จจริง, 24
ข้อมูลเท็จ, 19
ข่าว, 159
ข่าวปลอม, 4
ข่าวลวง, 5
ข่าวลือ, 4

ค

ความเป็นต้นฉบับ, 16
ความเป็นอิสระ, 65
ความโปร่งใส, 7
ความจริงที่เที่ยงตรง, 54
ความถูกต้อง, 45
ความน่าเชื่อถือ, 40
ความยุติธรรม, 6
ความอ่อนน้อมถ่อมตน, 16

ฅ

โฆษณาชวนเชื่อ, 20

ถ

ถอดบทเรียน, 113

ณ

นักข่าว, ถ
นักตรวจสอบข้อเท็จจริง, ถ

บ

บทบาทของนักตรวจสอบข้อเท็จจริง, ถ
บรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทย, ต

ฟ

ฟิลิปปินส์, 64

ม

มนุษยธรรม, 6

ย

ยุคดิจิทัล, 61

ส

สถานีโทรทัศน์ช่อง 3, 7

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7, 10

สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE, 28

สถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส, 75

สถานีโทรทัศน์ช่องไทยรัฐทีวี, 76

สถานีโทรทัศน์ช่องอมรินทร์ทีวี, 76

สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี, 7

สื่อดิจิทัล, ก

ห

ห้องข่าวโทรทัศน์, 74

ห้องข่าวดิจิทัล, ต

ห้องข่าวต่างประเทศ, 63

แหล่งข่าว, 64, 81

ประวัติผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม

- หัวหน้ากลุ่มสาขาวิชาวิทยุและโทรทัศน์
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
สภาการสื่อสารมวลชนแห่งชาติ สมัยที่ 1
- ผู้ผ่านการฝึกอบรมโครงการ “วิทยากรหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย”
(Training for the trainers) (แม่ไก่) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ผลงานทางวิชาการ

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม และพีรพล อนุตรโสตร์. Fake News Fighter: การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม. กรุงเทพมหานคร: กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2564.

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. News Room Alert: การตรวจสอบข่าวปลอมของห้อง
ข่าวไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ข่าวสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. สื่อกับการขับเคลื่อนทางสังคมเพื่อสันติภาพ: การ
ลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่และผู้คนในชายแดนใต้.
กรุงเทพมหานคร: กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2563.

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม และพัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์. สื่อชายแดนใต้ใน
กระบวนการสันติภาพ: การลดทอนอคติและความเกลียดชังต่อพื้นที่
และผู้คนในชายแดนใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2562.

กุลทิพย์ ศาสตรรุจิ และวิไลวรรณ จงวิไลเกษม. การจัดการข้อมูลข่าวสารเชิง
ประเด็นสู่สาธารณะในโครงการ การเติมใจจ่ายเพื่อพื้นที่ป่าไม้ของชาว
กรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
2560.

ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว และวิไลวรรณ จงวิไลเกษม. นิสิตติดดิน คิด เขียน
สรรสร้างเพื่อสื่อชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย, 2560.

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. การเมืองของความทรงจำในสถานการณ์ความรุนแรง
ในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558.

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว และวิไลวรรณ จงวิไลเกษม.
รายงานผลการวิจัยเรื่องแนวทางการปฏิรูปสื่อในความคิดเห็นของผู้
ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่มีต่อสื่อมวลชนไทย. กรุงเทพมหานคร:
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. มูลนิธิศูนย์กสิกรรมสตรี,
2554

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. จิตสำนึกสาธารณะ : อำนาจแห่งเรื่องเล่าบ้าน
ทรายขาว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551.
วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. อิทธิพลพาดหัวข่าวการเมืองต่อเสถียรภาพรัฐบาล.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549.
วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. วิถีชีวิตและเครือข่ายการสื่อสารเพื่อชุมชนเข้มแข็ง
ของชาวเกาะเกร็ดและชาวนวนครในช่วงวิกฤตและช่วงปัจจุบัน.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546.

ความเชี่ยวชาญ

ภูมิทัศน์และนิเวศสื่อด้านข่าว สื่อกับการขับเคลื่อนทางสังคมเพื่อลดทอนอคติ
และความเกลียดชังในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ การตรวจสอบข้อเท็จจริง
ในงานข่าว (Fact-Checking)

นายพิสพล อนุตรโสตถ์

ผู้จัดการ ศูนย์ข่าวก่อนแซร์
บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)

การศึกษา

ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย

แผนกวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาศิลป

นิเทศ สาขาวิชาเอกสื่อสารมวลชน วิชาโท วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2544-2547 สำนักพิมพ์ ชัคเซสมิเดีย

- กองบรรณาธิการ นิตยสารไอที i-CLICK Magazine
- กองบรรณาธิการ หนังสือพ็อกเก็ตบุ๊ก

พ.ศ. 2548-ปัจจุบัน บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)

- ผู้สื่อข่าว และผู้เรียบเรียงข่าว สำนักข่าวไทย
- ผู้สื่อข่าว ประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ผู้สื่อข่าว ประจำกระทรวงศึกษาธิการ

- ผู้สื่อข่าว กองข่าวไอทีและนวัตกรรม
- ผู้ดำเนินรายการวิทยุไอที IT 100.5, MCOT DOT NET, IN ON AT ทางคลื่นข่าว FM100.5MHz
- ผู้ประกาศข่าว ช่อง 9 โมเดิร์นไนน์ทีวี (ข่าวเที่ยง ข่าวต้นชั่วโมง)
- ผู้ดำเนินรายการ คอลัมน์ MCOT DOT NET ในรายการคุยโขมกข่าวเช้า
- ผู้ผลิตและผู้ดำเนินรายการ “ซัวร์ก่อนแชร์”
- ผู้จัดการศูนย์ซัวร์ก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท

ประสบการณ์และผลงานอื่น ๆ

- พ.ศ. 2543 ผู้แปลหนังสือคู่มือคอมพิวเตอร์ Access 2000 Pocket Guide (สำนักพิมพ์ เอ.อาร์)
- พ.ศ. 2546 ผู้แต่งหนังสือ คู่มือผู้ซื้อ ผู้ใช้ และผู้สนใจโน้ตบุ๊ก ฉบับสมบูรณ์ (สำนักพิมพ์ซัคเซสมีเดีย)
- พ.ศ. 2547 อาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยคลื่นสึนามิ จังหวัดพังงา

รางวัล และ ผลงาน ด้านสื่อสารมวลชน และงานการตรวจสอบข้อเท็จจริง

- พ.ศ. 2558 รางวัลข้อสะอาด ประจำปี 2558 ของ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จาก รายงานข่าว “ขบวนการลักทรัพย์ สจล.”
- พ.ศ. 2559 รางวัลพนักงานดีเด่น ของ บมจ.อสมท
รางวัลข่าวดิจิทัลยอดเยี่ยมแห่งปี 2559 ของ สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ จาก ข่าว “ซัวร์ก่อนแชร์ :

แฉเว็บปลอม” เปิดเบื้องหลังการสร้างเว็บปลอมและ
ชาวปลอม

พ.ศ. 2560

รางวัล พนักงานดีเด่น ของ บมจ.อสมท

รางวัลโล่ยกย่องการเป็นสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
ของ คณะกรรมการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
แห่งชาติ

รางวัลเกียรติบัตรยกย่องสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
ของ กระทรวงวัฒนธรรม

รางวัลเกียรติบัตรการนำเสนอผลงาน จากมูลนิธิ
ส่งเสริมทีวีสเอ็มในประเทศไทย จากการได้รับคัดเลือก
ให้นำเสนอบทความ เรื่อง “กระบวนการผลิตรายการ
ซัวร์ก่อนแชร์” และ “กลไกการจัดการศูนย์ซัวร์ก่อน
แชร์”

พ.ศ. 2561

รางวัลมายามหาชน ผู้ประกาศชายยอดเยี่ยมแห่งปี
2561 ของ นิตยสารมาथाแซนแนล

รางวัลชมเชย ประเภทสื่อดั้งเดิม สาขานวัตกรรมสื่อที่
ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ในการประกวดรางวัลนวัตกรรม
สื่อ Media Innovation Awards ประจำปี 2561 ของ
สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

รางวัลข่าวดิจิทัลยอดเยี่ยมประจำปี 2561 ประเภทข่าว
ออนไลน์ที่นำเสนอในรูปแบบคลิปวิดีโอยอดเยี่ยม ของ
สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ จาก ข่าว “ซัวร์ก่อนแชร์ :
มันหมูเป็นอาหารสุขภาพอันดับ 8 ของโลก จริงหรือ?”

รางวัลทีวีสาว ประเภทรายการส่งเสริมการศึกษาหรือเทคโนโลยีดีเด่น จากงานประกาศรางวัลทีวีสาว ครั้งที่ 1 จัดโดย มูลนิธิจางง รังสิกุล

โครงการGoogle News Initiative YouTube Innovation Funding 2019 ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนานวัตกรรมด้านสื่อวิดีโอบน YouTube

พ.ศ. 2562 หนังสือ คู่มือภาคปฏิบัติ นักตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-Check in Action) ร่วมแต่งหนังสือคู่มือกับ ดร.เจษฎา ศาลาทอง อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการ นักสืบสายซัวร์ ศูนย์ซัวร์ก่อนแชร์เยาวชน โครงการเพื่อสร้างความรู้เท่าทันข่าวปลอมข้อมูลเท็จในกลุ่มเยาวชน ภายใต้การสนับสนุนของ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

พ.ศ. 2563 รางวัล รางวัลพระราชทาน “เทพทอง” ประเภท “นักโทรทัศน์ดีเด่น” ประจำปี 2562 โครงการ Fake News Fighter กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในห้องข่าวดิจิทัล ร่วมกับ คณะวารสารศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภายใต้การสนับสนุนของ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ออกแบบหลักสูตรและเกมจำลองสถานการณ์ห้องข่าวออนไลน์ เพื่อให้เกิดการฝึกฝนเตรียมพร้อมบุคลากร สื่อสารมวลชนในการจัดการกับสถานการณ์ข่าวปลอมข้อมูลเท็จ

โครงการ COFACT Thailand ร่วมเป็นผู้ฝึกอบรมและ
 คณะทำงานของโครงการ COFACT Thailand
 โครงการ ชัวร์ก่อนแชร์ Trusted Membership ได้รับ
 คัดเลือกเป็น 1 ใน 20 โครงการจากทั่วโลก ของ
 Google News Initiative YouTube Sustainability Lab
 2021

พ.ศ. 2564 รางวัลสื่อสร้างสรรค์คุณธรรม อวอร์ด ปี 2563
 ประเภทรายการโทรทัศน์ โครงการ SureVac ชุดเนื้อหา
 เพื่อเสริมภูมิคุ้มกันชาวปสลอมเรื่องวัคซีนโควิด-19
 โครงการ ริเริ่มใหม่ภายใต้ภารกิจของ ศูนย์ชัวร์ก่อน
 แชร์
 โครงการ นักสืบสายชัวร์ x ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์เยาวชน
 โครงการ เพื่อสร้างความรู้เท่าทันชาวปสลอมข้อมูลเท็จใน
 กลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุ ภายใต้การสนับสนุนของ
 กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

ผลงานด้านการผลิตเนื้อหาและการดำเนินงาน “ชัวร์ก่อนแชร์”

มิถุนายน 2564 นายพิรพล และศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์ ผลิตเนื้อหาเพื่อตรวจสอบ

ข้อเท็จจริงเรื่องที่แชร์กันบนโซเชียลมาแล้วจำนวนมาก ได้แก่ วิดีโอ
 มากกว่า 1,800 ตอน อินโฟกราฟิก มากกว่า 1,000 ชิ้น สื่อประเภ
 เสียง มากกว่า 500 ตอน บทความสั้น มากกว่า 100 เรื่อง หนังสือ
 อิเล็กทรอนิกส์ 4 เล่ม

ขณะที่สื่อสังคมออนไลน์ของ ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์ มีประชาชนเข้าถึง

- YouTube มีรับชมรวมกว่า 100 ล้านครั้ง มีผู้ติดตามกว่า
 195,000 ราย

- LINE มีผู้ติดตามมากกว่า 5 หมื่นราย
- Facebook มีผู้ติดตามมากกว่า 2 แสนราย
- Twitter มีผู้ติดตามมากกว่า 3 หมื่นราย
- TikTok มีผู้ติดตามมากกว่า 8 แสนราย

นายณรรฐราช เมืองสุข

กรรมการผู้จัดการ บริษัทพลอยพิมพ์ จำกัด
โปรติวเซอร์รายการสารคดี “เชื่อมโยงใจใต้” สถานีโทรทัศน์ ทีเอ็นเอ็น
ผู้ประสานงาน สมาพันธ์สื่อไทยเพื่อประชาธิปไตย (DemAll)

ผลงานวิชาชีพ

- ผู้สื่อข่าวศูนย์ข่าวอิศรา โต๊ะข่าวภาคใต้ สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2548 ผู้เขียนร่วมหนังสือสนามข่าว
สีแดง ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (DSW), 2550
- ผู้เขียนหนังสือสารคดี เป็นเขาและเป็นแขก, 2552
- ผู้สื่อข่าว โพสต์ทีวี, 2554-2556
- ผู้ช่วยบรรณาธิการไทยพีบีเอสออนไลน์, 2556
- บรรณาธิการโพสต์ทีวี, 2559
- ผู้เขียนบทและโปรติวเซอร์รายการสารคดี ข่าวดังข้ามเวลา สำนัก
ข่าวไทย อสมท, 2560-2562

ความเชี่ยวชาญ

การผลิตข่าวและสารคดี การรายงานในสถานการณ์ความขัดแย้ง การผลิตสื่อเพื่อสังคมมุ่งลดทอนอคติและความเกลียดชัง

TRUST

FACT CHECKING

FACT CHECKER

**FAKE NEWS
FIGHTER**

กลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงในท้องข่าวโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล

